

АНАЛІТИЧНИЙ ЗВІТ

**КОМПЛЕКСНОГО СОЦІОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ
на тему:
«КУЛЬТУРНІ ПРАКТИКИ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ»**

Чупрій Л.В. Скокова Л.Г. Настояща К.В.

**Підготовлено
громадською організацією «Демократичні ініціативи молоді»
за фінансової підтримки
«Українського культурного фонду»**

КИЇВ 2021

Рекомендовано до друку на засіданні Вченої ради Науково-дослідного інституту українознавства МОН України від 19 жовтня 2021 року

Рецензенти

Гай-Нижник Павло Павлович – доктор історичних наук, заступник директора Науково-дослідного інституту українознавства МОН України.

Ручка Анатолій Олександрович – доктор філософських наук, професор, головний науковий співробітник відділу соціології культури та масової комунікації Інституту соціології НАН України

Безрукова Ольга Анатоліївна – доктор соціологічних наук, завідувачка кафедри галузевої соціології Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Видання підготовлено за фінансової підтримки Українського культурного фонду. Позиція Українського культурного фонду може не збігатись з думкою авторів.

Монографія присвячена аналізу результатів комплексного соціологічного дослідження на тему «Культурні практики населення України», проведеного за фінансової підтримки Українського культурного фонду. У ході дослідження було здійснено аналіз культурних практик мешканців різних регіонів України, проаналізовані особливості культурних потреб різних соціальних груп, визначена залежність популярності різноманітних дозвіллевих практик від віку, статі, типу поселення. Результатом дослідження стало визначення особливостей культурного дозвілля мешканців регіонів України, характер їх дозвіллевих звичок, типологізація груп за змістом і формами дозвілля, особливості культурного життя мешканців сіл та міст. Аналіз виявлених проблем дозволив сформулювати пропозиції і рекомендації щодо поліпшення ситуації і активізації розвитку культурної сфери та діяльності вітчизняних культурних закладів.

Зміст

Вступ

РОЗДІЛ 1. ТЕОРИТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КУЛЬТУРНО-ДОЗВІЛЛЄВИХ ПРАКТИК

1.1. Стан та проблеми розвитку вітчизняної культурної галузі в умовах глобальних викликів

1.2. Теоретико-соціологічні основи та актуальність дослідження культурних практик

РОЗДІЛ 2. АНАЛІТИЧНИЙ ЗВІТ ТЕЛЕФОННОГО ОПИТУВАННЯ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ.

2.1. Популярність дозвіллевих практик

2.2. Читання книжок

2.3. Культурно-масові заходи

2.4. Кінотеатри

2.5. Театри

2.6. Музеї і виставки

2.7. Екскурсійні тури Україною і закордон

2.8. Часові витрати на дозвілля

2.9. Фінансові витрати на дозвілля

2.10. Перешкоди долучення до культурних практик

2.11. Канали інформування

2.12. Вплив карантину на дозвілля

2.13. Запити й очікування

2.14. Типологія дозвіллевої поведінки

2.15. Загальні висновки

РОЗДІЛ 3. АНАЛІТИЧНИЙ ЗВІТ ФОКУС-ГРУПОВИХ ДИСКУСІЙ У РЕГІОНАХ.

3.1. Південний регіон

3.2. Західний регіон

3.3. Східний регіон

3.4. Північний регіон

3.5. Порівняльний аналіз специфіки регіонів

3.6. Рекомендації місцевим органам влади та територіальним громадам

Список використаних джерел

ВСТУП

Актуальність дослідження. В умовах глобалізації провідні країни світу значну увагу приділяють збереженню власної історичної спадщини та розвитку культури. Саме культура в умовах сучасних глобалізаційних викликів є одним із ключових чинників збереження власної ідентичності і основою м'якої сили країни, яка сприяє підвищенню міжнародного іміджу держави.

Культура є також визначальною складовою гуманітарної сфери українського суспільства і, розглядаючи її у цьому контексті, важко переоцінити її значення в консолідації та інтеграції спільноти. Адже саме культурні сенси є ідентифікаторами цивілізаційної самобутності народу. Пам'ятки культури разом із топонімами, місцями пам'яті утворюють символічний простір існування нації, який сприяє гуртуванню спільноти навколо нового національного чи політичного проєкту, формуванню модерної національної свідомості.

Важливим фактором актуалізації інтересу до культурних практик є і збільшення обсягу вільного часу внаслідок скорочення періоду праці, що є одним з головних результатів істотних інституціональних змін унаслідок глобалізації. Таким чином, за прогресуючого зменшення кількості робітників у глобальному масштабі та в рамках традиційної ринкової економіки зростає і кількість людей, які мають більше вільного часу, і відповідно потребу у якісних дозвіллевих та культурних практиках. Більшість експертів практики культурного споживання позиціонують як дозвіллеві практики особливого типу, специфіка яких – у феномені катарсису і функції виховання. Так, на відміну від дозвілля як розваги, як відпочинку, дозвіллеві практики культурного споживання, або практики культурного дозвілля, орієнтовані на самовдосконалення духовної природи людини, її саморозвиток, самосвідомість, рефлексію.

Аналіз впровадження культурних практик в Україні свідчить, що лише останнім часом держава почала приділяти належну увагу їхньому розвитку. За даними Служби статистики, за останні роки кількість відвідувачів театрів збільшилося з 5,8 до 6,2 млн. глядачів на рік, відвідувачів музеїв з 15,8 до 16,4 млн. відвідувачів на рік. Проте в галузі культури є проблеми, серед яких варто згадати, зокрема, зменшення кількості одиниць культурних інституцій. Так, кількість бібліотек останніми роками зменшилося на 200 одиниць, кількість клубних закладів за 10 років зменшилося на 1,6 тисяч одиниць. Недостатнім є і рівень державного менеджменту в сфері культури, слабкий рівень соціологічного забезпечення галузі, незначна щорічна кількість аналітичних матеріалів щодо дослідження динаміки культурних практик. Дуже відчутним залишається розрив між доступом до культурних благ між містом та селом. Актуальним є і дослідження культурних потреб мешканців міста та села та особливостей доступу до культурних надбань в різних регіонах України.

Мета дослідження: дослідити кількісні та якісні характеристики культурних практик населення України. Виробити рекомендації для органів влади щодо покращення доступу до культурних практик у різних регіонах України.

Завдання

1. Здійснити комплексне соціологічне дослідження культурних практик населення України.

2. Здійснити порівняльний аналіз культурних практик мешканців міст та селищ різних регіонів України.

3. Порівняти особливості культурних потреб різних соціальних груп, кореляцію популярності практик співвідносно з віком, статтю, типом поселення (місто, село) населення України.

4. Презентувати результати опитування на прес-конференції.

5. Підготувати аналітичний звіт обсягом 8 авторських аркуші в якому здійснити порівняльний аналіз інформації щодо специфіки ставлення і сприйняття культурних практик сільським і міським населенням різних регіонів України та розробити рекомендації для органів місцевого самоврядування, районних обласних адміністрацій відповідних структурних підрозділів Міністерства культури та інформаційної політики.

Пряма та опосередкована аудиторії проекту

Пряма цільова аудиторія. Прямою цільовою аудиторією є відвідувачі наших заходів і читачі кінцевого продукту – аналітичного звіту. Пряма цільова аудиторія – це також відвідувачі прес-конференції в УКРІНФОРМІ і інтелектуальне співтовариство, яке напряму ознайомиться з розгорнутими результатами дослідження завдяки оприлюдненню результатів на наукових конференціях і круглих столах. Це науковці, громадські діячі, журналісти, посадовці, а також представники сфери культури та музейної справи, зокрема Музею історії України, Музею пам'яті жертв Голодомору, Мистецько-культурного центру імені Івана Гончара і таких науково-дослідних інститутів, як Інститут книги, Інститут культурології, Інститут українознавства, Інститут соціології НАН України та інших наукових установ, які безпосередньо залучать результати нашої роботи для опрацювання в своїх наукових розвідках і дослідженнях.

Охоплені дослідженням також інтерв'юери і респонденти які взяли участь в телефонному опитуванні, а також долучились до участі у фокус-групових дискусіях. Так, вибіркова сукупність опитаних склала 1800 респондентів. У 24 фокус-групових дискусіях прийняли участь 96 мешканців сільської місцевості різних регіонів і 96 мешканців регіональних обласних центрів, загалом 192 особи.

Також до прямої аудиторії слід віднести мінімум 100 читачів нашого аналітичного звіту, якій у друкованому варіанті буде поширений по головним бібліотекам країни і регіональним відділам культури. Декілька примірників (2 примірника) ми передамо в Національну наукову бібліотеку імені В. Вернадського, в Національну парламентську бібліотеку(2), в управління

культури обласних адміністрацій (24). Решта примірників буде розповсюджена серед середовища науковців, культурних і громадських діячів, місцевої влади різних регіонів України. Орієнтовна пряма аудиторія до 5000 осіб.

Опосередкована аудиторія проекту – це аудиторія користувачів, які дізнаються про наш проект з нашої сторінки в Фейсбук, інших соціальних мереж, з дружніх для нас сайтів, які будуть поширювати результати нашого дослідження. Так журналісти таких ЗМІ як «Україна Молода», «День», «Дзеркало тижня», телеканалів Київ, Громадське телебачення та таких інформресурсів та порталів як Ліга. нет, Matrix-info, Освіта. уа, Кореспондент та інших зможуть поширити результати нашого дослідження у своїх публікаціях. Загальна цифра точного планового (гарантованого) охоплення 10 300 осіб. Попередньо можна передбачити що зможемо охопити SMM просуванням від мінімум 10 000 до максимум 35 000 осіб.

Методологія дослідження (із обґрунтуванням обраних методів відповідно до мети та завдань)

Дослідження проводимо в ряд етапів, що передбачає послідовність виконання. Отже спочатку ми проводимо телефонне опитування, яке дає нам уявлення щодо загальної картини популярності тих чи інших культурних практик серед різних соціально-демографічних груп населення і регіонів України, а на другому етапі завдяки якісним соціологічним методам (фокус-групові дискусії) ми аналізуємо фактори популярності і непопулярності тих чи інших культурних практик серед різних верств населення, досліджуємо основні драйвери і бар'єри відвідуваності культурних закладів, специфіку сприйняття і спектр оцінок населенням культурних заходів, визначаємо причини вірогідних відмінностей проведення вільного часу жителів сіла і міста.

Окреслимо ці етапи більш ґрунтовно:

1. На першому етапі ми провели телефонне опитування населення України.

Телефонне опитування дозволило у порівняно короткій термін і за порівняно незначні кошти охопити всю визначену вибіркою сукупність (порівняно з квартирним, тет-а-тет, або вуличним опитуванням, які набагато більш затратніши по часу, логістиці і коштам). Крім того воно є найбільш прийнятним в умовах поширення коронавірусної інфекції. Важливою перевагою саме телефонного типу опитування є можливість суцільного контролю над його проведенням на всіх етапах виконання. Так після проведення опитування нами буде надана база аудіо файлів всіх інтерв'ю з респондентами, що дасть можливість особисто перевірити не тільки факт дозвону до потрібного респондента, але і якість проведеного інтерв'ю. Технічно телефонне опитування також дає можливість швидше долучитись до аналізу даних, а також має функцію перегляду перебігу опитування в онлайн-режимі. В цьому сенсі за трьома показниками: 1. можливістю контролю 2. економічністю 3. швидкістю, телефонні опитування значно

сучасніші, пріоритетніші і перспективніші за вуличні, або квартирні опитування. База для телефонних опитувань під кожне опитування формується індивідуально за певними параметрами вибірки на платформах Сервіс – Студіо, СДР, САТІ.

По Україні вибіркова сукупність склала 1800 респондентів (по певній кількості респондентів в кожній області, різного типу поселення, різної вікової категорії і статі). Вибірка дослідження була випадковою на всіх етапах, окрім останнього, на якому відбір респондентів відбувався за квотами, і є репрезентативною для дорослого населення України.

Генеральну сукупність опитування становили громадяни віком від 18 до 75 років, які постійно проживають в Україні, які не проходять термінову військову службу, не перебувають у в'язницях і медичних установах (лікарнях, медичних інтернатах і т. п.). Вибірка побудована таким чином, що всі представники генеральної сукупності мали однакову статистичну ймовірність потрапити до неї. Соціально-демографічні показники відібраної до опитування аудиторії відповідають розподілам даних Держкомстату України по місту України станом на 01 березня 2021 року.

2) **На другому етапі** ми провели фокус-групових дискусії в онлайн-режимі, в зв'язку з поширенням корона вірусної інфекції.

У 24 фокус-групових дискусіях прийняли участь 96 мешканця селищ регіонів і 96 мешканців регіональних центрів. В зв'язку з поширенням корона вірусної інфекції фокус-групові дослідження проводились онлайн відповідно до рекомендацій міжнародної соціологічної асоціації ESOMAR.

Ми розділили Україну на 4 макрорегіони (Південь, Північ, Схід, Захід в кожному з яких провели по 6 фокус-груп (3 в обласному центрі і 3 в прилеглий області)

В 24 ФГД прийняло участь 192 респондента для чого загалом було залучено 240 осіб.

Умовами участі у ФГД були критерії розроблені ESOMAR для відбору респондентів для участі у ФГД:

1. Психічне здоров'я респондента

2. Не приналежність до професійної когорти і відсутність освіти з зазначених спеціальностей : психологія, соціологія, маркетинг, журналістика

3. Участь у будь-якій ФГД не менше ніж рік тому

Всі респонденти були відібраними згідно квот, які відповідають розподілу генеральної сукупності соціально - демографічних показників населення України. Розподіл по квотам був представлений в скрінінг-анкеті для відбору респондентів. Загалом соціально-демографічний склад кожної ФГД в середньому відповідав заданій матриці:

▪ чоловіки і жінки 40 % і 60 %

▪ 18 років -35 років –20% ; від 35 до 50 років – 30%; 50-75 років–50%

▪ різного рівня доходів :70% нижче середнього, 30% середній

▪ різного рівня освіти: 40% вища, 40% спец. середня, 20% середня

3) **На третьому етапі** дослідження нами було здійснено порівняння даних анкетного опитування і результатів фокус-групових дискусій, що дало можливість отримати повну різносторонню інформацію щодо особливостей залучення до культурних практик різних верств населення різних регіонів України.

На основі отриманих даних, був підготовлений аналітичний звіт за стандартами для оформлення дисертаційних робіт (МОН, 2018 р.), обсягом 8 авторських аркуші, якій був надрукований в кількості 100 екземплярів (з твердою обкладинкою в кольорі, щільність паперу 80 г/м²). В звіті, крім аналізу результатів дослідження висвітлена інформація про ключові проблеми в сфері культури і культурного дозвілля, надані пропозиції щодо шляхів їх вирішення і накреслені напрями оптимізації роботи місцевих органів влади та неурядових організацій. Автори аналітичного звіту: доктор політичних наук Чупрій Л.В., докторка соціологічних наук Скокова Л.Г., кандидатка соціологічних наук Настояща К.В. Аналітичний звіт у форматі PDF буде розміщено на сайті грантоотримувача, сайтах дружніх організацій, соціальних мережах. Аналітичний звіт буде надіслано фахівцям Міністерства культури та інформаційної політики, відповідним відділам обласних адміністрацій, представникам комітетів Верховної Ради України, зокрема комітету з питань гуманітарної політики.

Довгострокові результати

За результатами нашого дослідження будуть розроблені конкретні рекомендації для обласних органів влади різних регіонів України, реалізація яких буде сприяти зростанню рівня доступу до культурних продуктів, заходів і подій насамперед у мешканців сільської місцевості, збільшення інтересу у населення України в цілому до культурної сфери і вмотивованої участі у культурній діяльності, популяризація культурних практик серед різних соціальних груп, підвищення ефективності культурного менеджменту. Переосмислена інформація щодо результатів дослідження (зокрема в частині бар'єрів, і вірогідних проблем залучення до культурних практик) регіональними та місцевими органами влади, громадськістю і відповідальним бізнесом дасть їм можливість суттєво поліпшити, ситуацію в сфері культури, вивівши на високій рівень розвиток культурних потреб населення регіонів. Інформація щодо бар'єрів, перешкод і проблем залучення до культурної сфери мешканців малих міст і сіл може бути покладена в основу довгострокової державної стратегії по культурному розвитку і реорганізації культурної інфраструктури сільської місцевості. Громадські діячі і представники громадських організацій культурної сфери також зможуть залучити результати нашого дослідження для своєї роботи і продовжити як вивчення тематики культурних практик, так і ініціювати впровадження рекомендацій щодо оптимізації ситуації з культурним дозвіллям в регіонах. Після завершення проекту планується налагодження більш тісної співпраці з обласними управліннями культури щодо активного впровадження наданих

нами рекомендацій в контексті покращення інтересу місцевого населення до культурного життя.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КУЛЬТУРНО-ДОЗВІЛЛЄВИХ ПРАКТИК НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

1.1. Стан та проблеми розвитку вітчизняної культурної галузі в умовах глобальних викликів.

Одним із ключових напрямів збереження самобутності та унікальності національної держави є підтримка сфери культури. Саме національна культура сьогодні відіграє важливу роль у консолідації та інтеграції суспільства. Відомий український дослідник В. Липинський відзначав: «Традиція лежить в основі культури, культура лежить в основі нації»¹ [с.68]. Інший дослідник С. Римаренко акцентує увагу на тому, що ключовим чинником національної консолідації є національна культура як духовно інтегруюча сила, що сприяє духовному пробудженню та згуртованості нації² [с.401]. Культура є сьогодні одним із ключових чинників самоідентифікації нації та окремої особистості. Тільки усвідомлюючи свою приналежність до української культури, ми будемо активно розбудовувати свою власну державу. Дуже важливо підтримувати і розвивати власну національну культуру, оскільки без неї держава припиняє своє існування. Особливо це актуально в умовах сучасних інформаційних війн та війн пам'яті, коли деякі сусідні держави, зокрема Російська Федерація, намагається привласнити нашу історію і дискредитувати чи знищити нашу культуру, заявляючи, що ніякої української нації не існувало, що українська держава – це псевдодержавне утворення, що ми лише частина «великого російського народу» про що нещодавно публічно заявив В. Путін у своєму виступі. Аналізуючи сучасну ситуацію в Російській Федерації, слід зазначити, що російська влада намагається на теренах пострадянського простору сформувати нову імперську спільноту, здійснюючи, на думку дослідниці Т. Гундорової, процес «повторної колонізації» шляхом здійснення потужного гуманітарного й інформаційного впливу з метою поширення ідей «русского міра». Зокрема на сході та півдні України у псевдореспубліках ДНР, ЛНР та

¹ Липинський В'ячеслав. Листи до братів-хліборобів. Про ідею і організацію українського монархізму / Редактор Я.Пеленський. / В'ячеслав Липинський – К.: Київ-Філадельфія, 1995. – 470 с.

² Національно-державне будівництво: Концептуальні підходи, сучасна наукова література / Ю. І. Римаренко, Ю. С. Шемшученко та інші; За ред. Ю. І. Римаренка. – К.: Довіра, 1999. – 559 с.

Криму активно поширюється проросійська імперська історична пам'ять, етнокультурна символіка, мова, комунікації, що передбачає вилучення будь-яких альтернативних джерел інформації для населення проросійських регіонів. Поширення сепаратистських настроїв призводить до створення зон локальних конфліктів по усьому периметру колишнього імперського кордону: ідея відродження «великої Російської імперії» настільки заволоділа свідомістю вищої політичної еліти Росії, що спричинила послаблення критичного та стратегічного мислення та відмову від «принципу реальності», побудову викривленої уявної реальності шляхом постійної інформаційної експансії та утвердження брехні як принципу політики. В умовах, коли політика держави починає будуватися на тотальній брехні або запереченні очевидних фактів, ми стикаємося з абсолютно особливим типом політики, яким успішно займалися попередні тоталітарні режими. Відтак авантюра на Україні стала благородною війною проти уявних фашистів, ізоляція Росії – її затвердженням в ранзі великої незалежної держави, занепад економіки і падіння доходів – тимчасовими труднощами, швидке подолання яких призведе до зростання добробуту і щастя. Відчуження від впливу на реальність пов'язане з глибокою кризою інституцій. Для пересічного громадянина інституційна криза виражається в тотальній перверсії функцій правоохоронних органів та органів влади, трансформації гуманітарної сфери, освіти, науки, спрямованих на закріпленні в масовій свідомості викривленої картини світу. Але викривлена картина світу не може бути довговічною, оскільки вона заперечує істинну реальність, призводить до підриву економічного і політичного благополуччя Росії заради створення химерних ідеалів, віри у власну незламну силу і могутність, що не відповідає дійсності. Відмова від реальності, дефактуалізація в Росії входить в стадію саморуйнування держави і суспільства і може бути зупинена тільки масовим прозрінням російського суспільства внаслідок падіння путінського режиму, жорсткої економічної кризи чи війни.

Поширення ресентименту, інформаційних війн, ціннісно-духовної аномії підтверджує той факт, що в сучасних умовах прогресивний розвиток суспільства все більше починає визначатися не економічними чи техногенними факторами, а чинниками морально-духовного, «ноосферного» виміру буття суспільства і людини. В цьому контексті відомий дослідник К. Леві-Строс відзначав, що ХХІ століття буде століттям гуманітарних пріоритетів, або його взагалі не буде³. Відтак в умовах глобальних викликів виникає потреба в формуванні нових підходів до вирішення безпекових питань, зокрема – в більш ґрунтовному дослідженні культурної сфери як важливого безпекового чинника.

В умовах посилення сучасних загроз та викликів ми максимально повинні захищати національну культуру, зберігати і популяризувати історико-культурну спадщину, підтримувати українську мову як державну. В цьому контексті хочу згадати слова прем'єр-міністра Великобританії В. Черчилля, якому запропонували значно скоротити витрати на культуру в умовах війни з

³ Леві-Стросс К. Путь масок. / К. Леві-Стросс– М.: Республика, 2000. – 399 с.

нацистською Німеччиною, який не це відповів: «Ми насамперед воюємо за нашу національну культуру».

Тепер здійснимо більш ґрунтовний аналіз поняття «культура». Мабуть, жодне з понять, яким оперує сьогодні культурологія, не має такої різноманітності визначень, як це поняття. Але у загальних рисах воно є майже незмінним: культура є надбанням людства (народу, нації); це поняття фіксує людське ставлення до природи, рівень загальнолюдської значимості речі, її здатності випромінювати людський сенс, прислуговувати людині як її власне відображення. Вона виступає опредмеченою сутністю людини. Інтеграл культури – людина і людяність. Культура – це культ людського буття, творення людини із наявного матеріалу. Створюючи людину, культура творить і саму себе. Міра розвитку культури визначається мірою розвитку людини і суспільства і навпаки. Тому розвиток культури є неодмінною і безумовною умовою прогресивного і гармонійного розвитку людини, суспільства і держави.

Якщо виходити з чотирирівневої моделі суспільства – культура, громадянське суспільство, інституції, ідеологія – то саме культура є тим базовим рівнем, на якому формуються сенси життя, цінності, свідомість, що впливають на формування інституцій, громадянського суспільства та ідеології, орієнтованої на формування незалежної, соборної, демократичної держави (див. рис. 1.1.).

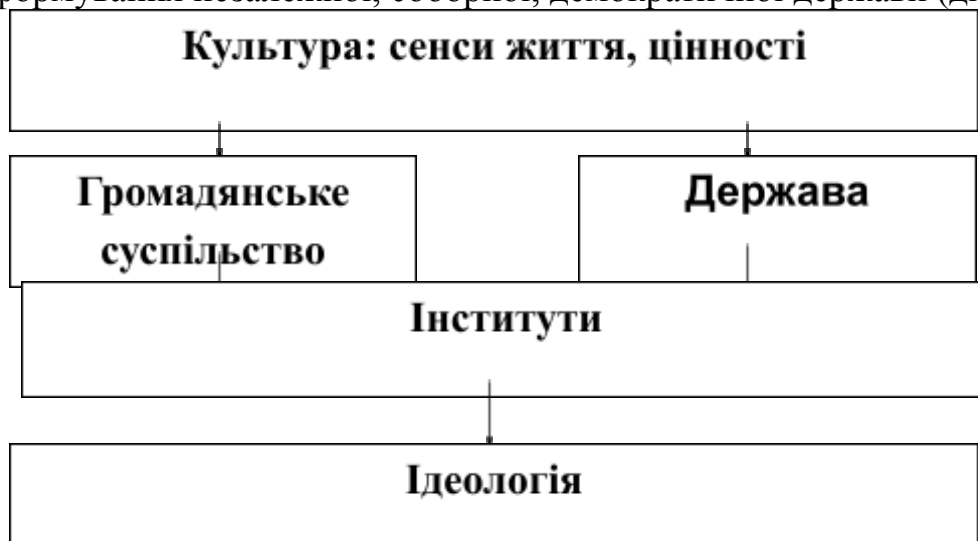

Рис 1.1. Чотирирівнева модель суспільства

На думку ряду дослідників (П. Бурд'є і Ж. Пассерона, інших) саме культура є головною складовою культурного капіталу. «Цей капітал, – пише П. Бурд'є, – є наслідком, гарантованим продуктом кумулятивного ефекту культурної трансмісії, що забезпечується сім'єю і школою»⁴ [с. 89]. У своїх працях П. Бурд'є стверджував, що капітал – сутність, владне відношення, а культурний капітал – освітньо-художня трансформація цього відношення, тому культура і мистецтво є їх формою втілення, вираження і закріплення, адже саме відносини влади, панування і підкорення є основою капіталу.

⁴ Бурдье П. Культурное поле / П. Бурдье // Контексты современности. Казань, изд-во КГУ, 1995. – С. 45 – 126.

Загалом розрізняють три форми капіталу, в основі яких, за П. Бурд'є, знаходиться економічний капітал. Це власне сам економічний капітал (власність), культурний (освіта) і соціальний (соціальні зв'язки). Однак три вищезазначені форми є дійсними лише у вигляді символічного капіталу (репутація, престиж). На думку П. Бурд'є, основним інструментом збереження та передачі культурного капіталу є традиції та система освіти. П. Бурд'є зазначав, що система освіти за допомогою навчальних сертифікатів, звань і академічних титулів оцінює міру сімейної культурної конверсії соціальної позиції і водночас «визначає» чи «не визначає» правомірність культурного капіталу.

Культуру визначають також як систему цінностей, форму життєдіяльності та спосіб вироблення цінностей, той безпосередній базис, на якому ґрунтується розвиток суспільства. Саме культура є визначальною складовою гуманітарної сфери українського суспільства і, розглядаючи її у такому контексті, важко переоцінити її значення для консолідації та інтеграції суспільства.

Саме культурні, релігійні, освітні традиції сприяють формуванню духовної єдності спільноти, яка досягається, на думку С. Шелухіна, за умов, коли нація створить єдину душу, єдину психологію, єдину духовну культуру: «Єдина нація не має двох душ, й значить, і двох психологій, як і здорова нормальна людина, а коли дві психології – то вони вже два народи, дві нації»⁵. Відтак народ уявляється як інтегральна особа, яка має свою «душу», як єдину психоінформаційну систему (М. Бердяєв, Й. Гердер, А. Гумбольдт). Відповідно, національна свідомість формується через розширення комунікаційних зв'язків на основі загальної культури. Саме культурні сенси є ідентифікаторами цивілізаційної самобутності кожного народу.

Пам'ятки культури разом із топонімами, місцями пам'яті утворюють символічний простір існування нації, який сприяє згуртуванню спільноти навколо нового національного чи політичного проекту, виховання модерної національної свідомості.

Інший дослідник Ю. Бромлей писав: «...неодмінною і найважливішою умовою існування нації та етносу як цілісних систем залишаються інтегрувальні функції культури. Позбавте будь-який етнос внутрішніх культурних зв'язків, і він неминуче асимілюється»⁶ [с. 122].

Інтегрувальні функції культури забезпечуються «центральною зоною культури» – «сакральним ядром» певної культури, яке є комплексом домінантних для цієї культури цінностей, які знаходяться між собою в певному співвідношенні (апологетами ціннісно-культурного підходу були Г. Олпорт, П. Клакхон, Ф. Стродбек, М. Рокич, М. Сміт тощо). Самі ж цінності поставали як жорстко визначені принципи, які в своєму синтезі складають магістральний напрям проявів у певній культурі, її центральну тему, яка детермінує собою різноманітні модальні вчинки і дає відповіді на те, що прийнято називати

⁵ С. Шелухін. Україна - назва нашої землі з найдавніших часів. Електронний ресурс. Режим доступу: https://chtyvo.org.ua/authors/Shelukhyn_Serhii/Ukraine_-_nazva_nashoi_zemli_z_naidavnishykh_chasiv/

⁶ Бромлей Ю. В. Этносциальные процессы: теория, история, современность. – М.: Наука, 1987. – 333 с.

загальнолюдськими проблемами. Так, на думку іншого дослідника Е. Шилза, саме цінності утворювали явище центральної зони культури. Е. Шилз зазначає, що «центральна зона культури» складає просторовий центр суспільства, як сукупність тих незалежних субсистем (еліт), що відповідають за ту чи ту підсистему суспільства – економічну, статусну, політичну тощо та таких, що презентують певні культурні цінності своєї підсистеми»⁷ [с.13]. Функціонування центральної зони культури забезпечується механізмами дії культурної традиції. Остання реалізується шляхом внутрішнього функціонального конфлікту між креативною і консервативною частинами, що на соціальному (або структурному за С. Ейзенштадтом) рівні відображається як боротьба «різних варіацій, єдиної культурної традиції між різними прошарками суспільства», в процесі якої кожен з об'єктів (соціальних груп, субкультур і підсистем) соціального простору прагне інституалізації своїх новацій, що допоможе йому зайняти центральне місце (назвемо його по термінології П. Бурдьє центральним локусом) в просторі. Дослідниця К. Настояща зазначає, що саме «культурна традиція, постаючи захисною оболонкою центральної зони культури і механізмом відтворення її сакральних змістів, через взаємодію креативної та інноваційної складових детермінує собою і динаміку соціокультурних процесів суспільства, і сприяє і стабілізації останнього, консолідації спільноти в актах суспільно-колективного конструювання соціальної реальності»⁸ [с. 59]. В нашому контексті слід чітко констатувати – саме «центральна зона культури» забезпечує цілісність національної культури, а отже і політичної нації та держави. Якщо під впливом негативних інформаційних зовнішніх впливів (ідеї «руського міра», вестернізації тощо) аксіологічні засади «центральної зони культури» починають руйнуватися, то це призводить до розпаду та асиміляції національної культури, а потім і занепаду національної держави.

В умовах сучасних глобалізаційних процесів національна культура має перед такі виклики:

- Виклик зміни суспільного ладу і зменшення державної підтримки сфери культури. Якщо за радянських часів культура була одним із ключових ідеологічних чинників і на її розвиток направлялися значні зусилля держави то після розпаду ССРСР держава не приділяє значної уваги розвитку культурної сфери і вона повинна пристосовуватися до ринкових умов.

- Виклик націєтворення – в умовах формування української політичної нації етнічна культура українці повинна трансформуватися в загально національну українську культуру, яка вбирає і розвиває культури всіх етнічних груп, що проживають на території України.

⁷ Shils E. Tradition. – Chicago:University of Chicago Press, 1981. - P.13,15.

⁸ Настояща К. В. Функціонування культурної традиції у соціальному просторі. Дисертація. Рукопис. / К. В. Настояща – Київ, 2005 – 169 с.

- Виклик пов'язаний з поширенням інформаційної культури інших держав, що популяризує їхні цінності (ідеї «російського міра» та ідеї споживацької культури). В умовах, коли впала залізна завіса радянських часів, в український культурний простір хлинула ціла лавина низькоякісної продукції, розрахованої на популяризацію способу життя і цінностей інших країн. Відтак українське кіно, українська книга, українське мистецтво почали втрачати свої позиції.

Розглядаючи глобалізаційні процеси і їх вплив на національну культуру, слід також висвітлювати і позитивні аспекти, зокрема зростання різноманіття суспільств в культурному відношенні в міру їхньої інтеграції. Все більше поширюються інформаційні технології, що в значній мірі дають можливість модернізувати культуру, зокрема використовуючи сучасні науково-технічні досягнення для посилення впливу на відвідувача культурних закладів, збільшуючи можливості донесення культурних благ до кожної людини, незалежно від місця проживання через глобальні інформаційні мережі і в першу чергу через Інтернет. Хоча через Інтернет можуть поширюватися як високі зразки культури так і низькопробна продукція, яка призводить до уніфікації етнічних та національних культур. Відтак без політики, спрямованої на захист національних культурних традицій, глобалізація може привести до переваги уніфікованої глобальної культури, яку сьогодні пов'язують з американськими патернами. У зв'язку з цим, формується нова парадигма глобальних відносин, пов'язана з діалогом культур. Сучасні концептуальні підходи до глобалізації культури засновані на визнанні культурних відмінностей, збільшенні їхньої ролі в процесі становлення єдиного мультикультурного світу.

Взаємодія культур, заснована на повазі до культурної самобутності та духовної спадщини того чи іншого народу – найважливіша передумова формування моделі не тільки мультикультурного, але й сучасного космополітичного світу. Діалог культур передбачає сприйняття іншої культури з точки зору культурного релятивізму, толерантного ставлення до «іншого», зміцнення взаєморозуміння і взаємної поваги за допомогою інтеркультурної взаємодії, а не звернення «іншого» в свою віру, як це насаджувалося етноцентристами. Сучасні тенденції мультикультуралізму вимагають поваги до партнера, формують вміння почути іншу думку і прийняття альтернативних варіантів. Причому ці тенденції не повинні призводити до культурної ізоляції, пропагування культури як чітко окресленої цілісності відповідної групи населення.

Діалог культур веде до взаємного збагачення і розвитку знань, виявляє і заохочує знаходження точок дотику, що об'єднують народи, сприяють більш глибокому розумінню загальних етнічних стандартів і універсальних людських цінностей.

Зважаючи на важливість налагодження діалогу між культурами в умовах посилення глобалізаційних процесів, слід також розробляти заходи для розвитку і захисту національних культур та протидії негативним аспектам глобалізаційних процесів (асиміляції та уніфікації тощо), зокрема направляти

зусилля на формування високого рівня національної самосвідомості. Саме національна культура забезпечує реалізацію етно- та націозахисної функції. Відтак більшість імперій прагнули асимілювати, знівелювати, спрimitивізувати етнічні культури підкорених народів, що сьогодні намагається робити й Російська Федерація по відношенню до української національної культури. Національно орієнтована культура протистоїть «загальнолюдській масовій культурі», що прагне нівелювати і асимілювати будь-які національні прояви. Тільки в рамках певної національної культури людина здатна соціалізуватися і ідентифікуватися.

Стан і проблеми розвитку вітчизняної культурної галузі

Аналізуючи сучасний стан розвитку вітчизняної культурної галузі, слід зазначити, що останніми роками спостерігаються позитивні тенденції, зокрема значно збільшилася державна підтримка української кіноіндустрії, активізувалося українське книговидання, збільшився доступ до українських культурних індустрій, активно популяризується вітчизняна історична пам'ять, завершилися процеси декомунізації інше.

За словами міністра культури та інформаційної політики України О. Ткаченка за останні роки збільшилося виробництво українських фільмів. Так у 2020 за підтримки Державного агентства з питань кіно в кінопрокат вийшло 20 українських фільмів, ще 92 кінопроекти перебувають у виробництві. Держкіно профінансувало у 2020 році 41 фільм. Слід також відзначити, що із 2007-го по 2020 рік було профінансовано 470 стрічок. Суттєво зросла й кількість глядачів: якщо в 2014 році на українські фільми прийшло 451 тис. людей, то в 2018 році – 2,5 млн любителів кіно. Касові збори зросли з 16,6 млн грн. у 2014 році до майже 200 млн грн. у 2018 році⁹. Останні декілька років в зв'язку з карантинними вимогами кількість глядачів значно зменшилася.

Позитивно слід відзначити, що п'ять українських фільми цього року були відзначені на міжнародних кінофестивалях. Так фільм Ірини Цілик «Земля блакитна, ніби апельсин» отримав приз за найкращу режисуру в конкурсі світового документального кіно на Кінофестивалі незалежного кіно Санденс; фільм Наталії Ворожбит «Погані дороги» отримав відзнаку за інноваційність на 77-у Венеційському міжнародному кінофестивалі; фільм Тараса Дроня «Із зав'язаними очима» переміг у номінації «Найкращий фільм» конкурсної програми Competition 1-2 на 36-у Варшавському міжнародному кінофестивалі; фільм Олени Каретник «Тільки Диво» отримав перемогу в номінації «Краще візуальне рішення та операторська робота» на Міжнародному кінофестивалі для дітей та юнацтва «WonderFest» у Румунії; фільм Аліни Горлової «Цей дощ ніколи не скінчиться» отримав відзнаку у номінації «Найкращий фільм» конкурсної програми First Appearance на Міжнародному кінофестивалі

⁹ Держкіно: як в Україні підтримують українського та зарубіжного кіновиробника. Електронний ресурс режим доступу: <https://www.slovoidilo.ua/2020/01/30/infografika/kultura/derzhkino-yak-ukrayini-pidtrymuyut-ukrayinskoho-ta-zarubizhnogo-kinovyrobnyka>

документального кіно в Амстердамі та нагороду «За найкращий повнометражний фільм» на фестивалі Festival dei Popoli у Флоренції.

Фінансування Держкіно постійно зростало в останні шість років. У 2014 році з держбюджету було заплановано виділити 67,6 млн грн, але, за даними Держказначейства, виконали лише на 33,9 млн. грн. Наступного року держава виділила 175,9 млн грн і майже всі ці гроші були використані. У 2017-му фінансування зросло до 516 млн і, зростаючи в подальшому, досягло суми в 775 млн грн у 2020 році. З держбюджету на 100% підтримується дебютне, дитяче та авторське кіно. Ігрове кіно, документальні та анімаційні фільми держава може фінансувати в обсязі до 80%. На українські серіали виділяють до 50% необхідних коштів¹⁰.

Слід позитивно відзначити, що останніми роками збільшилася кількість різних культурних заходів, зокрема фестивалів, форумів, книжкових виставок тощо. Так серед знакових культурних подій 2021 року слід назвати такі: BookForum – головний культурний фестиваль країни, що відбувся 15-19 вересня у Львові; форум "Via Carpatia", що відбувся 25-27 червня 2021 року в Криворівні та Верховині Івано-Франківської області; IV Міжнародний оперний open air фестиваль "Operafest Tulchyn", що відбувся у Вінницькій області 27-29 серпня; XV Всеукраїнський фестиваль-конкурс вокально-хорових колективів «Серпневий заспів-2021», що відбувся у липні, серпні 2021 року в м. Чорноморськ Одеської області; Всеукраїнський фестиваль народної творчості «Ярмаринка» присвячений 30-ій річниці Незалежності України, що відбувся з 17 по 22 серпня 2021 року у селі Великі Сорочинці Миргородського району Полтавської області; культурний фестиваль «3 країни в Україні», що відбувся у першій половині липня у містах Донеччини; Всеукраїнський культурно-мистецький фестиваль «ZT-EXPO 2021», що відбувся 23-24 вересня 2021 року в м. Житомир інші. Так останній проводився з метою презентації туристичного потенціалу регіонів та міст України, налагодження співпраці між представниками туристичної галузі, обміну досвідом в активізації розвитку внутрішнього туризму та підтримки Всеукраїнського проєкту «Мандруй Україною». Досить потужним є BookForum, який вже 28 років виконує роль міжнародної культурної платформи, довкола якої збираються фахівці різних сфер, щоб обмінюватись ідеями та знаннями, презентувати досягнення та обговорювати проблеми. Цього року BookForum вперше за всю історію відбувся у гібридному форматі: онлайн та офлайн. Всього понад 160 подій, панельних дискусій і традиційна Ніч Поезії та музики non-stop, запрошені гості з усієї України, а також ЄС, США, Південної Америки та Африки. Український інститут книги у межах 28 BookForum презентував проєкт "30 знакових книжок нашої незалежності". Це один з наймасштабніших в Україні онлайн-проєктів,

¹⁰ Держкіно: як в Україні підтримують українського та зарубіжного кіновиробника. Електронний ресурс режим доступу: <https://www.slovoidilo.ua/2020/01/30/infografika/kultura/derzhkino-yak-ukrayini-pidtrymuyut-ukrayinskoho-ta-zarubizhnogo-kinovyrobnyka>

присвячений видатним літературним творам і виданням, що побачили світ у 1991-2021 роках.

Інший культурний фестиваль «З країни в Україну» – щорічний масштабний культурно-просвітницький захід, що проводиться на сході України. Особливістю цього річного фестивалю була спеціально адаптована до карантинних умов програма – децентралізовані локації та діджитал контент. Фестиваль-конкурс «Серпневий заспів-2021» проводиться з метою збереження пісенного надбання українського народу та розвитку аматорського вокально-хорового мистецтва. Інший фестиваль "Operafest Tulchyn", який проводився за підтримки Українського культурного фонду, сприяв розвитку музичного оперного мистецтва в Україні та став значною подією в сфері розвитку українського туризму – внутрішнього і навіть міжнародного. Слід зазначити, що фестиваль започаткований у 2017 році, щоб привернути увагу до порятунку історичної пам'ятки національного значення – тультчинського палацу Потоцьких.

Досить потужним був також проєкт "Via Carpatia", в рамках якого відбувалися різнопланові дискусійні панелі на яких обговорювалися теми розвитку культури крізь призму 30-річчя Незалежності країни. Об'єднавчим фактором панелей "Via Карпатії" є культура та її вплив на державотворчі процеси в Україні. Одним із напрямів обговорення під час дискусійних панелей став розвиток музейної галузі. Так зокрема у Верховині, Криворівні, Косові працюють десятки приватних музеїв, які дають змогу знайомити гостей краю з унікальним культурним багатством гірських районів. Гуцульська ідентичність тут досі збережена, її передають із покоління в покоління.

Слід позитивно відмітити, що в Україні останніми роками дещо активізується книговидавнича галузь, хоча в ній ще й залишається багато проблем. Розбудова держави неможлива без розвитку національного книговидання, яке відіграє важливу роль у самоусвідомленні нації, формуванні культури, духовності та водночас є свідченням національно-культурного становлення українського народу. Саме розвиток вітчизняного книговидання сприятиме формуванню суспільства знань, створенню належного кадрового потенціалу та високоякісного інтелектуального продукту, підвищення конкурентоздатності країни на світовій арені, що є одними з важливих завдань політики національної безпеки в гуманітарній сфері.

Книга – це складник і головний носій загальної культури. Вона виконує пізнавальну, моральну, виховну, ціннісностворюючу, соціалізуючу, естетичну та інші функції. Книга була і залишається найефективнішим засобом передачі знань та ідей у їх єдності та цілісності, а читання книги якнайактивніше сприяє виробленню універсальної та фундаментальної картини світу, формуванню світогляду, глибинних переконань людини, стимулюванню її участі в житті суспільства. Численні засоби масової інформації не можуть у цих аспектах конкурувати з книгою, оскільки дають фрагментарну та актуальну на даний час інформацію про навколишній світ. Розвиток сучасних ЗМІ та інформаційних технологій має надавати нові можливості для розвитку книговидання.

Книговидання як один із найважливіших елементів гуманітарної сфери суспільства завжди було об'єктом уваги з боку освітян, науковців громадських діячів, хоча й не завжди органів державної влади. Демократизація суспільства і розвиток ринкових відносин зумовили необхідність перегляду існуючої системи розподілу функцій та повноважень у регулюванні даної галузі. При цьому необхідно враховувати специфічне становище книговидання, що одночасно є елементом культури, освіти, науки та важливим складником системи матеріального виробництва.

В умовах розвитку інформаційного суспільства в Україні повинна формуватися державна політика, спрямована на розвиток вітчизняного книговидання з метою задоволення культурно-освітніх потреб суспільства; забезпечення захисту національного інформаційного простору; забезпечення конкурентоспроможності української книги на внутрішньому, а в майбутньому і зовнішньому ринках завдяки застосуванню нових технологій книговидання та поліпшення якості продукції.

Стан та проблеми українського книговидання досліджують такі вітчизняні науковці, як О. Афонін, О. Афанасенко, Я. Володарчик, О. Дей, Р. Дименко, Я. Запаско, Р. Іванченко, А. Капелюшний, Ж. Ковба, І. Корнілов, Р. Машталір, І. Мельник, Е. Огар, З. Патирко, Т. Приступенко, І. Продан, В. Різун, М. Романюк, М. Тимошик, Н. Черниш, Л. Швайка та ін. На їх думку слід відзначити ряд значних проблем, які стримують розвиток вітчизняного книговидання, зокрема недостатній рівень державної підтримки галузі, низька конкурентоздатність, низький рівень попиту українців на книжкову продукцію, зумовлений зростанням цін на книжкову продукцію та іншими чинниками, зменшенням реальних доходів населення (за даними Держкомстату питома вага витрат домогосподарств на задоволення культурних потреб (в т.ч. на придбання книг) та відпочинок за останні роки становить 2, 4%).

Слід відзначити також відсутність інтересу до книжкової продукції. Так, дані соціологічного дослідження, проведеного у 2019 році компанією Research & Branding Group засвідчили, що 57% українців не читають книг.

Подібне дослідження проведене Київським міжнародним інститут соціології засвідчило, що 60% респондентів взагалі не читали книг у попередньому році. Аналізуючи результати дослідження компанії Research & Branding Group слід зазначити, що читачами частіше є більше жінки, ніж чоловіки (відповідно, 47% проти 38%); молодь від 18-ти до 30-ти років (51%), аніж особи передпенсійного та пенсійного віку (39%); люди, які мають вищу освіту, аніж ті, хто має середню або неповну середню освіту (відповідно, 56% проти 30%). Найбільше книг за рік прочитують читачі вікової групи 60+. Так в середньому люди цього віку прочитали за рік 10,7 книг. Потім йде молодь віком 18-29 років – 9,8 книг. Найменше читають у віці 30-39 років – 7 книг за рік. Територіально найбільше читають в Центрі України – в середньому 10,8 книг. На Півдні цей показник становить 9,7; на Сході – 8, а на Заході – 6,8. Найбільш популярними літературними жанрами серед читачів України є детективи (41%), історичні твори (36%) і любовні романи (27%). Молодь частіше читає жанри

фентезі (23%) і трилери (11%), у той час як читачі віком 60+ частіше надає перевагу історичним творам (46%) і військовим романам (15%)¹¹.

За даними дослідження Українського інституту книги у 2020 році, читання книжок посідає 9 місце серед щоденного дозвілля (8%) після перегляду телебачення (48%), проведення часу в соціальних мережах (40%), прослуховування радіо (22%) та хобі (10%)¹².

Слід констатувати, що за весь період незалежності книговидавнича галузь в Україні не підтримувалася належним чином. Так за останні двадцять років кількість назв друкованих творів збільшилась більше ніж учетверо проте загальний річний тираж зменшився втричі, а середній тираж одного видання більш ніж в 10 разів. Кількість книг і брошур на одного жителя в Україні, яка й так була не дуже високою, зменшилася у 2,5 рази. Сьогодні на одного українця припадає близько 0,5 книги. Водночас, згідно з останніми звітами національних асоціацій видавців, у Польщі середньорічним показником є 2,45 проданих книги на душу населення, у Чехії та Словаччині – 3 книги, видані на душу населення, у Туреччині – 5 книжок на душу населення, видані незалежними видавцями.

Для суттєвого покращення ситуації в книговиданні потрібно терміново вирішити ряд проблем, серед яких слід також виділити такі:

- Відсутність єдиного управління книговидавничою галуззю, її координації та чіткої стратегії її розвитку, що унеможливорює здійснення єдиної державної політики у цій сфері.

- Відсутність постійного якісного моніторингу тематичного, економічного і фінансового стану книжкового ринку України з метою визначення тенденцій його розвитку, забезпечення контролю за динамікою змін, що відбуваються, і впливу держави на цей процес.

- Недостатній рівень розвитку системи книгорозповсюдження. Нині спостерігається повільне зростання кількості книгарень, що мають забезпечити широкий доступ населення до книжкових видань. В Україні одна книгарня припадає на 96 тис. населення, тоді як у Франції – на 20 тис., у Росії – на 75 тис.

- Високий рівень зношеності та застарілості обладнання більшості поліграфічних підприємств, що призводить до зниження якості продукції та падіння обсягів виробництва.

- Недостатнє фінансове забезпечення книговидання. Підприємства галузі неспроможні власним коштом комплексно вирішити питання переоснащення (друкарська машина коштує у межах 120–150 тис. дол., а ролева машина – 1,8–2,0 млн дол.). Лише для заміни зношеного поліграфічного устаткування державних видавничо-поліграфічних підприємств необхідно близько 100 млн дол.

¹¹ Що саме і скільки читають українці – опубліковано результати масштабного дослідження. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://blog.yakaboo.ua/skilky-chytayut/>

¹² До 2025 року зросте кількість українців, які читають щодня: дослідження Інституту книги та МКІП. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://suspilne.media/118373-do-2025-roku-zroste-kilkist-ukrainciv-aki-citaut-sodna-doslidzenna-institutu-knigi-ta-mkip/>

- Відсутність кваліфікованих фахівців книгорозповсюдження та відповідного програмного забезпечення для ведення обліку друкованої продукції, слабе інформаційно-рекламне забезпечення функціонування книжкового ринку.

- Недостатнє забезпечення підприємств книговидавничої галузі відповідними приміщеннями. Спостерігаються непоодинокі випадки виселення редакцій друкованих ЗМІ, закладів культури, у тому числі бібліотек, видавництв, книгарень, підприємств книгорозповсюдження із займаних ними на законних підставах приміщень державної та комунальної власності.

- Недостатній рівень забезпечення фондів вітчизняних бібліотек україномовною літературою. Передусім потрібно забезпечувати публічні та шкільні бібліотеки через програми типу «Шкільна бібліотека», «Класики української та зарубіжної літератури». Для порівняння: у США діє 8946 публічних бібліотек, які закупають щороку книги на суму 1,8–2 млрд дол., що становить 15 % виданих у цій країні книг. Майже на 2,7 млрд дол. закупають книг університетські бібліотеки Сполучених Штатів. Бібліотеки Великої Британії також витрачають на комплектування значні суми, зокрема вузівські – в середньому 35 млн фунтів стерлінгів (фунт. с.), інших навчальних закладів – 156 млн фунт. с., публічні – 115 млн фунт.¹³ [с. 12].

Тривогу викликає те, що в проекті Бюджету України на 2022 рік поки що не заплановано коштів на закупівлю книжок до бібліотек, про що зазначила народна депутатка Інна Совсун¹⁴. Слід також зазначити що останні три роки виділення державних коштів на поповнення бібліотечних фондів скорочуються.

Так 2018 році на це виділили 121 млн гривень;

У 2019 – 87 млн гривень;

У 2020 – 48 млн гривень;

У 2021 – 50 млн гривень¹⁵.

Цьогоріч у проекті держбюджету на 2022 рік на забезпечення діяльності Українського інституту книги, підтримку книговидавничої справи та популяризацію української літератури у світі заклали 152,5 млн грн. Це майже така ж сума, як і минулого року – у 2021 під цю статтю виділили 151,6 млн. Проте кошти на бібліотечні закупівлі поки що не передбачені. З такою тенденцією бібліотеки скоро не зможуть поповнювати свої фонди.

- Нерозвиненість електронного книговидання.

Аналізуючи останній пункт, слід зазначити, що розвиток електронного книговидання – це одна з провідних світових тенденцій. Значна кількість

¹³ Павлуша, І. А. Створення та розвиток електронних бібліотек в Україні : бібліотекознавчий аспект (кінець ХХ – початок ХХІ ст.) : автореф. дис. ... канд. іст. Наук : 07.00.01 / І. А. Павлуша, ; НАН України, Нац. б-ка України імені В. І. Вернадського. К. : НБУВ, 2002. 20 с.

¹⁴ На кіно витрачають 5 млрд, а на книжкову галузь 152 млн". Степурін про закупівлю книг у бібліотеки Електронний ресурс. Режим доступу: <https://suspilne.media/165780-na-kino-vitracaut-5-mlrd-a-na-knizkovu-galuz-152-mln-stepurin-pro-zakupivlu-knigu-biblioteki/>

найбільших бібліотек світу реалізують проекти по створенню електронних копій своїх фондів.

Так декілька років тому відбулося офіційне відкриття Європейської цифрової бібліотеки – Europeana¹⁶. Europeana надаватиме вільний та швидкий доступ до європейської культурної спадщини та шедеврів в єдиній багатомовній віртуальній бібліотеці. Понад 1 000 культурних установ зі 27 країн Європи надали матеріали для того, щоб зробити доступними в режимі он-лайн понад 2 млн. книг, карт, записів, фотографій, архівних документів, малюнків та кінофільмів. На подальшу роботу над віртуальною бібліотекою Єврокомісія має надати понад 200 мільйонів євро [6].

Відтак для поліпшення стану справ у книговидавничій галузі, формування культури читання Міністерством культури та інформаційної політики та Українським інститутом книги було ініційовано розробку Стратегії розвитку читання на 2021 – 2025 роки "Читання як життєва стратегія". Відповідно до Стратегії, планується розвиток двох основних напрямків: "hard і soft". Основна мета напрямку Hard – збільшення доступу до книги, а також підтримка та розвиток книжкової екосистеми. Мета напрямку Soft – зробити читання загальним всеукраїнським трендом шляхом формування навичок і потреби в читанні.

На думку урядовців, імplementована стратегія розвитку читання допоможе досягти таких показників до 2025 року:

кількість регулярних читачів серед дорослих (46%) зростає до 51%;

збільшиться загальна кількість читачів віком 18-24 роки на 5%;

частка респондентів, що обирають українську мову для читання книг, збільшується з 32 до 40%;

кількість дітей, які ніколи не читають книжки (18%) зменшується до 15%;

збільшується частка щоденних читачів серед старших підлітків (14–17 років) з 21% до 25%;

в Україні щороку видається 1 ринкова книжка на душу населення;

збільшується середній наклад кожної назви загальнодоступної ринкової книги з 700 до 3500 примірників;

в Україні з'являється 150–170 книгарень і точок продажу на рік;

оновлюються 1000 публічних та 1000 шкільних бібліотек-хабів¹⁷.

Позитивно слід відзначити, що останніми роками значно збільшилася кількість літературних фестивалів, ярмарків, виставок, де читачі можуть ознайомитися з останніми новинками видавництва. Згадаймо Книжковий Арсенал у Києві, «Форум військової літератури» у Львові, «Зелену хвиля» у Одесі, «Book Space» у Дніпрі, традиційний Львівський «Форум видавців». Так Львівський «Форуму видавців» відвідало близько 50 тисяч людей.

¹⁶ Відкриття Європейської цифрової бібліотеки Електронний ресурс. Режим доступу : <http://www.europeana.eu/portal/>

¹⁷ До 2025 року зростає кількість українців, які читають щодня: дослідження Інституту книги та МКІП. Електронний ресурс. Режим доступу : <https://suspilne.media/166037-u-sist-raziv-mense-normalnoi-sumi-krasovickij-pro-derzfinansuvanna-knizkovojsferi/>

Дніпровський форум відвідало трохи більше 20 тисяч людей, у Одесі на книжковому фестивалі було більше ніж десять тисяч відвідувачів.. Щоправда Одеський фестиваль все ще триває. Із 7 вересня розпочинається його друга хвиля, що потриває до 12 жовтня, тож кількість відвідувачів має шанси збільшитись. В книжковому ярмарку «Зелена хвиля», який підтримувався Українським культурним фондом, взяли участь 25 українських видавництв, 18 книготорговельних підприємств, освітні та культурні установи, поліграфічні підприємства, автори з власними книжками – загалом понад 50 учасників.

Потрібно також відзначити серію книжкових толок, організованих відомою українською культурною діячкою Любою Хомчак. Вона організувала книжковий фестиваль у місті Миколаїв Львівської області та за допомогою автобусних турів, у які відправлялась разом із письменниками, розповсюдила цей захід по багатьох містах України. Автори люблять привозити свої книги на згадані «Книжкові толоки», які користуються також популярністю і в читачів. Так відомо, що обсяг книг, проданих у невеличкому Миколаєві, у разі перевершує кількість книг, проданих на «Книжкових толоках» у набагато більших обласних та районних центрах.

Особливо слід відзначити «Книжковий Арсенал» у Києві, який у цьому році святкував своє десятиріччя. Він зібрав понад 200 видавців, ілюстраторів та інституцій культури. У межах Фестивалю відбулося понад 300 подій – презентацій, дискусій, концертів, перформансів, лекцій. У просторі Мистецького арсеналу під час фестивалю відбулось 16 виставок. Нинішній фестиваль відвідало 36 тисяч українців. Для порівняння попередній фестиваль, який відбувся у 2019 році, відвідало 55-56 тисяч людей¹⁸.

В рамках Книжкового Арсеналу проводилося декілька потужних проєктів, зокрема проєкт «Література на експорт», метою якого є, за підтримки Креативної Європи, стимулювання перекладів українських книг за кордоном та посилення компетенції українських видавців щодо продажу прав за кордоном.

Інший проєкт Book Pitch започатковано в 2020 спільно з Одеським міжнародним кінофестивалем. Він спрямований на пошук сучасних українських книг, які мають потенціал для адаптації як художні фільми. Переможці отримують призи від Book Arsenal та OIFF, а також можливість представити свої роботи перед найкращими українськими продюсерами та режисерами. Цікавим є також конкурс «Найкращий книжковий дизайн», що зорганізується спільно з Goethe-Institut в Україні за підтримки Франкфуртського книжкового ярмарку та фонду «Buchkunst». На фестивалі було також представлено спеціальну письменницьку програму «Вголос. Про себе» від українського громадського та культурного діяча Сергія Жадана. У програмі фестивалю на 2021 рік були представлені відомі українські автори: Тарас Прохасько, Юрій Іздрик, Катерина Бабкіна, Юрій та Софія Андрухович, Іван Малкович, Оксана Забужко, Ірина Цілик та багато інших.

¹⁸ Книжковий арсенал. Режим доступу: <https://book.artarsenal.in.ua/>

Також вперше було реалізовано проект «Книжковий Арсенал у твоїй бібліотеці» спільно з Українською бібліотечною асоціацією. Для участі у проекті зареєструвалися 187 бібліотек. Мешканці місцевих громад із різних куточків України та світу мали змогу долучитись до Фестивалю як онлайн-відвідувачі, переглянути та обговорити події, дискусії, які відбувались у Мистецькому арсеналі в Києві та транслювались онлайн на спеціальному каналі MEGOGO. У бібліотеках відбулося понад 500 групових переглядів та обговорень онлайн-трансляцій X Книжкового Арсеналу. Крім того бібліотеки самостійно також провели понад 300 власних заходів за участю письменників, музикантів, митців та краєзнавців. Відвідувачі бібліотек фестивалили на повну: зустрічалися, читали, слухали, надихалися інтелектуальною творчістю. Ця фестивальна бібліотечна тусовка об'єднала майже 29 тисяч активних читачів¹⁹.

За словами директорки Мистецького арсеналу Олесі Островської-Лютої цьогорічний книжковий фестиваль мав величезний успіх, на який організатори навіть не розраховували: І хоча, дотримуючись карантинних вимог, фізичний простір історичної будівлі Мистецького арсеналу прийняв на 30% менше відвідувачів, ніж 2019 року, проте вперше велику частину подій тисячі людей зі всієї України та світу могли дивитись у безкоштовній трансляції на MEGOGO за підтримки компанії Visa. Так онлайн-програми Фестивалю переглянуло близько 40 000 глядачів. До перегляду Книжкового Арсеналу від першого і до останнього дня на MEGOGO приєдналися глядачі Сполучених Штатів Америки, Великобританії, Канади, Німеччини, Ірландії, Франції, Хорватії, Польщі, Чехії, Литви та багатьох інших країн світу. Як ми знаємо у 2019 лондонська «International Publishing Industry Excellence Awards» визнала Книжковий Арсенал найкращим літературним фестивалем року.

Аналізуючи асортимент книг, представлених на книжкових ярмарках, слід зазначити, що він дуже широкий. Позитивно слід відзначити що значним попитом користується україномовна література. У Західних регіонах країни російськомовна література взагалі не представлена проте на неї ще існує певний попит на сході та півдні України.

Якщо проаналізувати які книги користуються найбільшим попитом, то це насамперед дитяча література, оскільки батьки зацікавлені у інтелектуальному і творчому розвитку власних дітей. Крім того дитячі книги досить часто купують як хороший подарунок. Значною популярністю користуються також книги на історичну тематику, оскільки люди цікавляться історією і хочуть дізнатися як відбувались ті чи інші історичні події. Крім того це сприяє формуванню власної ідентичності оскільки сьогодні йде війна історичних пам'ятей і Росія намагається привласнити нашу українську історію. Тому людям важливо відрізнити правду від історичних вигадок та міфів, які часто поширюються Російською Федерацією. Людям важливо розібратись, хто вони, яка історія є справжньою, а яка нав'язаною, спотвореною.

¹⁹Книжковий арсенал. Фестиваль 2021. Режим доступу: <https://book.artarsenal.in.ua/pro-nas/festyval-2021/>

Особлива роль у наданні необмежених можливостей для використання населенням свого вільного часу, з метою організації розумного і культурного відпочинку, дозвілля дітей, занять спортом, самодіяльною творчістю, створення різноманітних форм дозвілля, просвітництва, культурно-творчої діяльності належить закладам культури клубного типу.

Заклад культури клубного типу – це поліфункціональна установа, покликана всебічно задовольняти духовні культурні потреби широких верств населення. Особливе призначення закладу культури клубного типу розташованого у сільській місцевості, полягає в тому, що він є чи не єдиним осередком культурного життя сільського населення²⁰ [с. 6].

Мережа закладів культури клубного типу всіх систем і відомств в Україні налічує 17, 1 тисяч одиниць, які мають 4, 2 мільйонів посадкових місць. Проте ця мережа не підтримується належним чином місцевими та центральними органами влади і за останні десять років кількість клубних закладів зменшилася на 1800 одиниць, кількість місць в них також зменшилася на 0,6 млн одиниць. Відбувається також закриття бібліотек, особливо в сільській місцевості, так за останні десять років їх кількість зменшилася на 2 тисячі одиниць, бібліотечний фонд зменшився на 900 тисяч примірників²¹.

За даними деяких дослідників, зокрема Цимбалюк Н. М., в Україні нараховується 5276 сільських населених пунктів без закладів культури та виїзного обслуговування. Особливо багато таких населених пунктів у Чернігівській області – 551, Донецькій – 400, Одеській – 302, Житомирській – 250. Така критична ситуація викликає невдоволення жителів села соціальними і культурно-побутовими умовами. Особливо гостро це відчуває молодь, яка позбавлена можливості творчо розвиватись, отримувати початкову музичну освіту, вчитись малювати, танцювати, співати. В клубних установах налічується 71456 дозвіллевих об'єктів, в тому числі 62159 у сільській місцевості, але вони не можуть повністю задовольнити потреби населення. У клубних установах сільської місцевості лише 5860 танцювальних залів, 2800 спортивних об'єктів, 298 відеосалонів, 436 дитячих ігрових кімнат²² [с. 68].

По кілька десятків років експлуатуються технічні засоби, які постійно потребують ремонту, не вистачає музичних інструментів, телевізорів, комп'ютерів, ігрових автоматів.

Ефективність роботи установи культури клубного типу залежить від наявності відповідних висококваліфікованих кадрів, їх уміння орієнтуватись і приймати відповідні рішення в сучасних умовах ринкових відносин. Значною мірою їх якісний потенціал може зрости від здатності навчальних закладів

²⁰ Тематика модулів для підвищення кваліфікації працівників закладів клубного типу / уклад.: В.Б. Матушенко, О.М. Чечель, І.О. Шевченко, – К. : НАКККіМ, 2017. – 19 с.

²¹ Служба статистики України. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

²² Цимбалюк Н.М. Дозвілля в Україні. Теоретичні та емпіричні аспекти: Монографія. К.: ДАКККіМ, 2003. 224 с.

культури і мистецтва забезпечити підвищення якості підготовки фахівців, найбільш раціонального використання їх творчого потенціалу у розв'язанні завдань соціально-економічного розвитку і духовного збагачення суспільства. Сучасний рівень підготовки і перепідготовки кадрів не відповідає вимогам життя.

Низька заробітна платня, складні соціально-побутові умови стали головними причинами відтоку з культурно-освітньої галузі кращих спеціалістів, зниження серед працівників культури села кількості фахівців із середньою спеціальною та вищою освітою.

Існує нагальна потреба у вдосконаленні навчальних програм вищих та середніх спеціальних учбових закладів культури і мистецтва, підготовки нової когорти фахівців, які б володіли теоретичними основами управління, маркетингу, менеджменту, методикою організації дозвілля різних категорій населення, мали спеціальну психолого-педагогічну підготовку, практичні навички гри на одному з музичних інструментів тощо.

З початку 2000-х рр. культурно-дозвіллева діяльність державних закладів культури України характеризується пошуком нових форм культурного обслуговування населення. Серед типових установ культури клубного типу у сільській місцевості створювалися палаци культури, національні культурні центри, спеціалізовані клубні заклади (будинки фольклору, народної творчості, відпочинку і ремесел тощо). Створюються інноваційні клубні установи, об'єднання культури і дозвілля. У деяких селах створено клуби-кафе, кіно-клуби інше²³.

Сформована за минулі десятиріччя система клубних закладів відзначається стандартністю і уніфікованістю. Для подолання гальмуючих сил, віджилих традицій і консерватизму необхідно в процес докорінних змін включити всі сфери культурної діяльності, систему управління, підготовки і перепідготовки кадрів.

У справі духовного відродження українського народу, розвитку культури жителів різних типів поселень важлива роль належить бібліотекам. Бібліотечні послуги населенню України надають 15 369 бібліотечних закладів (станом на 01 січня 2020 року), 81% (12 504) із них становлять сільські бібліотеки. За період 2008– 2019 років їх кількість зменшилася на 2 932 установи, при цьому закривалися переважно сільські бібліотеки.

Кількість публічних бібліотек в Україні – найвища серед багатьох країн Європи. До окупації Криму й окремих районів Донецької та Луганської областей в Україні налічувалось 17923 публічні бібліотеки. Проте показник кількості мешканців на одну публічну бібліотеку у нас є достатньо низьким порівняно з іншими європейськими країнами (2597 на одного мешканця). Близькими до нас є лише показники Латвії (де налічується 2448 мешканців на одну бібліотеку) та Чехії (1944 мешканця на одну бібліотеку). У інших європейських країнах ці показники є вищими. Україна, маючи найбільш

²³ Цимбалюк Н.М. Дозвілля в Україні. Теоретичні та емпіричні аспекти: Монографія. К.: ДАКККіМ, 2003. 224 с.

розгалужену мережу публічних бібліотек, має найменше можливостей утримувати її. Так на одну публічну бібліотеку в Україні в середньому припадає 6 млн доларів валового внутрішнього продукту. Для порівняння, у сусідній Польщі цей показник у 10 разів вищий – 63 млн доларів, у Великій Британії – у 100 разів вищий (майже 600 млн доларів), а в Люксембурзі, одній з найбагатших країн світу за обсягом ВВП на душу населення, у 500 разів вищий – майже 3 млрд доларів на одну публічну бібліотеку²⁴.

Відтак у зв'язку з низьким рівнем фінансового забезпечення бібліотек вони мають цілий ряд проблем. Так 26% приміщень бібліотек не опалюються, майже 2% – без освітлення. Ця тенденція зберігається тривалий час. Є області, в яких кількість бібліотечних приміщень без опалення сягає майже 50% (Житомирська та Чернігівська), без освітлення – 8% (Луганська), 5% (Одеська)²⁵.

Лише 21% приміщень бібліотек мають пандуси, підйомники і пристосовані для обслуговування людей з обмеженими руховими можливостями. Розміщення бібліотек на других-третьох поверхах будинків взагалі унеможливує обслуговування цієї категорії населення, що суперечить п. 13 Державних соціальних нормативів. Лише 38% публічних бібліотек України мають комп'ютери (5 949 бібліотек). У розрізі областей цей показник коливається від 56% у Дніпропетровській та Миколаївській, 50% у Луганській, 46% у Донецькій та Херсонській до 19% у Тернопільській та Львівській, 17% у Чернігівській. Максимально забезпечені комп'ютерами публічні бібліотеки Києва (96%).

Майже 28% (3548) сільських бібліотек мають комп'ютери. Є області, в яких відсоток комп'ютеризованих сільських бібліотек у рази менший: Львівська (10%) та Чернігівська (7,5%). Значно краща ситуація в Миколаївській (46%), Вінницькій (42%), Дніпропетровській (42%) та Луганській (40%) областях. Кількість комп'ютерів у публічних бібліотеках збільшується, у 2018 р. їх було 20 791 (од.), з яких 86% (17 906) підключено до мережі Інтернет²⁶.

Протягом останніх десятиліть мережа бібліотек розвивалася за адміністративно-територіальним і виробничим принципами. Були визначені нормативи кількості населення на одну бібліотеку, радіус обслуговування, мінімум бібліотечного фонду, постійні джерела комплектування тощо. Не всі з визначених нормативів щодо бібліотек виконувалися (особливо їх фінансування), проте державні масові бібліотеки створювалися навіть там, де проживало 500 чоловік. Згодом намітилася тенденція укрупнення бібліотек,

²⁴ Реформування системи публічних бібліотек України досвід Великої Британії та пілотні проекти об'єднаних територіальних громад. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/189>

²⁵ О. Бояринова. Публічні бібліотеки України – у цифрах. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://day.kyiv.ua/uk/blog/suspilstvo/publichni-biblioteki-ukrayiny-u-cyfrah>

²⁶ О. Бояринова. Публічні бібліотеки України – у цифрах. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://day.kyiv.ua/uk/blog/suspilstvo/publichni-biblioteki-ukrayiny-u-cyfrah>

внаслідок чого колгоспні, клубні та громадські бібліотеки влилися в державні.

На початку 80-х рр. сільські бібліотеки були об'єднані у централізовані бібліотечні системи. В межах сільських економічних районів створено єдині бібліотечні фонди, які забезпечили вільний доступ до друкованих джерел інформації всім жителям регіону. В нових умовах кожна людина має можливість вибору та одержання книг не тільки із фондів сільської бібліотеки, а із загальнобібліотечного фонду централізованої бібліотечної системи. Єдина політика комплектування дозволяє в 2-3 рази розширити кількість назв нових надходжень за рахунок ліквідації паралелізму та дублювання. У 90-х рр. в Україні функціонувало 479 централізованих бібліотечних систем, які об'єднували всі сільські бібліотеки. І хоча ідеї централізації не були до кінця реалізовані, централізація мережі бібліотек в сільській місцевості дала можливість користуватися бібліотечними фондами всього регіону, налагодити широку інформацію населення про потрібну літературу²⁷.

У професійній пресі і науковій літературі ведеться дискусія щодо нормативів забезпечення населення бібліотечною мережею. В Україні цей норматив значно більший, ніж в США, Франції та інших країнах світу. В багатьох країнах світу створюються великі бібліотеки з розгалуженою мережею філіалів, нестационарних форм обслуговування.

Проте для переважної більшості населення сільська бібліотека – єдиний засіб зв'язку із світом через таке джерело інформації, як друкований документ (книга, газета, журнал тощо). Вона виступає своєрідним захисником конституційного права сільських жителів на отримання документації та інформації²⁸ [с. 47].

Сьогодні сільська бібліотека в середньому налічує 15-20 тис. примірників, обслуговує 500 читачів, здійснює понад 10 тис. книговидач. Проте в більшості сільських бібліотек радянські фонди складають 70% фондів бібліотечної системи, відтак потрібно думати про їх системне оновлення, а не це сьогодні не вистачає коштів.

Загальнотиповий портрет сільського читача свідчить про пріоритет різноманітних інтересів у осіб із загальною середньою освітою, у першу чергу щодо періодичних видань, загальноукраїнських і місцевих газет, масових ілюстрованих та літературно-художніх, науково-популярних журналів, художніх книг історико-мемуарного, побутово-сімейного, пригодницького жанрів. Основними мотивами читання є прагнення змістовно організувати своє дозвілля, підвищити загальнокультурний і професійний рівень.

²⁷ Цимбалюк Н.М. Дозвілля в Україні. Теоретичні та емпіричні аспекти: Монографія. К.: ДАКККіМ, 2003. 224 с.

²⁸ Тематика модулів для підвищення кваліфікації працівників закладів клубного типу / уклад.: В.Б. Матушенко, О.М. Чечель, І.О. Шевченко, – К. : НАКККіМ, 2017. – 19 с.

Кожна сільська бібліотека обслуговує дітей, підлітків та молодь. У кожній п'ятій створено кімнату юного читача, що дозволяє впродовж багатьох років зберігати існуючу практику диференційованого обслуговування представників різних соціальних груп на селі. Це дає можливість максимально задовольняти читацькі інтереси, формувати світогляд юних читачів, сприяти їх культурному та інтелектуальному становленню. Отже, сільська бібліотека може вплинути на формування читацьких інтересів людини у відповідності з віком, професією, бути важливим джерелом інформації та розкриття творчого потенціалу.

Слід відзначити, що сільські бібліотеки в переважній більшості стали справжніми осередками відродження культури народу. Теми народознавства, повернення до національних витоків, зміцнення української держави стали провідними для сільських бібліотек. Історія, література, народна творчість, краєзнавство – практично всі аспекти цих тем розкриваються і відтворюються у діяльності бібліотек.

Сучасні реалії нашого життя спонукали працівників бібліотек творчо підійти до оформлення інтер'єру. Докорінно змінився їх вигляд: чимало сільських книгозбірень набуло неповторного національно-регіонального колориту, вміло поєднавши традиційне бібліотечне оформлення з елементами національно-обрядового характеру, виробами декоративно-прикладного мистецтва. В більшості бібліотек створені світлиці, народознавчі кутки, де проводяться уроки народознавства, зустрічі з народними умільцями, письменниками-земляками, ветеранами війни.

Проте сьогодні бібліотечна галузь переживає глибоку кризу. Через прийняття Закону України "Про місцеві Ради народних депутатів та місцеве (регіональне) самоврядування" набула масового характеру ліквідація і невинуватена реорганізація бібліотечних установ. Тільки за останні десять років Україна втратила близько 2 тисячі бібліотек. Їхні приміщення передаються барам, комерційним структурам, іншим установам.

Негативно впливають на якість та задоволення читацького попиту сільських жителів процеси децентралізації, які тривають в регіонах України, внаслідок передачі об'єктів народного господарства у комунальну власність та викликане цим явищем упорядкування штатів. Перш за все тому, що централізація здійснювалася за конкретним планом, відповідно до програм, розроблених бібліотечними фахівцями, науковцями і практиками вищої кваліфікації. А децентралізація проводиться стихійно, за сценаріями місцевої влади.

І якщо в окремих випадках, завдяки зусиллям органів культури і бібліотек – методичних центрів обласного і районних рівнів, вдалося зберегти на районному бюджеті централізовані кошти п'ятої статті, передбачені на комплектування книжкових фондів сільських бібліотек-філіалів і тим самим забезпечити функціонування єдиної бібліотечної системи, то в інших здійснюється повна децентралізація централізованих бібліотечних систем.

Децентралізація руйнує планомірне та якісне комплектування сільських бібліотек літературою, позбавляє читачів можливості користуватися єдиним фондом однієї сільської бібліотеки, приводить також до відособлення кожного бібліотечного закладу, дублювання та суб'єктивного підходу до формування фондів.

Це питання загострюється і тим, що сьогодні через скрутне матеріальне становище сільські бібліотеки не можуть самостійно комплектувати фонди: сільські Ради не виділяють коштів на комплектування бібліотек, бібліотекар не завжди має зв'язки з обласним бібліотечним колектором, можливості сільських книжкових магазинів щодо задоволення потреб сільської бібліотеки дуже обмежені. Складається ситуація, за якої в районах, де пройшла децентралізація, до сільських бібліотек протягом поточного року припиняються надходження нової літератури.

Питання діяльності бібліотек на селі, зокрема, формування їх фондів, ускладнюється різким подорожчанням книг та періодичних видань. Кількість надходжень нової літератури до сільських бібліотек в останні роки значно зменшилася.

Через економічну скруту різко зменшилася передплата періодики. Сьогодні сільська бібліотека в середньому отримує лише по дві-три назви періодичних видань (в 1992–1993 рр. по 18–20 назв). Як показали соціологічні дослідження, проведені державними бібліотеками, більшість відвідувачів сільських бібліотек, незадоволені фондами, скаржаться на часту відсутність потрібної книги. Досить часто значну кількість книг особливо в сільських бібліотеках складають книги радянських часів.

Дедалі частіше залишаються незадоволеними зростаючі потреби в інформаційному забезпеченні трудівників села з сільськогосподарських, економічних, управлінських, технічних, юридичних знань.

Модернізація бібліотечної справи пов'язана, насамперед, з удосконаленням нормативної бази бібліотек та вдосконаленням системи бібліотечного обслуговування. Особливості реформування бібліотечної справи обумовлені специфікою бібліотечних послуг, процес виробництва яких невіддільний від процесу споживання. Завдяки цьому, саме раціональне розміщення мережі бібліотек може забезпечити необхідні матеріальні передумови для залучення широких верств населення до культурних цінностей, створити реальні можливості підвищення культурного рівня різних соціальних груп, задоволення різноманітних духовних потреб.

Слід навести також позитивні приклади. Так за підтримки місцевої влади активно розвивається Тростянецька міська бібліотека, її бібліотечний фонд постійно поповнюється, відкрито соціальне кафе. За підтримки територіальної громади активно розвивається Бердичівська міська бібліотека. Тут функціонують групи та гуртки для різних соціальних та вікових груп, відкрито молодіжний центр, клуб «Гармонія», працюють різноманітні творчі групи, наприклад, група по вивченню макраме, майстер класи. Навіть в

умовах карантину бібліотека проводила певні вуличні акції, квести з дотриманням санітарних вимог.

Активізуючи діяльність українських бібліотек варто вивчати зарубіжний досвід. Так в Канаді при кожній бібліотеці працюють координатори з певних програм, спрямованих на ті чи інші вікові групи, наприклад координатор з дитячих, молодіжних, дорослих програм. Для кожної вікової групи передбачено цілий ряд заходів. Значну увагу тут приділяється екологічних програмам, боротьбі за здорові способи життя. В США наприклад досить поширені насінневі бібліотеки (їх близько 500), де кожний бажаючий може безкоштовно отримати насіння. Таким чином популяризується любов до природи, примножується біологічне різноманіття. В деяких бібліотеках відкриті навіть кулінарні курси. В Англії поширена система громадських бібліотек, де держава тільки закупає книги, а бібліотекарі працюють на волонтерських засадах. Нашій владі потрібно розуміти що бібліотеки це запорука освіченості і культури населення, що в свою чергу підвищує інтелектуальний потенціал нації а отже сприяє і підвищенню економіки. Тому підтримка бібліотек і інших культурних закладів повинні стати стратегічним завданням держави.

Також слід зазначити, що останнім часом вдосконалюється законодавче забезпечення галузі. Так 08.09.2021 Верховною радою України був прийнятий Закон про внесення змін до Закону України "Про бібліотеки і бібліотечну справу". Зокрема, законопроект містить низку новел, якими пропонується: уточнити завдання державного управління бібліотечною справою та відповідні функції центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері культури; визначити класифікацію бібліотек за формами власності та значенням, за суспільним призначенням та основні завдання національної бібліотеки, державної бібліотеки; визначити функції публічних бібліотек і обласних універсальних наукових бібліотек, як головних регіональних бібліотек; унормувати діяльність спеціальних бібліотек; змінити процедуру реорганізації чи ліквідації публічних бібліотек; створити піклувальну раду бібліотеки як дорадчого колегіального органу, основним завданням якого є сприяння розвитку бібліотеки; врегулювати функціонування обмінних бібліотечних фондів, книжкових пам'яток, довідково-бібліографічного апарату бібліотеки, електронних баз даних; створити Національну електронну бібліотеку України та визначити основні засади її діяльності; посилити соціальні гарантії працівників бібліотек²⁹.

Одним із напрямків реалізації гуманітарної політики держави є дослідження стану збереження і популяризації історико-культурної спадщини. Наша держава є однією із провідних країн Європи за кількістю об'єктів історико-культурної спадщини (близько 140000 – це майже в 2,5 рази

²⁹ Проект Закону про внесення змін до Закону України "Про бібліотеки і бібліотечну справу". Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70982

більше, ніж у Польщі)³⁰ [с.238]. Але на жаль, цей потужний культурний потенціал не використовується повною мірою, в зв'язку з наявністю ряду значних проблем в даній галузі. Внаслідок браку коштів реставрація та ремонт пам'яток проводились в недостатніх обсягах, тому нині до 50-70% об'єктів історичної культурної спадщини в багатьох регіонах України мають незадовільний технічний стан, до 10 % – аварійні. Приблизно 300 пам'яток національного значення потребують ремонтно-реставраційних або консерваційних робіт. З двадцяти тисяч пам'яток архітектури та містобудування кожна десята пам'ятка потребує негайного втручання реставраторів. Близько мільйона одиниць зберігання музейних цінностей на сьогодні також потребують реставраційних робіт.

У сучасному українському суспільстві все помітнішим стає інтерес до осмислення історії, минулого народу, активізується рух за збереження і дослідження пам'яток історії і культури. Відтак посилюється інтерес до музейної галузі.

Музеї – це науково-дослідні і науково-освітні заклади, які збирають, вивчають, зберігають і популяризують пам'ятки природничої історії, матеріальної і духовної культури – першоджерела знань про розвиток природи і людського суспільства, матеріалізована культурна пам'ять суспільства³¹.

За даними громадських експертів нині в Україні діє близько 5 тисяч музеїв (для порівняння в Польщі – 1075, Австрії – 1600, Великобританії – 1811, Канаді – 2500). При цьому лише 574 українських музеїв знаходяться в державній та комунальній власності. Точну кількість вітчизняних музеїв на даний момент неможливо визначити, так як в Україні не існує чіткої системи обліку музеїв, крім того музеї підпорядковані різним відомствам, які не координують свою діяльність у даній сфері. Не існує єдиного координаційного органу у даній галузі. У Міністерстві культури і інформаційної політики існує лише відділ аналізу та прогнозування музейної справи, який не може повністю охопити всю музейну сферу.

Музеї є центрами збереження та популяризації історико-культурної спадщини, візитними карточками країни. І Україна має чим пишатися. Зокрема до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО входять декілька видатних історичних пам'яток України – Собор Святої Софії з ансамблем монастирських будівель, Києво-Печерська лавра у м. Києві та історичний архітектурно-містобудівний комплекс центральної частини Львова разом з горою Високий Замок і ансамблем собору св. Юра, резиденція митрополитів Буковини та Далмації, дерев'яні церкви карпатського регіону в Польщі та Україні, стародавнє місто Херсонес Таврійський і його Хора. До нематеріальної спадщини віднесено: Петриківський декоративний живопис,

³⁰ Чупрій Л.В. Політика національної безпеки Української держави в гуманітарній сфері: Монографія. К.:ФОРМ Кожухо-вський І. І., 2015. 508 с.

³¹ Чупрій Л.В. Стан та проблеми музейної справи в Україні. Електронний ресурс. Режим доступу: https://tourlib.net/statti_ukr/chuprij.htm

козацькі пісні Запоріжжя і Подніпров'я, традиція Косівської мальованої кераміки³². Останнім часом були внесені додаткові пропозиції до попереднього Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО (Tentative List, за текстом Список). Сьогодні у попередньому Списку знаходяться ряд українських об'єктів культурної та природної спадщини: культурний ландшафт та каньйон м. Кам'янець-Подільський, історичний центр м. Чернігів, парк "Софіївка" та Канівський заповідник "Могила Тараса Шевченка", Національний історико-археологічний заповідник «Кам'яна Могила». Зокрема останній є однією з найдавніших археологічних пам'яток не тільки у Європі а й у світі. Тут були знайдені наскельні малюнки із зображеннями людини, диких і свійських тварин, які датувалися починаючи з епохи кам'яного віку (22-14 тисячоліття до нашої ери). Деякі вчені вважають, що тутешні наскельні написи були першими зразками писемності людства, зокрема вони стверджують, що мелітопольські петрогліфи на півтори-дві тисячі років давніші за всесвітньо відомі месопотамські глиняні дощечки. Тому при належній державній підтримці тут можна було б зробити туристичний центр світового рівня і значно підвищити імідж України у світі³³.

В музейній галузі також існує ряд проблем, що потребують негайного вирішення. На даний момент відсутня державна Програма розвитку музейної справи, подібна Програма функціонувала у 2000-2005 роках, хоча на даний момент затвердження і реалізація даної програми є вкрай необхідним засобом подолання багатьох проблем у музейній сфері

До значних проблем слід віднести недосконалість законодавчої бази в сфері музейної справи, недостатність експозиційних площ, відсутність надійної системи обліку і зберігання музейних фондів, неналежний рівень охорони музейних експонатів, недостатній рівень кадрового та інформаційного забезпечення, інше. Як було вже зазначено, що у фондах українських музеїв нині зберігається близько 12 млн. історичних пам'яток, але через брак експозиційних площ в основних експозиціях представлено лише 3-5% фондів.

Недостатнє фінансування залишається хронічною проблемою музеїв всіх профілів. Більша частина бюджетного фінансування витрачається на видатки споживання (зарплата, охорона, комунальні платежі тощо), а видатки розвитку не лише не зростають, а навіть інколи зменшуються. За даними директорів історичних музеїв, 85% бюджету музею ідуть на зарплату працівників, 15% – на сплату комунальних послуг, тоді як у цивілізованих країнах на оплату праці виділяють лише 5-10% від загального бюджету.

Невідкладним завданням для музеїв всіх профілів також залишається комп'ютеризація і автоматизація обліку музейних експонатів, оцифрування

³² Які об'єкти охороняє ЮНЕСКО в Україні? Електронний ресурс. Режим доступу: <https://ukrainer.net/unesco-v-ukraini/>

³³ Чупрій Л.В. Стан та проблеми музейної справи в Україні. Електронний ресурс. Режим доступу: https://tourlib.net/statti_ukr/chuprij.htm

найбільш цінних пам'яток культури і мистецтва. В західних країнах це дуже поширена практика, а в нас тільки великі національні музеї на належному рівні можуть реалізувати оцифрування музених експонатів³⁴.

Засобом формування історичної пам'яті українського народу є висвітлення діяльності музеїв історичного профілю у ЗМІ та створення музеями своїх власних часописів. На жаль у ЗМІ згадувань про музеї досить мало. Щодо вітчизняних музейних часописів ми можемо назвати журнал «Музеї України» та бюлетень «Український музей». Деякі музеї видають свої власні збірники, але як правило малими тиражами та не регулярно. На думку експертів, в Україні обмаль фахової музейної літератури. Саме для збору й узагальнення практичної інформації Українським центром розвитку музейної справи була створена книгозбірня, яка здійснює збір усіх друкованих та електронних видань українських музеїв. Досить важливим завданням для усієї вітчизняної музейної спільноти є створення Української музейної енциклопедії, яка б відобразила на своїх сторінках історичну спадщину нашої країни. У Росії музейна енциклопедія була видана ще у 2001 році.

Слід зазначити, що сьогодні потужним засобом представлення музейної експозиції, модернізації музеїв є Інтернет. Проте, в Інтернеті українські музеї представлені недостатньо. З 570 музеїв комунальної та державної форми власності тільки близько 120 мають власні сайти. Більшість сайтів музеїв мають українську та російську версії. Переважаюча більшість сайтів українських музеїв не мають англійськомовної версії, наявність якої значно б посилює потік іноземних туристів в Україну.

Сьогодні особливу увагу потрібно приділяти регіональному аспекту реалізації музейної політики. На порядку денному – розробка регіональних концепцій розвитку музейної справи, особливо в селах, які стануть основою відповідних музейних програм.

На думку Цимбалюк Н.М. у справі розвитку музеїв стверджуються два напрямки. З одного боку, – централізація дрібних музеїв під егідою крупних, фінансово і матеріально міцних музейних центрів, з іншого, – виокремлення із складу багатопрофільних музеїв (наприклад, історико-краєзнавчих, історико-художніх) їх певних підрозділів³⁵.

Сьогодні важливо також розвивати мережу сільських, селищних музеїв краєзнавчого спрямування. Рівень насиченості сільської музейної мережі доцільно розглядати на фоні не адміністративно-територіального, а історико-географічного та історико-етнографічного районування, оскільки останні є більш суттєвим чинником для краєзнавства. Кожному музею має бути притаманна чітка, науково обґрунтована профільна орієнтація, визначена як у галузі документування, так і в культурно-просвітницькій роботі.

³⁴ Чупрій Л.В. Стан та проблеми музейної справи в Україні. Електронний ресурс. Режим доступу: https://tourlib.net/statti_ukr/chuprij.htm

³⁵ Цимбалюк Н.М. Дозвілля в Україні. Теоретичні та емпіричні аспекти: Монографія. К.: ДАКККіМ, 2003. 224 с.

Для сільських регіонів актуальним є питання про включення музеїв до системи освіти. Спеціалісти музейної справи активно обговорюють думку про те, що музей повинен відігравати роль центру альтернативної освіти. Більшої уваги потребує використання в освітньо-виховній роботі із підростаючим поколінням музейного всеобучу як засобу залучення дітей і молоді до вивчення історичної спадщини народу.

Розробляється комплекс заходів щодо реалізації Державної національної програми "Освіта (Україна XXI століття)". Серед них: опрацювання цільових музейно-педагогічних програм, якісне оновлення змісту, принципів, форм, методів і напрямів освітньої діяльності музеїв, запровадження єдиних музейних днів.

Слід зазначити, що у проекті бюджету 2022 недостатньо виділено коштів на "Велику реставрацію", на яку зараз закладена сума у 100 млн грн, хоча реальна потреба для "Великої реставрації" на 2022 рік – це за різними оцінками від 3 до 5 млрд грн".

Здійснивши моніторинг стану ключових галузей культурного життя України, слід констатувати також ряд серйозних проблем, що є загрозами культурній самобутності і цілісності країни. Зокрема дослідники Б. О. Парахонський та В. П. Загороднюк констатують наявність в Україні кризи культури, що є кризою способів діяльності і типів відтворення життєдіяльності суспільства. Вона охоплює духовно-моральну, трудову, етнічну та екологічні сфери³⁶ [с. 18].

Потрібно констатувати, що статистичні дані за останні роки демонструють, що процес скорочення культурних закладів, зокрема мережі бібліотек триває і далі, причому найбільше це характерно для індустриальних регіонів країни: Донецького, Харківського, Запорізького, Луганського. Слід зазначити, що в різних регіонах показник охоплення населення бібліотечним обслуговуванням має досить велику розбіжність – від 1211 осіб на одну бібліотеку в Тернопільській області до 6385 осіб – у Донецькій. У цьому контексті виникає питання доцільності більш широкого застосування нестационарних форм бібліотечного обслуговування – пересувних бібліотек, бібліотечних пунктів, бригадного й заочного абонементів, бібліобусів тощо.

Негативною є також тенденція щодо відвідування культурних закладів. Так за даними Київського міжнародного інституту соціології, який провів всеукраїнське опитування громадської думки³⁷, 50% дорослого населення

³⁶ Парахонський Б.О., Загороднюк В.П. Гуманітаризація науки. Стратегія інтелектуального розвитку України. / Б. О. Парахонський, В. П. Загороднюк – К. НІСД. 2006. – 44 с.

³⁷ Київський міжнародний інститут соціології провів всеукраїнське опитування громадської думки, що є складовою проекту «Стан та перспективи розвитку соціокультурної інфраструктури в об'єднаних територіальних громадах», який реалізувала ВГО «Асоціація сприяння самоорганізації населення» за ініціативи Міністерства культури України. Проект реалізований у межах Ініціативи з розвитку аналітичних центрів в Україні, яку виконує Міжнародний фонд «Відродження» у партнерстві з Ініціативою відкритого суспільства для Європи (OSIFE) за фінансової підтримки Посольства Швеції в Україні.

Опитування репрезентативне для населення України віком 18 років і старше, що не проходить військову службу і не перебуває у в'язницях або медичних закладах (лікарнях, медичних інтернатах). У Луганській та Донецькій областях опитування проводили лише на територіях, контрольованих Україною. На території

України не відвідали жодного культурного заходу упродовж останнього року. Водночас 79% населення зазначають, що за певних обставин відвідували б культурні заходи частіше: перепонами є насамперед брак часу та грошей.

Упродовж останнього року майже чверть (23%) дорослого населення України відвідали бібліотеку або книгарню хоча б один раз, але водночас 60% зазначають, що впродовж останнього року не читали жодних книжок (електронних або друкованих) і не відвідували ані бібліотеку, ані книгарню.

Навіть у найбільших містах (населення 500 тисяч і більше) менше половини дорослого населення (43%) зазначають, що в їхньому населеному пункті достатньо можливостей для творчого та мистецького розвитку дітей. У селах так вважають лише 9%.

17% населення займаються певним видом творчо-мистецької діяльності (грають на музичному інструменті, пишуть вірші або прозу, співають у хорі або соло, займаються писанкарством, гончарством, вишивкою, художнім різьбленням по дереву, комп'ютерним дизайном тощо), причому 7% роблять це регулярно. П'ята частина населення (21%) хоча більше не задіяні до творчо-мистецької діяльності, але раніше такий досвід мали; ще 10% хоча ніколи не займалися, але хотіли б. 49% ніколи не займалися такою діяльністю і їх це не цікавить³⁸. Подібні тенденції ми спостерігаємо і в нашому дослідженні, про що зазначимо в наступному підрозділі.

За даними експертів, опитування яких проводили аналітики НІСД, ефективність культурної політики в Україні в середньому оцінена як «достатньо низька». Однією з основних причин цього є відсутність цілісності та системності у проведенні державою культурної політики, що характеризує її як «непослідовну», «змістовно суперечливу», «ситуативну», «нескоординовану». Ступінь погодженості культурної політики з політикою держави в інших сферах, експерти оцінюють незадовільно.

Серед серйозних проблем в сфері культурної політики слід також відмітити нерівномірність доступу до культурних благ на рівні міста та села. Якщо для жителів більшості міст існують великі можливості для проведення дозвілля в різноманітних закладах культури, то значна кількість сіл сьогодні перетворюється в зону культурного лиха, так як будинки культури занепадають, бібліотеки закриваються, газети та журнали не передплачуються в зв'язку з високою передплатною ціною, відтак єдиним постачальниками культури для селян залишаються радіо та телебачення, що насаджує населенню досить часто низькопробну продукцію. Відтак відбувається маргіналізація сільського населення, поширення алкоголізму, наркоманії тощо.

Ці цифри та факти засвідчують певні негативні тенденції у сфері культури. Слід констатувати повільне пристосування закладів культури до нових умов

Автономної Республіки Крим опитування не проводили. Загалом проведено 2026 інтерв'ю у 109 населених пунктах України.

³⁸ Деякі аспекти культурних практик і культурної інфраструктури України. Електронний ресурс Режим доступу: <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=834>

функціонування. Зокрема, на сьогодні слід відмітити досить низький рівень державного менеджменту у сфері культури, у просуванні культурно-рекреаційного бренду національної спадщини. Причиною є інерція адміністративного управління, брак актуальних інформаційних й інтелектуальних технологій та в значній мірі недостатність відповідного фінансування галузі. Не забезпечується належний рівень технічного переоснащення і модернізації матеріально-технічної бази закладів культури. Ці кроки відбуваються вибірково і не підкріплюються відповідними програмними заходами.

Значною проблемою в галузі культури є відсутність єдиної інформаційної бази пам'яток України, зокрема до цього часу не завершено формування Державного реєстру нерухомих пам'яток України, в результаті чого втрачається значна кількість історико-культурних об'єктів, які руйнуються з метою звільнення місць під забудову.

Відбувається комерціалізація культури, що проявляється у деформуванні функціонального призначення закладів культури. При цьому їх основна традиційна господарська діяльність трансформується у відносини оренди та надання другорядного виду послуг. З кожним роком зменшується рівень забезпечення бібліотек книжковими фондами і спостерігається відставання в оснащенні їх новими інформаційними технологіями. Перехід на ринкові механізми фінансування закладів культури і мистецтва, призвів до децентралізації фінансування й управління. В даній ситуації необхідна концентрація уваги державної влади на створенні сприятливих економічних умов для розвитку культури, і зокрема створення сприятливих умов для залучення позабюджетних коштів.

При цьому потрібно враховувати три аспекти політики удосконалення економічного механізму: заходи, спрямовані на забезпечення загальногалузевих інтересів, розвиток сучасних видів діяльності та інституційне забезпечення функціонування сфери культури.

Сьогодні слід констатувати, що культура ще не стала в Україні дієвим чинником державо-, націо- і людино творення, як того вимагає сучасна модель цивілізаційного поступу людства, хоча останніми роками ситуація в цій галузі значно покращилася. Її всебічна підтримка є саме тим незамінним осередком, яке інтегрує всі інші чинники, що в оптимальному співвідношенні і взаємодоповненні забезпечить сталий людський розвиток українського суспільства в найближчі десятиліття.

Розглядаючи основні моделі культурної політики слід активніше долучати європейський досвід (патерналістська модель Франції, модель «витагнутої руки» Англії, законодавчої підтримки США тощо). На нашу думку, більш прийнятною для України є помірковано патерналістська модель культурної політики, орієнтована на французький досвід. Ступінь поміркованості має визначатися потребами вільного культурного розвитку особистості, різноманітних соціальних груп і нації в цілому, без чого життєздатність та конкурентоспроможність української культури опиняться під загрозою.

Для розробки і реалізації ефективної державної політики в галузі культури потрібно здійснити ґрунтовний інформаційно-аналітичний моніторинг культурно-освітньої і мистецької діяльності і розробити шляхи подальшої модернізації галузі. Потрібно активніше використовувати світовий досвід культурного розвитку, здійснювати комплексний аналіз нових напрямів і тенденцій розвитку культури.

В умовах широкомасштабних політичних та економічних змін, що тривають в Україні, необхідно забезпечити системне реформування сфери культури з метою забезпечення створення належних правових, економічних та організаційних умов для збереження і всебічного розвитку української культури як важливого чинника формування цілісної культурно-національної ідентичності. В цих умовах культурна політика держави повинна: з одного боку модернізувати та сформувати ефективну управлінську структуру даної галузі, пристосовану до нових зовнішніх і внутрішніх умов, а з іншого не допустити розпаду мережі закладів культури і мистецтв, що уже відбувається повним ходом. Вдосконалення управління культурними процесами та економічне регулювання з активнішим залученням недержавних джерел фінансування у сфері культури – умови подолання кризових явищ і труднощів у вітчизняній культурі.

З огляду на потреби суспільної модернізації змістом культурної політики є формування відповідного сучасним укладам економічного та політичного життя ціннісно-нормативно визначеного багатоукладного життєвого середовища, в якому буде відбуватися формування суспільно-значущих поведінкових норм і ціннісних орієнтацій представників усіх соціальних груп населення як економічних та політичних суб'єктів життя України, а також створення соціальних умов для розвитку креативного потенціалу нації. Слід зазначити, що модернізація сама по собі є культурним феноменом, і будь-яка національна культурна політика, що не змогла осмислити і відреагувати на модернізаційні тенденції й процеси в суспільстві, буде приречена на маргіналізацію і діятиме в обмеженому і штучно створеному просторі, що й спостерігаємо сьогодні.

1.2. Теоретико-соціологічні основи та актуальність дослідження культурних практик

У сучасній соціології культури поняття «культурні практики» є дуже затребуваним. Цей концепт привертає увагу до того, що кожна практика (усталений взірець дій) в людському суспільстві є культурною. Соціальна дія завжди пов'язана із (суб)культурними середовищами, ширшими культурними контекстами. Дії/судження людей неможливо відділити від смислів, цінностей, дискурсів, актуальних для тих ситуацій і практик, у які залучені діячі. Не меншу вагу мають явні правила (інструкції, прописані алгоритми дій) і фонові (практичні, габітуалізовані) знання, звички діяти таким чи таким чином. Вирізняють також роль раціональних засад здійснюваних індивідами проектів, а також вплив мінливих емоцій, (не)бажань, афектів у процесі виконання практики.

Бачення морфології практики у сучасній соціології як складної і багатокомпонентної, є результатом пошуків і доробку представників різних підходів. Також у дослідженнях культурних практик все більшу увагу приділяють тому, яким чином смислові, матеріальні, тілесні, просторово-часові елементи опосередковують складні ланцюги дій. У цьому розділі ми коротко охарактеризуємо деякі з основних варіантів теоретичних і операціональних підходів у сучасній соціології культури, врахування яких є важливим для розуміння і аналізу особливостей культурних практик українського суспільства, динаміки їх мінливих конфігурацій у нестабільному соціумі³⁹.

Практики у ракурсі культуральної соціології. Представники культуральної соціології (Дж. Александер, Ф.Сміт та ін.) вказують на важливість дослідження генералізованих смислів і значень, специфіки їх структурування в автономному просторі культури, пропонуючи поєднувати постпозитивістські принципи причинних пояснень та інтерпретативні способи аналізу культурного і соціального⁴⁰. Важливою є увага до ролі символічних утворень (міфи, наративи, жанри тощо), що і зумовлюють, і обмежують соціальні дії. Методологія культурального аналізу («сильна програма») спрямована на використання можливостей якісного аналізу культури як тексту. Дослідники намагаються реконструювати конкретні механізми впливу культури на соціальну дію, розкрити співвідношення культурних і владних порядків, показати відносну автономію культури від соціальної структури. Символи, коди, наративи створюють текстуальну мережу соціальних смислів, яка є рухливою. Для реконструкції актуальних культурних структур поширеними є такі методологічні підходи, як аналіз жанру, дискурс-аналіз, наративний, семіотичний аналіз тощо. Результати досліджень спрямовані на виявлення впливів автономної культурної сфери на формування соціокультурних ідентичностей, на ті оцінки, цілі, бажання, вибори соціальних акторів, які й структурують соціальне життя. Сукупності практик і культурні/символічні структури як полярні виміри знаходяться в центрі дослідницької уваги. В зв'язку з цим постає питання синтезу цих вимірів, поєднання герменевтичних реконструкцій смислів і вивчення практик. Це завдання вирішує підхід «культурна прагматика», у фокусі якого – соціальні перформанси, що здатні яскраво втілювати пов'язання дій і смислів, досягаючи перформативних ефектів через ритуалізовані, насичені символами дії (святкування особливих подій, комеморативні практики, медіа-події, тощо). Підхід культуральної соціології є аналітичною перспективою у дослідженнях різних сфер і аспектів соціуму (в т.ч. українського), зокрема, мистецтва, медіасфери, науки, громадянського суспільства, культурної травми, перспектив смислу⁴¹ тощо.

³⁹ Скокова Л. Культурні практики в сучасному суспільстві: теоретичні підходи та емпіричні виміри. Київ: Ін-т соціології НАН України, 2018. 334 с.

⁴⁰ Александер Дж. Смислы социальной жизни: культурсоциология. М.: Праксис, 2013. 640 с.

⁴¹ Смысловая морфология социума / за ред. Н. Костенко. Київ: Ін-т соціології НАН України, 2012. 422 с.

Три етапи генези теорії практик. Теорія практик у різних її варіантах спричинила зростання уваги до концепту “практика” та способів дослідження реалізації (виконання) практик у сучасному житті. У соціології культури вирізняють три етапи (лінії розвитку) теорії практик, які співіснують. Для першого етапу важливими є концептуалізації практик Е. Гідденса, П. Бурдьє; для другого – теорія практик американського науковця Т. Шацкі. Третій етап пов'язують із практикоорієнтованими прикладними дослідженнями, а також постбурдьєзіанськими підходами.

Завдяки працям П. Бурдьє, Е. Гідденса, М. Серто та ін. опрацьовано понятійний апарат у дослідженнях особливостей розгортання культурних практик за різних часо-просторових обставин, у повсякденних взаємодіях, у соціоструктурних контекстах. Увагу привертає практичне (габітуальне) знання, яке міститься радше в тілесних навичках, усталених взірцях дій, винаходах щодо розв'язання конкретної проблеми, ніж у знанні явних правил. За Е. Гідденсом, такі елементи, як структурні (культурні) правила, практична і дискурсивна свідомість, просторові та часові маршрути повсякдення – необхідно вивчати сукупно для розуміння практик. У центрі уваги теорії практик не так судження про дії, як способи оволодіння діями, навичками компетентного їх виконання [Див. Бурдьє, 2005; Гидденс, 2003; Серто, 2013].

Для Т. Шацкі специфіка практики як усталеної сукупності різних діяльностей залежить від організації колективного життя, а не від окремих індивідів. Дії людей, їх мотиви, ідентичності не можливо зрозуміти без врахування контексту відповідних полів практик, поширення, популярності, збалансованості тих чи тих практик у соціумі. На думку Шацкі, перетворення розрізнених активностей у практику відбувається за допомоги чотирьох елементів-організаторів: практичне знання; явні інструкції/правила; мотиви, цілі, емоції тощо; генералізоване знання (дискурси, цінності, смисли). Він розрізняє практики-сутності і практики-перформанси (виконання практики). Так, існують нормативні і повсякденні уявлення про практики, наприклад, вільного володіння тією чи тією мовою, професійними чи дозвіллевими навичками тощо. Постійно йдуть процеси оцінювання ступеню компетентності виконавців практик з боку інших акторів⁴² [Schatzki, 2012]. Розкриття чинників, які сприяють чи перешкоджають компетентному освоєнню практик, їх поширеності чи непопулярності в суспільному житті є важливим дослідницьким завданням.

Бурдьєзіанські та постбурдьєзіанські підходи у дослідженні культурних практик. У дослідженнях культурних практик навряд чи можна обійтися без врахування доробку бурдьєзіанських та постбурдьєзіанських підходів. Такі поняття Бурдьє, як поле/поля культури, габітус, практичний сенс, культурний капітал, символічне виробництво, дистинкції практик культурного споживання стали загальноприйнятими. Поля культурного

⁴² Schatzki T. R. A primer on practices: Theory and research // Practice-Based Education: Perspectives and Strategies / Eds. J. Higgs et al. Rotterdam: Sense Publishers, 2012. P. 13–26.

виробництва і культурного споживання є взаємозалежними, утворюючи поле культури.

У праці “Відмінності” на основі емпіричних спостережень Бурдьє доводив, що ієрархізована структура практик культурного споживання є відповідною класовій структурі соціуму (теза гомології культурної і соціальної стратифікації). Практики в різних полях є відповідними між собою й утворюють на основі габітусу узгоджені, досить стабільні стилі життя різних соціоструктурних груп⁴³⁴⁴ [Бурдьє, 2005; Бурдьє, 2005a]. Наприклад, представники високостатусних груп вільно, «як риба у воді» почувують себе в музеї чи театрі, отримують задоволення від контактів із легітимними культурними продуктами, вільно подорожують, слідкують за подіями мистецького, літературного життя. Представники низькостатусних груп, як правило, обмежені в таких знаннях і досвіді, не мають достатньої кількості вільного часу, матеріальних і культурних ресурсів. Таким чином, культурні смаки і практики відіграють важливу роль у динаміці соціальної мобільності, культурної репродукції, відтворюючи соціальні та культурні нерівності.

Для концептуалізації культурних практик у рамках постбурдьєзіанських підходів важливим є внесок французького соціолога Б. Лаїра. Він акцентує, зокрема, необхідність врахування процесу соціалізації для розуміння обставин формування габітусу (системи диспозицій), впливу життєвої траєкторії на включеність у культурні практики, пояснення можливостей зміни габітусу, а отже і творчої, інноваційної діяльності. Лаїр на основі матеріалів якісних, напівструктурованих інтерв'ю розрізняє диспозиції діяти і диспозиції-переконання, які можуть не співпадати. Ці розбіжності обумовлені різними чинниками. Передовсім, соціальними – значна частина людей не в змозі діяти так, як приписують засвоєні цінності і норми: вони не мають фінансових, освітніх ресурсів, щоб робити кар'єру, бути модними, стильними, відвідувати популярні дозвіллеві заклади тощо. Інший чинник – несформованість рутинних звичок діяти, щоб реалізувати диспозиції-переконання (наприклад, є бажання мати струнку фігуру, привабливий вигляд, але не сформовані звички здорового способу життя, регулярних фізичних вправ тощо). Сила чи слабкість диспозицій можуть залежати від частоти їх актуалізації, наявності чи відсутності пристрасті, задоволення від включення в культурні практики⁴⁵ [с. 77-84].

У сучасних дослідженнях культурних практик впливовим став емпіричний підхід, який базується на перевірці тези Бурдьє щодо гомології соціальної та культурної стратифікації, відмінностей узгоджених стилів культурного споживання у різних соціоструктурних групах. Поштовхом для перевірки цієї тези став концепт культурної всеїдності (omnivorousness),

⁴³ Бурдьє П. Различение: социальная критика суждения // Экономическая социология. 2005a. Т. 6 (3). С. 25–48.

⁴⁴ Бурдьє П. Социальное пространство: поля и практики. М.: Ин-т эксперим. социологии; Спб.: Алетейя, 2005. 576 с.

⁴⁵ Скокова Л. Культурні практики в сучасному суспільстві: теоретичні підходи та емпіричні виміри. Київ: Ін-т соціології НАН України, 2018. 334 с.

запропонований у 1990-і роки американськими соціологами (Р. Пітерсон та ін.). На основі аналізу даних емпіричних обстежень він доводив, що представники вищого середнього класу в США надають перевагу не лише взірцям високої культури, як слід було б очікувати, але й виявляють уподобання щодо продуктів популярної культури, від яких мали б дистанціюватися відповідно до свого вищого статусу⁴⁶. Тим самим ідея Бурдьє щодо соціальної й культурної гомології була поставлена під сумнів.

З того часу на масивах даних кількісних опитувань у різних країнах відбувалося уточнення специфіки функціонування культурних смаків у сучасних суспільствах з їх динамічністю, нестабільністю, глобалізаційними і глокалізаційними трендами, медіатизацією і цифровізацією. Поширилися доповнювальні до тези Бурдьє поняття «гетерологія культурної та соціальної стратифікації», «культурна всеїдність», «культурна мобільність», «дисонансні смаки».

У кількісних дослідженнях можна визначати всеїдність за обсягом, діапазоном занять, а також за їх складом, змістом. Результати досліджень у різних країнах підтверджують зв'язки соціального статусу і культурного споживання. Проте наочними є впливи не лише класової належності, рівня освіти, доходів, але і віку, гендеру, інших факторів. Існування в сучасних суспільствах груп із ширшим діапазоном смаків і практик не відмінє соціоструктурних залежностей культурного споживання.

Треба сказати, що на основі моніторингових спостережень 2007, 2013, 2017 років, проведених у рамках моніторингу “Українське суспільство” Інституту соціології НАН України, було показано репродукування у часі цілому трьох основних культурно-дозвілєвих стилів (взірців), характерні для дорослого населення країни: низький рівень залучення, одноманітний набір занять (54–67% опитуваних); середній рівень залучення, середній діапазон занять (14–24%); вищий рівень залучення, ширший діапазон занять (20–25%)⁴⁷ [с. 187-196]. Представниками першого стилю частіше є люди старшого віку, бідні та з середніми доходами, мешканці слабоурбанізованої місцевості, з нижчим рівнем освіти. Для другого стилю – середній рівень активності, середній діапазон занять – основною групою є люди середнього віку із дещо вищим рівнем ресурсів – доходів, освіти, урбанізованості місця проживання. Третій стиль – широка варіативність занять, високий рівень залучення – характерніший для молодих людей, що проживають в урбанізованій місцевості, з кращим ресурсним потенціалом (освіта, доходи, вільний час). Саме для взірця культурного-дозвілєвих практик цієї групи є характерними елементи культурної всеїдності, цікавість як до складніших, так і розважальних продуктів культури.

⁴⁶ Peterson R. A., Kern R. M. Changing highbrow taste: From snob to omnivore // American Sociological Review. 1996. Vol. 61(5). P. 900–907.

⁴⁷ Скокова Л. Культурні практики в сучасному суспільстві: теоретичні підходи та емпіричні виміри. Київ: Ін-т соціології НАН України, 2018. 334 с.

Досвід національних і крос-культурних вимірювань культурних практик. Усвідомлення важливості регулярного відстеження перебігу культурних процесів у суспільстві поширюється у соціальних дослідженнях з 1960-х років. Тоді ж було зроблено й перші кроки у напрямі міжнародних крос-культурних досліджень участі в культурі. Останніми десятиліттями відбувається становлення розгалуженої дослідницької інфраструктури для моніторингу участі громадян в культурі на національному, міжрегіональному і міжнародному рівнях. Актуалізації цих питань сприяють різні чинники, зокрема: ускладнення, турбулентність, нестабільність та дедалі гірша прогнозованість соціального і культурного життя співіснує із більшою доступністю інформації, появою цифрових баз даних соціологічних, статистичних досліджень, нових технік збирання даних (онлайн-техніки, Big Data). Змінюються взірці культурної діяльності творців культури, розвиваються креативні індустрії, з'являються нові способи поширення, циркуляції продуктів культури (Інтернет, соціальні мережі), а значить – і нові взірці культурної партиципації населення в контексті упровадження новітніх ІКТ у повсякденне життя. Одні культурні практики стають популярнішими, інші – відходять на маргінес.

У багатьох країнах проводять спеціальні дослідження, присвячені культурним практикам – дозвіллевим заняттям, медіа-залученості, мистецьким орієнтаціям, мовним преференціям тощо. Так, у Франції репрезентативні опитування «Культурні практики французів» (1973, 1981, 1997, 2009) вже декілька десятиліть слугують науковим підґрунтям для розроблення культурної політики держави. Національний фонд мистецтв США став проводити регулярні обстеження публік мистецтва (Surveys of Public Participation in the Arts) з 1982 року (далі – 1985, 1992, 1997, 2002, 2008, 2012, 2017). Результати таких досліджень створюють й цікавий порівняльний контекст для дослідників культурної ситуації в інших країнах. Можна навести деякі основні висновки опитування-2017 року щодо залучення населення США до мистецтва протягом року (опитували доросле населення віком від 18 років): використовували електронні медіа для доступу до мистецтва/мистецького змісту (74% опитуваних); читали книги, які не потрібні на роботі чи для навчання, та/або читали романи та оповідання, вірші чи п'єси (57%); відвідували мистецькі, творчі або культурні заходи (54%); брали участь у виконавських, креативних заходах (54%), включаючи співання (найпопулярніша форма художнього самовираження); неформально вивчали різні види мистецтва (17%) або відвідували уроки мистецтва (9,5%)⁴⁸.

В рамках репрезентативного опитування «Інтеграційний моніторинг» на замовлення Міністерства культури Естонії дослідники вивчають питання мовних практик, освіти, громадянської активності, державної ідентичності,

⁴⁸ National Endowment for the Arts Releases Latest Survey of Public Participation in the Arts Електронний документ. URL: <https://www.arts.gov/about/news/2020/national-endowment-arts-releases-latest-survey-public-participation-arts>

святкувань, медіа-участі тощо⁴⁹. З 2000 років регулярні дослідження культурної ситуації проводить все більше країн: Італія, Канада, Великобританія, Уругвай, Японія та ін. Детальний огляд біля тридцяти періодичних репрезентативних обстежень культурних практик дорослого населення країн світу представлено у Довіднику ЮНЕСКО⁵⁰.

В Україні динаміку і зміст культурних процесів, у тому числі питання ціннісно-сміслових орієнтацій, соціокультурних ідентичностей, медіатрендів, дозвіллевих, мовних преференцій і практик на регулярній основі вивчають у відділі соціології культури та масової комунікації Інституту соціології НАН України на базі багаторічного кількісного моніторингу «Українське суспільство» (1991-2021) [Соціокультурні ідентичності, 2002; Субкультурна варіативність, 2010; Мінливості культури, 2015; Участь у культурі, 2018; Цінності та ціннісні зміни, 2020 інше].

Для вивчення культурних процесів в українському суспільстві важливе значення мають і дослідження силами ГО, експертних центрів, які здатні мобільніше реагувати на зміни культурної ситуації в країні. Важливий внесок у розуміння культурно-дозвіллевих практик в ситуації ризиків і нестабільності роблять дослідження 2020 року, зокрема: аналітика читання в контексті медіаспоживання, зміни практик читання в період карантину, здійснене Українським інститутом книги; проект “Культурні практики населення м. Києва і Київської області” (ГО “Демократичні ініціативи молоді” за сприяння УКФ); “Дослідження дозвілля і культурних потреб міської молоді в Україні” (аналітичний центр “Cedos” за сприяння УКФ) та інші. В цілому замовлення і проведення фундаментальних досліджень і цільових проектів сприяють усвідомленню представниками уряду і громадськості, що державна культурна політика має бути поінформованою, базуватися на результатах вимірювань культурної активності і соціокультурних преференцій громадян.

Ці висновки підтверджують і затребуваність даних з культурної участі громадян на міжрегіональному і глобальному рівнях. Важливим елементом культурної політики Євросоюзу є крос-культурні порівняння на базі культурної статистики. За сприяння Європейської комісії та Євростату з 1997 року розпочався проект опису європейської культурної сцени і утворення бази для порівнянь між країнами. Було опубліковано Доповіді про статистику культури в ЄС (2002, 2007). Культурну партиципацію в цих документах визначено як участь у культурних активностях у будь-якому контексті та через будь-який канал, коли в наявності зрозумілий код комунікації, відправники й отримувачі, котрі приділяють значної уваги формам і змісту

⁴⁹ Моніторинг інтеграції, 2020: от параллельных обществ к интеграции на языковой основе <https://rus.err.ee/1608207574/monitoring-integracii-2020-ot-parallelnyh-obwestv-k-integracii-na-jazykovo-osnove>.

⁵⁰ Framework 2009 For Cultural Statistics. Handbook No 2. Measuring cultural participation. Montreal: UNESCO Institute for Statistics, 2012. 126 p.

повідомлень з метою збільшення/підвищення свого інформаційного і культурного багажу⁵¹.

Наступний звіт робочої групи⁵² презентував методологічні напрацювання і рекомендації для окремих країн щодо особливостей збирання культурної статистики, використання індикаторів, досягнення гармонізації даних. Оновлення Європейської рамки культурної статистики стало важливим кроком на шляху розроблення технології для продукування, аналізу і використання компаративних даних. У 2001, 2004, 2013 роках були проведені порівняльні дослідження «Євробарометр» з проблем культурної участі. Держави-члени ЄС досліджували культурні практики населення своїх країн. Питання щодо культурної участі включають час від часу в інші проекти, зокрема «Обстеження доходів і умов життя» (SILC, 2006, 2015), «Обстеження освіти дорослих» (AES, 2007, 2011). Опитувальник міжнародного проекту «Європейське соціальне дослідження», у декількох хвилях якого брала участь і Україна, містив кілька індикаторів стосовно медіа-практик населення, використання інтернету [Головаха, Горбачик, 2010⁵³; Мінливості культури, 2015, с. 192–203⁵⁴]. Результати цих проектів стають важливим елементом інформаційного базису культурної політики Євросоюзу.

ЮНЕСКО є активним агентом просування ідеї важливості культури для розвитку країн, громад, індивідів. Ця організація ініціює розроблення способів вимірювання участі в культурі, посиляючись на необхідність дотримання культурних прав громадян, відстоювання рівності доступу до культурного надбання, підтримки культурної ідентичності. У звіті, підготовленому А. Морроне для Інституту статистики ЮНЕСКО, запропоновано такий поділ культурних активностей: а) *вдома*: кількість годин телеперегляду, прослуховування радіо, музичних записів, перегляду відео, читання, користування комп'ютером та інтернетом; б) *поза домом*: відвідування кіно, театрів, концертів, музеїв, пам'ятних місць; в) *культурна ідентичність*: художня самодіяльність, участь в культурних асоціаціях, у культурі спільноти, у масовій, етнічній, молодіжній культурі⁵⁵ [с.45–46]. «Рамки культурної статистики ЮНЕСКО 2009» – цей документ обґрунтовує необхідність точних порівнювальних даних, щоб краще оцінити вплив та релевантність культурної політики. В ньому так визначено участь в культурі: «культурні практики, які можуть бути пов'язані зі споживанням, а також активностями, які здійснюються в рамках спільноти, відображаючи якість життя, традиції і вірування. Включає в себе відвідування формальних (за

⁵¹ Cultural Statistics. Eurostat Pocketbooks. European Commission. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2007. 185 p.

⁵² ESSnet-Culture Final Report. European Statistical System Network on Culture. Luxembourg: Eurostat, 2012. 556 p.

⁵³ Головаха Є., Горбачик А. Тенденції соціальних змін в Україні та Європі: за результатами «Європейського соціального дослідження» 2005–2007–2009–2011. Київ: Ін-т соціології НАН України, 2012. 119 с.

⁵⁴ Мінливості культури: соціологічні проєкції / за ред Н. Костенко. Київ: Ін-т соціології НАН України, 2015. 440 с.

⁵⁵ Система статистики культури ЮНЕСКО – 2009 (ССК). Русскоязычная версия. Монреаль: Институт статистики ЮНЕСКО, 2010. 97 с.

плату) подій, таких як походи в кіно чи на концерт, а також неофіційні культурні дії, такі як залучення до культурної активності у спільнотах, аматорські художні твори або повсякденні дії, як читання книги»⁵⁶ [с. 45]. Довідник 2012 року позиціонується як ресурс для організацій, зацікавлених у вимірюванні культурної участі, а також як інструмент для підвищення обізнаності політиків, поєднуючи теоретичні та практичні аспекти методології⁵⁷.

Дослідження культурно-дозвілєвих практик в українському суспільстві на базі моніторингових опитувань Інституту соціології НАН України (1994–2020). Багаторічні спостереження структури і динаміки культурних практик громадян України дозволяють стверджувати про відтворення дисбалансів культурних практик у структурі дозвілля: домінування культурного споживання в домашньому просторі, незалученість значної частини населення до культури в публічному просторі, низький рівень участі у творчих, фізично активних заняттях. Відбуваються значні зрушення у сфері читання: тижнева аудиторія художньої літератури зменшилася з 38% 1994 року до 15% 2018-го. Зменшується купівля книжок, журналів, отримання преси поштою. Зростає споживання інформації в цифровій формі, поширюється мобільний онлайн-доступ до неї. Опитувані, першою чергою молодші люди, все частіше використовують для читання літератури екран монітора, смартфон, е-книги тощо, що вказує на формування нових культурних звичок оперування інформацією. Зменшується залученість до телеперегляду впродовж тижня: від 83–86% у 2006–2012 роках до 73% 2016-го і 66% 2018-го [Скокова, 2018, с. 170-174⁵⁸; Цінності та ціннісні зміни, 2021, с.259-261⁵⁹]. Натомість частка користувачів інтернетом зросла до 77% (2020). Серед користувачів 85% звертаються до інтернету декілька разів на день⁶⁰ [с. 507].

Отже, культурні практики у приватному просторі, які опосередковані традиційними (телебачення, радіо) і новітніми медіа, є найпоширенішими. Масова самостійна комунікація⁶¹ через (відео)блоги, повідомлення в чатах, коментарі в соціальних мережах, месенджерах стає все популярнішою. Мережево-цифрова партиципація сприяє розмиванню усталених кордонів між легітимним мистецтвом і поп-культурою, продуцентами і споживачами, професіоналами й аматорами.

⁵⁶ Система статистики культури ЮНЕСКО – 2009 (ССК). Русскоязычная версия. Монреаль: Институт статистики ЮНЕСКО, 2010. 97 с.

⁵⁷ Framework 2009 For Cultural Statistics. Handbook No 2. Measuring cultural participation. Montreal: UNESCO Institute for Statistics, 2012. 126 p.

⁵⁸ Скокова Л. Культурні практики в сучасному суспільстві: теоретичні підходи та емпіричні виміри. Київ: Ін-т соціології НАН України, 2018. 334 с

⁵⁹ Цінності та ціннісні зміни в сучасному суспільстві: тренди і перспективи / за ред Н. Костенко. Київ: Ін-т соціології НАН України, 2020. 358 с.

⁶⁰ Українське суспільство: моніторинг соціальних змін. Вип. 7 (21) / гол. ред-ри д. екон. н. В. М. Ворона, д. соц. н. М. О. Шульга. Київ: Ін-т соціології НАН України, 2020. 546 с.

⁶¹ Кастельс М. Власть коммуникации. М.: Изд. дом ВШЭ, 2016. 564 с.

До публічних культурних практик, відвідування культурних закладів, залучена незначна кількість опитуваних. За спостережень останніми роками, відвідують впродовж тижня кінотеатри, бібліотеки, театри, музеї 3–7% респондентів. Ходили впродовж року на концерти, в театр 12%. Ці показники є вдвічі нижчими за середньоєвропейські («Євробарометр», 2013). Рівень орієнтацій громадян країни на культурну участь у публічному просторі є вищим: хотіли б частіше відвідувати концерти, театри – 24%, музеї, художні виставки, галереї – 20%, кінотеатри – 23% опитуваних. Активні, оздоровчі заняття не є поширеними: впродовж року фізкультурою і спортом займалися 15–18% опитуваних: молоді люди (37%), середнього віку (18%) і лише 7% людей старшого віку. Відвідували протягом тижня плавальний басейн, спортзал, стадіон 10% молоді, 6% люде середнього віку, 3% – старшого віку [Скокова, 2018, с. 175-177⁶²; Цінності та ціннісні зміни, 2021, с. 262-265⁶³]. Безперечно, потрібні додаткові інституційні зусилля щодо популяризації різних видів культурної активності серед населення.

Належність до дозвіллевих угруповань не можна назвати розвиненою: членами клубів за інтересами, спортивних товариств визначають себе 2–3% (2016). Водночас понад 60% респондентів визнають важливість ролі громадських організацій у сфері дозвілля. Інституційна підтримка і популяризація дозвіллевих, спортивних, творчих об'єднань, здатних зміцнювати структури громадянського суспільства, має бути важливим напрямом культурної політики.

Розгортання коронавірусної пандемії 2020 року справило свій вплив на різні сфери життя українського суспільства, в тому числі й на культурну сферу. За даними моніторингового опитування-2020 Інституту соціології НАН України серед основних причин, які заважають брати активнішу участь у культурному житті протягом року, респонденти назвали нестачу часу/незручний час проведення культурних подій (27%), високу ціну квитків на культурні заходи (20%), недостатню кількість заходів за місцем проживання (19%), пандемію коронавірусу (COVID-19) – 19%, звичку спостерігати культурні події по телебаченню (17%). Практично кожен п'ятий з опитуваних обрав відповідь “мені це нецікаво” (19%), ще 12% сказали, що їм важко відповісти на це питання [Українське суспільство, 2020, с. 506⁶⁴; Цінності та ціннісні зміни, 2021, с. 265-266⁶⁵]. Таким чином, епідемія коронавірусу та пов'язані із нею карантинні обмеження приєдналися до п'ятірки традиційних факторів, які перешкоджають бажаній культурній активності населення – нестачею часу, фінансів, відсутністю культурних

⁶² Скокова Л. Культурні практики в сучасному суспільстві: теоретичні підходи та емпіричні виміри. Київ: Ін-т соціології НАН України, 2018. 334 с

⁶³ Цінності та ціннісні зміни в сучасному суспільстві: тренди і перспективи / за ред Н. Костенко. Київ: Ін-т соціології НАН України, 2020. 358 с.

⁶⁴ Українське суспільство: моніторинг соціальних змін. Вип. 7 (21) / гол. ред-ри д. екон. н. В. М. Ворона, д. соц. н. М. О. Шул'га. Київ: Ін-т соціології НАН України, 2020. 546 с.

⁶⁵ Цінності та ціннісні зміни в сучасному суспільстві: тренди і перспективи / за ред Н. Костенко. Київ: Ін-т соціології НАН України, 2020. 358 с

подій за місцем проживання, прихильності до домашнього телеперегляду, незацікавленості як наслідку несформованості культурних, мистецьких смаків⁶⁶ [с.188-191]. Ці фактори перехреснуються і посилюють один іншого.

Культурні процеси в українському суспільстві, вагомим елементом яких є участь у культурі громадян України, потребують збирання і аналізу соціологічних даних за допомоги різних методологій, як якісних, так і кількісних – на регулярній основі, в рамках фундаментальних проектів і цільових досліджень. Результати аналізу зміни конфігурацій культурних практик (дозвіллевих, мовних, мистецьких та ін.) мають враховувати інші виміри соціальних змін в сучасних суспільствах — економічні, соціоструктурні, глобалізаційні, технологічні. Посилюють рухливість культурних практик і стани нестабільності (фінансові, екологічні кризи, політична волатильність, війни, пандемії), які стали невід'ємним елементом сучасного життя. В таких умовах вбачається доцільною організація подальшої співпраці різних аналітичних груп і центрів країни для вивчення методологічних проблем отримання, концентрації, повторного аналізу даних, які розкривають стани і динаміку культурних процесів, створюють підґрунтя для виваженої культурної і соціальної політики.

⁶⁶ Участь у культурі: люди, спільноти, стани / за ред. Н. Костенко, А. Ручки. Київ: Ін-т соціології НАН України, 2018. 320 с.

РОЗДІЛ 2 АНАЛІТИЧНИЙ ЗВІТ ТЕЛЕФОННОГО ОПИТУВАННЯ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

2.1. Популярні види дозвілля

Розподіл відповідей на запитання: Назвіть основні позиції форм дозвілля, які були характерними для Вас в період до карантину.

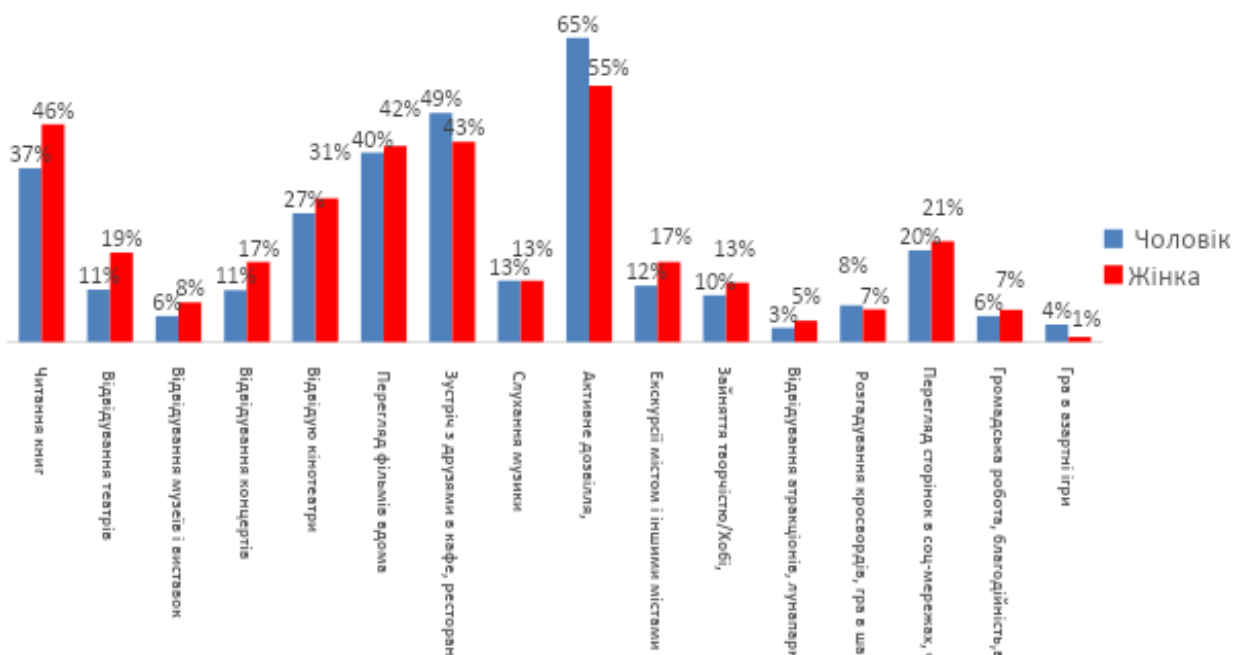

Найпопулярнішими формами дозвілля серед українців виявилися активне дозвілля, зустрічі з друзями, а також читання книжок і перегляд фільмів удома. П'ята позицію за популярністю у відвідування кінотеатрів. 59% опитаних назвали активне дозвілля найзвичнішою для себе дозвіллевою практикою. В цю номінацію ми включили велоспорт, прогулянки на природі, риболовлю, мотоспорт, заняття на спортивних майданчиках, спортивний туризм тощо. Другою за популярністю серед усіх можливих видів відпочинку для українців є зустрічі з друзями. Цю номінацію обрали 46% опитаних. Поширеною дозвіллевою практикою є і читання книжок, його відзначили 42% респондентів. Не відстає від читання і практика перегляду фільмів удома. Як традиційну для себе практику проведення вільного часу цю номінацію обрав 41% опитаних. Ще майже третина опитаних полюбляють дивитися фільми в кінотеатрі і відзначили цю форму дозвілля як найбільш

характерну для себе. Шосту позиція в досить молодого виду дозвілля, який можна назвати переглядом сторінок у соцмережах і на ютубі. Цей вид дозвілля виник порівняно недавно, проте зараз стрімко набирає обертів і активно поширюється серед різних верств населення, чому зокрема посприяв і довгий карантин під час пандемії.

Аналізувати місця практик культурного споживання серед популярних видів дозвілля свідчить, що лідером є читання книжок, адже воно потрапило до ТОП-5 найпопулярніших дозвіллевих практик, набравши 42% симпатій опитаних. Дуже поширеним є і відвідування кінотеатрів, адже цей вид дозвілля назвали важливим для себе 29% респондентів. Відвідування театрів відзначили лише 15% опитаних, концертів 14%. Таким самим є рівень популярності екскурсій містом, а також слухання музики. Проте відвідування музеїв і виставок, як улюблений вид дозвілля вказали ще менше – лише 7%. Приблизно ж стільки респондентів полюбляють інтелектуальне дозвілля – гру в шахи і розгадування кросвордів. Трохи більше опитаних віддають перевагу творчим заняттям – 11%. Найменші позиції зайняли відвідування атракціонів і луна-парків, громадська робота й азартні ігри.

Гендерний розподіл відповідей на запитання: Назвіть основні позиції форм дозвілля, які були характерними для Вас в період до карантину.

Якщо розглядати гендерний розподіл популярності дозвіллевих практик, то ми помітимо, що чоловіки частіше за жінок віддають перевагу активному дозвіллю (65% проти 55%). Трохи частіше за жінок чоловіки обирають і зустрічі з друзями. Частіше за жінок чоловіки також грають в азартні ігри. Натомість жінки частіше за чоловіків відмічають читання як улюблену практику (46% проти 37%), а також частіше за чоловіків відвідують театри (19% проти 11%), концерти (17% проти 11%) і екскурсії містом (17% проти 12%). Трохи частіше за чоловіків жінки також віддають перевагу творчому дозвіллю, а також відвідуванню музеїв і виставок. А от слухання музики,

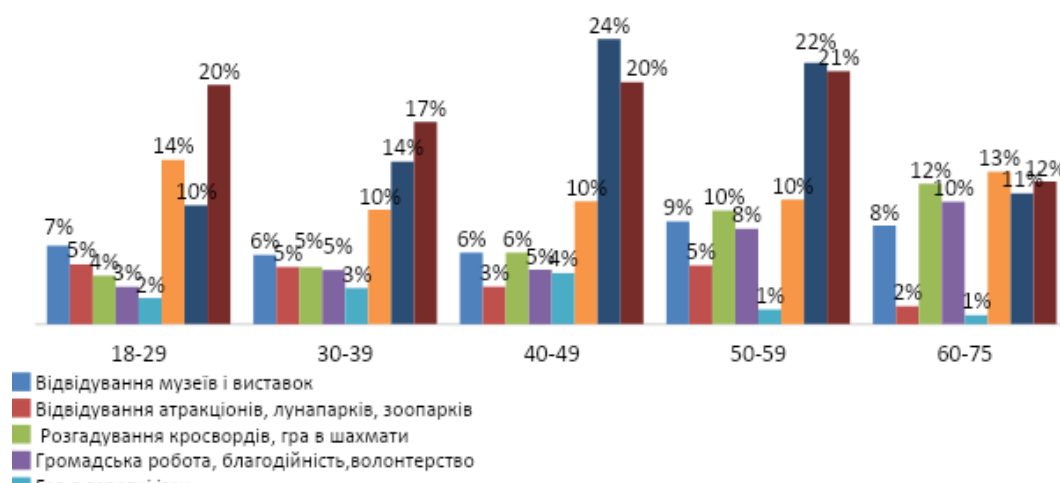
відвідування кінотеатрів перегляд фільмів удома, як і розгадування кросвордів і громадська робота не демонструють вагомих гендерних переваг і майже однаково часто їх обирають і жінки, і чоловіки. Підсумовуючи, зазначимо, що інтерес до культурних практик – прерогатива жіночої статі. Так, згідно з отриманими результатами, жінки частіше за чоловіків відвідують театри, а також музеї і виставки. Частіше за чоловіків вони долучаються також до екскурсій містом.

Розглянемо тепер віковий розподіл. Так, для молоді найпопулярнішими видами дозвілля є зустрічі з друзями, активне дозвілля і відвідування кінотеатрів. Саме молодь, порівняно з іншими групами, частіше зустрічається з друзями і частіше відвідує кінотеатри, концерти і слухає музику. Люди середнього віку 30 – 39-ти років віддають перевагу активному дозвіллю навіть більше ніж молодь, трохи більше за молодь відвідують вони і театри. Проте вони, порівнюючи з молоддю, вже трохи менше зустрічаються з друзями і менше читають, значно менше слухають музику і відвідують концерти.

Для респондентів 40 – 49-ти років активне дозвілля також не втрачає актуальності і відзначають його як одне з пріоритетних. Люди цієї вікової групи проте вже менше зустрічаються з друзями, трохи менше за попередні вікові групи відвідують кінотеатри і значно менше слухають музику.

Опитані 50 – 59-ти років значно частіше дивляться фільми вдома і частіше за молодші групи відвідують театри. Натомість вони значно менше зустрічаються з друзями і відвідують кінотеатри. У людей старшого віку 60 – 75+ інтерес до активного дозвілля зменшується. Частіше за інші вікові групи вони полюблять перегляд фільмів вдома. А от зустрічі з друзями для цієї вікової групи втрачають популярність. Значно рідше за інші групи вони відвідують і кінотеатри. Зменшується також відвідування театрів і прослуховування музики.

Віковий розподіл відповідей на запитання: Назвіть основні позиції форм дозвілля, які були характерними для Вас у період до карантину.

Якщо звернутися до менш популярних дозвіллевих практик, ми побачимо, що найпопулярнішим видом дозвілля для молоді є перегляд соцмереж. Трохи більше за інші групи молодь захоплюється творчістю.

Респонденти 30 – 39-ти років менше сидять у мережах і менше займаються творчістю ніж молодь.

А от люди 40 – 49-ти років, як і молодь, люблять перегляд соцмереж, проте на відміну від молоді, менше займаються творчістю. Зростає серед цієї вікової групи й інтерес до екскурсій містом.

Вікова група 50 – 59-ти років демонструє збільшення інтересу до відвідування музеїв і виставок, також вона частіше за молодші вікові групи приділяє час розгадуванню кросвордів. Натомість, на відміну від молодших вікових груп, вона значно рідше грає в азартні ігри і дуже рідко відвідує атракціони. Зростає в цій віковій аудиторії інтерес до волонтерства.

У респондентів старшої групи 60–75+ інтерес до музеїв і виставок зменшується несуттєво, як і цікавість до екскурсій містом. Проте на відміну від попередньої вікової групи дещо зростає інтерес до «сидіння» в мережах і читання газет і журналів, а також розгадування кросвордів і заняття хобі. Активно займаються люди старшого віку і громадською роботою.

Територіально-адміністративний розподіл відповідей на запитання: Назвіть основні позиції форм дозвілля, які були характерними для Вас у період до карантину.

Активне дозвілля більше поширене у великих містах і селах, тоді як в маленьких і середніх містах воно трохи менш поширене. Порівняно з містами менше читають у селах. Найбільше відвідують театри у великих містах, у селах цей показник найменший. Кінотеатри є популярними для мешканців міст, а мешканці сіл відвідують їх менше. Перегляд фільмів удома – практика популярна для всіх типів поселень, окрім сіл і селищ, там показник поширеності цієї номінації менше іншої дозвіллевої практики – зустрічі з друзями. Взагалі зустрічі з друзями – форма дозвілля, більш поширена у великих містах і селах, тоді як у середніх і маленьких містечках переважає

перегляд фільмів удома. А от музику слухають найменше у селах. Хоча у селах слухання музики не сприймається як окремий вид дозвілля. Цікавим є те, що селяни трохи частіше за мешканців міст відвідують концерти, переважно місцеві.

З огляду на описаний розподіл можна побачити суттєву відмінність між міським і сільським типами відпочинку. До того ж ми можемо спостерігати і ті особливості, які є спільними для великих міст і сіл. Отже, сумарно можна поділити відпочинкову культуру не тільки на міську і сільську, а і на велику міську, середню міську і сільську. Натомість дозвіллева культура середніх і малих міст відрізняється мало.

Типологізувати можна приблизно так. У великих містах переважають активне дозвілля і зустрічі з друзями. Крім того, мешканці великих міст порівняно з мешканцями з інших типів поселення можуть похвалитися частішим відвідуванням театрів, концертів і кінотеатрів. Тобто мешканці великих міст відпочивають різноманітно, насичено, активно. Серед їх дозвілля значне місце займають і практики культурного споживання. Такий тип дозвілля обумовлений як і рівнем доходів мешканців великих міст, так і наявністю розвиненої інфраструктури закладів культури і мистецтва. Наявність високих доходів і багатоваріантна можливість працевлаштування також зумовлює надлишки вільного часу, які мешканець великого міста використовує на урізноманітнення форм свого дозвілля.

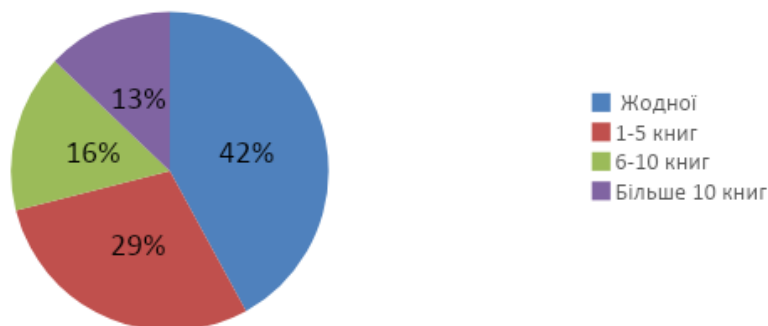
Середні і маленькі міста мають схожу культуру дозвілля, в якій перегляд фільмів вдома переважає над зустрічами з друзями. Значно менше уваги вони приділяють і практикам культурного споживання. Порівняно з мешканцями великих міст вони значно менше відвідують кінотеатри, театри, концерти і музеї. У маленьких і середніх містах частіше за селян і мешканців великих міст грають в азартні ігри, проте вони і частіше за останніх займаються творчістю і громадською роботою. Такий тип дозвілля зумовлений найперше типом зайнятості, рівнем доходів і слабким розвитком інфраструктури закладів культурного дозвілля.

Селянська дозвіллева культура вирізняється перевагою активного дозвілля і зустрічами з друзями. Селяни значно менше за містян залучені до практик культурного споживання і значно менше захоплюються інтелектуальним відпочинком – розгадуванням кросвордів і грою в шахи. Винятком є лише читання і відвідування концертів (у місцевому клубі). Такий тип дозвілля зумовлений також типом зайнятості, рівнем матеріальних доходів і відсутністю інфраструктури закладів культурного дозвілля. Ще селяни «не страждають» залежністю від Інтернету, що є прерогативою переважно містян і вкрай рідко грають в азартні ігри.

Перейдемо тепер до аналізу популярності основних практик культурного дозвілля. І почнемо з найпопулярнішої серед них – читання книжок.

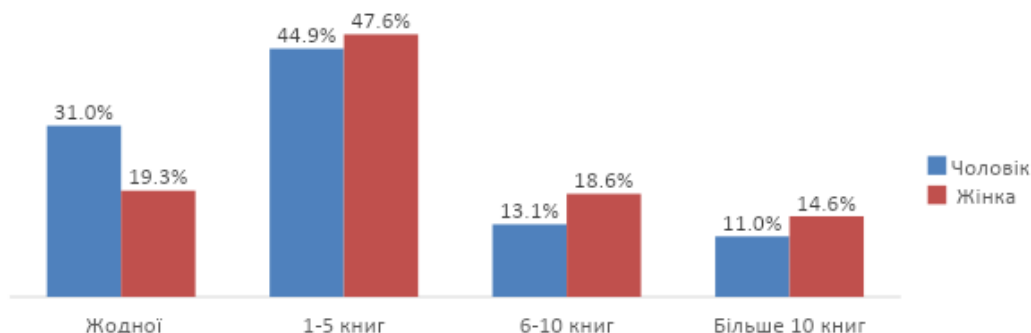
2.2. Читання книжок

Розподіл відповідей на запитання: Скільки приблизно книжок Ви прочитали (прослухали в аудіоформаті) за останній рік ?

Згідно з результатами опитування менше половини опитаних українців не прочитали жодної книжки протягом року, проте майже третина може похвалитися тим, що спромоглися прочитати від одної до п'яти. Від шести до десяти книжок прочитали лише 16% респондентів, а більше 10-ти – ще менше, таких лише 13%.

Гендерний розподіл відповідей на запитання: Скільки приблизно книжок Ви прочитали (прослухали в аудіо форматі) за останній рік ?

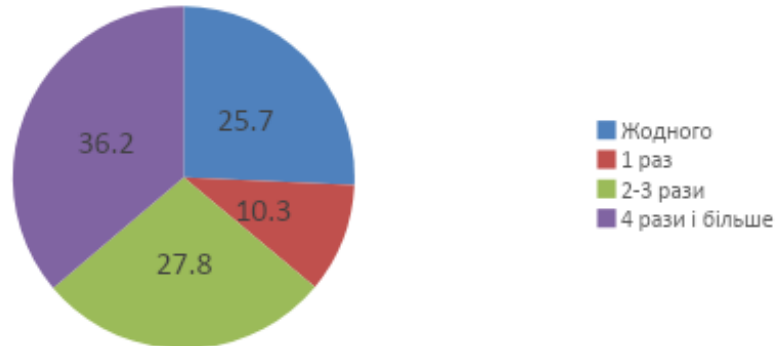
Сумарно жінки читають більше і частіше чоловіків. Якщо серед чоловіків майже третина не прочитали жодної книжки, то серед жінок таких лише 19,3%.

Молодь сумарно читає більше, лише 17,6% не прочитали жодної книжки, а от серед інших вікових груп таких від чверті до майже третини. Групи середнього віку всі читають однаково помірно. Половина з них спромоглися прочитати за рік від одної до п'яти книжок. Те, що серед людей похилого віку трохи тих, хто не прочитав жодної книжки, вочевидь пов'язане з віковим погіршенням стану здоров'я.

Сумарно в великих і середніх містах читають майже однаково, щоправда у великих містах читають частіше (прочитали більше). У маленьких містечках читають трохи менше, більше серед мешканців таких поселень і тих хто не прочитав жодної книжки. Ще менше за маленькі міста читають у селах. Крім читання, там досить популярними є і культурно-масові заходи.

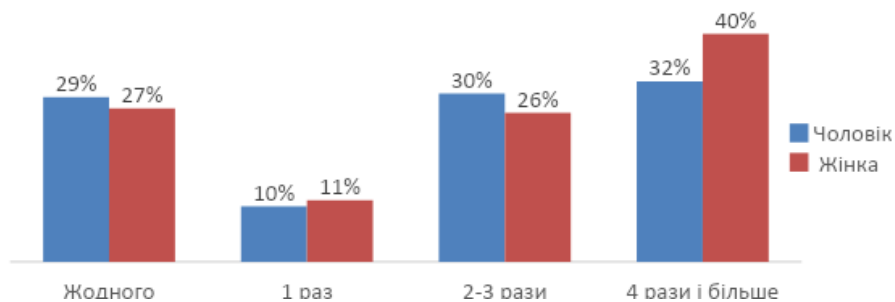
2.3. Культурно-масові заходи

Розподіл відповідей на запитання: Як часто зараз і до карантину Ви відвідували МІСЦЕВІ культурно-масові заходи за один рік до карантину?

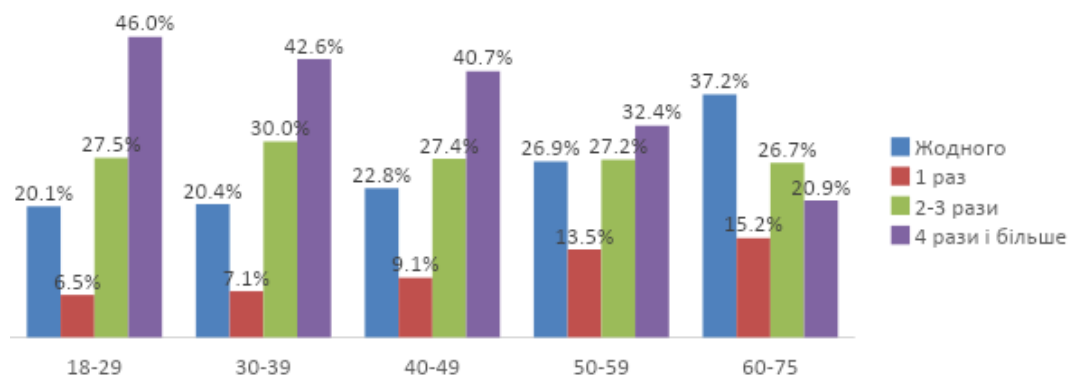
Майже чверть опитаних не відвідали жодних масових заходів. Проте більше третини опитаних – більше чотирьох разів на рік.

Гендерний розподіл відповідей на запитання: Як часто зараз і до карантину Ви відвідували місцеві культурно-масові заходи за один рік до карантину?

Сумарно частіше масові заходи більше відвідували представниці жіночої статі. Крім того жінки відвідували масові заходи і частіше за чоловіків, беручи в них участь чотири рази і більше.

Віковий розподіл відповідей на запитання: Як часто Ви відвідували місцеві культурно-масові заходи за один рік до карантину ?

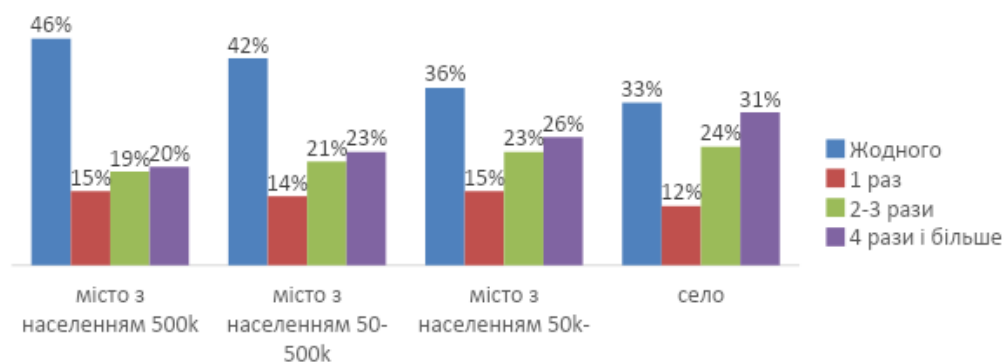

Люди похилого віку 60-75 років сумарно, порівняно з іншими групами, найменше відвідували масові заходи протягом року до карантину. Серед них третина тих хто взагалі не брав в них участь протягом року. Лише трохи більше чверті з цієї групи відвідували такі заходи 2-3 рази і лише 20, 9% робили це більше чотирьох разів.

Найбільше долучались до масових заходів молодша група респондентів. Саме вони і більше за інші вікові групи робили це частіше – 4 рази і більше. Трохи менше, але теж досить часто долучались до масових заходів респонденти вікової групи 30-39 років. Проте в кожній наступній віковій когорті інтерес до такої форми дозвілля поступово падає.

Проаналізуємо і регіональний розподіл популярності масових заходів. Так найменший інтерес і долученість до масових заходів спостерігається на Півночі країни. Серед мешканців Півночі майже третина опитаних не долучались до такого виду дозвілля протягом року до карантину. Найбільший же інтерес і високу частоту долучення демонструє південний регіон. Тут як і на Заході країни більше третини респондентів свідчать що долучаються до масових заходів 4 рази на рік (42, 6 % і 40, 8%) і частіше. Серед тих хто приймав участь в таких заходах всього один раз переважають мешканці м. Києва і Півночі країни. А от 2-3 рази на протязі року масові заходи відвідали переважно респонденти з Центру, Заходу і Сходу.

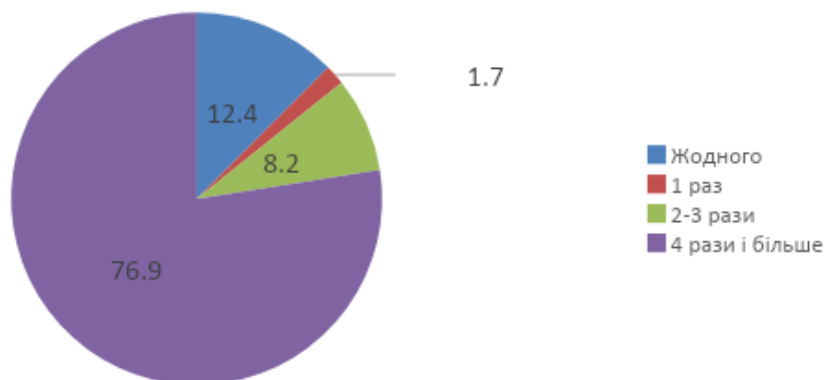
Територіально-адміністративний розподіл відповідей на питання: Як часто зараз і до карантину Ви відвідували МІСЦЕВІ культурно-масові заходи за один рік.

Сумарно масові заходи більше любляють відвідувати найперше мешканці сіл і селищ. Частіше за інших відвідують масові заходи також

представники малих міст і також селищ. А от серед тих хто відвідував масові заходи лише один раз переважають представники найбільших міст України.

Розподіл відповідей на запитання: Як часто в вашому населеному пункті відбуваються культурно-масові заходи, мистецькі події? Відбувались протягом року до карантину.

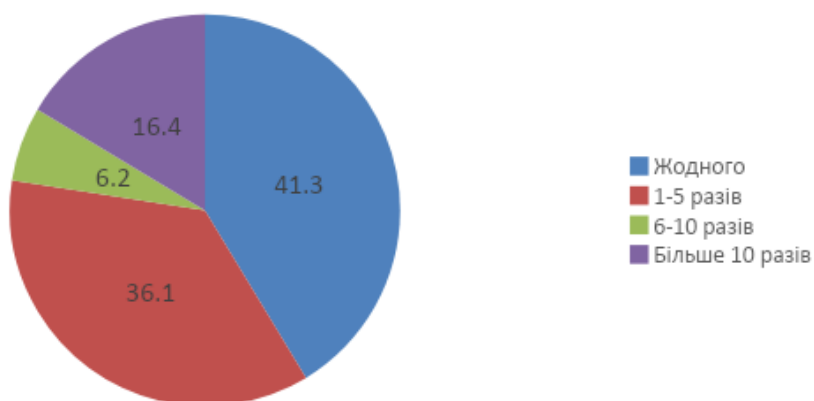

Превалююча більшість опитаних стверджують що в їх населених пунктах культурно-мистецькі масові заходи відбуваються на рік чотири рази і більше. Лише 12, 4% опитаних стверджують що жодних заходів протягом року до карантину в їх місці проживання не відбувалося. Ще менша частка опитаних зазначають що така подія відбувалась лише один раз, а 8, 2% пригадують 2-3 рази.

Досить популярним дозвіллям в останні роки стали для українців і відвідування кінотеатрів.

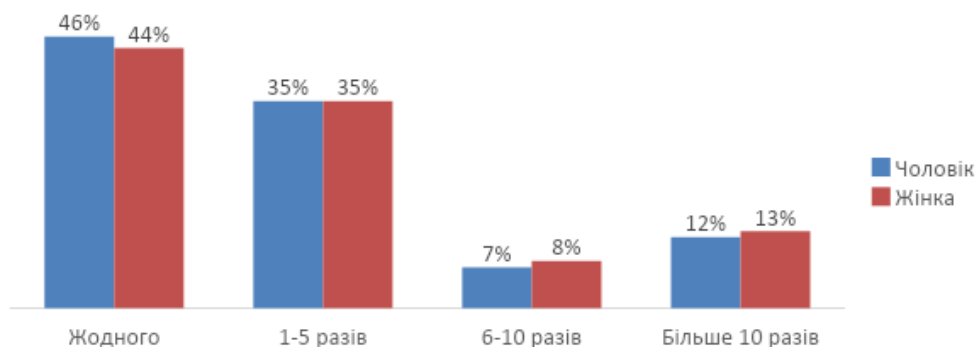
2.4.Кінотеатри

Розподіл відповідей на запитання: Чи часто Ви відвідували кінотеатри протягом минулого року (до карантину)?

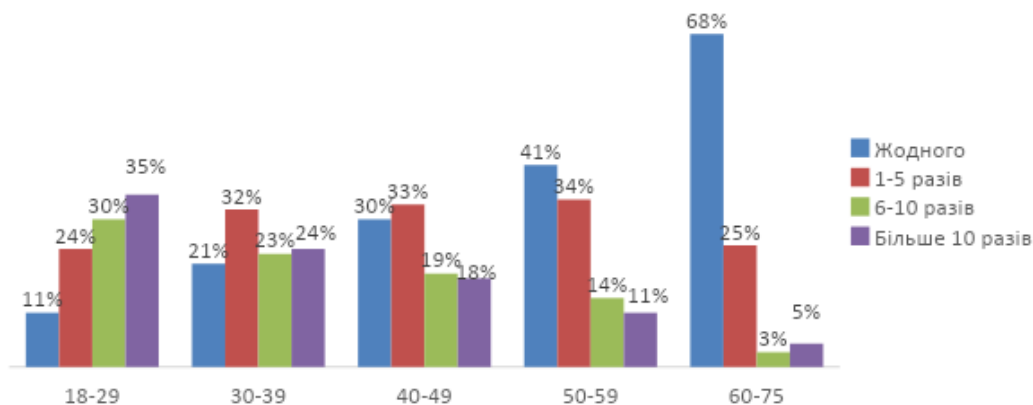
Згідно даних нашого дослідження більше третини опитаних не відвідували кінотеатр жодного разу протягом року до карантину. Проте майже третина опитаних пригадала що відвідала кінотеатри 1-5 разів протягом року. Від 6 до 10 разів кінотеатр відвідали 6, 2%. 16, 4% респондентів стверджують що відвідували кінотеатр більше 10 разів протягом року до карантину.

Гендерний розподіл відповідей на запитання: Чи часто Ви відвідували кінотеатри протягом минулого року (до карантину)?

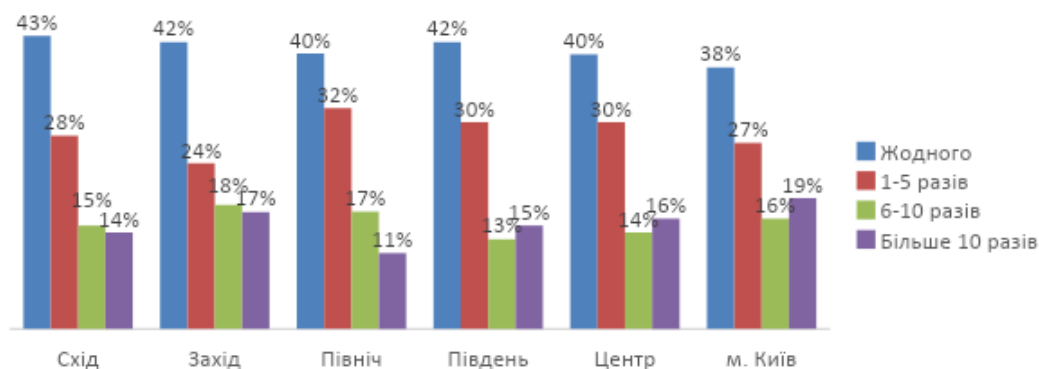
Чоловіки і жінки відвідували кінотеатр майже однаково. Проте жінки робили це трохи частіше за чоловіків.

Віковий розподіл відповідей на запитання: «Чи часто Ви відвідували кінотеатри протягом минулого року (до карантину)?»

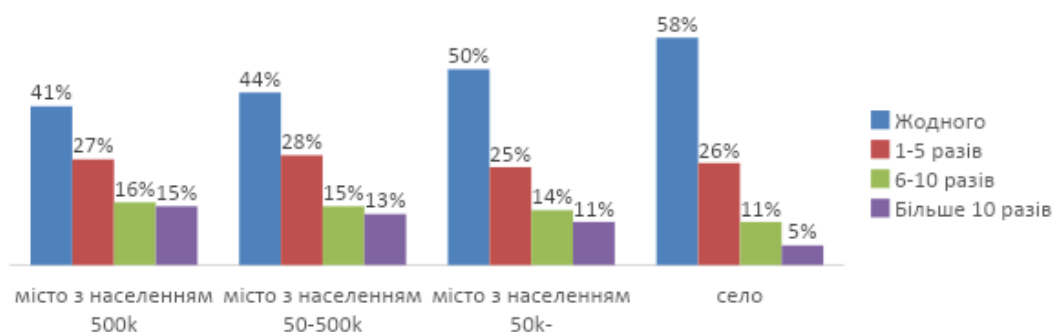
Як очевидно з наведеного розподілу – з дорослішанням люди все менше відвідують кінотеатри. Відповідно найбільше і найчастіше кінотеатри відвідує молодь 18-29 років. Люди похилого віку, натомість, відвідують кінотеатри найменше. Більше половини з них не були в кінотеатрі жодного разу протягом року до карантину і лише чверть може похвалитися що бували там від одного до п'яти разів. Високоймовірно що більшість з цієї чверті відвідували кінотеатр лише один раз. Крім молоді досить часто кінотеатри відвідують також люди середнього віку від 30 до 39 років. Проте серед них більше тих, хто відвідував кінотеатр до п'яти разів на рік. Серед молоді ж більше постійних відвідувачів, тих хто відвідує кінотеатри регулярно.

Регіональний розподіл відповідей на запитання: Чи часто Ви відвідували кінотеатри протягом минулого року (до карантину)?

Більше і частіше відвідують кінотеатри жителі центрального регіону і міста Києва. Найменше це роблять мешканці Сходу України. А от рідше за інших відвідують кінотеатр мешканці Півночі. Саме серед мешканців цього регіону і більше тих, хто побував в кінотеатрі лише від одного до п'яти раз протягом року до карантину.

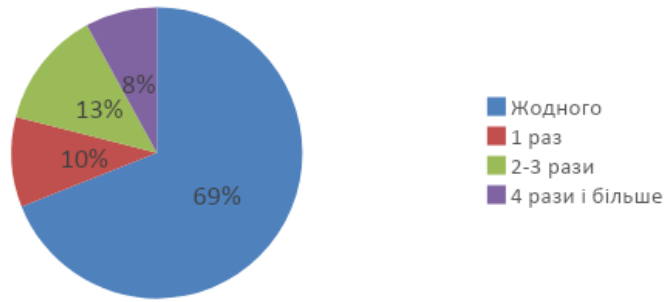
Територіально-адміністративний розподіл відповідей на запитання: «Чи часто Ви відвідували кінотеатри протягом минулого року (до карантину)?»

Найменше відвідували кінотеатри протягом року до карантину мешканці сіл і маленьких міст. Найбільше ж любителів перегляду фільмів в кінотеатрах серед мешканців середніх і великих міст. Серед міських жителів найбільша кількість тих, хто відвідує кінотеатри регулярно і більше 6 і також 10 разів на рік.

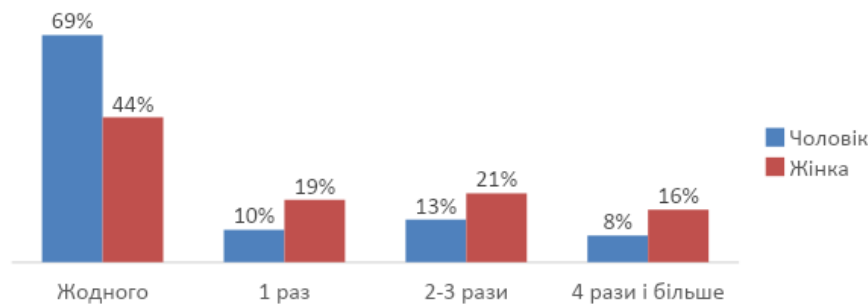
2.5.Театри

Розподіл відповідей на запитання: Чи часто Ви відвідували театри протягом року до карантину?

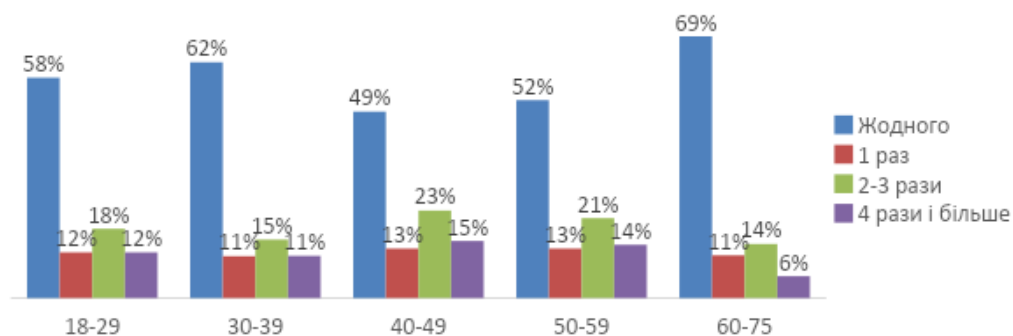
Більше половини опитаних зізналися, що не відвідували театри за минулий рік до карантину. Сумарно були на театральних виставах менше половини респондентів. Причому один раз, як і більше чотирьох разів на рік там бувала майже однакова кількість респондентів. 16, 9% опитаних бували там 2-3 рази. На загал очевидно, що театри значно менше користуються популярністю ніж кінотеатри, туди ходять значно рідше і менше в цілому.

Гендерний розподіл відповідей на запитання: Чи часто Ви відвідували театри протягом року до карантину?

Як видно з гендерної диспозиції жінки значно більше за чоловіків любляють відвідувати театр. 69% опитаних чоловіків зізналися про те, що не були в театрі жодного разу, а от серед жінок таких виявилось лише 56, 3%. Ходять жінки туди і значно частіше. Так 2-3 рази протягом року в театрі були 20, 4% жінок, тоді як чоловіків всього 13%.

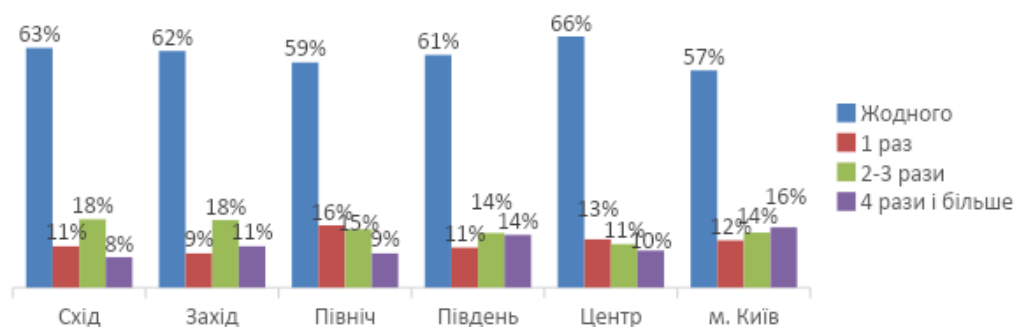
Віковий розподіл відповідей на запитання: Чи часто Ви відвідували театри протягом року до карантину?

Найменше відвідують театри люди похилого віку 60-75 років і представники 30-39 років. А от респонденти вікової когорти 50-59 років, роблять це досить активно і не поступаються в своїй активності і молоді 18-29 років. Найбільш же активними симпатиками театру є респонденти

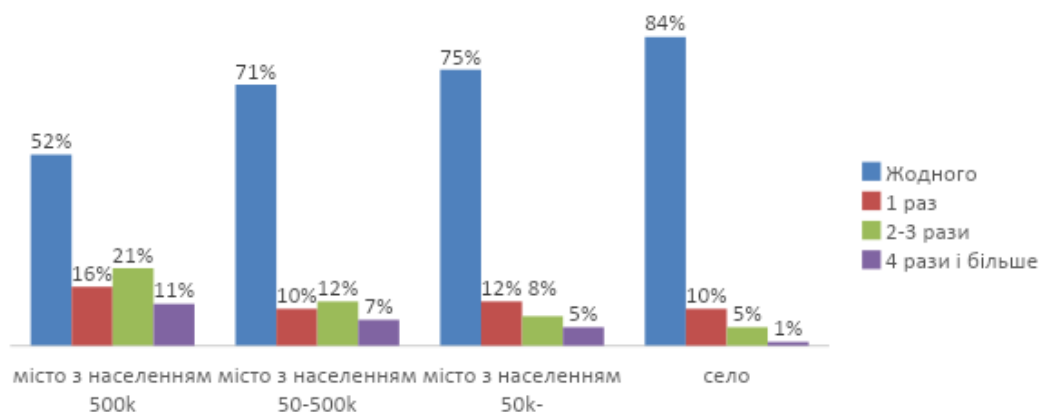
40-49 років. Серед цієї вікової групи найменше тих хто не відвідував театр жодного разу, а також незначним чином більше тих хто любить відвідувати театр 2-3 на рік.

Регіональний розподіл відповідей на питання: Чи часто Ви відвідували театри протягом року до карантину ?

Більше за інших відвідували театри мешканці столиці. Популярним є театр і в північному регіоні, однак мешканці цього регіону частіше бували на виставах один, або 2-3 рази за рік. Похвалитися ж високим відвідуванням театрів можуть лише кияни. Серед них багато тих хто робив це 4 рази і більше. А от серед мешканців Сходу і Заходу, які відвідували театр, більшість робили це лише 2-3 рази. Саме на Сході країни найменша кількість тих хто відвідував театр регулярно – більше 4 разів.

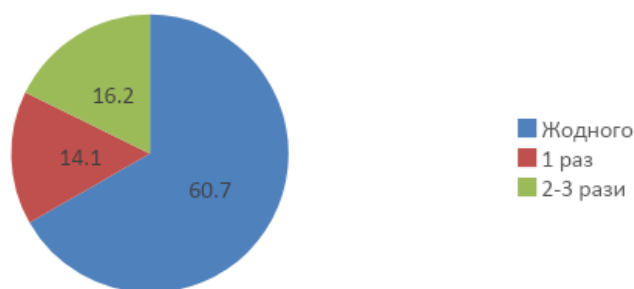
Територіально-адміністративний розподіл відповідей на запитання: Чи часто Ви відвідували театри за минулий рік (до карантину)?

Найбільша кількість любителів театрів зосереджена у великих містах. Трохи менше їх у містах середнього розміру, а от в маленьких містах і селах їх значно менше. Так, жодного разу в театрах не були 84 % жителів сіл і 75 % мешканців маленьких міст. У великих містах сумарно театри відвідують не тільки більше, але і частіше.

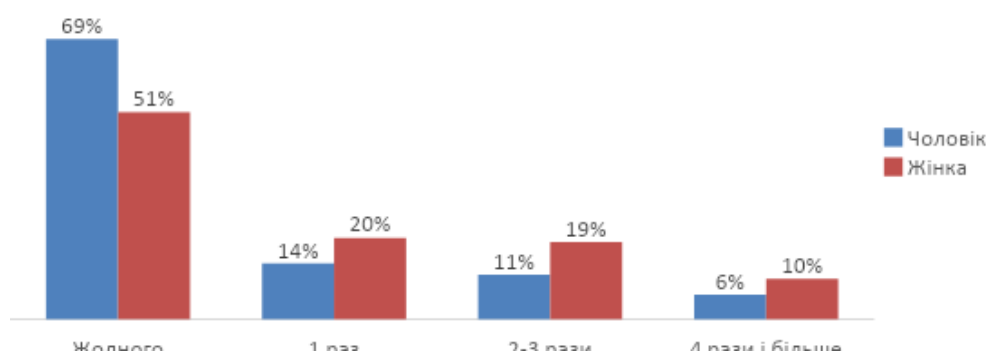
2.6.Музеї

Розподіл відповідей на запитання: Скільки разів Ви відвідали музеї чи виставки за останній рік (до карантину)?

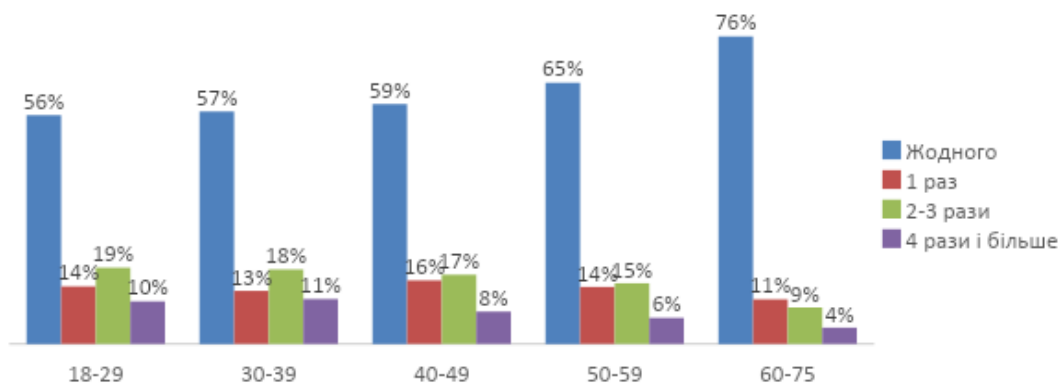
Більше половини опитаних не відвідували музеїв і виставок.

Гендерний розподіл відповідей на запитання: Скільки разів Ви відвідали музеї чи виставки за останній рік (до карантину)?

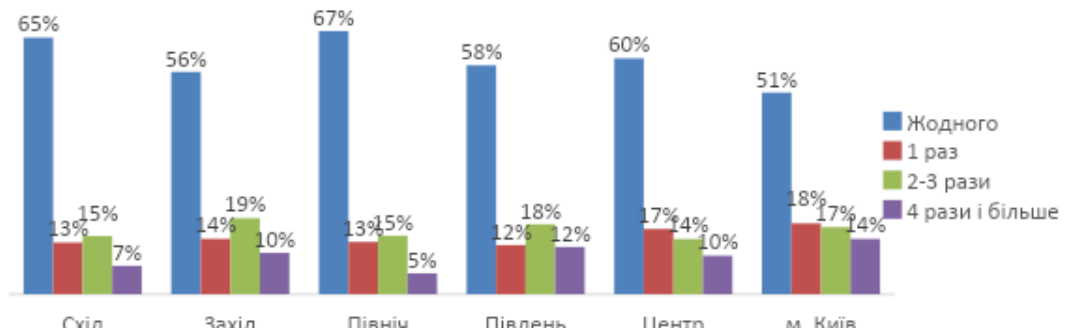
Більше за чоловіків любляють відвідувати музеї і виставки жінки. Роблять вони це і частіше за чоловіків.

Віковий розподіл відповідей на запитання: Скільки разів Ви відвідали музеї чи виставки за останній рік (до карантину)?

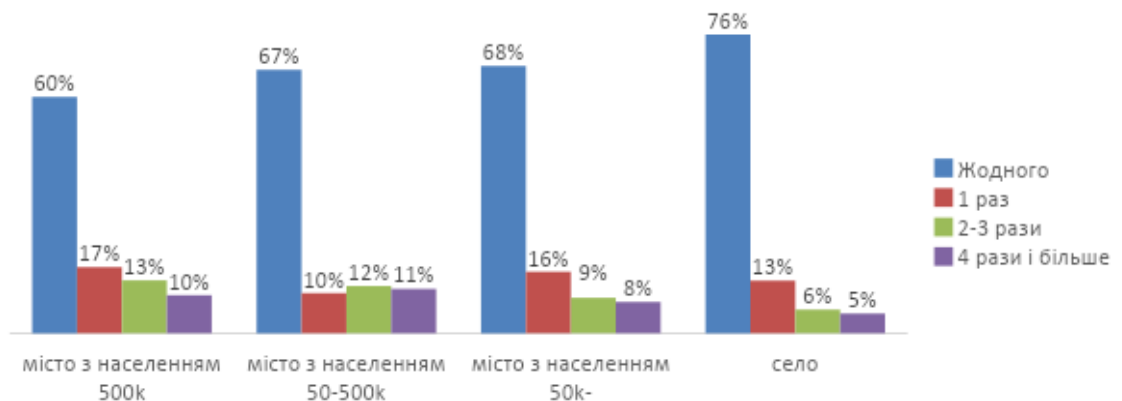
Найбільше серед відвідувачів музеїв і виставок молоді і найменше людей літнього віку. Молодь, як і представники вікових груп 30-39 і 40-49 років відвідують музеї майже однаково часто, проте люди 50-59 років роблять це вже менше.

Територіально-адміністративний розподіл відповідей на запитання: Скільки разів Ви відвідали музеї чи виставки за останній рік? (ДО КАРАНТИНУ).

Найбільше відвідувати музеї люблять мешканці Заходу, Києва і Півдня. Серед тих же, хто не відвідував музеї і виставки жодного разу, найбільше мешканців Сходу і Півночі країни. На Півночі серед тих хто відвідував музеї найменше тих хто робить це часто. Частіше за інших відвідують музеї 4 рази і більше на Заході і в місті Києві. Також в Києві серед тих хто відвідує музеї переважають ті хто робив це лише один раз протягом року. А от серед мешканців Заходу і Півдня навпаки, більше тих то бував у музеях і на виставках 2-3 рази.

Регіональний розподіл відповідей на запитання: Скільки разів Ви відвідали музеї чи виставки за останній рік? (ДО КАРАНТИНУ).

Найбільше відвідувачів музеїв і виставок серед мешканців міст, найменше серед селян.

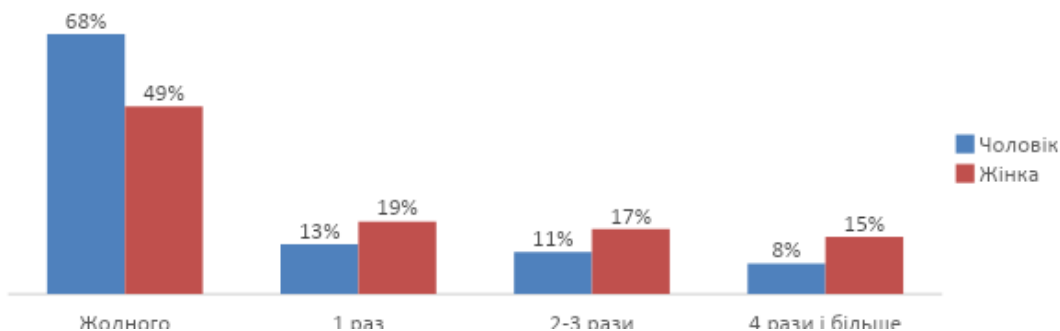
2.7.Концерти

Розподіл відповідей на питання: Як часто за минулий рік Ви відвідали концерти відомих співаків, ансамблів, оркестрів і т.д ? (ДО КАРАНТИНУ)

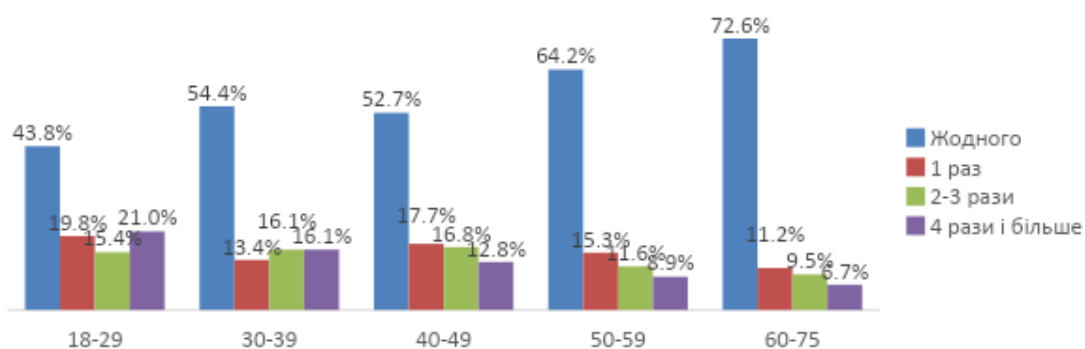
Більше половини опитаних не відвідували концерти протягом року до карантину. 15,2% опитаних бували на концертах протягом року лише один раз, проте майже чверть опитаних бували там більше одного разу. А 12,9% респондентів стверджують, що долучались до концертів і більше одного разу.

Гендерний розподіл відповідей на запитання: Як часто за минулий рік Ви відвідали концерти відомих співаків, ансамблів, оркестрів тощо? (ДО КАРАНТИНУ).

Жінки трохи більше за чоловіків долучалися до перегляду концертів.

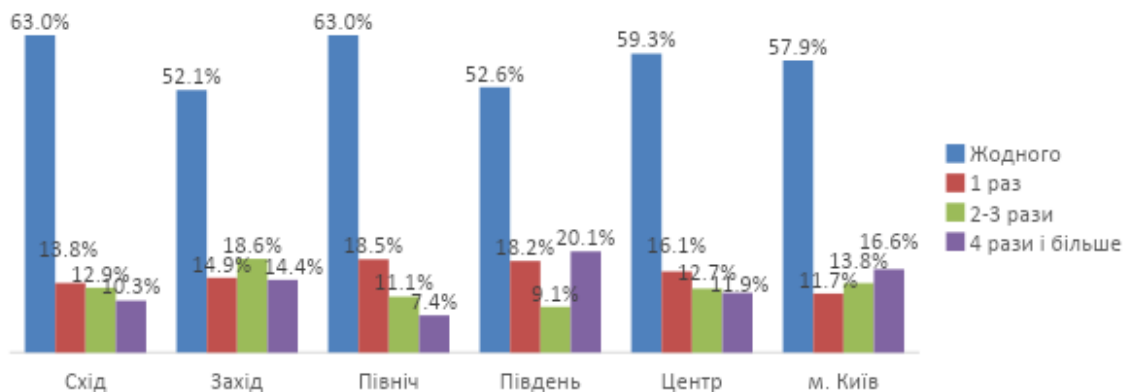
Віковий розподіл відповідей на запитання: Як часто за минулий рік Ви відвідали концерти відомих співаків, ансамблів, оркестрів тощо? (ДО КАРАНТИНУ).

Молодь найчастіше і найбільше за інші вікові групи люблять концерти. Респонденти віком 30-39 також можуть похвалитися досить високою частотою відвідування таких заходів. А от серед решти вікових груп інтерес до концертів переважно падає. Проте люди 40-49 років, які відвідували концерти, можуть похвалитися тим що порівняно з іншими віковими когортами бували на концертах переважно раз на рік. Така ж

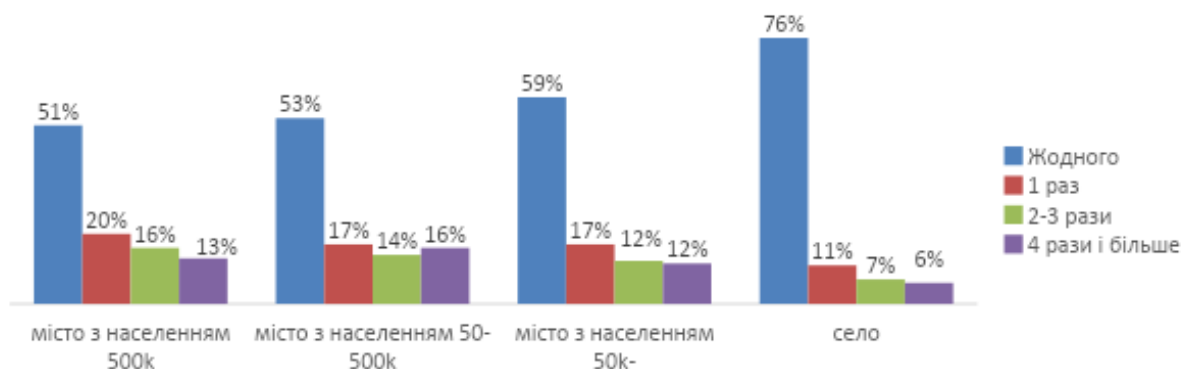
диспозиція спостерігається і в наступних старших вікових групах. А от серед молоді 18-29 на загал більше тих хто відвідує концерти 4 рази і більше.

Регіональний розподіл відповідей на запитання: Як часто за минулий рік Ви відвідали концерти відомих співаків, ансамблів, оркестрів тощо ? (ДО КАРАНТИНУ).

Мешканці Заходу і Півдня країни є лідерами серед прихильників концертів. Найчастіше – більше 4 разів і більше любляють відвідувати концерти мешканці Півдня. Активними є кияни. В їх групі серед тих хто любить концерти переважають ті хто відвідує їх більше 4 разів на рік. А от найменше і найрідше концерти відвідують на Сході і Півночі країни. На Півночі ж країни серед тих хто любить концерти більшість бували там лише один раз протягом року. На Заході ж серед симпатиків концертів домінує регулярність в 2-3 рази.

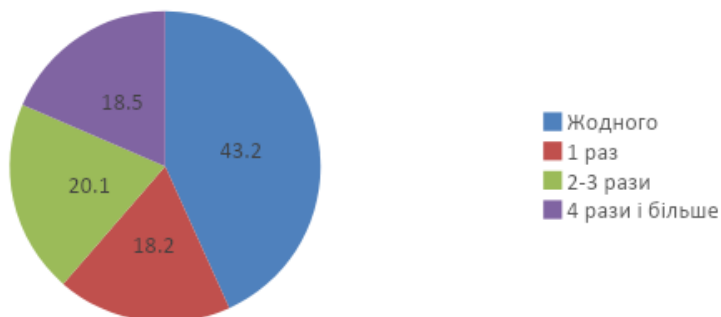
Територіально-адміністративний розподіл відповідей на запитання: Як часто за минулий рік Ви відвідали концерти відомих співаків, ансамблів, оркестрів тощо ? (ДО КАРАНТИНУ)

Найбільше концерти відомих виконавців люблять відвідувати у великих містах. На другому місці – маленькі міста і селища. Йдеться переважно про концерти локальні – місцевого рівня. Частіше за інших концерти відвідують в містечках з населенням 50-500 к. В цих поселеннях серед тих хто відвідував концерти переважна більшість робить це часто – 2-3 разів на рік, або і більше 4.

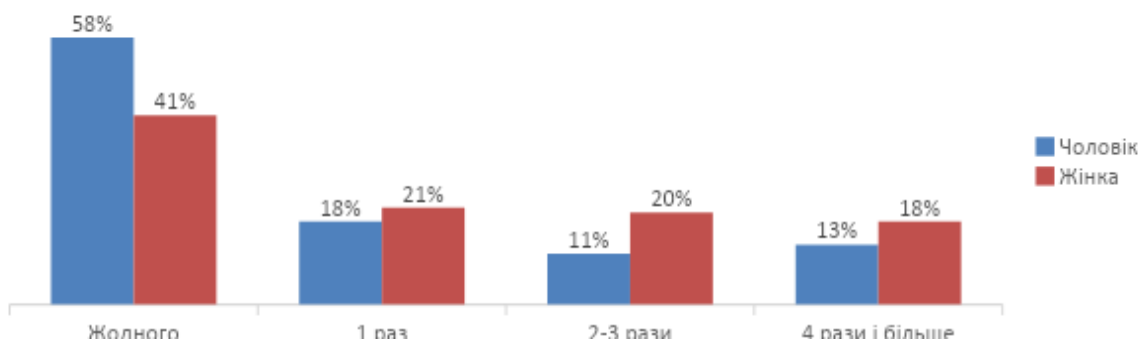
2.8. Екскурсійні тури Україною

Розподіл відповідей на питання: Скільки разів за останній рік до карантину, Ви були в екскурсійних подорожах (турах) Україною ?

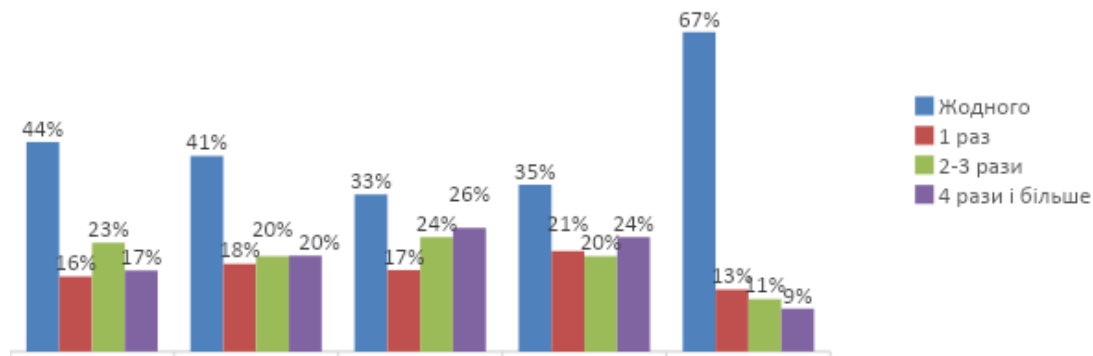
Близько половини опитаних (43, 2%) не бували в турах по Україні жодного разу протягом року до карантину. Один раз долучались до таких подорожей 18, 2% респондентів. Така ж частка опитаних подорожували 4 разів і більше протягом року. Проте трохи менше чверті (20, 1%) спроміглися зробити це навіть 2-3 рази. Таких великий відсоток подорожуючих видається нам дещо демонстративним і вірогідно обумовлюється тим що частина опитаних можливо зараховувала до подорожей Україною і дозвіллені подорожі на курорти і оздоровче перебування в санаторіях і пансіонатах країни.

Гендерний розподіл відповідей на запитання: Скільки разів до карантину, за останній рік ДО КАРАНТИНУ, Ви були в екскурсійних подорожах (турах) Україною?

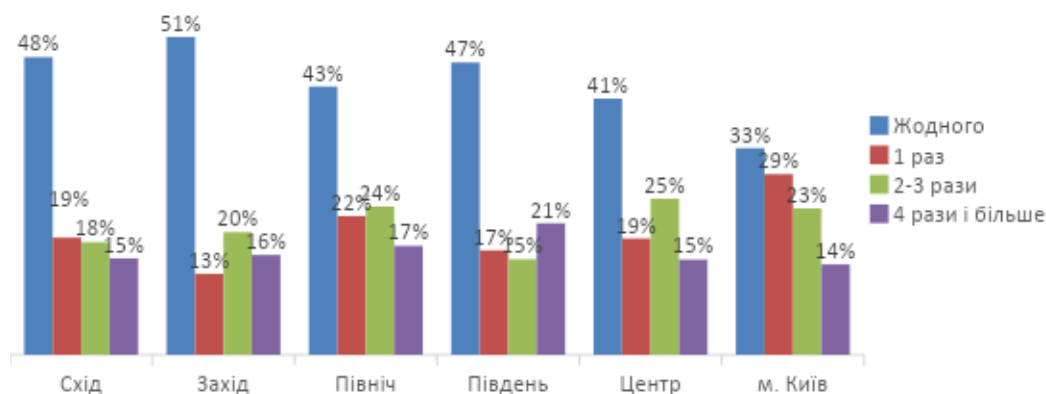
Жінки подорожують більше і частіше за чоловіків.

Віковий розподіл відповідей на питання: Скільки разів за останній рік до карантину Ви були в екскурсійних подорожах (турах) Україною.

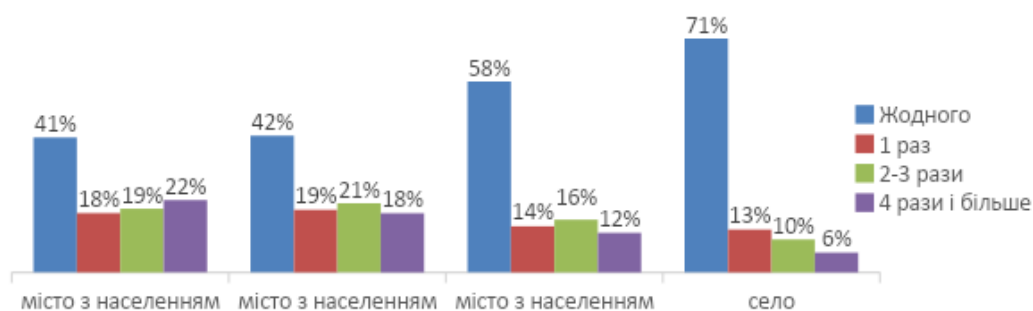
У турах Україною беруть участь переважно люди вікової групи 40-49 років і 50-59 років. Вони їздять більше і частіше за інших.

Регіональний розподіл відповідей на питання: Скільки разів за останній рік до карантину Ви були в екскурсійних подорожах (турах) Україною.

Найбільше подорожують Україною кияни, мешканці центрального регіону і мешканці Півночі країни, найменше мешканці Заходу і Півдня. Саме кияни частіше за інші регіони протягом року до карантину долучались до екскурсій один раз на рік. А от серед тих хто долучається до подорожей регулярно 4 і більше разів на рік переважають мешканці Півдня і Півночі. 2-3 рази на рік частіше за інших подорожували мешканці Центру і Півночі країни.

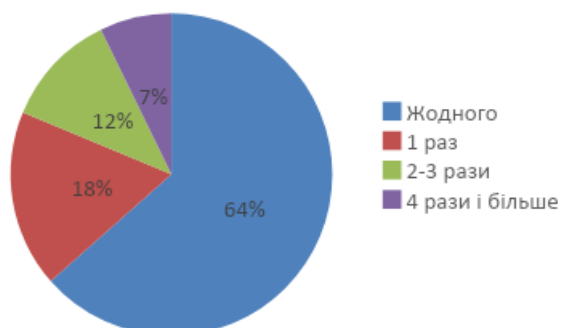
Територіально-адміністративний розподіл відповідей на запитання: Скільки разів за останній рік до карантину Ви були в екскурсійних подорожах (турах) Україною.

Найбільше подорожують Україною мешканці великих і середніх міст.

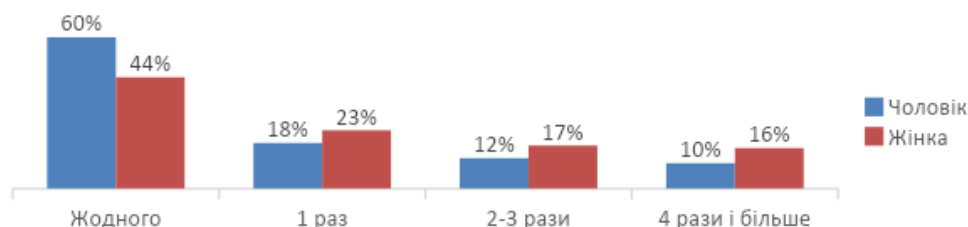
Екскурсійні тури за кордон

Розподіл відповідей на запитання: Скільки разів за минулий рік до карантину Ви були в екскурсійних подорожах (турах) за кордоном ?

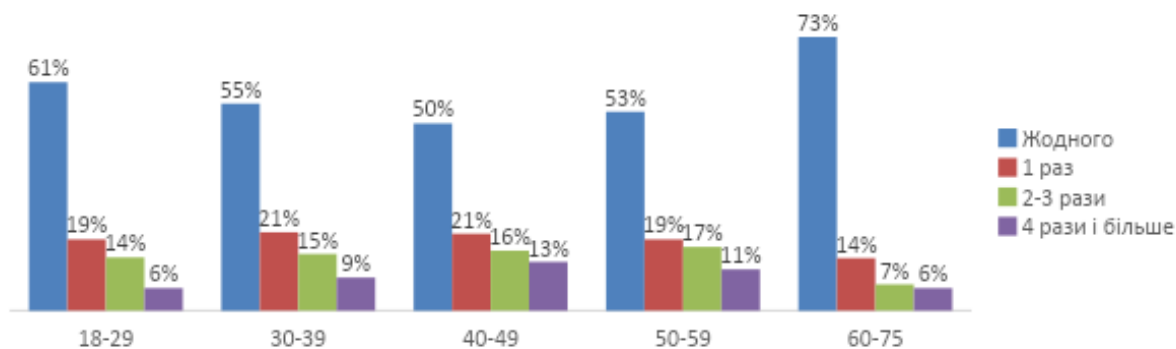
Більше половини опитаних не були жодного разу за кордоном. 17, 8 % опитаних були лише 1 раз. 11, 5 % спроміглися побувати 2-3 рази і лише 7,2 % опитаних бували за кордоном 4 рази і більше.

Гендерний розподіл відповідей на запитання: Скільки разів за минулий рік до карантину Ви були в екскурсійних подорожах (турах) за кордоном ?

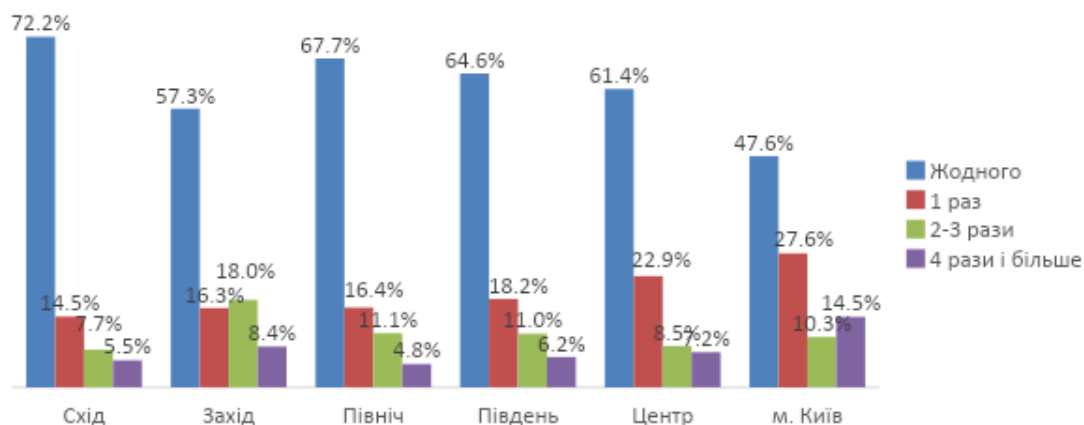
Жінки більше подорожують ніж чоловіки.

Віковий розподіл відповідей на запитання: Скільки разів за минулий рік до карантину Ви були в екскурсійних подорожах (турах) за кордоном ?

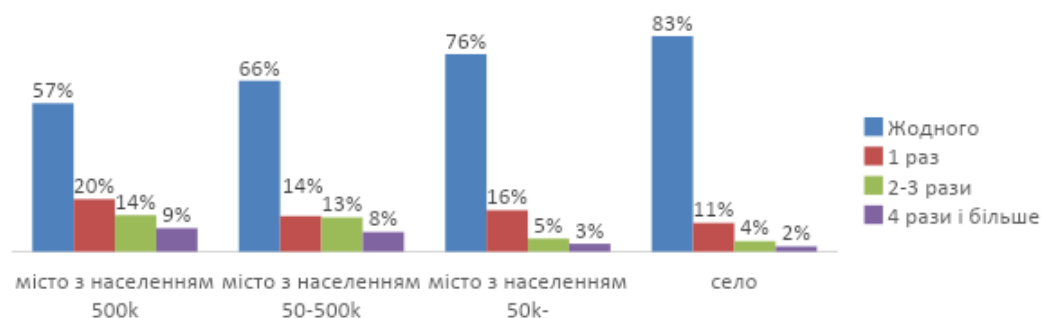
Найменше подорожують люди літнього віку. Найбільше подорожують представники вікової групи 40-49 та 50-59 років.

Регіональний розподіл відповідей на питання: скільки разів, до карантину за минулий рік Ви були в екскурсійних подорожах (турах) за кордоном ?

Найбільше подорожували за кордон мешканці столиці і західного регіону. Найменше ж мешканці Сходу і Півночі України. Кияни і мешканці центрального регіону частіше за інших бували за кордоном один раз протягом року. Також саме мешканці столиці бували за кордоном 4 рази і більше. А от мешканці Заходу можуть похвалитися тим, що виїжджали за кордон переважно 2-3 рази на рік.

Територіально- адміністративний розподіл «Скільки разів за минулий рік до карантину Ви були в екскурсійних подорожах (турах) за кордоном»

Найбільше і частіше подорожують мешканці великих і середніх міст, найменше – жителі селищ.

Розподіл відповідей на питання: Чи плануєте подорожувати найближчим часом Україною чи за кордон ?

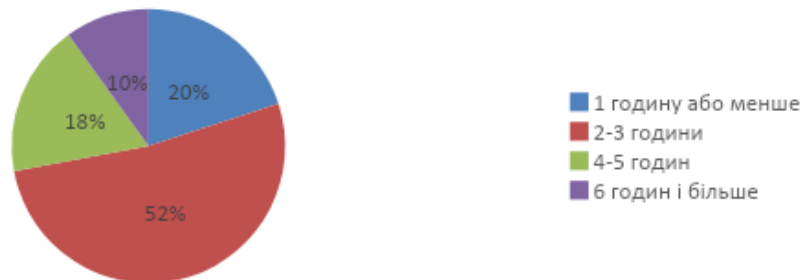

Менше половини опитаних не планують подорожувати Україною чи за кордон найближчим часом. Ще чверть планує подорожувати по Україні. Менше чверті має плани здійснити подорож як Україною так і за кордон. Лише незначна частка опитаних планує подорожувати закордон.

Ознайомимся тепер з тим скільки і часу і коштів українці витрачали і витрачають на своє дозвілля, а також що їм заважає активніше долучатися до культурних практик ?

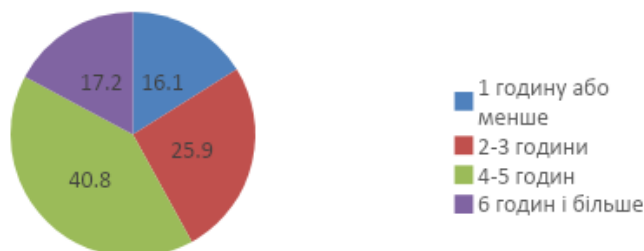
2.9.Затрати часу на дозвілля

Розподіл відповідей на питання: Скільки в середньому часу (годин) в будній день Ви відводили на дозвілля в період до карантину ?

До карантину половина опитаних до 2-3 годин часу відводили на дозвілля, ще близько чверті повідомили про одну годину вільного часу. 18% відводять на дозвілля від 4 до 5 годин часу, ще 10% опитаних мають 6 годин і більше на дозвілля.

Розподіл відповідей на питання: «Скільки в середньому часу (годин) в будній день Ви відводили на дозвілля в період карантину ?»

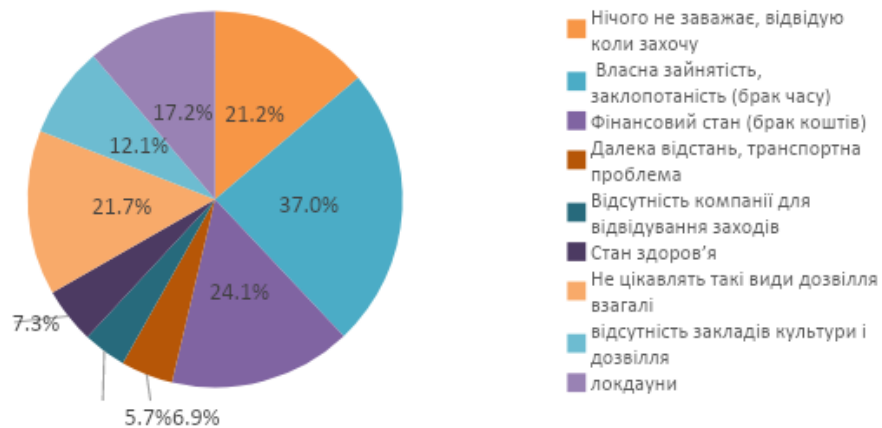

В період карантину дозвілля суттєво змінилося, збільшилася кількість тих у кого зріс обсяг вільного часу. Збільшився вільний час і у тих у кого раніше часу на дозвілля була лише година. Менше половини опитаних мають вільного часу 4-5 годин.

Що ж заважає українцям більше долучатися до культурних надбань ?

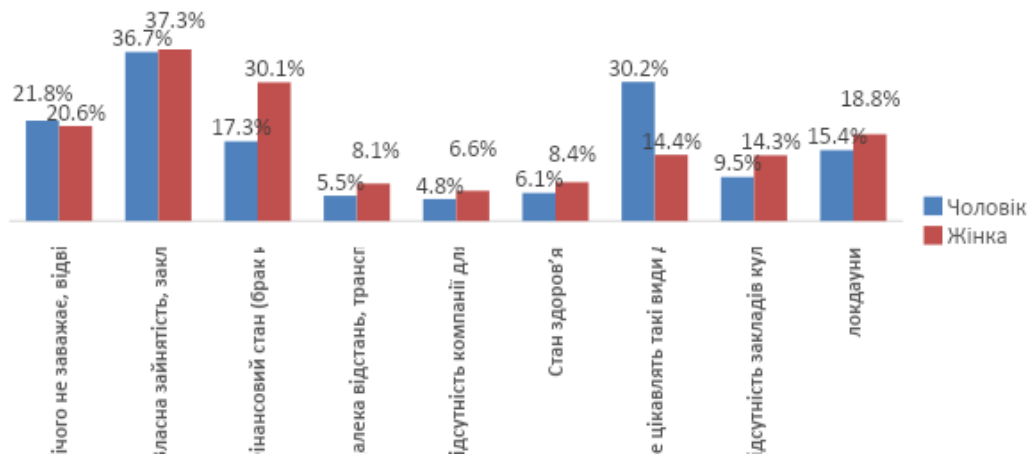
2.10.Перешкоди долучення до культурних практик

Розподіл відповідей на питання: «Що найчастіше Вам заважає відвідувати музеї, театри, виставки» ?

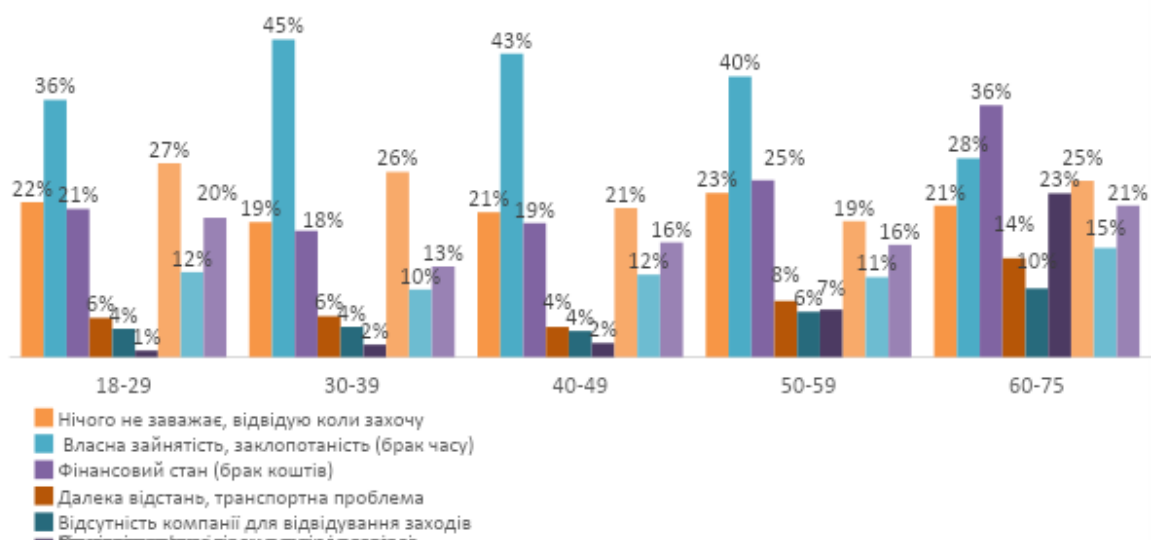
Третині опитаних долученню до практик культурного дозвілля перешкоджає власна зайнятість і заклопотаність. Менше чверті опитаних нічого не заважає і така ж частка опитаних зізналась, що їй просто не цікавлять такі види дозвілля. Ще чверть опитаних стверджує, що відвідувати активно культурні події їй заважає фінансовий стан – бракує коштів. Лише незначна частка опитаних вважає основною перешкодою – далеку відстань до закладів культури. А 12% опитаних покаржились на відсутність закладів культури у їх місці проживання. 17, 2% опитаних звинуватили у власній недолученості до надбань культури тривалі локдауни.

Гендерний розподіл відповідей на питання: «Що найчастіше Вам заважає відвідувати музеї, театри, виставки» ?

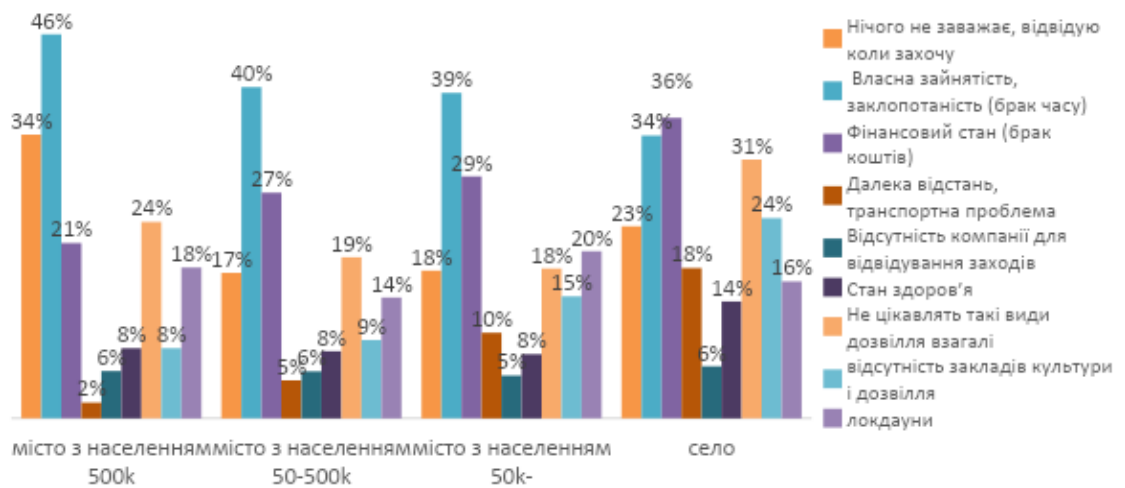
Близько третини опитаних чоловіків заявили, що не цікавляться такими видами дозвілля. Власна зайнятість і заклопотаність однаково заважає як жінкам так і чоловікам, так само однакові позиції у чоловіків і жінок в номінації «нічого не заважає». А от брак фінансів як перешкода превалює переважно у жіночій статі.

Віковий розподіл відповідей на питання: Що найчастіше Вам заважає відвідувати музеї, театри, виставки ?

Стан здоров'я – вагома причина у респондентів 60+, також їм заважає фінансові причини і часто велика відстань. Зайнятість і заклопотаність превалює у людей середнього віку 30-39 і 40-49. Нічого не заважає частіше людям 50-59 років. Проте їм також, як і людям віком 60+, частіше за молодші групи заважає брак коштів. Також ці вікові групи, частіше за інших, скаржаться на відсутність компанії і закладів культури у місті їх поселення.

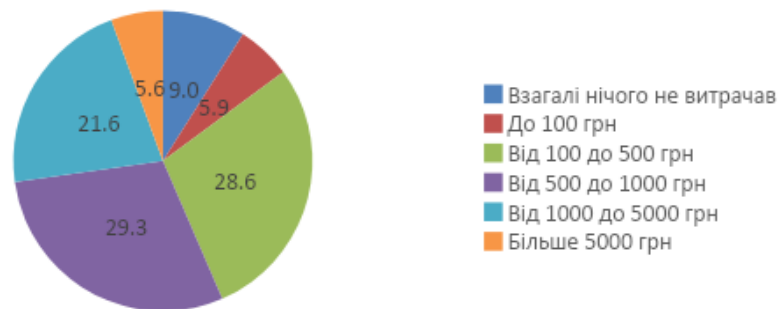
Територіально-адміністративний розподіл відповідей на питання: Що найчастіше Вам заважає відвідувати музеї, театри, виставки ?

Зайнятість як перешкода є лідером у містах, тоді як в селі найбільшими перешкодами є фінансові спроможності і далека відстань. Стан здоров'я також виявилась важлива перепона для селян, грає роль для них і відсутність закладів культури. Саме серед селян і найбільша кількість людей яких такі види дозвілля просто не цікавлять. Локдауни найбільше перешкоджають мешканцям маленьких містечок.

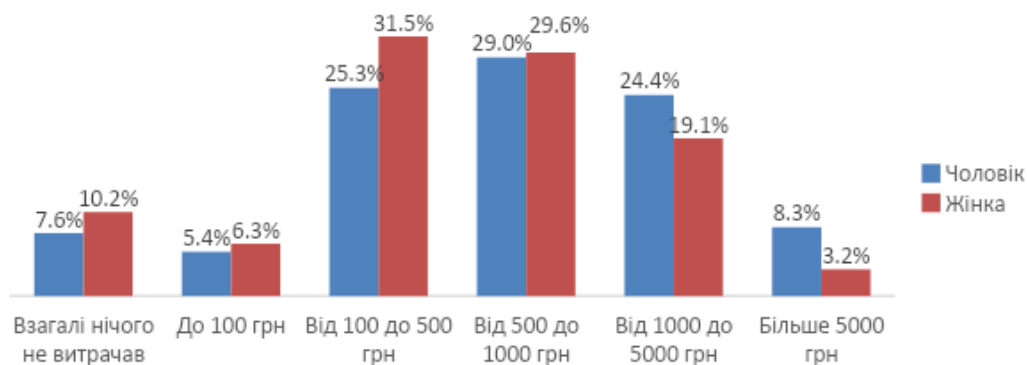
2.11. Витрати на дозвілля

Розподіл відповідей на питання: Скільки фінансів Ви витрачали в середньому на своє дозвілля, культурний відпочинок на місяць ДО КАРАНТИНУ ?

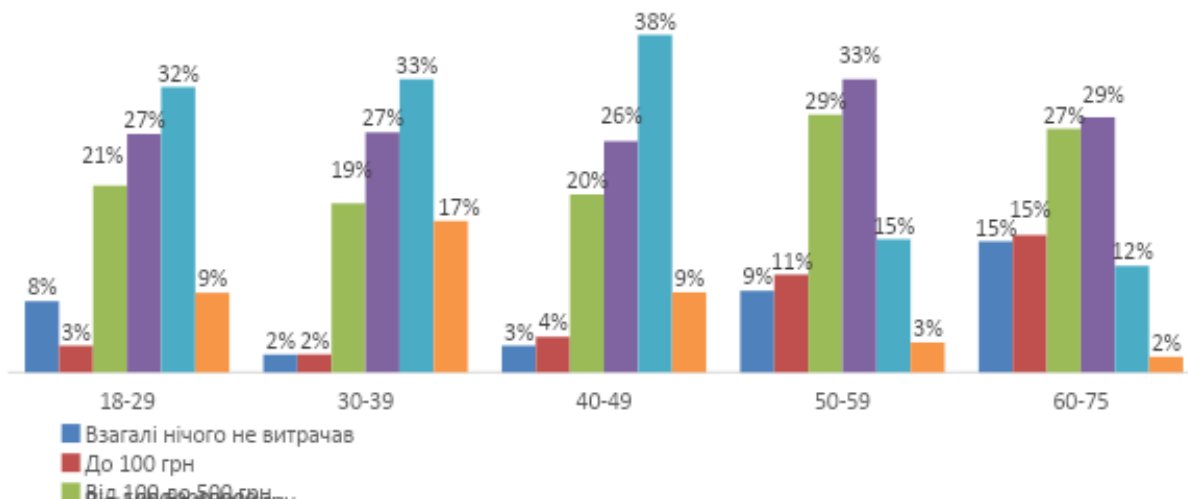
Одна чверть опитаних витрачали від 100 до 500 грн на місяць. Друга чверть можуть похвалитися тратами від 500 до 1000 гривень. Трохи менше чверті витрачають від 1000 до 5000 гривень, більше ж 5000 гривень витрачає лише мала частка опитаних. Нічого не витрачають на своє дозвілля лише 9% опитаних. Сумарно тих, хто витрачає малі суми до 500 гривень і витрачає до 100 грн – одна третина респондентів.

Гендерний розподіл відповідей на питання: Скільки фінансів Ви витрачали в середньому на своє дозвілля, культурний відпочинок на місяць ДО КАРАНТИНУ ?

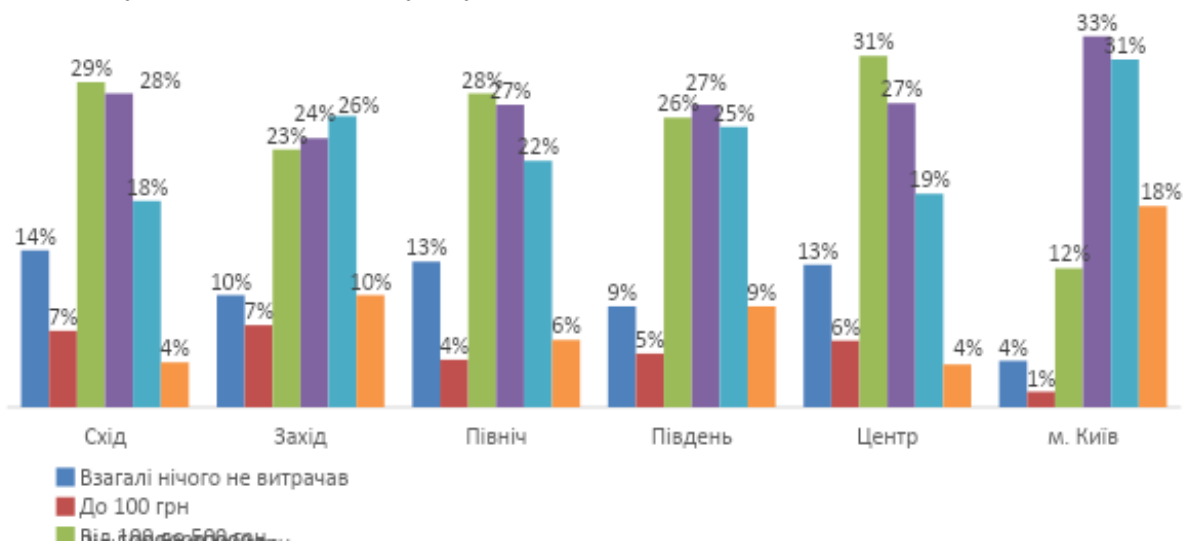
Серед жінок більше тих хто витрачає від 100 до 500 грн. Серед чоловіків більше тих хто витрачає від 1000 до 5000 грн, також серед них більше тих хто витрачає і більше 5000.

Віковий розподіл відповідей на питання: Скільки фінансів Ви витрачали в середньому на своє дозвілля, культурний відпочинок на місяць ДО КАРАНТИНУ?

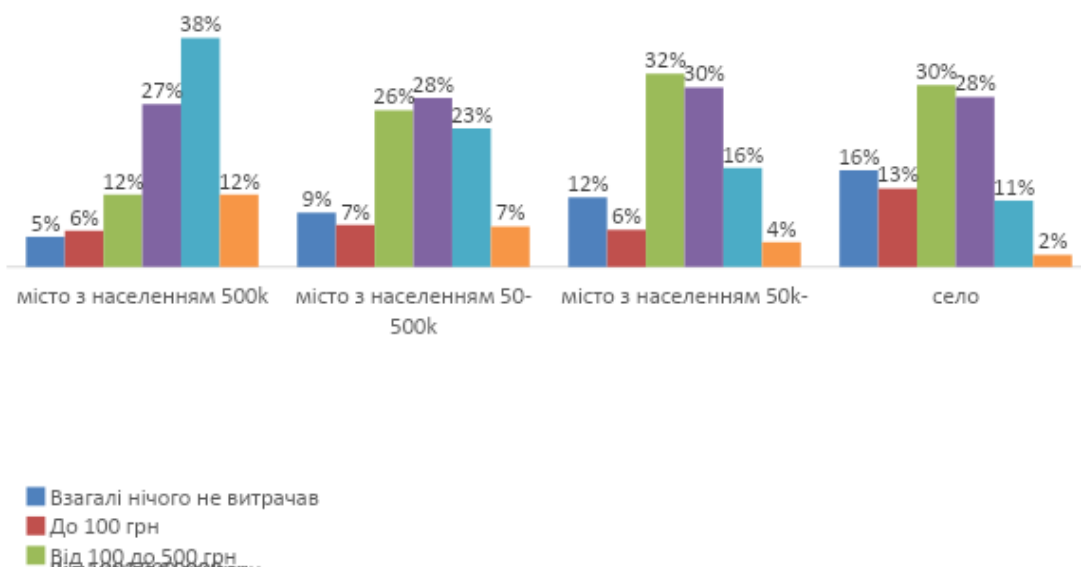
Серед вікової категорії 30-39 найбільше тих хто витрачає від 1000 до 5000 грн в місяць. Вікова група 60+ може похвалитися тим що серед них найбільше тих хто не витрачає на дозвілля нічого, або лише до 100 грн. Від 500 до 1000гривень найбільше витрачає вікова група 50-59.

Регіональний розподіл відповідей на питання: Скільки фінансів Ви витрачали в середньому на своє дозвілля, культурний відпочинок на місяць ДО КАРАНТИНУ ?

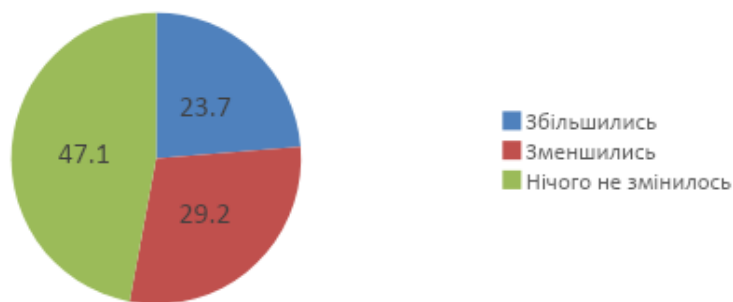
У Центрі, на Сході і Півночі України переважають витрати у розмірі від 100 до 500 грн. Найбільше витрачають на дозвілля у м. Києві. Серед тих хто нічого не витрачає найбільше мешканців Сходу, Центру і Півночі. До 100 грн найбільше витрачають на Сході і Заході. Від 1000 до 5000 грн найчастіше витрачають на Заході, Півдні і у місті Києві.

Територіально-адміністративний розподіл відповідей на питання: Скільки фінансів Ви витрачали в середньому на своє дозвілля, культурний відпочинок на місяць ДО КАРАНТИНУ ?

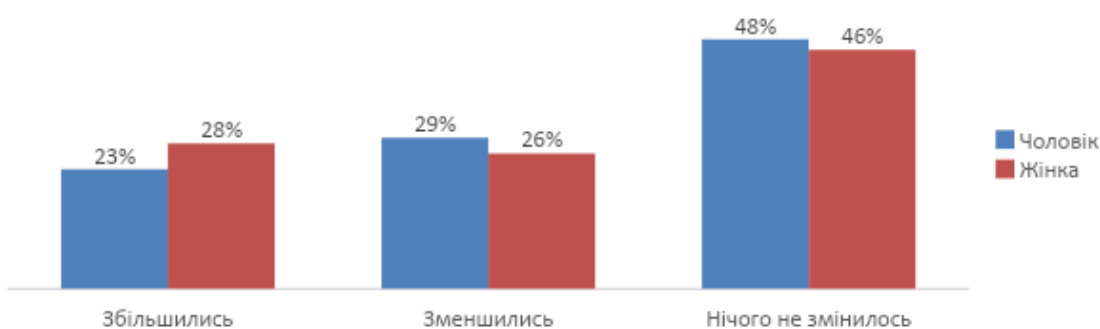
Міські мешканці традиційно витрачають більше на дозвілля. У великому місті превалюють більші витрати. У селі витрачають менше. Найбільші витрати від 100 до 500 грн у маленьких містечках. Від 500 до 1000 також найбільше витрачають там же. Нічого, або дуже мало витрачають в селах.

Розподіл відповідей на питання: Як змінились Ваші витрати на дозвілля зараз (після завершення карантину)?

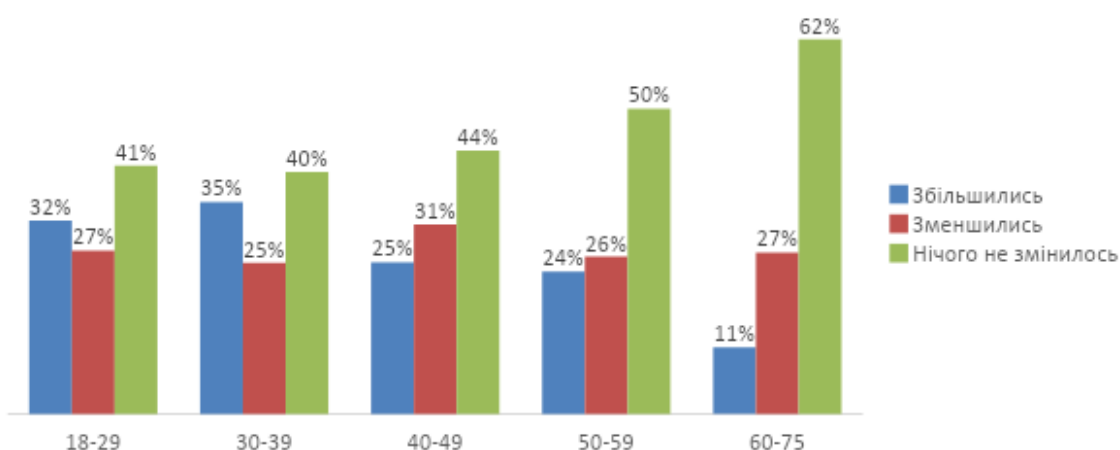
Майже третина стверджує, що їх витрати зменшились. Проте є і чверть тих хто свідчить про те, що їх витрати не збільшилися. І половина опитаних зазначають, що їх витрати не змінилися.

Гендерний розподіл відповідей на питання: Як змінилися Ваші витрати на дозвілля зараз (після завершення карантину) ?

Незначним чином трохи більше витрати збільшилися у жінок.

Віковий розподіл відповідей на питання: Як змінилися Ваші витрати на дозвілля зараз (після завершення карантину) ?

Переважно суттєво зменшились витрати у людей 60+. Збільшилися же вони у молоді і людей 30 і 39.

Важливим питанням є те звідки українці дізнаються про культурні події і заходи. Розглянемо основні канали інформування.

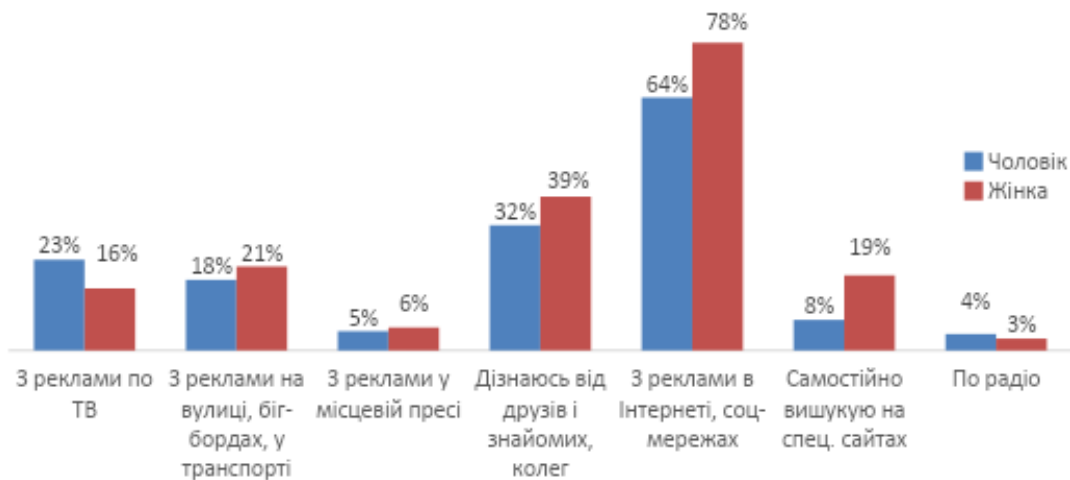
2.12. Канали інформування

Розподіл відповідей на питання: Де Ви дізнаєтесь інформацію про нові заходи, прем'єри, покази, нові книги, концерти?

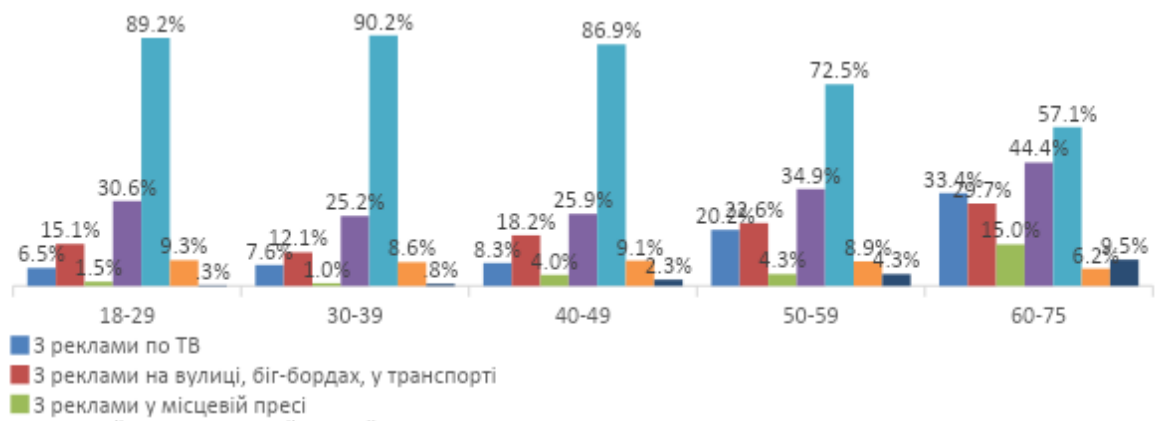
Превалююча більшість опитаних дізнається про культурні події з реклами в Інтернеті. Ще третина від друзів і знайомих і 19,7% від друзів і знайомих. Реклама по ТВ – прерогатива майже чверті опитаних.

Гендерний розподіл відповідей на питання: «Де Ви дізнаєтесь інформацію про нові заходи, прем'єри, покази, нові книги, концерти?»

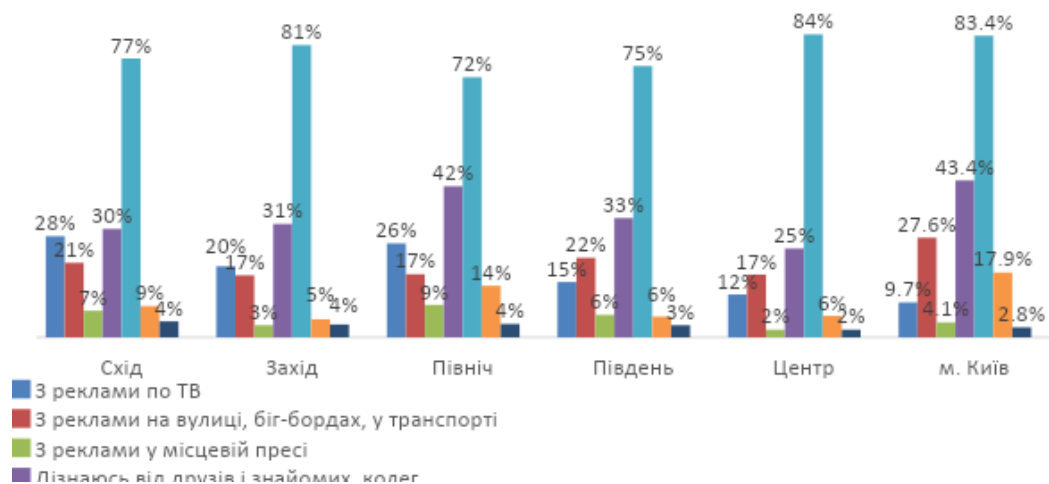
Жінки більше звертають увагу на вуличну рекламу, вишукують інформацію самостійно, дізнаються від друзів, знайомих і знаходять рекламу в мережах. Чоловіки більше ніж жінки віддають перевагу ТВ і радіо, а також трохи частіше жінки знаходять інформацію у місцевій пресі.

Віковий розподіл відповідей на питання: Де Ви дізнаєтесь інформацію про нові заходи, прем'єри, покази, нові книги, концерти ?

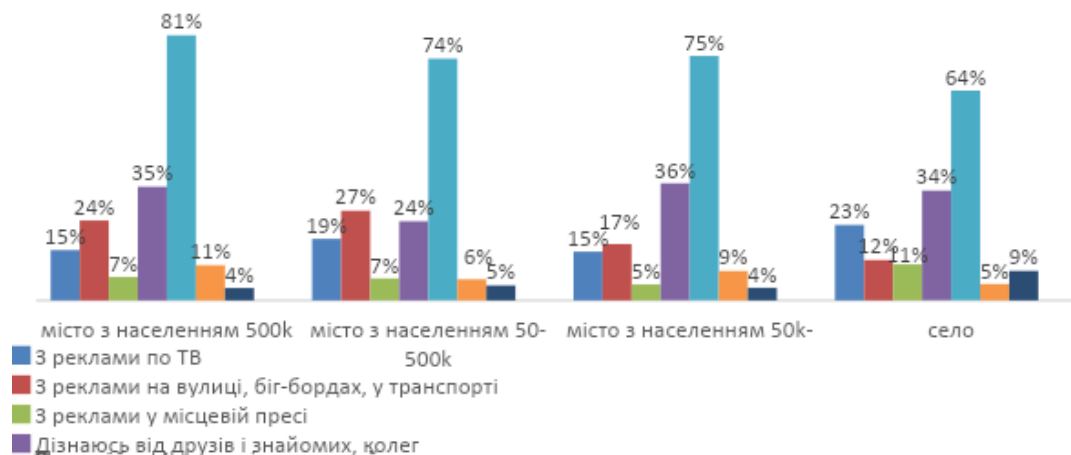
Люди старшого віку переважно знаходять інформацію по ТВ, звертають увагу на біг-борди і вуличну рекламу, а також досить багато контактують з друзями і знайомими і прослуховують радіопередачі. Більше за інших довіряють вони і місцевій пресі. Молодь і люди вікових груп 30-39 і 40-49 років найбільше дізнаються про культурні події з соцмереж. Серед них і більше тих хто вишукує інформацію самостійно.

Регіональний розподіл відповідей на питання: «Де Ви дізнаєтесь інформацію про нові заходи, прем'єри, покази, нові книги, концерти?»

З реклами по ТВ найчастіше отримують інформацію на Сході і Півночі. Менше довіряють ТВ в усіх інших регіонах. Довіра до мереж найбільшою є в Києві і Центрі. До місцевої преси звертаються найбільше на Півночі і Сході країни. Радіо довіряють на Заході, Сході і Півночі. Біг-борди і вулична реклама найбільше привертає увагу у Києві і також на Півдні. Від друзів найбільше отримують інформацію кияни і мешканці Півночі.

Територіально-адміністративний розподіл відповідей на питання: Де Ви дізнаєтесь інформацію про нові заходи, прем'єри, покази, нові книги, концерти ?

Соцмережі найбільше приваблюють мешканців великого міста і міст взагалі. В селищах значно більше інформації отримують з ТВ. Самостійно інформацію вишуковують мешканці великих міст. На вуличну рекламу звертають увагу більше мешканці великих і середніх міст. Радіо і місцевій пресі довіряють більше мешканці сіл і селищ.

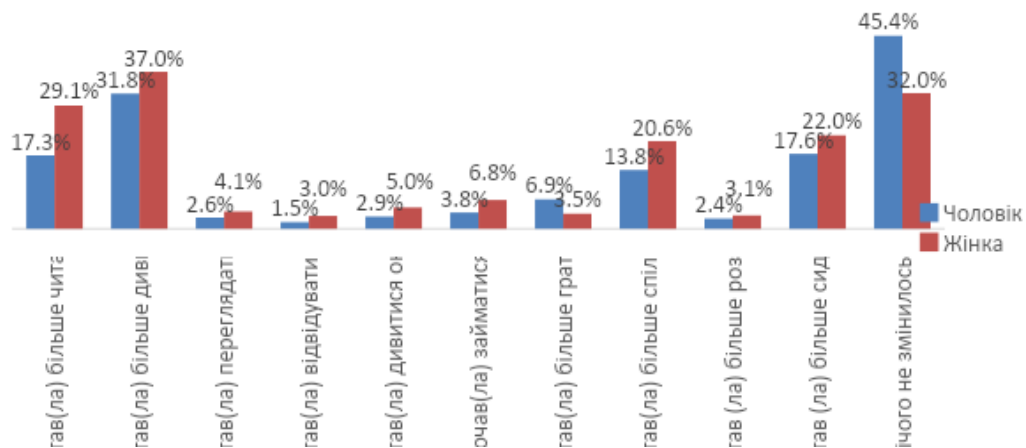
2.13. Вплив карантину на дозвілля

Розподіл відповідей на питання: Як змінились Ваші культурні практики та дозвілля ЗА ЧАС КАРАНТИНУ

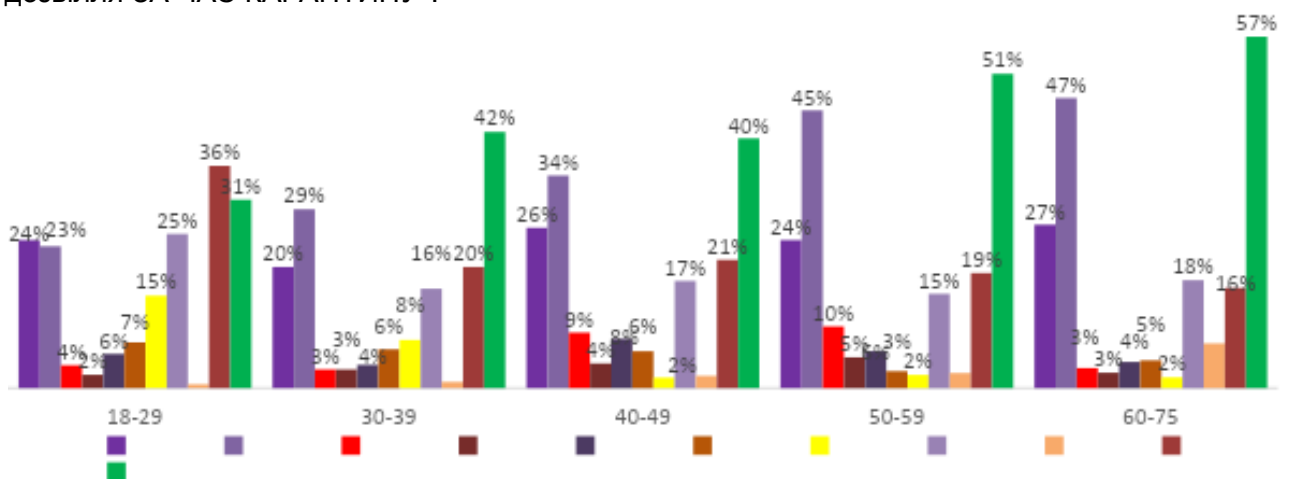
Близько чверті опитаних стали більше читати. Ще чверть стали більше дивитись кіно і серіали. Ще третина стверджує, що в її дозвіллі нічого не змінилось під час карантину. Менше чверті зізнались, що стали більше сидіти в соцмережах. Ще 17, 5% стали більше спілкуватися з друзями. Лише зовсім незначна частка опитаних почала дивитись онлайн-вистави, відвідувати онлайн музеї і переглядати онлайн-концерти.

Гендерний розподіл відповідей на питання: Як змінились Ваші культурні практики та дозвілля ЗА ЧАС КАРАНТИНУ ?

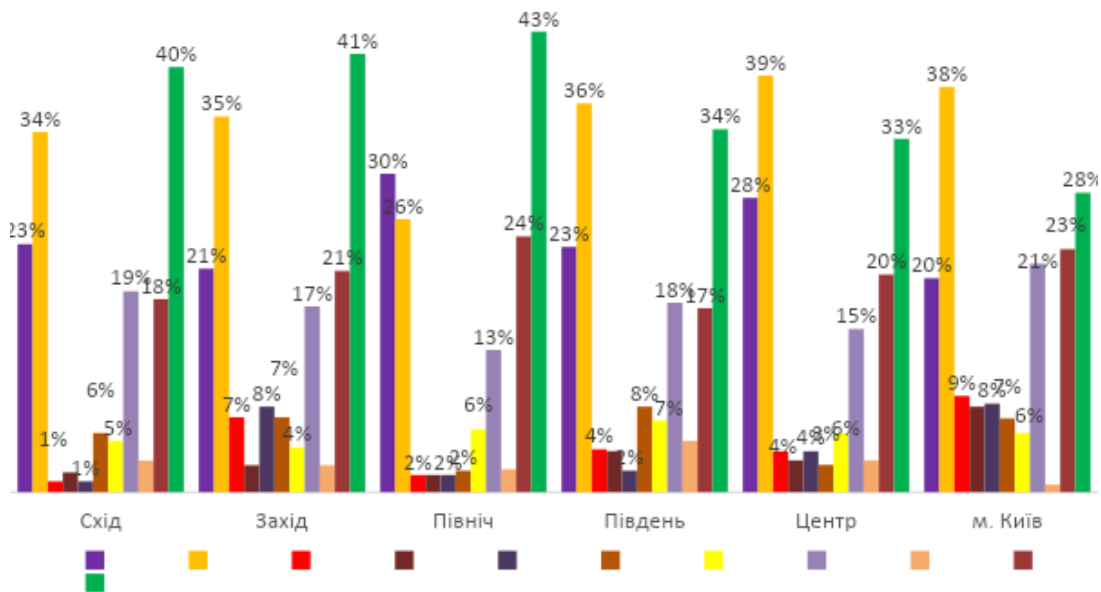
Жінки стали більше читати, спілкуватися з друзями, сидіти в соцмережах і дивитись серіали. Чоловіки більше за жінок почали грати в онлайн – ігри. Також серед них багато тих у кого нічого не змінилось.

Віковий розподіл відповідей на питання: Як змінились Ваші культурні практики та дозвілля ЗА ЧАС КАРАНТИНУ ?

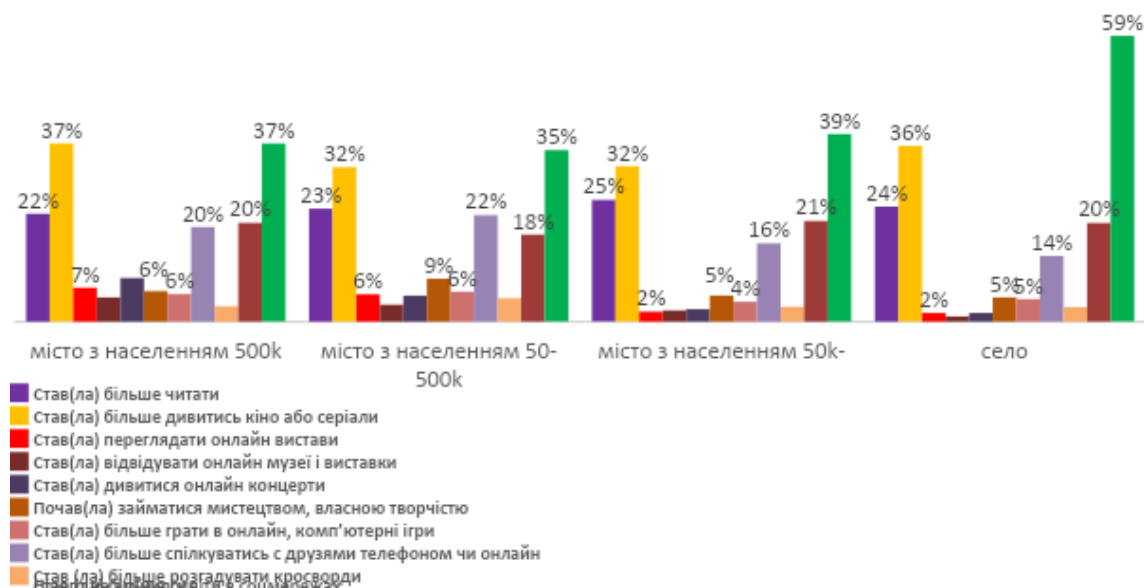
Найменше змін в сфері дозвілля відбулося у людей старшого віку. Вони більше за інших стали дивитись також кіно і серіали. Онлайн вистави і концерти стали більше дивитись люди 40-49 і 50-59. Гра в комп'ютерні ігри – прерогатива молоді. Також молодь більше за інших спілкувалася з друзями і сиділа в соцмережах.

Регіональний розподіл відповідей на питання: Як змінились Ваші культурні практики та дозвілля ЗА ЧАС КАРАНТИНУ ?

Більше читати стали на Півночі і у Центрі. Онлайн вистави почали переглядати більше у м. Києві, на Заході і Півдні. Більше спілкуватися з друзями стали у Києві.

Територіально-адміністративний розподіл відповідей на питання: Як змінилися Ваші культурні практики та дозвілля ЗА ЧАС КАРАНТИНУ.

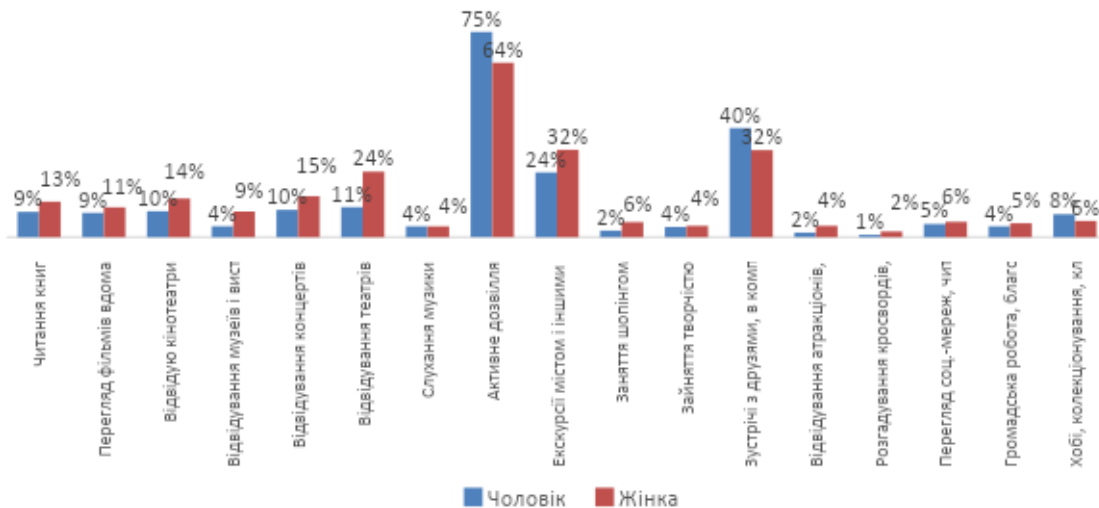

Розподіл відповідей на питання: Яким формам дозвілля ви плануєте приділити більше часу зараз, після ЗАКІНЧЕННЯ КАРАНТИНУ ?

Більшість опитаних мріють про активне дозвілля. Ще чверть планує приєднатися до екскурсій і подорожей. Третина дуже скучила за спілкуванням з друзями у компаніях. Всі інші номінації не набрали відчутної кількості.

Гендерний розподіл відповідей на питання: Яким формам дозвілля ви плануєте приділити більше часу зараз, після ЗАКІНЧЕННЯ КАРАНТИНУ ?

Чоловіки більше орієнтовані на активне дозвілля, зустрічі з друзями і колекціонування після закінчення карантину, проте як жінки найбільше скучили за культурним дозвіллям.

2.14. Типологія дозвіллєвої поведінки

За питаннями про кількість прочитаних книг, відвіданих концертів, подорожей, кінотеатрів, музеїв, масових заходів та театрів за допомогою методу головних компонент ми визначили спочатку 4 головні компоненти.

Потім за допомогою кластерного аналізу виділили 6 груп, у кожній з яких виражена одна з компонент, та одну групу, у якій не виражена жодна з компонент (неактивні).

Таким чином ми отримали наступні сегменти:

Читачі;

Тусовщики;

Неактивні;

Мандрівники Україною;

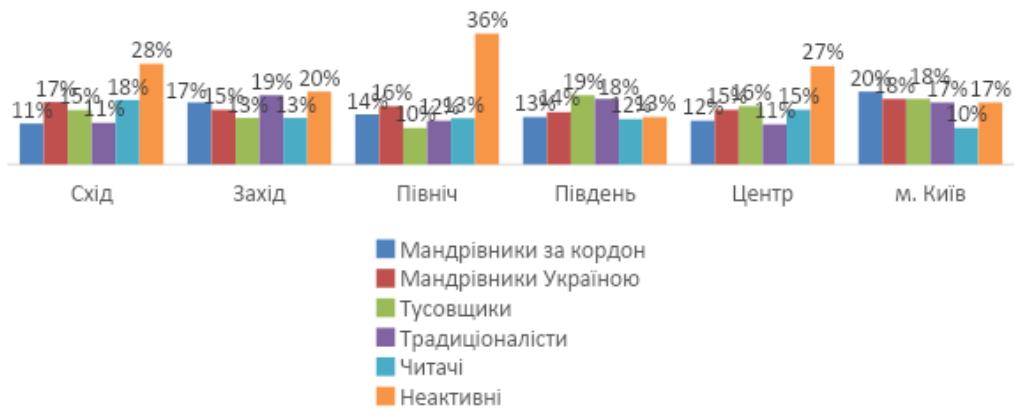
Мандрівники закордон;

Традиціоналісти

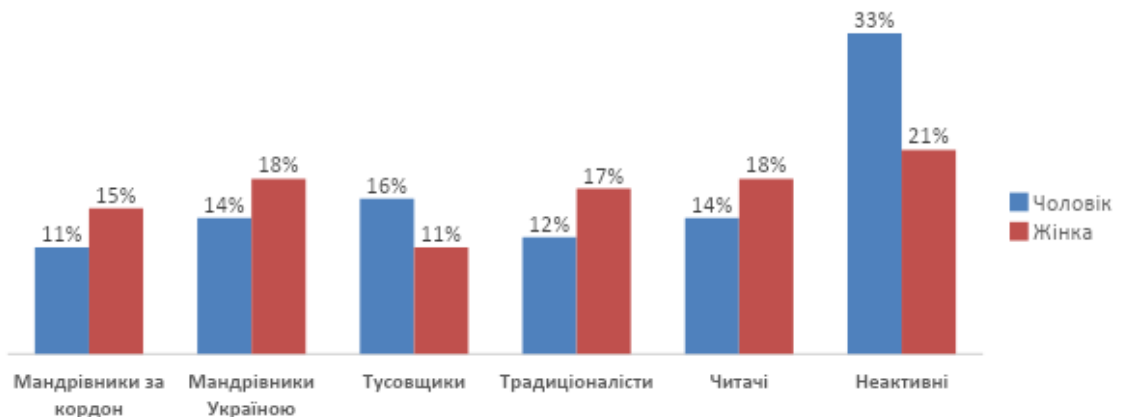
Серед опитаних неактивних найбільше. Їх майже чверть. Всіх інших пропорційно однакові частки.

Регіональний розподіл типів

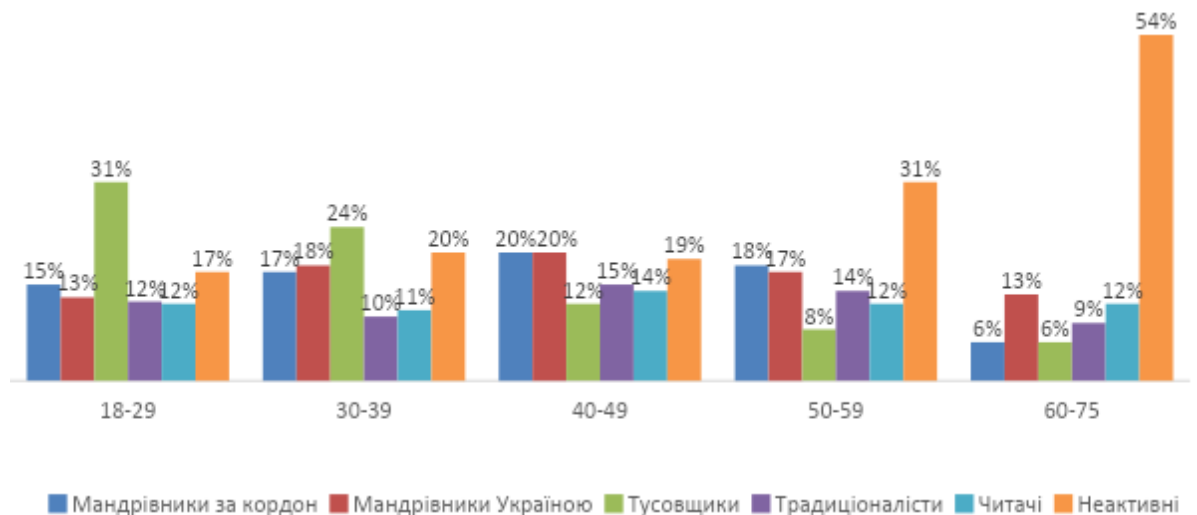
В усіх регіонах неактивні займають приблизно однакову частку – більше чи менше чверті опитаних. Проте найбільше їх на Сході і Півночі країни. Читачі переважають серед мешканців Києва і на Заході. Мандрівників Україною більше у Києві, найменше ж їх на Півдні. А от мандрівників за кордон більше в столиці і на Заході країни. Найменше ж їх на Сході і у Центрі. Традиціоналістів більше в Києві, на Півдні і на Заході.

Гендерний розподіл сегментів

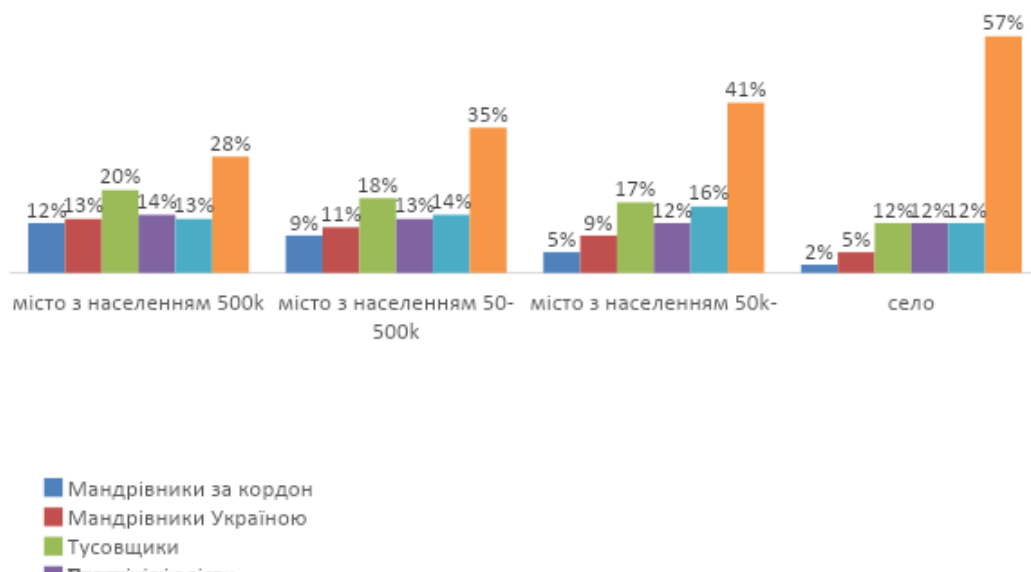
Серед неактивних більше чоловіків ніж жінок. Також їх більше серед тусовщиків. А от жінки переважають серед традиціоналістів, в обох групах мандрівників і читачів.

Віковий розподіл сегментів

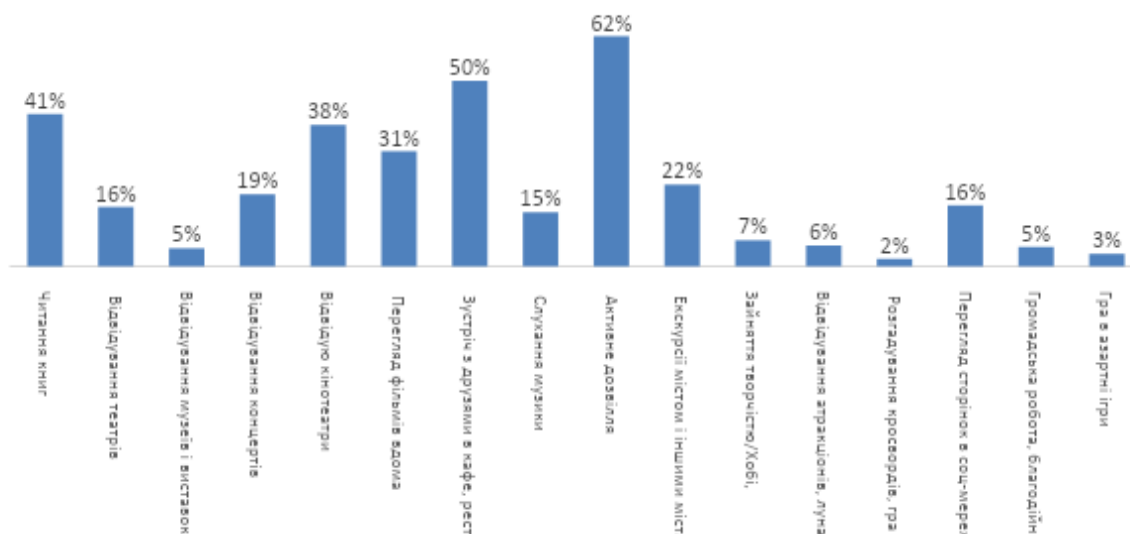
Серед неактивних переважають люди групи 60+. Чимало їх і серед людей віком 50+. Читачі переважають серед груп 40-49. Традиціоналістів найбільше в вікових групах 40 і 50+. Тусовщики переважають в групах молоді 18+ і 30+. Мандри Україною також прерогатива вікових груп 40 і 50+. Серед групи любителів подорожувати іншими країнами найбільше людей вікової групи 40-49 років.

Територіально-адміністративний розподіл сегментів:

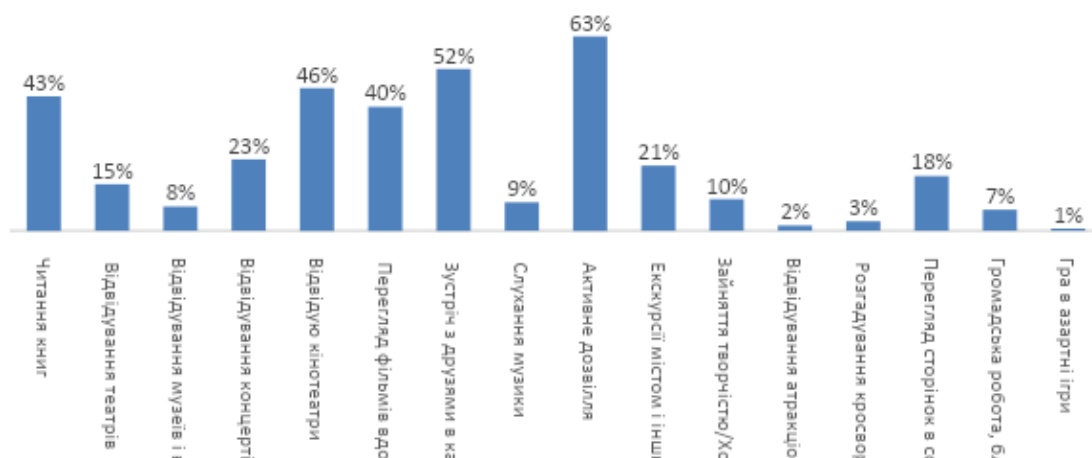

Найбільше неактивних в селах і малих містечках. Читачі переважають в містах. Традиціоналісти також переважно серед міських мешканців. Тусовщики мешкають переважно у великих містах, те саме стосується і мандрівників Україною і закордон.

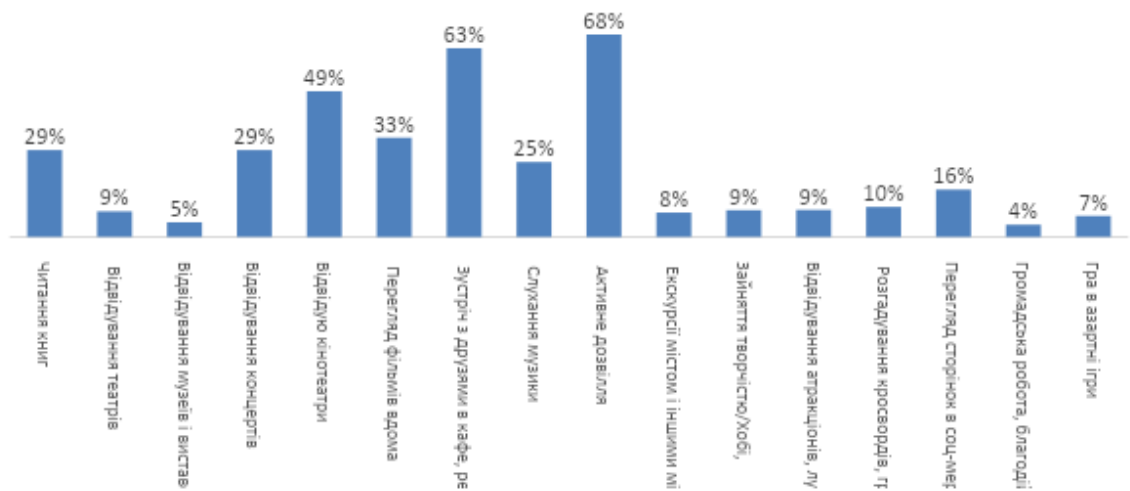
Розглянемо тепер основні практики цих типів.

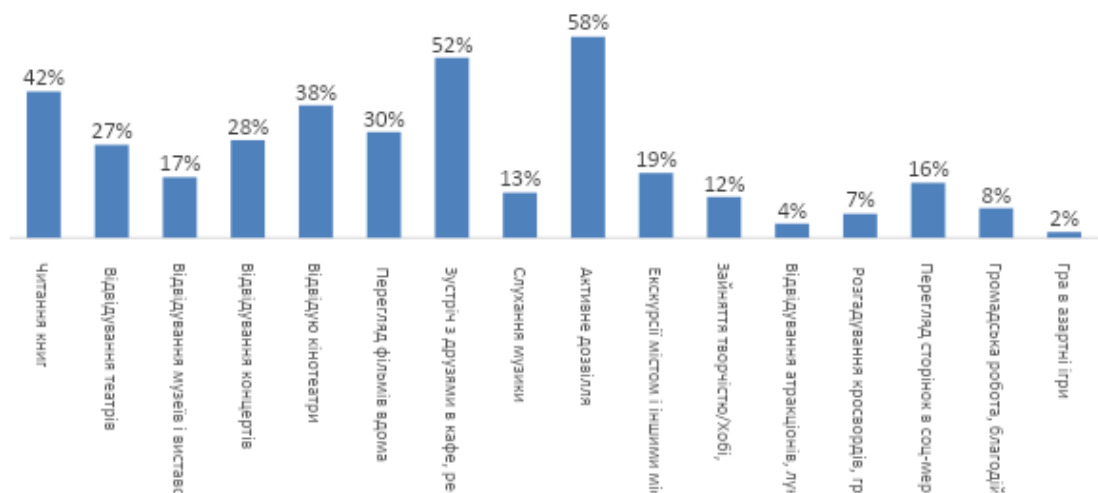
Мандрівники за кордон переважно віддають перевагу активному дозвіллю, зустрічам з друзями і читанню книг. Полюбляють мандрівники і екскурсії іншими містами, а також досить часто відвідують театри.

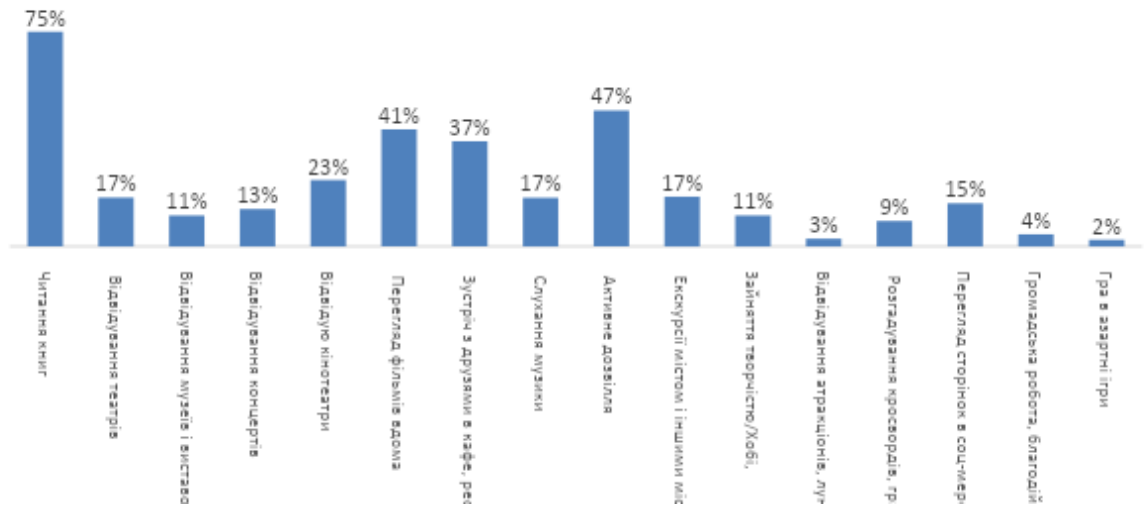
Мандрівники Україною схожі за своїми вподобаннями дозвіллевих практик з мандрівниками за кордон, проте частіше за них відвідують кінотеатри, дивляться фільми вдома і захоплюються творчістю.

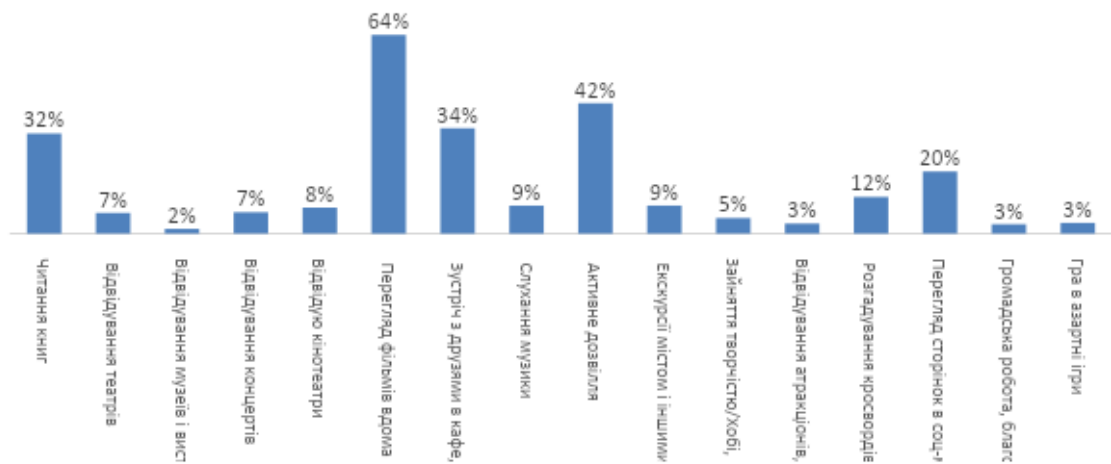
Тусовщики значно більше за мандрівників люблять зустрічі з друзями, відвідують кінотеатри і слухають музику. До вподоби їм переважно активне дозвілля. Активно відвідують вони і атракціони, а також більше за інших грають в азартні ігри. А от читання книг, відвідування театрів і екскурсії їх цікавлять значно менше порівняно з мандрівниками. Порівняно мало вони займаються і творчістю і мало цікавляться громадською роботою.

Традиціоналісти значно більше порівняно з попередніми групами відвідують театри і читають книги. Також активно вони відвідують музеї, виставки і концерти. Трохи більше за інші групи вони займаються громадською роботою. А от луна-парки і азартні ігри їх мало цікавлять. Зменшений у них інтерес, порівняно з іншими групами і до активного дозвілля, а також зустрічей з друзями.

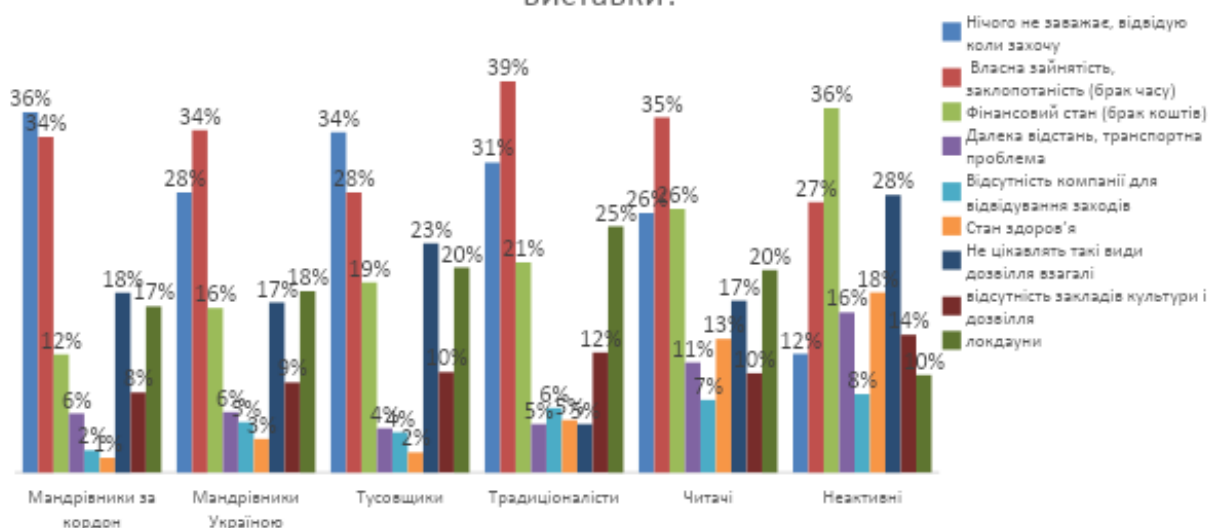
Основна дозвіллева практика читачів – це читання книг. А от активним дозвіллям і зустрічам з друзями вони приділяють ще менше часу порівняно з попередніми групами. Як і традиціоналісти читачі трохи частіше ніж мандрівники і тусовщики відвідують театри. А от кінотеатри вони відвідують менше за попередні групи. Також вони займаються творчістю і розгадують кросворди.

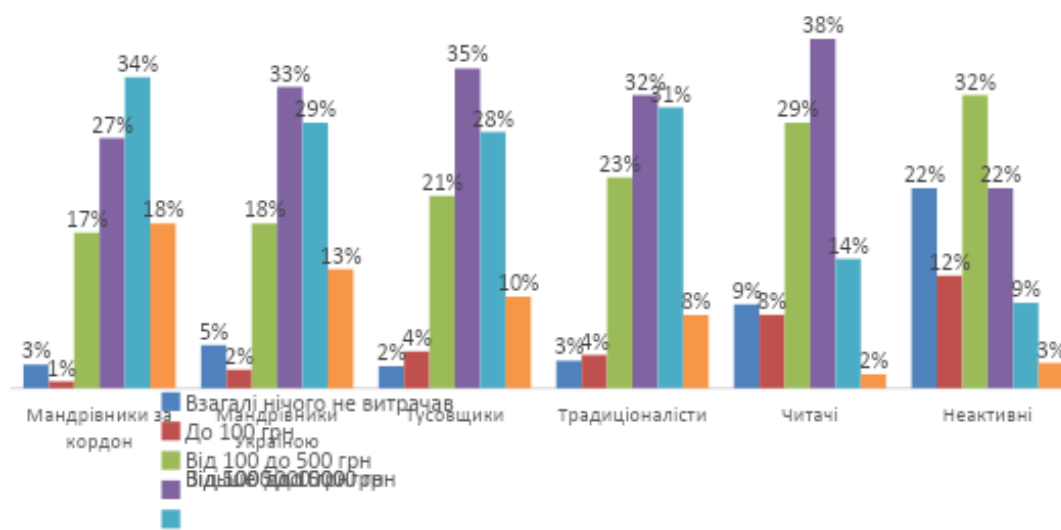
Неактивні українці переважно проводять своє дозвілля перед ТВ, а також частіше за інших сидять в мережах. Мало, порівняно з іншими групами вони і читають, а також долучаються до активного дозвілля. Проте значно більше за інші групи люблять розгадувати кросворди.

Зайнятість найбільше заважає традиціоналістам і найменше тусовщикам і неактивним. Фінансовий стан як перешкода превалює в групі неактивних і читачів. Також серед цих обох груп важливою є велика відстань. Для цих груп також важливою є компанія. Не цікавлять такі види дозвілля найбільше тусовщиків і неактивних. Відсутність закладів культури – перепона для традиціоналістів. Вони ж частіше за інших як і читачі скаржаться на локдауни.

Що найчастіше Вам заважає відвідувати музеї, театри, виставки?

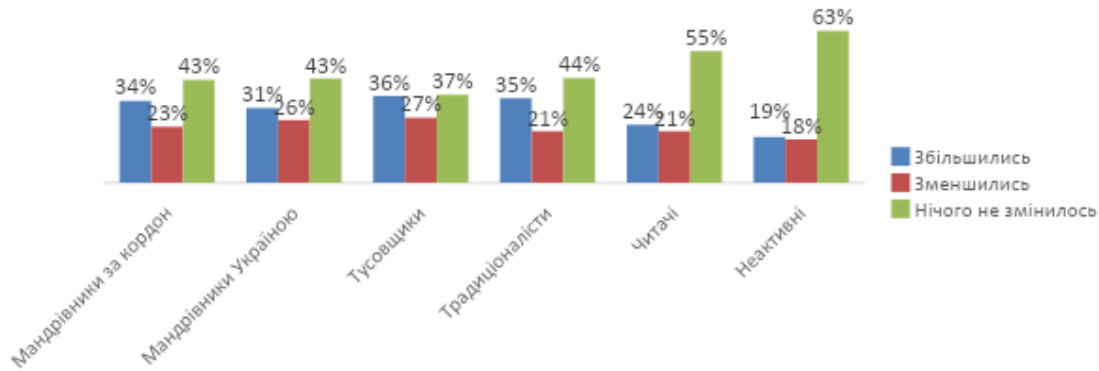
Скільки фінансів Ви витрачали в середньому на своє дозвілля, культурний відпочинок на місяць ДО КАРАНТИНУ ?

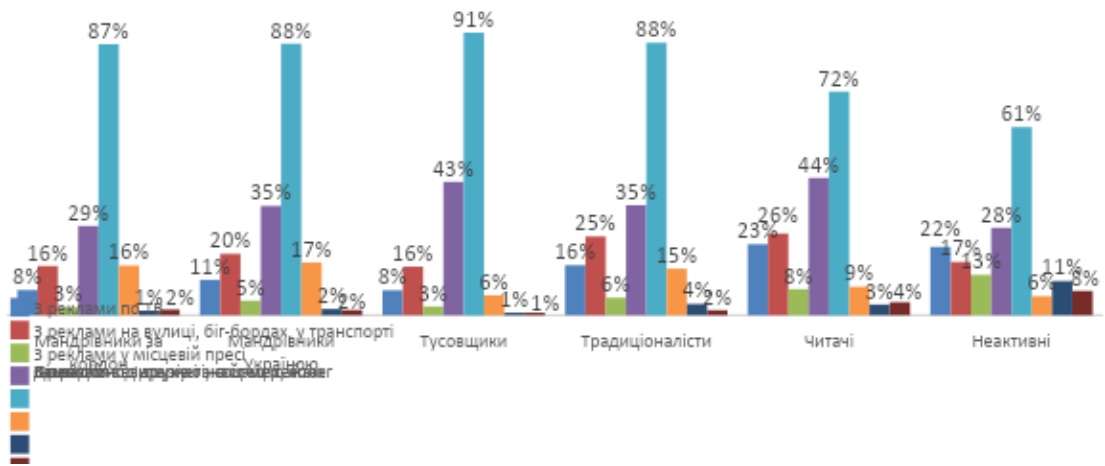
Мінімальні витрати у неактивних і читачів, максимальні у мандрівників обох типів. Від 500 до 1000 гривень найбільше витрачають читачі. А от суми від 1000 до 5000 гривень найбільше властиві тусовщикам.

Нічого не змінилось переважно у неактивних і читачів. Загальна ж динаміка свідчить, що переважно загалом витрати збільшились.

Як змінились Ваші витрати на дозвілля зараз (після завершення карантину) ?

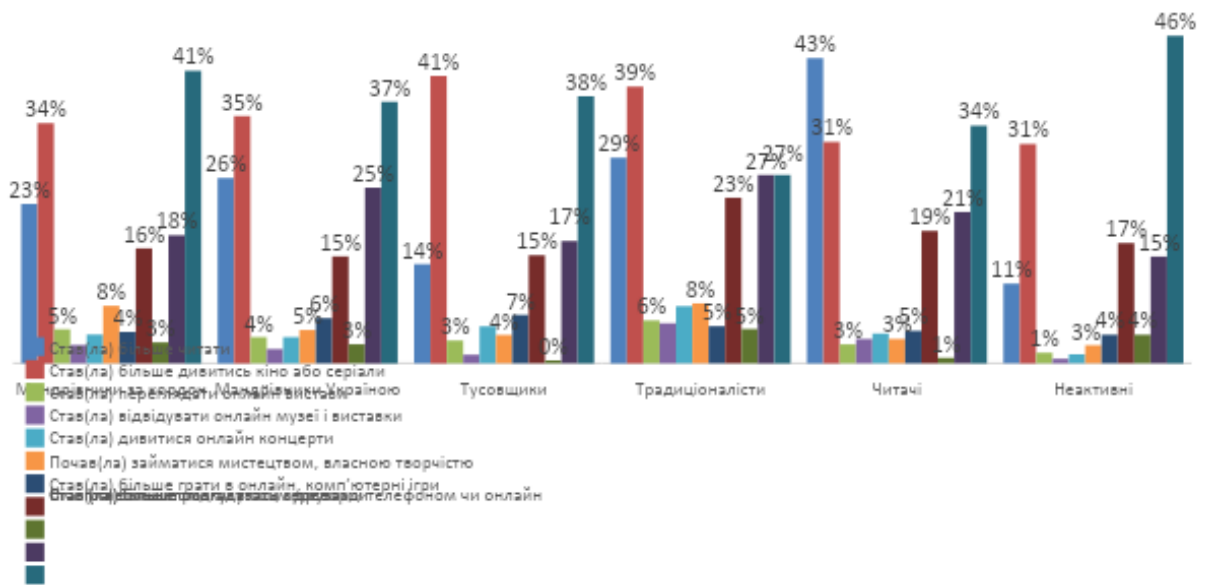

Де Ви дізнаєтесь інформацію про нові заходи, прем'єри, покази, нові книги, концерти ?

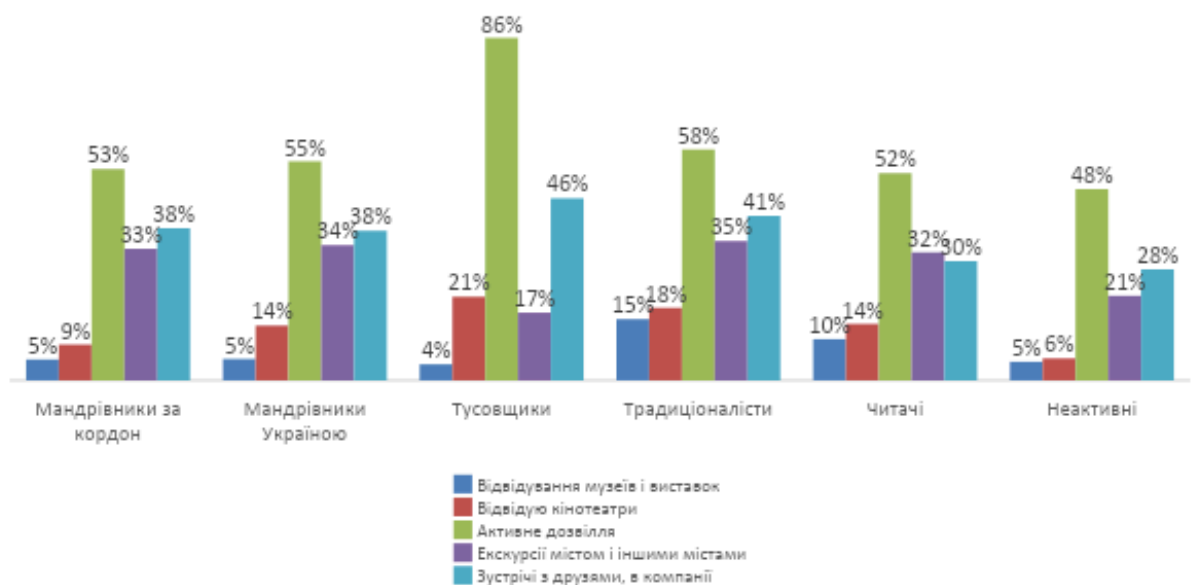
Всі групи переважно послуговуються Інтернетом для отримання інформації про культурні події. Реклама по ТВ – прерогатива неактивних і читачів. Від друзів і знайомих найчастіше за інших дізнаються тусовщики і читачі. Самостійно вишукують інформацію частіше за інших мандрівники Україною, мандрівники за кордон і традиціоналісти. Радіо люблять слухати неактивні. Вони ж переглядають частіше за інших і рекламу в місцевій пресі. На вуличну рекламу звертають увагу переважно читачі і традиціоналісти.

Як змінились Ваші культурні практики та дозволя ЗА ЧАС КАРАНТИНУ?

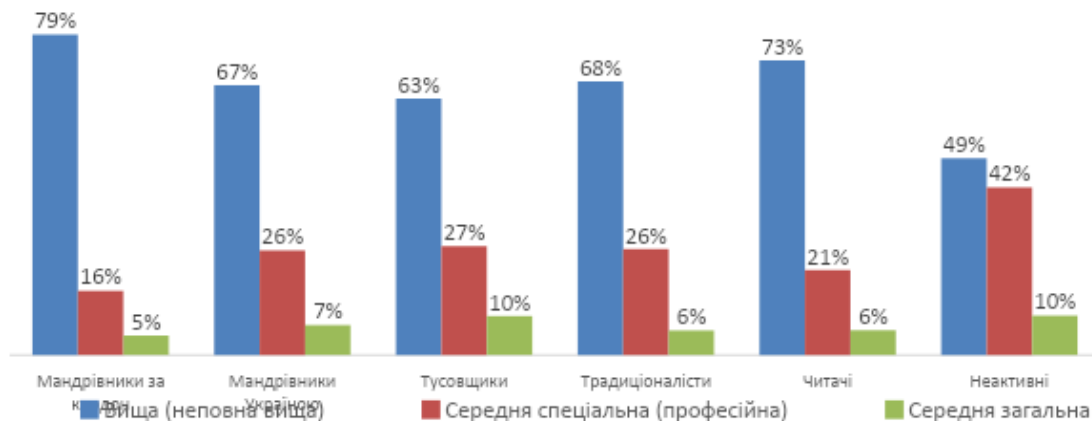
Читачі стали більше читати читачі, а також традиціоналісти і мандрівники Україною. Кіно і серіали стали більше дивитись читачі і традиціоналісти. Традиціоналісти стали також іноді переглядати онлайн-вистави і онлайн – музеї і виставок та займатися творчістю. Цим також стали більше займатися мандрівники за кордон і мандрівники Україною. Спілкуватися з друзями стали більше тусовщини і традиціоналісти. Вони ж і більше за інших стали сидіти в соцмережах.

Яким формам дозволя ви плануєте приділити більше часу зараз, після ЗАКІНЧЕННЯ КАРАНТ (ТОП-5)

Зустрічі з друзями і активне дозвілля найбільше цікавить тусовщиків і традиціоналістів. Відвідувати музеї планують традиціоналісти і читачі. Про кінотеатри найбільше мріють тусовщики.

Освіта

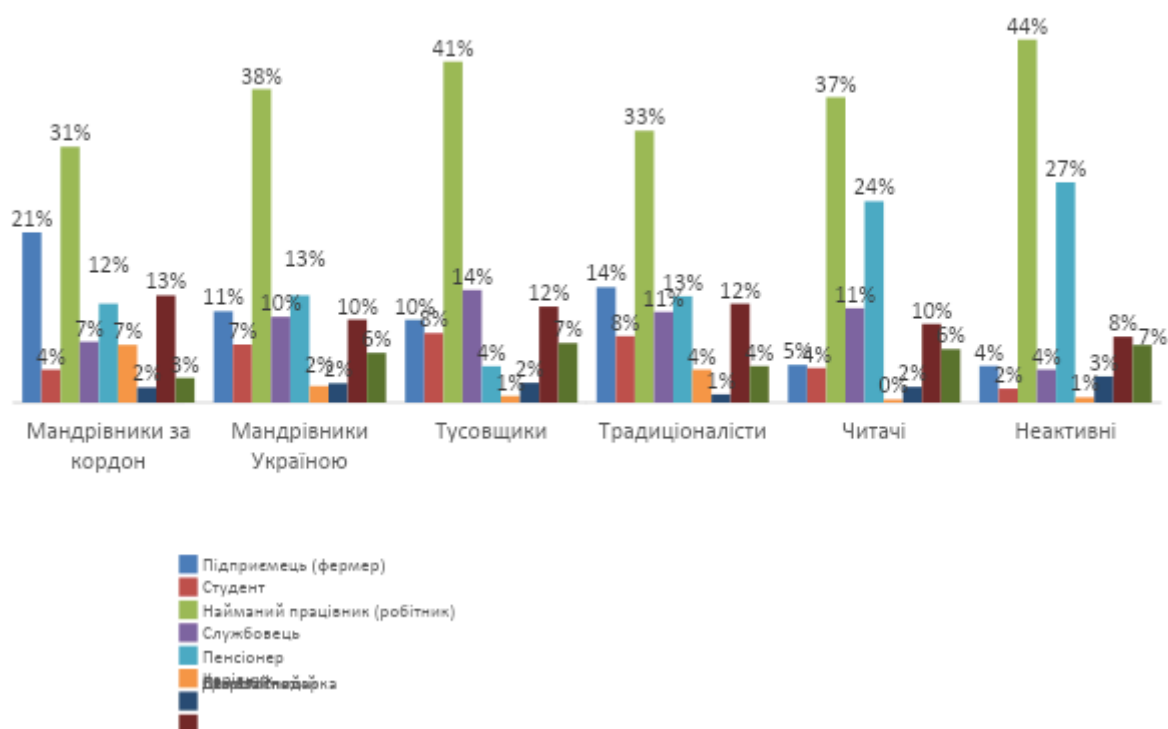
Вища освіта переважає в групі мандрівників за кордон і читачів. Найбільше людей з середньою освітою в групі неактивних.

Дохід

Найменший рівень доходів у неактивних. Найбільші доходи у мандрівників за кордон. Середній рівень доходів у традиціоналістів, тусовщиків і мандрівників Україною. Доходи читачів трохи нижче середнього.

Рід діяльності

Щодо роду діяльності то серед мандрівників за кордон переважають підприємці і службовці. Багато серед них порівняно з іншими групами і керівників.

Серед мандрівників Україною багато найманих працівників, менше але є також підприємці і пенсіонери. Серед тусовщиків багато студентів, само зайнятих і найманих працівників і домогосподарок.

Традиціоналісти також утворюються підприємцями, пенсіонерами, самозайнятими. Серед читачів багато службовців, пенсіонерів, також домогосподарок. Групу неактивних складають переважно пенсіонери, наймані працівники і самозайняті.

2.15. Загальні висновки

1. Самими популярними формами дозвілля серед українців виявилось активне дозвілля, зустрічі з друзями, а також читання книг і перегляд фільмів вдома. П'яту позицію по популярності зайняло відвідування кінотеатрів.

2. На шостому місті опинилася нова дозвіллєва практика, яку можна означити як перегляд сторінок в соцмережах і на ютубі. Ця форма дозвілля порівняна молода проте сьогодні вона активно поширюється серед різних верств населення, чому зокрема посприяв і довгий карантин під час пандемії.

3. Перше місце по популярності серед практик саме культурного дозвілля зайняло читання книг. На другому місті є відвідування кінотеатрів, адже цей вид дозвілля обрала третина респондентів. Популярність же інших практик культурного дозвілля є меншою, так відвідування театрів відзначили лише 15% опитаних, концертів 14%. Таким же рівнем популярності користуються і

екскурсії містом, а також слухання музики. Музеї і виставки, як улюблений вид дозвілля назвали ще менше респондентів – всього 7%. Важливо відзначити, що інтерес до культурного дозвілля – прерогатива жіночої статі. Так, жінки більше читають, частіше, ніж чоловіки відвідують театри, а також музеї і виставки і долучаються до екскурсій містом.

5. Для молоді вочевидь самими популярними видами дозвілля є зустрічі з друзями, активне дозвілля і відвідування кінотеатрів. Активніше, порівняно з іншими групами, молоді люди відвідують концерти і читають. Респонденти ж середнього віку 30-39 років відвідують частіше за молодь театри. Проте вони, порівнюючи з молоддю, вже трохи менше зустрічаються з друзями, менше читають, слухають музику і відвідують концерти. Для респондентів 40-49 років активне дозвілля також не втрачає актуальності і відмічається як одне з пріоритетних. Люди цієї вікової групи ще менше зустрічаються з друзями, трохи менше за попередні вікові групи відвідують кінотеатри і значно менше слухають музику. Проте вони більше за попередні вікові групи цікавляться театрами і екскурсіями містом і іншими містами. Опитані 50-59 років значно частіше дивляться фільми вдома і відвідують театри. Натомість вони значно менше зустрічаються з друзями і відвідують кінотеатри. У людей старшого віку 60-75+ популярність активного дозвілля значно зменшується. Частіше за інші групи вони полюблять перегляд фільмів вдома. А от зустрічі з друзями для цієї вікової групи втрачають популярність. Значно рідше за інші групи вони відвідують і кінотеатри. Зменшується популярність серед цієї вікової групи театрів і прослуховування музики.

6. Культура дозвілля є різною у міських і сільських мешканців. Загалом можна поділити дозвілльєву культуру не тільки на міську і сільську, але і на велику міську, середню міську і сільську. Натомість дозвілльєва культура середніх і малих міст відрізняється мало. У великих містах переважають активне дозвілля і зустрічі з друзями. Крім того мешканці великих міст порівняно з мешканцями з інших типів поселення мають високу активність в практиках культурного дозвілля – вони значно частіше відвідують театри, концерти, музеї і виставки, а також кінотеатри. Середні і маленькі міста мають схожу культуру дозвілля, в якій перегляд фільмів вдома переважає над зустрічами з друзями. Значно менше уваги вони приділяють і практикам культурного споживання. Порівняно з мешканцями великих міст вони хай трохи менше, проте активно відвідують кінотеатри, однак значно рідше бувають у театрах, у музеях і на виставках. Селянська дозвілльєва культура відрізняється перевагою активного дозвілля і зустрічами з друзями. Селяни значно менше за мешканців міст залучені до практик культурного споживання і значно менше захоплюються інтелектуальним відпочинком – розгадуванням кросвордів і грою в шахи. Винятком є лише читання і відвідування місцевих концертів.

7. Регіональний розподіл також демонструє цікаву специфіку. Найбільша увага до культурних практик сконцентрована в Києві. Читають більше на Сході і Центрі. Найменше – на Заході і Півночі. Найменший інтерес і

долученість до масових заходів спостерігається на Півночі країни. Найбільший же інтерес і високу частоту долучення демонструє південний регіон. Більше і частіше відвідують кінотеатри жителі центрального регіону і міста Києва. Найменше це роблять мешканці Сходу України. Більше за інших відвідували театри мешканці столиці. Популярним є театр і в північному регіоні, а от мешканці Сходу і Заходу бували в театрах значно менше. Найбільше відвідувати музеї любляють мешканці Заходу, Києва і Півдня. Серед тих же, хто не відвідував музеї і виставки жодного разу, найбільше мешканців Сходу і Півночі країни. Найбільше подорожують Україною кияни, мешканці центрального регіону і мешканці Півночі країни, найменше мешканці Заходу і Півдня. Найбільше подорожували за кордон мешканці столиці і західного регіону. Найменше ж мешканці Сходу і Півночі.

8. Згідно з результатами опитування майже половина українців не прочитали жодної книги протягом року, близько чверті можуть похвалитися що спроміглися прочитати від одної до п'яти книг. Жінки сумарно читають більше ніж чоловіки і прочитали більше книг. Сумарно в великих і середніх містах читають майже однаково, щоправда у великих містах читають частіше (прочитали більше книг). Ще менше ніж в маленьких містах читають в селах.

9. Майже чверть опитаних не відвідали жодних культурно-масових заходів протягом року до карантину. Проте більше третини опитаних були там часто – більше чотирьох разів на рік. Найбільше долучались до масових заходів молодша група респондентів – 18-29 років. Саме вони і більше за інші вікові групи робили це частіше – 4 рази на рік і більше. В кожній наступній віковій когорті інтерес до такої форми дозвілля поступово падає. Превалююча більшість опитаних стверджують, що в їхніх населених пунктах культурно-мистецькі масові заходи відбуваються чотири рази на рік і більше. Лише незначна частка опитаних стверджує, що жодних масово-культурних заходів протягом року до карантину в їх місці проживання не відбувалося.

10. Більше третини опитаних не відвідували кінотеатр жодного разу протягом року до карантину. Більшість же респондентів там бували з різною частотою протягом року. Так, третина опитаних пригадала, що відвідала кінотеатри 1-5 разів. Чоловіки і жінки майже однаково любляють відвідувати кінотеатри. Як видно з отриманих даних – з дорослішанням респонденти поступово втрачають інтерес до кінотеатрів. Відповідно найбільше і регулярно кінотеатри відвідує молодь 18-29 років.

11. Більше половини опитаних зізналися, що не відвідували театри за минулий рік до карантину. Таким чином сумарно були на театральних виставах протягом року до карантину менше половини респондентів. Як видно з гендерної диспозиції жінки значно більше за чоловіків любляють відвідувати театр. Найбільше популярний театр у віковій групі 40-49 років.

12. Більше половини опитаних не відвідували музеї і виставки. Більше за чоловіків любляють відвідувати музеї і виставки жінки. Найбільше серед

відвідувачів музеїв і виставок сумарно молоді і найменше людей літнього віку.

13. Більше половини опитаних не відвідували концерти відомих виконавців, оркестрів і ансамблів протягом року до карантину. Молодь найчастіше і найбільше за інші вікові групи полюблюють концерти. Респонденти віком 30-39 також можуть похвалитися досить високою частотою відвідування таких заходів. А от серед решти вікових груп інтерес до концертів переважно падає.

14. Близько половини опитаних не приймали участь в турах Україною. В подорожах за кордоном не бувала ще більша кількість респондентів – 64% опитаних. В турах Україною і закордонних подорожах приймають участь переважно жінки вікової групи 40-49 років і 50-59 років. Менше половини опитаних не планують подорожувати Україною чи закордон найближчим часом, всі інші мають плани щодо мандрів.

15. До карантину половина опитаних відводили на дозвілля до 2-3 годин часу, ще близько чверті повідомили лише про одну годину вільного часу протягом дня. Лише 18% опитаних мали можливість відпочивати від 4 до 5 годин. В період карантину обсяги вільного часу змінилися, зокрема збільшилася кількість тих у кого вільного часу стало значно більше.

16. Третині опитаних долученню до практик культурного споживання перешкоджає власна зайнятість і заклопотаність. Менше чверті опитаних нічого не заважає і така ж частка опитаних зізналась, що їй просто не цікавлять такі види дозвілля. Ще чверть опитаних стверджує, що відвідувати активно культурні події їй заважає фінансовий стан – бракує коштів. Лише незначна частка опитаних вважає основною перешкодою – далеку відстань до закладів культури. Важливо відзначити, що близько третини опитаних чоловіків заявили про те, що вони не цікавляться такими видами дозвілля. Власна зайнятість і заклопотаність однаково заважає як жінкам так і чоловікам, так само однакові позиції у чоловіків і жінок в номінації «нічого не заважає». А от брак фінансів як перешкода превалює переважно у жіночій статі.

17. Одна чверть опитаних витрачали від 100 до 500 грн на місяць на своє дозвілля до карантину. Друга чверть можуть похвалитися витратами від 500 до 1000 гривень. Трохи менше чверті витрачали від 1000 до 5000 гривень, більше ж 5000 гривень витрачає лише мала частка опитаних. Нічого не витрачають на своє дозвілля лише 9% опитаних. Сумарно тих хто витрачав малі суми до 500 гривень і витрачав до 100 грн – одна третина респондентів.

18. Превалююча більшість опитаних дізнається про культурні події з реклами в Інтернеті. Ще третина отримує інформацію від друзів і знайомих. Реклама по ТВ – прерогатива майже чверті опитаних. Самостійно шукає інформацію незначна частка українців, переважно жіночої статі.

19. За період карантину відбулися структурні зміни сфери дозвілля. Чверть опитаних стали більше читати. Ще третина стали більше дивитись кіно і серіали. Менше чверті зізнались, що стали більше сидіти в соцмережах.

Ще 17, 5% стали частіше спілкуватися з друзями. Лише зовсім незначна частка опитаних почала дивитись онлайн-вистави і переглядати онлайн-концерти. А третина опитаних стверджує, що в її дозвіллі нічого не змінилось. Найменше змін зазнало дозвілля людей старшого віку і мешканців сільської місцевості.

20. Усіх опитаних можна сегментувати по типам дозвілля на шість груп: неактивні, читачі, тусовщики, традиціоналісти, мандрівники по Україні і мандрівники за кордон. Розглянемо характеристики цих типів коротко:

- Неактивні – переважно люди старшого віку 50+, пенсіонери чи наймані працівники і самозайняті, які мешкають в селах і СМТ. Із видів дозвілля вони віддають перевагу перегляду фільмів вдома і менше читанню. Серед них найбільше людей з середньою освітою і низькими доходами. До форм культурного дозвілля залучені мало. Серед опитаних їх майже найбільше – майже чверть.

- Читачі – переважно люди середнього і старшого віку. Серед читачів багато службовців, пенсіонерів, домогосподарок, вони мешкають в селах і СМТ, а також в малих і середніх містечках, мають середні доходи або нижче середнього, частіше вони з вищою освітою. Віддають перевагу читанню і перегляду фільмів вдома, а також активному дозвіллю і зустрічам з друзями.

- Мандрівники Україною мешкають переважно в містечках і СМТ. Ця група утворюється здебільшого з людей 40-49 і 50-59 років. Серед них найбільше найманих працівників, службовців, менше але є також підприємці і пенсіонери. Рівень доходів у них вищий ніж у читачів і неактивних. На своє дозвілля вони частіше за інші групи витрачають більше 1 000 гривень на місяць. Мандрівники найбільше люблять активне дозвілля, екскурсії, подорожі, відвідують частіше за попередні групи і концерти, театри.

- Традиціоналісти мешкають в середніх і великих містах і мають рівень доходів трохи вищий ніж попередні групи. Це переважно люди 30-39 і 40-49 років, менше серед них молоді і пенсіонерів. Утворюється ця група підприємцями, службовцями і менше самозайнятими, керівниками і пенсіонерами. Традиціоналісти значно більше порівняно з попередніми групами відвідують театри і читають книги. Також активно вони відвідують музеї, виставки і концерти.

- Тусовщики – це переважно молоді люди віком 18-29 і 30-39 років, які мешкають в містах як великих так і середніх, так і селах. Тусовщики мають середній рівень доходів. Вони значно більше за інші групи люблять відвідування кінотеатрів, активне дозвілля і зустрічі з друзями. Частіше за інші групи вони також слухають музику. А от читання книг, відвідування театрів і екскурсії їх цікавлять значно менше.

- Мандрівники за кордон – група людей з найвищими доходами. Мешкають вони переважно у великих містах. Серед них багато підприємців, службовців і керівників. Це люди переважно віку 40-49 та 50-59 років. Мандрівники за кордон переважно віддають перевагу активному дозвіллю,

зустрічам з друзями і читанню книг. Полюбляють мандрівники і екскурсії іншими містами, а також досить часто відвідують театри.

РОЗДІЛ 3 АНАЛІТИЧНИЙ ЗВІТ ФОКУС-ГРУПОВИХ ДИСКУСІЙ В РЕГІОНАХ

3.1. Південний регіон

Першим етапом дослідження сприйняття культурних практик було вивчення асоціацій респондентів з тими чи іншими словами які означають певні культурні практики. Розглянемо відповідні хмари значень.

ЧИТАННЯ КНИЖОК

Асоціації на слово КНИГА

Асоціації на слово БІБЛІОТЕКА

Скільки книжок прочитали ?

Щодо частоти читання, то спостерігається певна поляризація серед респондентів. Так, одні, переважно старшого віку, багато читають, до 50–60 книжок на рік, *Дуже багато читаю. За рік більше 50 – 60 книжок. Дійсно багато читаю. Це пов'язано з тим, що часто читаю дитині і це й дитячі книжки. (Ганна, 40 років, Одеська область).*

Чесно кажучи, я не можу сказати, скільки я книг прочитала, я їх не рахую, тому що дуже люблю читати. (Наталі, 65 років, Херсонська область).

Інші навпаки зазначають, що взагалі не читають, що пов'язано з зайнятістю, браком часу, роботою.

Я, чесно говоря, не прочитав ні одної книги. (Володимир, 46 років, Херсон)

К большому сожалению, я практически их уже не читаю, в связи с известными событиями, а до этого, когда я служил всю жизнь, я книги читал запоем. (Микола, 61 рік, Миколаїв)

Я сейчас вообще книги не читаю. За год, даже за 10 лет ни одной не читал. (Андрій, 54 роки, Миколаївська область)

Не веду таку статистику прочитаних книг, ну може десь 10–20 (Світлана, 50 років, Одеса)

Де беруть книжки ?

Їх переважно скачують з Інтернету, купляють, позичають у друзів або беруть в бібліотеках, хоча останніми користуються переважно в містах, де є гарні бібліотеки. Деякі респонденти купують книжки, переважно в «Букіністі», оскільки нові дорого купувати. Дехто бере у друзів, знайомих, переважно через те, що в бібліотеках дуже малий асортимент і немає сучасної літератури.

Книжки беру в спеціальних додатках, досить зручно. (Єфросинія, 25 років, Одеська область)

В основном это из библиотеки, библиотека большая, и – то ли повтор, то ли новые книги, которые стоят и требуют прочтения (Сергій, 68 років, Одеса)

Книжки в основном беру в бібліотеці, тому що в нас чудова бібліотека в місті, ну і звичайно в своїх знайомих, у подруг... (Наталі, 65 років, Херсонська область)

Что-то есть старое, осталось. Кто-то дарил, покупал, когда то мы покупали. Сейчас интернет есть, там много читать можно. (Олег, 47 років, Миколаївська область)

Покупаю я в основном у букинистов книги, б/у книги. Потому, что книги дорого покупать, а я книжки люблю. Больше люблю мистику, фантастику, читаю Стивена Кинга. А библиотекой мы пользуемся с детьми. Дети у меня

ходять в бібліотеку Олесь Гончара, вот только сегодня с сыном закончили хрестоматию 1 – 4 класс. (Надія, 36 років, Херсон)

В бібліотеке такие книги я не брала, покупала в магазинах. (Алла, 59 років, Миколаїв).

Якою мовою переважно читають ?

В південному регіоні читають переважно російською, обґрунтовуючи це тим, що російська мова у них переважає і вони її знають з дитинства. Проте більшість респонденти зазначають, що мова читання не є принциповою. Можуть читати й українською, й російською мовою. Однак є і частина респондентів для яких питання мови є болючим і вони намагаються його обходити.

Язык особого значения не имеет, читаю свободно и на русском и на украинском. Считаю, что перевод украинский намного глубже и интересней, чем русский. (Олександр, 63 роки, Одеська область)

Оканчивала школу и учебное заведение на русском языке, поэтому на русском мне легче читать, но намагаюся багато читати українською, щоб совершенствовать і більш досконаліше українською – впевненіше розмовляти, спілкуватися, і надаю більш перевагу українській зараз. Після подій 13-го року, Майдан – це все мене дуже вразило (Алла, 57 років, Одеса)

Дехто зазначає, що зручніше читати російською, але після подій 2013-14 років вони намагаються читати українською. Це стає важливим з метою як демонстративного дистанціювання від російського контенту так і потребою часу, необхідністю

Я читав за рік дуже багато книжок. Люблю фентезі, читав «Маг», «Гра престолів», «Королівство», а також деякі історичні книжки. В принципі, більше читаю про війни, тому, що такі теми мене цікавлять, а книжки доволі цікаві. В бібліотеки я майже не ходжу, тому, що потреби нема. Все, що мені потрібно, я можу купити. Але, якщо бюджет не дозволяє, можу зайти в телеграм, зайти в паблік і знайти цю книжку в аудіо варіанті і послухати. Читаю українською мовою. Російську мову знаю, але не дуже її сприймаю при читанні. (Ростислав, 26 років, Херсон).

Язык чтения не принципиален, но в последнее время отдаю предпочтение украинскому языку, потому что у меня дети, хочу с ними спілкуватися українською. (Надія, 50 років, Одеська область)

Якому формату книжок надають перевагу?

Переважно читають в електронному варіанті, оскільки він більш зручний, і для молоді вже навіть звичний. Деякі респонденти слухають аудіокнижки.

Предпочитаю бумажный вариант. Но иногда могу и электронную почитать. В машине можно и аудио послушать, но их не очень люблю.

(Олександр, 63 роки, Одеська область)

*Книжки друковані – я їх не читаю, все беру в телефоні, смартфоні.
(Роман, 30 років, Одеса)*

*Читаю через планшет. В електронном варіанте.(Лілія, 59 років,
Херсон)*

*В мене закачана в телефоні електронна бібліотека. Таке є додаток.
Очень удобно читати. (Олена, 48 років, Миколаївська область)*

*А сейчас больше работа над собой в духовном плане развитие такое,
эта тема интересует и больше сейчас я слушаю аудиокниги. (Алла, 59 років,
Миколаїв).*

Чи відвідують бібліотеки?

Бібліотеками мешканці Півдня України користуються рідко, жаліються на те, що вони працюють не регулярно, деякі закриваються раніше встановленого часу. Частина респондентів мають власні бібліотеки. Деякі респонденти, переважно з міста, сказали, що у них є хороші бібліотеки із великим вибором літератури.

Бібліотекою не пользуюсь.(Альона, 38 років, Одеська область)

*Я сразу скажу, что я с тех детей, которым в детстве запрещали
читать – я фанат чтения поэтому. У меня большая своя библиотека,
больше 2000 книг. Я читаю много и люблю читать все. (Надія, 50
років, Одеська область)*

*В основном это из библиотеки, библиотека большая...(Сергій, 68
років, Одеса)*

*А библиотека работает, но вот я прохожу все время возле библиотеки,
она уже в шесть часов закрыта. То есть она работает до шести, но иду без
десяти шесть, а она закрыта. И получается, что возможности книжки
взять в библиотеке – просто нет. (Роман, 44 роки, Херсон)*

*Ми брали книжки в нашій Очаківській бібліотеці. В нас гарна
бібліотека. Там гарний фонд, причому цей фонд дуже часто поповнюють
наші мешканці. Вони просто відносять книжки, які їм не потрібні. Наша
завідуюча приймає всі книжки. Переглядає, ремонтує. (Світлана, 55 років,
Миколаївська область).*

Що впливає на вибір книжок ?

Найчастіше книжки обирають за рекомендаціями друзів, знайомих чи дослухаються до порад бібліотекарів.

*.., хто що прочитає, ми при зустрічі ділимося, своїми емоціями, своїми
знаннями і обмінюємося не тільки інформацією, а і книжками теж. Ось так.
(Наталі 65 років, Херсонська область)*

*У нас дуже хороша завідувача. Вона весь час пропонує книжки. Буває, як
є вільний час, я відвідую бібліотеку і вона завжди щось пропонує читати.
Але останнім часом ми всю інформацію беремо в інтернеті і книжки мало
читаємо. На жаль.(Світлана, 55 років, Миколаївська область).*

Якій літературі надають перевагу?

Серед жанрів переважає фантастика, історична тема, детективи, книжки про війну. Деякі респонденти читають переважно тільки професійну, технічну літературу. Жінки надають перевагу романтичній літературі, хоча читають і професійну. Дехто з респондентів читає книжки, які пропагують певні цінності, реалізуючи виховну функцію.

Ну и если буду читать литературу, то скорей всего это будет художественная литература, хотя вот Дэвид Браун мне тоже по душе – у него и детектив, и история, и фантастика какая-то – всё вместе перемешано, как-то так. Ну и, безусловно у меня есть любимая книга, которая с 87 года со мной, у неё уже пожелтели страницы, но она со мной – это Михаил Булгаков, Мастер и Маргарита. Там три Роман,30 років в одной книге, но в школе прочитав этот Роман,30 років, я поняла, что эту книгу – этот Роман,30 років можно перечитывать бесконечно, и каждый раз будешь открывать что-то для себя новое. Хотя некоторые не могут его даже просто читать . (Наталья 48 років, Одеса)

Техническую литературу приходится читать и сказки сыну, на ночь. А так, на себя времени мало получается. (Олег,47 років,Миколаївська область)

Я зазвичай читаю легкі книги, романтичні. Хоча останнім часом вподобання змінились, перейшла на читання книг, що стосуються законодавства, поліції. Також читала книгу про психологію впливу. Зараз у мене читання більш професійне. На легке і романтичне не вистачає часу. (Єфросинія, 25 років,Одеська область)

Останнім часом звичайно мені найбільше подобаються книжки, які несуть якусь цінність, які допомагають вирішувати самі різні ситуації, особливо в суспільстві. І, а найбільше звичайно цікавлюся педагогічними книжками, саме як виховувати сучасних дітей, тому що у нас троє онуків і звичайно треба вкладати зусилля для того щоб вони вирости достойними громадянами України.(Наталі 65 років,Херсонська область)

Я хочу сказать. Что мы наверное грешим сейчас тем, что мы находимся в век информации и много времени уделяем интернету. Да, потому что, практически все, начинают утро с интернета, я в том числе. Вхожу в ютуб, начинаю смотреть, листать. Я последнее время стала много уделять информации психологии. Не хочу сейчас на этом заострять внимание. Хочу сказать книгу, которую я последний раз прослушала. Мне очень рекомендовали и я эту книгу прочитала, Людмила Урлицкая. Она мне очень понравилась «Искреннее, ваш Шурик». И еще книгу я тоже, потому, что зрение плохое, очень тяжело читать и мне комфортней слушать аудио книги. Вот я сейчас как раз на этом остановилась. Очень хочу прочитать “Три мушкетера”, не читала эту книгу, а очень хочу. Уже знаете, в таком возрасте, уже не молодом, с большим удовольствием прочитала “Анну Каренину” и подумала “Боже, почему я ее в свое время не прочитала?”. Столько слез, столько эмоций пережила, когда читала эту книгу. Не могу

сказать, что в течении года ничего не читаю, читаю. Но, вот на сегодняшний момент мне очень понравилась Людмила Углицкая. (Лілія, 59 років, Херсон)

Да, я читаю, читать люблю, но вкус достаточно специфический на литературу. Я люблю историю, но далеко не всю. За прошлый год я прочитала может книг 20, может 25. Больше даже я люблю читать не столько книги, сколько какие-то архивные данные. Из последнего что прочитала, страсти Сталина, расстрельные списки НКВД, то есть, вот в таком роде я люблю литературу. (Аля, 34 роки, Миколаїв)

КІНО І КІНОТЕАТРИ

Асоціації на слово КІНО

Чи часто відвідують кінотеатр ?

В кінотеатри досить часто ходить молодь та люди середнього віку, відвідуючи їх регулярно незалежно від сезону. Люди старшого віку в кінотеатри переважно не ходять. Кінотеатр – сезонне дозвілля, туди найчастіше ходять взимку чи восені. Деякі респонденти з сіл їздять у кінотеатри в найближчі міста доволі регулярно.

В кино часто хожу, смотрю и премьеры и обычные фильмы. (Ігор, 19 років, Одеська область)

Люблю ходить в кино. В Затоке нет кинотеатра, только летняя площадка, но я езжу в другие города. Ближайший в Белгород-днестровском. Стараемся ездить на премьеры. (Альона, 38 років, Одеська область)

Вообще в основном это зимой, осенью, когда особо никуда не пойдешь погуляешь то, ходили раз в месяц, раз в три недели. Когда появлялось свободное время. (Вікторія, 35 років, Миколаїв)

Отвечу просто – в силу возраста я уже в кинотеатры не хожу....(Сергій, 68 років, Одеса)

Я часто как минимум два раза в месяц я посещаю кинотеатр. (Тетьяна 18 років, Херсонська область)

Ну смотрите, наверно каждую неделю.(Роман, 44 роки, Херсон)

Последний год не ходили в кино, из за коронавируса. До этого, в месяц 2 – 3 раза ходили. В основном, когда новые фильмы выходили.(Володимир, 46 років, Херсон).

На які фільми ходять ?

Ходять переважно на розрекламовані прем'єри, пригоди, історичні фільми. Родинами ходять на дитячі фільми, прем'єри мультфільмів.

Люблю екшн, мистику, ужасы – люблю эмоции во время фильма. (Альона, 38 років, Одеська область)

Фільми на вибір дітей можуть бути. Коли були маленькі – сімейні мультфільми чи дитячі історії. Зараз це комедії та інші жанри. (Світлана, 50 років, Одеса)

Да, я была на этой неделе, я смотрела отряд самоубийц и я люблю все фильмы в этом жанре, ну то есть экшен, тоже самое. Была так же на черной вдове (Тетьяна 18 років, Херсонська область)

Чесно говоря, на мировые в основном блокбастеры, кассовые фильмы. Люблю такие, катастрофы там, приключения, со спец эффектами..(Володимир, 46 років, Херсон)

Я в основном хочу в кинотеатры на премьеры мультиков, потому что дети просят. (Вероніка/Анна 40 років, Миколаїв)

Историчний. «Король Артур», «Периший рицар», таке люблю.. (Олена, 48 років, Миколаївська область).

Чим подобається чи не подобається в кінотеатрі ?

Тим, хто ходить в кінотеатри, подобається великий екран, унікальна атмосфера, можливість піти в кіно дружньою компанією, родиною.

На великому екрані дуже подобається бачити ці кінокартини, завжди вибираєш, щоб більше була цікава ця гра акторів, цікавий сюжет щоб був, і на великому екрані це конечно подобається.. (Роман, 30 років, Одеса)

Для інших є важливою домашня атмосфера, можливість зупинити фільм, перемотати, самому вибирати жанр, час перегляду, тому вони обирають фільми вдома по Інтернету.

Мне в кинотеатре сейчас в принципе некомфортно. И я выбрал для себя другое. Украинский язык мне некомфортен, мне не нравятся фильмы, там где я половину не понимаю. Комфортно сидеть, пить кофе, паузу, вернуть, пересмотреть (Володимир, 45 років, Одеса)

Кинотеатр в принципе вы знаете, это такое место где люди же реагируют по-разному, поэтому сама обстановка в кино, кто-то сидит чавкает, кто-то хихикает, кто-то разговаривает по телефону. Такая

атмосфера говорить о культуре нашего народа. И сама по себе она не располагает вообще сидеть и думать, что там показывают на экране. Вот, поэтому кино как то так, прохладно отношусь. (Аля, 34 роки, Миколаїв)

Ви знаєте, зараз можна по інтернету подивитися все. Буває таке, що коли в мене є час, то репертуар в кінотеатрах не той, який мені хотілось би побачити. Тому зараз дуже рідко туди хожу. Те, що мені подобається дивлюсь через інтернет. (Олена, 48 років, Миколаївська область)

Ходять самі чи з компанією ?

Ходять переважно з друзями, знайомими, родичами, переважно не самотійно.

Але ще дивлюся – з друзями ходив, коли ми збираємося – це дуже класно. Потім можна поспілкуватись про цей фільм (Роман, 30 років, Одеса)

Когда с ребенком, когда с друзьями, когда с мужем. (Вікторія, 35 років, Миколаїв)

С семьей. Раньше с одноклассниками ходил. (Олег, 19 років, Миколаївська область).

Що заважає ходити частіше ?

Найчастіше перешкоджає відсутність кінотеатрів, далека відстань (для області), вартість квитків. Деякі респонденти зазначають, що їм не подобаються україномовні фільми.

В Карбонарах кінотеатру немає. Раніше, я пам'ятаю, був суто аматорський кінотеатр, коли проєктор на стінку вішали. Проте. Вся ця ініціативність пропала і тепер немає ніякого. В кінотетарті я не була. Хоча, я дуже хочу побувати там. (Єфросинія, 25 років, Одеська область)

Потім якось не вистачало часу, потім карантин, в принципі ті фільми які цікавлять також там якщо українські то їх можна там на українських онлайн кінотеатрах подивитись. Зазвичай навіть дешевше ніж в кінотеатрі по вартості. (Роман, 31 рік, Херсонська область)

Сейчас не очень комфортно смотреть фильмы на украинском языке (Анна 35 років, Одеса)

Сейчас не хожу, времени нету, средств тоже нету, потому что сейчас пойти на фильм отдать 100 грн, полтора часа. И смотреть нечего, как правильно вот сказали передо мной мужчины. (Олег, 47 років, Миколаїв).

Чи були на українських фільмах?

Респонденти Півдня цікавляться новинками українського кінематографу, особливо пригодницькими і історичними стрічками, фільмами на патріотичну тематику (Вій, Захар Беркут, Крути). Проте частині респондентів українські кінофільми не цікаві, вони взагалі не люблять дивитися кінофільми українською мовою.

Фильмы Квартала обожаю, смотрел все.(Игор,19 років, Одеська область)

На наши украинские фильмы ездим, меня от впечатлил “Захар Беркут”. Смотрела еще “Виддана” и “Черкаси”. (Надія, 50 років, Одеська область)

Але на українських прем'єрах – так, були прем'єри про українських бандуристів, про Крути. Дике поле – була прем'єра, відвідували. Тобто український кінематограф також цікавий – якщо б були цікаві прем'єри, то напевно б відвідувала. (Світлана, 50 років, Одеса)

Я особисто я слідкую за творчістю Ахтема Сентаблаева. Мені дуже подобаються його фільми, особливо Хайтарма, Доброволець і так далі. Патріотичні фільми він ставить. (Наталі, 65 років, Херсонська область)

Дивилась «Вій» новий. Ви знаєте, мені не подобається зараз зйомки фільмів з спецефектами. Тому я дивлюсь старі фільми. З українського дивилась «Захар Беркут». Стараюсь дивитись по інтернету, а в кінотеатрі давно була.(Олена, 48 років, Миколаївська область).

МУЗЕЇ

Асоціації на слово МУЗЕЙ

Де і коли були в музеї і що там вразило ?

Мешканці Півдня України проявляють інтерес до музеїв, вони гарно обізнані з місцевими музеями, хоча деякі з них бувають і в столичних музеях. Дехто з респондентів відвідував російські музеї. Переважно бувають в музеях найближчих великих міст (Миколаїв, Херсон, Очаков).

Музеи я люблю. Посещаю везде, где есть возможность. Я люблю очень путешествовать автомобилем и во время поездок стараюсь посещать все музеи по маршруту. Мне очень нравятся музеи мало известные. Вот тут девушка с Катарбонары есть. Мне их музей краевенческий очень даже

понравился. Конечно он сделан сикась такось, но там есть интересные экспонаты. (Олександр, 63 роки, Одеська область)

Давайте я отвечу. Мы с сыном посещали шикарный музей – это музей восточного и западного искусства, он находится на Пушкинской. Я была там. Этот музей был просто потрясающий. Там были такие экспонаты, такая была экспозиция – очень много было представлено всевозможных, я не знаю – и картины, и вазочки какие-то, скульптуры – великолепный музей. Признаюсь честно, я больше не была с того времени. И вот мы с сыном поехали – Вы знаете, такого разочарования я не испытывала очень давно, у меня были просто на глазах слёзы. От этого музея не осталось ничего. Вы понимаете? То есть, всё, что там – по-моему два зала на втором этаже, и один зал, который разделяется на два, я не помню. В общем можно было ещё кошку посмотреть на первом этаже, на втором этаже были картины в очень ограниченном количестве, и по-моему ещё один зал был закрыт. Всё то, что я увидела от того, что было, Вы понимаете? Какие у меня были впечатления в девяностых годах – я это запомнила, потому что меня потряс в свое время. Я была в Санкт-Петербурге, в Эрмитаже, и где мы ещё были, дай Бог памяти. Белый дворец – это остается стабильно всегда. Мы были ещё, можно сказать, детьми – я до сих пор помню эту посуду, эти залы, какие-то шкатулки малахитовые – вот так само меня в свое время потряс и музей восточного-западного искусства. Сейчас там не осталось ничего. Вот что я хотела сказать про музеи (Наталья 48 років, Одеса)

Да, я хочу добавить. Я в прошлом году была в двух музеях, первый это музей в городке Черноморске, Одесской области, имени Белого, мы были на замечательной выставке восковых кукол, называлась эта выставка Люди в белом, так как я сама коллекционирую кукол, вот и являюсь собственно говоря ну кумиром кукол, фанатом можно сказать кукол, мне очень понравилось, очень красиво там было, было просто на что посмотреть. Так же еще была я если можно это назвать музеем, есть в Одесской области, такие сеть подземных туннелей на месте карьера. Они значит посвящены укрытиям Второй мировой войны. Вот, мы вообще были в этих туннелях которые находятся глубоко под землей, то есть там абсолютно можно сказать военная атмосфера, там сохранены и посуда, чтоб вы понимали, костюмы, то есть там макеты какие то даже можно сказать манекены в виде воееных как бы людей и там есть специальный выход, то есть с нами был гид, который нас полностью вел, иначе мы бы сами заблудились, и в итоге в конце нас вывели в самую зень, где хранились все уже довоенные достопримечательности, там были как бы и авто, и мотоциклы на которых мы фотографировались, вообще можно было пощупать, потрогать, мне очень понравилось, все было увлекательно, захватывающее, и не обычно. Так что, я не считаю что у нас совсем плохо с музеями, есть места которые можно посетить, и просто даже в плане экскурсии, главное что бы были опытные экскурсоводы, вот. (Марина, 35 років, Херсонська область)

У нас, в Херсоне, есть краевенческий музей, в котором я была, но есть музеи в которых я не была, но хочу побывать. У нас, оказывается, есть частный музей, который открыл мужчина сам. Насколько знаю, это квартира, там собраны его увлечения. Я в нем не была, о нем рассказывается в арт-путеводителе Херсона. Так же есть, там о многих музеях рассказывается, о которых не все знают. В краевенческом музее мне больше всего понравился скелет кита. Не понравилось, может уже все поменялось, но когда я была, то на первом этаже были чучела, чучело лисы, волка, ужасные. (Дарина, 28 років, Херсон)

Да, музеи посещаем с ребенком, с экскурсиями со школы. До карантина это было каждые 2 недели, были какие-то экскурсии. И Верецагина музей, и судно строения, и в старо флотских казармах мы были и посещали мы экскурсию обсерватории. В обсерваторию детей водили, астрономическая обсерватория Николаевская. Были на дневных экскурсиях с детьми, есть в обсерватории и вечерние экскурсии очень интересные. Вот планируем всей семьей пойти на ночную экскурсию в астрономическую обсерваторию. Поэтому музеи знаем, ходим, любим. (Аля, 34 роки, Миколаїв)

Я могу сказать. В Миколаєві була в музеї кораблебудування – дуже гарний. Верецагіна у нас дуже гарний, там музей картин. Останній раз була в Полтаві, в краєзнавчому музеї. Кажуся, що в Полтаві самий гарний краєзнавчий музей. (Олена, 48 років, Миколаївська область).

Найбільше не подобається в музеях їх не сучасність, відсутність інновацій.

Щодо музеїв. В нас є краєзнавчий музей. Але, знову ж таки, трошки печальна ситуація в ньому, тому що дуже рідко відбуваються екскурсії. В основному це централізовано для дітей. А в самому музеї немає якогось прогресу, він може бути хоть трохи сучаснішим, популяризувати діяльність музею. А в нас все по старому, новинок немає, хочеться якихось інновацій. Хоча, пам'ятаю приїздила виставка з сусіднього міста, було цікаво, але це так поодинокі і майже не запам'ятовується. (Єфросинія, 25 років, Одеська область).

Які музеї подобаються ?

Респонденти цікавляться переважно крайознавчими музеями, історичними музеями, військовими музеями. Багато хто любить художні, природничі музеї, музеї певних видатних людей.

К музеям отношусь очень хорошо. Последний музей, который мне понравился, был в Одессе – музей современных наук. Все интерактивное там, очень интересно. В Киеве очень понравился музей Булгакова. Еще возле Родины Мать музей понравился. В нашем городе есть музей имени Белова – музей форформа (разные статуетки, картины) тоже посещаем, но редко. (Андрій, 45 років, Одеська область)

Ну, по перше мені найбільше подобаються науково практичні музеї, такі як в Києві. Дуже дуже цікаво, де в основному показується дітям, але

дорослим теж цікаво. На другому місці в мене, для мене це художній музей, я якому місті я не була, то обов'язково буваю в художніх музеях. На третьому місці це краєзнавчі музеї. У нас в Скадовську дуже гарний краєзнавчий музей, я думаю що не гірше ніж у Херсоні, а тим більше ми вчора взнали ще одну дуже цікаву новину що уже зібрані матеріали, і у нас організовується музей острова Джарилгач. Ось так, є такий проект, і думаємо що до кінця літа цей музей буде відкрито. Завдяки тому що у нас є прекрасний друг, наш краєзнавець Олег Миколайович Лиховид, чії книжки ми читаємо, тому що він досліджує, а також я особисто знаю Сергія Дяченка з Херсона який теж прекрасний краєзнавець для Херсонської області. Ну і звичайно окрім того що ми ходимо в ці музеї, часто якщо є у нас якийсь певний матеріал можемо чим матеріалом поділитися. Наприклад, коли займалися ми волонтерською діяльністю, в 2014 році, у нас було дуже багато матеріалів, ми передали, волонтери передали в краєзнавчий музей. Це і картини, і світлини, як наші волонтери їздили до наших військових, яку допомогу організовували, ну і так далі ... (Наталі, 65 років, Херсонська область)

Не прямо прихильниця, але мені подобається. В нас є краєзнавчий музей, художній, літературний відділ краєзнавчого музею. Почти каждые выходные ходим, потому, что есть там какие то для детей, а у меня сын очень любит. Естественно, это на всю семью, пока сын или дочь развлекается, мы тоже ходим смотрим. Очень много у нас картин, чьих я честно не скажу, потому, что смотрю – красиво, а глубже не вникаю. Литературный музей у нас по моему Лавринева, если я не ошибаюсь, но я не буду точно говорить. Тоже, его вот реконструировали, довольно красиво там. Есть музей воды или природы, но давно там не были, потому, что он тоже закрыт на реконструкцию. Как бы все. (Надія, 36 років, Херсон)

После карантина и во время конечно я в музеях не был. Больше мне нравятся вже же музеи, где есть картины. Вообще смотреть люблю картины. (Володимир, 65 років, Миколаїв).

Респонденти вказують, що у них час від часу відбуваються цікаві виставки. Деякі полюбляють ходити у картинні галереї, зокрема вказують, що відвідували виставку вихованців дитячих шкіл мистецтв і Миколаївської художньої дитячої школи. Дехто зазначав, що вони відвідували російські галереї зокрема Третьяковку.

А сейчас у нас есть картинная галерея, она периодически обновляется, и иногда туда попадаем, конечно очень здорово. Это все что могу вспомнить. (Наталія, 57 років, Херсонська область)

Для меня любимое место было посещения это всегда Третьяковка. Хотя вы знаете, там прекрасно все рассматривать до 33й комнаты, а после 33й комнаты у них начитается модернизм, которому абсолютно там не место в таком-то хранилище искусств. Ну а в настоящее время, я откровенно говорю я ни разу так и не был, к сожалению. (Микола, 61 рік, Миколаїв)

• Остання виставка, яку я відвідав, була напередодні дня захисту дітей у Миколаївському муніципальному виставковому залі, де була представлена

виставка робіт вихованців дитячих шкіл мистецтв і Миколаївської художньої дитячої школи. Виставка була присвячена 30й річниці незалежності України. (Олег, 19 років Миколаївська область)

ТЕАТРИ

Асоціації на слово ТЕАТР

Як часто відвідують театр ?

Частина респондентів з Півдня, зазначають що вони люблять відвідувати театри, досить часто ходять туди з дітьми. Багато хто з них згадує відомі регіональні театри: Одеський театр музичної комедії, Російський театр в Одесі, Херсонський обласний театр, які мають хороший репертуар. Неоднаразово згадують респонденти і про те, що в Херсонському обласному театрі проводиться фестиваль Мельпомени

Да, по поводу театров – я театрал. Очень часто хожу сама и возжу детей. Мой ребенок оказывается с 9 лет обожает балет, хоть и мальчик. В феврале были последний раз с ним на представлении. Любим. Смотрели все новинки. Стараемся почаще. (Надія, 50 років, Одеська область)

До карантина да посещали и украинский театр и в русском театре были, в театре Чкалова. Ходили на разные представления и на разные спектакли. Ну знаете, как, наверное, мое мнение о театрах Николаева будет не совсем объективным, по той причине, что в русском театре я работала, и я на это все смотрю немного, с другой стороны. Вот смотреть с зала какой-то спектакль, не зная там всех минусов, так скажем, происходящего на сцене и за сценой это у вас формируется одно впечатление, когда вы на это все смотрите из-за кулис, и сидите в гримерке, в которой вам капает на голову и зимой температура в гримерке почти такая же, как и на улице, то у вас формируется соответственно чуть другое мнение. Поэтому, посещаем, в принципе я люблю театры, но больше, наверное, не сам театр, скажем так, а когда к нам приезжали ранее, сейчас не знаю. Раньше, до карантина к нам приезжали труппа Мариинского балет, ходили и на

лебединое озеро, и на Жозель, и на Дон Кихот я ходила, то есть с удовольствием. Но это все проходило не в стенах нашего театра, а на главной сцене нашего города, в доме культуры судно строителя. Да, было интересно. Конечно даже если сравнивать даже национальный академический театр Одессы, и сравнивать наш театр, конечно это не сравнимо. Потому что театр оперы и балета в Одессе — это ничего себе какое историческое место, и исторический театр. Туда заходишь и просто челюсть падает на пол, и наши театры конечно намного попроще, намного сдержанней скажем так, то тоже как бы нельзя такие вещи сравнивать. (Аля, 34 роки, Миколаїв)

А собственное мое отношение к театру положительное. Люблю смотреть. У меня очень большая колекция DVD выступлений, периодически и их пересматриваю. (Олександр, 63 роки, Одеська область)

А в театрах — театральне життя, мені здається, в Одесі дуже насичене. І місцеві театральні трупи дуже, можна сказати, і професійні, і дуже на високому рівні гра акторів. Мій улюблений театр — це театр музичної комедії. Але також нещодавно була в російському театрі — дуже сподобалася гра акторів, постановка. Це було Укромощеніе строптивой — дуже цікава вистава.. (Світлана, 50 років, Одеса)

Ну я хочу сказати що я відвідую театр, у нас зараз в нашому Херсонському обласному театрі зараз будем говорити такі канікули, тому що готуємося до Мельпомени яка буде у вересні, це чудове дійство коли, коди з'їжджаються до нас театри не тільки із всієї України, а і з зарубіжжя, ближнього, дальнього зарубіжжя приїжджають. Хочу сказати що, чим у нас унікальний наш театр. Тим що у нас проводяться вистави не тільки в класичному розумінні, що це є сцена, сидять глядачі і це все проводиться. У нас є проведення різних вистав в лісі, прямо проводимо особливо це тематика якщо це стосується є вистава Мавка, Лісова Мавка, вона проводиться у нас в лісі. І в останній час у нас ряд вистав проводилося наприклад на території залива, і у нас Станіславські гори була вистава. Зараз плануються в період проведення Мельпомени, вистава буде проводитися на території оleshківських пісків, така вона буде проводитись дуже цікава, сучасна вистава. Скажу що в нас люди з задоволенням відвідують театри, єдине що заважає можливо людям не відвідувати театр це і не з обласного центру, а з навколишніх сіл, це робота транспорту, тому що в основному це ввечері вистави, і людям добиратися у свої райони це десь близько 100 кілометрів в більше, то тільки підвіз і відвідування саме. А так взагалі дуже користуюсь я особисто і мої друзі, знайомі, взагалі знаю жителів користуються цією насолодою відвідують театр. Дякую. (Ольга, 55 років, Херсонська область)

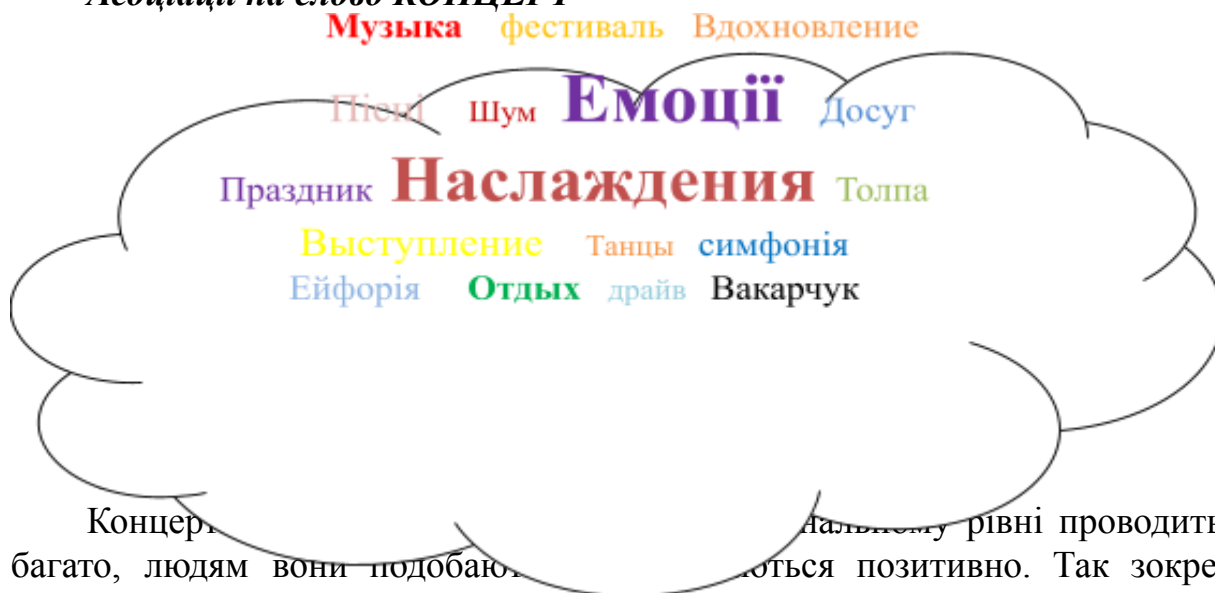
Був у нашому драм театрі. Показували виставу «Морозко», для дітей. Що на рахунок білетів, якщо їх закупають для школи, то в принципі всім доступно. Також є ляльковий театр, але саме в ньому показують не тільки ляльки. До нас приїжджала з Миколаєва вистава «Гайдамаки» по Тарасу

Шевченку і там була ця вистава, доволі цікава. В драм театрі є також багато виставок. От саме п'єси, драми, я думаю що цікавлять людей від 40 років. А саме такі дитячі програми, то як «Морозко» чи новорічні. А от саме ляльковий театр, часто помічаю, що там приїжджає дуже багато дітей, на автобусах, вони завжди радісно біжать в цей театр. Напевно там їм цікаво. (Ростислав, 26 років, Херсон)

Я ходив в театр, до карантину першого. Я був у місті Дніпро і так вийшло, що по знайомству. Я сам в театр не ходив ніколи, а тут мене повели. «Вечера на хуторі близ Диканьки» оце в новому форматі. Мені дуже сподобалось. Хороша вистава була. Я вдячний знайомим, які мене туди повели, ну як, уговорили піти. Я був дуже довольний, багато емоцій отримав. Пожаль, що я раніше не ходив. (Олег, 47 років, Миколаївська область)

КОНЦЕРТИ

Асоціації на слово КОНЦЕРТ

Концерти на місцевому рівні проводяться багато, людям вони подобаються. Люди ставляться позитивно. Так зокрема дуже подобаються фестивалі які проходять в сільській місцевості. Так, наприклад, зазначається, що в селі Благодатне кожен рік проходить фестиваль «Козацьку роду нема переводу». Вказується, що на місцевому рівні проводяться концерти до визначних свят чи певних ювілеїв. Респонденти стверджують, що вони також люблять відвідувати концерти відомих виконавців та груп, як українських так і зарубіжних. Дуже подобаються етнічні українські групи (Онука, Океан Ельзи та інші). Заважає відвідувати концерти далекі відстані для мешканців з селищ, дорогі квитки, зайнятість.

Я хотіла ще про концерти додати. Також рідко відвідую, час та відстань грають в цьому роль. Але, якщо вже вибираюся, то віддаю перевагу українським групам. На місцевому рівні теж відбуваються концерти, на день міста проходять. Для нас це виглядає також як досить велика увага, хотілось, щоб таке відбувалось частіше. Відвідуємо завжди з компанією.. (Єфросинія, 25 років, Одеська область)

Ну, я думаю вы поняли, что я консерватор. Поэтому на концерты, а особенно на концерты западных культовых рок групп я обязательно хожу. Из последних таких я помню в Одессе, выступал Слейт, я был. Из украинских групп предпочитаю больше этнику. Очень нравится Даха Браха, хожу на все их концерты. Очень нравится Онука и конечно же Океан Эльзы. Российскую попсу не слушаю вообще. (Олександр, 63 роки, Одеська область)

У меня с концертами всё отлично, я бы ходила с удовольствием на эти концерты, но во-первых сейчас это дорогое удовольствие для меня – ходить на концерты, и в принципе нету тех исполнителей, на которых я пошла бы. Помню раньше ходила на Валерия Меладзе – чень понравился концерт. Хотела пойти на Киркорова концерт – у него там очень интересное шоу, не получилось. Была на концерте Тины Кароль – остались очень хорошие воспоминания. А последние пару лет не ходила на концерты (Анна 35 років, Одеса)

Я взагалі хочу сказати що Скадовщина багата на таланти, і у нас величезна кількість різних фестивалів. І мені дуже подобаються фестивалі які проходять в сільській місцевості. Наприклад, в селі Благодатна у нас кожен рік проходить фестиваль Козацьку роду нема переводу. Туди з'їжджаються гості майже з всієї України, із за кордону, і беруть участь в цьому фестивалі, саме в козацькому. В селі Новомиколаївка пшеничне Перевесло фестиваль. Ну в минулому році нажаль не було із за пандемії, я думаю що в цьому році мабуть уже буде. І у нас в самому Скадовську дуже багато фестивалів. Починаючи, з весни, з травня джаз на над морем – це дитячий фестиваль, і зірки скадовщини фестиваль, і ще буде всеукраїнський фестиваль Чорноморські ігри, тобто дуже дуже багато. Крім того, до кожного державного свята, місцевого наш будинок культури готує концерти, на які ми обов'язково ходимо. Тому що ці концерти мало того що виступають місцеві аматори, дуже продумано, ніколи не повторюється тематика. Сама сама різна, ну найулюбленіші для нашої місцевості присвячені дню Незалежності України, нашим воїнам – 14 жовтня, далі держ службовцям. Буквально на всі професійні свята є свої концерти місцеві. І виступають самі різні артисти. Мабуть ви чули наш професійний балет, який міжнародно визнаний, наші народні колективи теж виступають і за кордоном, і в Україні. Ну а зачинниця всього цього є наша знаменита Миронець Ольга Василівна, яка являється і членом журі, і організатором багатьох фестивалів на тернах скадовщини, а взагалі України. І тому ми завжди, ну у нас багато людей хоче на самі різні концерти. У нас прекрасна школа мистецтв, яка виховує майбутніх артистів взагалі там відділення самі різні. І музичних інструменті, і художнє малювання, і танці, і балет. (Наталі, 65 років, Херсонська область)

Так получилось, что я была на многих концертах украинских исполнителей. Была на концерте Бумбокса, Океана Эльзы, Другои Реки, Джамала вот приезжала. Вот 24 тоже думаю будет какое то действо. На день города у нас проводят обязательно концерты местных звезд, от

институтів, от шкіл виступають. Вечером, обов'язково також кого то пригласають виступати. С того что видела, мне больше всего понравился Океан Ельзы. Я была на их концерте три раза. Один раз, еще давно, в Луганске, и два раза в Херсоне. Там просто огромная энергия когда они виступають, люди просто об'єднуються, подпевають, отдыхают душой. (Дарина, 28 років, Херсон)

Мы очень часто до карантинa ходили на концерты симфонической музыки, в кирху, на Адмиральской, потом в католическом соборе на Декабристов, на Строителей. Очень интересные концерты, и скажем так, хотелось бы чтоб они по чаще были, ну и конечно же более комфортные условия, потому что иногда зимой там прохладно. Поэтому на них можно, мне кажется, чуть ли не каждую неделю ходить, и получать очень серьезное и прекрасное наслаждения. (Володимир, 65 років, Миколаїв)

Ну, в Очакові немає артистів, вони дуже рідко приїжджають. А якщо їздять то до санаторію, старі групи. Останній раз я була на концерті Святослава Вакарчука, чому я й таку асоціацію назвала, в місті Миколаїв, коли він тур по Україні робив. Це звичайно враження непередаваємо. Я такого ще не бачила й не відчувала. Це такі емоції були. Я була вражена від нашої молоді. Боже, які вони були всі гарні. В вишиванках, з прапорами, це була така єдність...ну, до сліз. Дуже емоційно, співак чудовий і молодь. Мені дуже сподобалась наша молодь. (Світлана, 55 років, Миколаївська область)

ЕКСКУРСІЙНІ ТУРИ УКРАЇНОЮ ЧИ ЗА КОРДОНОМ

Де були і що там вразило ?

Мешканці Південного регіону подорожують Україною, однак переважно більше по власному регіону. На відпочинок досить часто їздять в Крим. Деякі з них бували в Карпатах, у Львівській області. Також подорожують за кордон, найбільше в ближнє зарубіжжя, зокрема в Росію, в Туреччину. Чоловіки частіше відвідують інші міста у відрядженнях по роботі.

Да. Я предпочитаю путешествовать самостоятельно, туры это не мое. За последние три года я ездил в основном по Карпатам, просто катался. Что касается вопроса по Киеву – тоже был, но в основном по волонтерским делам. Путешествовать очень люблю. Конечно коронавирус немного подсек это дело, но я уже сделал обе прививки и на осень хочу поехать в Грузию. (Олександр, 63 роки, Одеська область)

Якби ця пандемія не сталась, то було б цікаво все. Але, в мене часті поїздки в Київ по роботі, там багато чого бачила, але часу не багато для цього. Я сподіваюсь, що колись доїду в Львів. (Ганна, 40 років, Одеська область)

Да. Десь роки три до карантину я була у Львівській області, місто Броди. Відвідували краєзнавчий музей, дуже було цікаво. До замків ми не дійшли, погода була погана. Але в музеї була дуже цікава екскурсія. Ще, 4 роки тому, була тут в Очаківському районі, на Ольвії. Теж відоме місце, музей. Завжди історія – це цікаво. А так, культури відвідування музеїв

нажаль немає. От як раніше, це було поширено, а зараз в такому темпі живемо, що случайно це виходить, нажаль. (Світлана, 55 років, Миколаївська область)

Я была в Москве. Очень хотела посмотреть этот город, Красную площадь. Потрясающий город. Чистый – я не могу передать. Меня встретили, я говорю: ребята, мы живем просто на помойке. Вы меня простите, знаете – вот когда такая разительная разница, если за границу выезжаешь, и потом возвращаешься сюда – рекламные плакаты, они везде, там этого вообще нет. Конечно город своим масштабом другой: улицы, проспекты, свежий воздух – это летом было шикарно, от нашей сумасшедшей жары в начале Августа, я приехала туда – ну это просто песня. Это последняя поездка, которая была до пандемии, а с пандемии я уже не езжу. (Наталья, 48 років, Одеса)

Мы за вот этот период, как Вы говорите, два года до пандемии, в основном ездили только в Крым, так как у нас там родственники живут. Ну это уже считается как заграничный отдых, так что считайте, что были за границей. А там Феодосия, Саки, Евпатория, Судак, Бахчисарай – ну то есть в основном путешествовали по Крыму (Анна 35 років, Одеса)

В принципі по Україні був в багатьох містах. Мабуть з такого що цікавого то хотілось би завершити свій такий затяжний тур Атомними електростанціями, мабуть. Тому що я був на Південно українській, Хмельницькій і Енергодар запорізькій. Планується Чорнобильська і Рівненська – не охоплені моєю увагою. За кордоном це ближнє зарубіжжя. З останнього що був це прям під час другої хвилі восени в Щецині, в Польщі. Ну що сподобалось, сподобалось що проєвропейське місто, дуже близько, 80 км до Берліну, нажаль в Берлін не вдалось потрапити із за обмеження, ну цікаво, в кожного міста є своє цікаве, тобто мені що цікаво було то це є геологічні музеї які я відвідував, про які також забув сказати, але як для не географа не зрозуміти якби важливість цього музею, оскільки там найбільша колекція піску в світі зібрана, геологічна колекція досить цікаво. Ну ще також що здивувало, це величезне кладовище, ще також таке, особливе Щецина. Там є також на любителя, є різні архітектурні рішення, різних культур. Ну і щоб зрозуміти масштаби, є такі там вислів, що на кладовищі похоронено ще один цент. Тобто це говорить про масштаби, здається воно там якесь друге за розмірами в Європі. Також досить цікаво було, хоча не всі такий туризм воспринімають. Ще щось такого цікавого, не знаю що ще, більше нічого такого не пригадується. (Роман, 31 рік, Херсонська область)

Ну я несколько город в Украине посещала. Конечно это Киев, Одесса, что там еще, Южные города — это Одесса, Николаев. По Одесской области тоже путешествовали. Черноморск. Киев да, вот недавно там была по делам, планирую еще. Посещала там места, которые мечтала посетить – это Родина Мать, Парк Свободы, который кстати похож на наш парк, на одну из наших набережных. За границей России, Крыма пока что нигде не была. Вот. Планирую ближайшее время. (Марина, 35 років,

Херсонська область)

До карантину ми ездили в Турцію. Посмотрели Кемер. Культурная программа, начиная от отдыха и заканчивая дискотекой. Прокатились с Херсона до Одессы. Сразу получается, когда приезжаешь из за границы, сразу понимаешь куда ты вернулся... и дороги, и автобусы без кондиционера, и само культурное отношение. За границей как то на встречу идут, а тут такое отношение, не очень. В принципе путешествовать хорошо, за границей однозначно. В Украине начиная от железной дороги, что билеты проблема, что дальше, как правильно сказать, та же самая инфраструктура. Нет хороших дорог, гостиницы плохие. Поэтому отпадает всякое желание путешествовать Украиной. Хотя много мест куда поехать есть, но добраться туда сложно.. (Роман, 44 роки, Херсон)

Ну если за рубежом, то как раз съездила с дочкой в Турцию, и мы посетили там очень интересная была экскурсия, город Аланью, и там есть у них старинная крепость, средних веков, замком. Вот такая была экскурсия интересная, рассказывали нам про византийский замок, про историю, как оно все создавалось, как менялись эти правители, воины и так далее. Интересно. Если по Украине, то давненько. Последний год, наверное, до карантин, я так понимаю, не помню, вот понимаете как-то время смешалось. Карантин то уже почти 2 года будет в марте. Посещали Николаевская область, это замечательно триклацкий лес, актовый каньон, вот эти 2 экскурсии просто бомбезные. Места силы, надо посещать. А в Трускавце я тоже была, с Николаем соглашусь, и в костёл этот я ходила, история у него очень интересная. Там получается польское сообщество самое маленькое в этом городе. Он рассказывал, как они орган приобретали, тоже история интересная. И посещала оттуда из Трускавца, во Львов мы ездили, потому что я там ни разу не была. Также впечатлил город наш украинский. Старый Львов смотрели. Ну и Карпаты, тоже экскурсия была, интересная, тоже с историей. Это вот то что в памяти за последние годы. (Алла, 59 років, Миколаїв)

Перед карантинном как раз перед самым карантинном был в Вене, были с семьей в Вене. Это очень потрясающее место, это город, вообще волшебный город, по этому всем советую, ну просто на столько сильные впечатления что пару минут не возможно все это рассказать, объяснить и показать свои впечатления. По этому вот это самое сильное ощущение от посещения такого города. (Володимир, 65 років, Миколаїв)

• СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ

•

Якими мережами користуються ?

Респонденти найбільше користуються Вайбером, Телеграмом, Фейсбук, Інстаграм.

Використовую всі месенджери які є: телеграм, вайбер, вотсап. Фейсбук, інстаграм і так далі. Це дійсно класний спосіб для поширення інформації і її

розвитку. Я баланую між споживанням і розповсюдженням інформації в мережі. (Ганна, 40 років, Одеська область)

Вайбер, телеграм, фейсбук – це саме те, що в принципі, все чим я пользуюсь, саме необхідне. (Роман, 30 років, Одеса)

Єсть в скайпе, єсть вайбере, єсть телеграмме, но це в основному для того що би общатся с теми людьми которые мне нужны. (Володимир, 65 років, Миколаїв)

Соціальними сетями не пользуюсь. Пользувався когдато давно Вконтакте. Сейчас в фейбуке веду просто страничку предприятия своего. (Сергій, 42 роки, Херсонська область)

К сожалению, или к радости, у меня нет социальных сетей. (Надія, 36 років, Херсон)

Скільки часу там перебувають ?

Спостерігається відчутна вікова різниця, люди молодшого віку багато часу проводять у соціальних мережах, люди середнього та старшого віку небагато менше чи взагалі не користуються.

Ну у меня нету на это времени. Даже если было бы время – я не зависала бы, я считаю что это потраченное время зря. (Анна, 35 років, Одеса)

Ну я стараюсь чтобы не очень много времени они занимали. (Марина, 35 років, Херсонська область)

Я, в основном, пользуюсь телеграмом. Там я наверное 24/7. (Дарина, 28 років, Херсон)

У меня день начинается с того, что я беру телефон и смотрю ленту новостей, что там произошло за ночь. (Володимир, 46 років, Херсон)

Фейсбук, но скорее всего наверное пол часа в день. (Володимир, 65 років, Миколаїв)

Немного, я мало сижу в соц сетях (Алла, 59 років, Миколаїв)

У меня есть инстаграмм, фейсбук, вайбер, на все это часов 5 точно трачу. В основном это вечернее время, когда уже спать пора. (Вікторія, 35 років, Миколаїв).

Що роблять в соцмережах?

Респонденти використовують соціальні мережі щоб дізнаватися новини із різних сфер суспільного життя, в тому числі і про відомі культурні події, зокрема про фестивалі тощо. Досить часто їх використовують щоб викладати фото, результати власної творчості чи події з особистого життя. Багато хто жаліється на пересиченість соціальних мереж інформацією, її недостовірність, надмір реклами

Скажем так, я считаю их полезными, я часто в фейсбуке узнаю о фестивалях которые в других городах будут проходить. Это полезно. Если сравнивать, то по 10ти бальной шкале я на 6 принимаю информацию, а на 4 отдаю. (Олександр, 63 роки, Одеська область)

Зараз соц мережі в нас у всіх в пріоритеті і з цим фактом уже не варто сперечатися. У нас в фейсбуці є сторінка нашої газети, дуже багато там різної інформації про культурні події висвітлюється. І просто фейсбук використовую, для розважального контенту, для спілкування. Наша група Катарбонарів теж є в фейсбук, поширює у маси інформацію про різні події що проходять. (Єфросинія, 25 років, Одеська область)

Значить: с утра по 10-15 минут на просмотр заголовков новостей. В сетях – это звонки, переписка: вайбер, ватсап, ну а самое интересное – мы, старики, почему-то иногда созваниваемся, и давай ка перейдем на скайп. Посмотрим на экран друг на друга поближе, ну и всё остальное. Ну много не зависаем, на это время тратить просто не хочется. Только узнать то, что интересует. (Сергій, 68 років, Одеса)

В основном инстаграмом пользуюсь, потому что, одно из моих хобби я пишу стихи, я вылаживаю посты, которые сопровождаются фотографиями, видео, чтобы публике было интересно не только стихи читать, но и сопутствующую информацию они воспринимали. Фейсбук последнее время мне не очень интересно, потому что там очень много групп которые действительно дают какую-то ложную, не понятную, не нужную информацию, много рекламы очень. Вот, ну в принципе линки дин тоже использую, но реже сейчас. Ну вообще летом честно говоря у меня больше занимает время какие то путешествия, какие то информационные задачи и поэтому я стараюсь меньше сидеть в интернете. (Марина, 35 років, Херсонська область)

Це фейсбук, в ютубі лише тематичній: сад, город, Роман Цимбалюк – тому що мені подобається цей журналіст. Ну і новини. По телевізору ми не дивимося. І все, більше нічого. Тому що соціальним мережам я не дуже чесно кажучи довіряю (Наталі, 65 років, Херсонська область)

Раніше в мене був фейсбук. Але я там декілька днів посидів, це не для мене. Зараз, для мене дві такі мережі, це ютуб, там дуже класно. Через ютуб я пізнаю багато класної інформації. Я не дивлюсь там всяку дурню, я дивлюсь те, що мені цікаво. От наприклад ті ж самі ремонти – мені цікаво подивитись як будують певний будинок. Або історичні канали. А друга мережа це інстаграм. Мені здається більшість людей там є, і це класно. Ти спілкуєшся, знайомишся з людьми, слідкуєш за життям, фотографії там і селфі. Можна було б обійтись і без цих мереж, але без них не так цікаво. (Ростислав, 26 років, Херсон)

Дети, семья, друзья, коллеги – это мессенджер фейсбук. Потом вайбер и пожалуй все. Группы по интересам есть еще, это вайбер, телеграмм, на ютубе я слушаю аудио книги, ну и через гугл ресурс я иногда просматриваю информацию в основном больше об актерах, если вот фильм посмотрела очень интересный, актеры известные поэтому хочется узнать побольше о них информацию. Это вот в последнее время., последний год. Выставки, концерты, нет, я это ничего не смотрю, именно онлайн. (Алла, 59 років, Миколаїв)

КАРАНТИН

Що змінилось під час карантину ?

Зміни були відчутними. Багато часу проводили вдома. Більше уваги приділяли дітям, родині. Більше дистанційно навчалися, займалися самовдосконаленням, підвищували професійні компетентності.

Тоді, коли розпочалися події пов'язані з карантинном, то спочатку був певний страх і стрес. В такому замкненому просторі мені захотілось вдосконалити свої заняття спортом вдома. Перевірити свій характер. Також, те що стосується трохи освіти, приділяла час дитини, вчила писати її. Доречі щодо книг, як би там не було, те що стосується жінки і материнства, то багато ми читаємо книг те що пов'язано із дітьми: казки, прислів'я, оповідання. в моєму житті ці книги також відіграють значну і суттєву роль. Як на мене, дозвілля це є можливість, ресурс, розвиватись і самовдосконалюватись. Ми взагалі повинні користуватися ним і не лінуватися, не проводити час пасивно, а брати з нього користь. З кожного свого життєвого моменту брати щось для себе, щоб в подальшому можна було застосувати це. Для мене дозвілля – можливість і ресурс ставати кращим. (Єфросинія, 25 років, Одеська область)

А я дуже люблю – раніше я дуже часто посещала кінотеатри. Зараз в зв'язку з карантинном це режсе. (Анна 35 років, Одеса)

Да. Лично меня пандемия заставила учиться. Пришлось освоить компьютер, добывать знания, так как я с учениками работаю, мне пришлось больше учиться. Я этому очень рада. Потому, что это такой пинок, такой толчек для самообразования, для обучения и для того, чтобы мозги по другому стали работать. Я даже, в какой то степени этому рада. Я больше информации начала искать, начала самообразовываться. Я просто волнуюсь, не все могу сказать. я считаю, что для меня это очень даже хорошо. (Лілія, 59 років, Херсон)

Що почали робити більше що менше ?

В принципе, думаю ковид ударил по всем. Досуг все поменяли, подстроились. Мы очень ждали послаблений, чтобы хоть выехать куда то, к друзьям. Но, люди такие создания, которые ко всему привыкают и подстраиваются, поэтому будем искать варианты досуга в любой ситуации. Культура мне кажется развивается. Появляются новые музеи, больше начали давать акцент на страну, развитие, историю. Наши дети уже намного больше узнают чем знали мы. (Альона, 38 років, Одеська область)

ОЦІНКА ЗМІН У КУЛЬТУРНІЙ СФЕРІ В УКРАЇНІ

Респонденти Півдня дещо по різному сприймають зміни в вітчизняній культурній галузі. Одні позитивно оцінюють процеси українізації, зазначаючи, що більше зявилося українських фільмів, української естради, українських книг тощо. Проте інші респонденти навпаки вважають таку

політику надмірною українізацією, яка лише розколює країну. Вони вважають підтримку української культури з боку держави нав'язуванням, часто в їх лексичі відчувається ностальгія за радянською культурою, яку вони схильні вважати найкращою. Деякі респонденти зазначали, що саме місцеве самоврядування повинно більше уваги приділяти підтримці культури у своїх населених пунктах, особливо в умовах децентралізації.

Я, если разрешите, прочту маленький стишок – отрезок из стиха: времена не выбирают – в них живут и умирают. Большею пошлости на свете нечем клянчить и пенять, будто можно те на эти как на рынке поменять. Я на самом деле склонен к тому, что всё в наших руках, и говорит о том, что раньше было лучше, а сейчас всё плохо – конечно нет. Просто сейчас живёт другое поколение, вот и всё. И это поколение воспитано родителями, дедушками, бабушками. Если есть какие-то претензии – это только к себе, как воспитали – то и получили. Что касательно культуры – я думаю, что культура – у нас она, наверное, делится не с момента независимости Украины, а с момента начала этих военных действий – Крым, Донбас, Луганск и так далее. Вот когда ощутило начали внедрять именно эти темы – украинский язык, вышиванки, всё украинское должно быть. Я не знаю количество денег, сколько в это всё было вложено, в эту пропаганду именно нашей отличительной национальной – фактора национальности, но по-моему это не с Дня независимости, а именно с войны всё началось. Но есть момент ещё такой – ответный. Я, допустим, воспитан в СССР, в Союзе, и я помню те фильмы, ту жизнь, и когда многие говорят – вот тогда было всё плохо и было под запретом – откуда же появлялись поэты, крутые режиссёры.

Жизнь культурная хотя и была под запретом – вопреки всему сколько было крутых художников, не перечислишь – это отдельная история. Сейчас – то, что появилсь больше украинской эстрады – это 100%. Но сколько из неё качественной – как был, допустим, Вакарчук. Океан Эльзы – это круто, его знают все, этос читается элементом эстрадной культуры. Насколько после Вакарчука появилось много его уровня певцов, артистов в этом жанре – очень сомнительно. То, что им дали больше квоту выступления на радио, то что кому-то вручили кусок денег, распилили на какое-то кино – ну от этого не стало там. Любовь и Голуби второй раз не сделали, Служебный Роман, 30 років, Москва слезам не верит – не появилось больше ничего подобного на данный момент, к сожалению, наверное. И буду ли я смотреть украинское кино – пока на данный момент, из того, что я видел – пока отторжение в большей своей степени, поэтому я не хожу ни на какие там, то что новое – я боюсь разочароваться ещё больше. (Володимир, 45 років, Одеса)

В мене думка двояка. Я скажу чому. По перше хочу сказати те що я спостерігаю сама особисто, у нас втрачаються взагалі людські цінності. Моральність, це в основному не доброзичливе співчуття серед людей, особливо це сталося під час пандемії. Висла агресивність, це видно просто

по відношенню, як люди відносяться один до одного, і ще можу сказати що нажаль, нажаль культура ось зараз після децентралізації коли саме ті громади які пізно приєдналися, тобто організувалися, зараз там стали перед дуже серйозною проблемою бюджетною – фінансування. Фінансування культури, і я спостерігаю, тепер в нас великий Скадовський район, просто дивлюся саме сторінки Скадовської міської ради, Скадовської районної ради, не тільки району, а і взагалі України, може статися так, що будуть скорочувати школи мистецтв, тобто, в занепаді буде саме позашкільне виховання дітей. Центри для дитячої творчості, це ми також спостерігаємо, що депутати які ніколи не працювали в бюджеті, не знають хто такі діти, не знають як їх треба розвивати і взагалі як розвивати культуру, всі кошти кидають на ремонт доріг, на чистку пляжів, це теж потрібно. Але скорочені бюджети, фінансування іде досить таки ошуктимо, дуже це видно. Я просто спостерігаю саме наші діти і молодь будуть обділені культурою, тому що молодіжна політика взагалі майже не працює, в окремих осередках України, а так тільки для галочки, і більше ніяк. Молодь не хочуть щоб брала участь в прийнятті самих різних рішень на місцевому рівні. А молодь тепер каже навіщо це нам потрібно, ми нікому не потрібні, розумієте. Ну і ще те що я спостерігаю особисто, зростає рівень релігійності в людей. Причому не нашої православної, а інших, ті які нам взагалі чужі. І нажаль ці секти працюють в Херсонській області дуже і дуже. Це результативно. Там і молодь, там багато інтелігенції, тому що вони розуміють один одного і знають, саме керівники сект дуже гарно підготовлені, знають як знайти ключик до любої людини. Ось так, це моя особиста думка. (Наталі, 65 років, Херсонська область)

Я могу добавить. Можна, да? Я считаю, что за последние 7 лет культура вообще, в принципе, очень сильно изменилась. Почему – потому, что начали ценить наше, украинское. Мне это очень нравится. Раньше все было совсем по другому. Мы там больше тянули что то от России, что то из за границы, сейчас ценится наше, украинское. Это очень класно. Как музыка, сколько вот в последнее время появилось много хороших групп. Прекрастная группа ГоуА, которая показывает, каким может быть украинский язык, украинские песни – современными, при этом с избминкой, с народным исполнением. Фильмы, в большинстве своем, сейчас озвучивают украинским языком, в принципе уже нету рускоязычных фильмов у нас, сериалы точно так же. Очень много книг у нас появилось, в украинском издании. Может первое время было тяжело, того же Гарри Потера читать в переводе другом, но, тем не менее, за 7 лет все намного проще воспринимается. Мне это очень сильно нравится, то что стало больше продвигаться наще народное, а не чужое. Может конечно от меня, русскоговорящего человека, это звучит странно, но я разговарива на двух языках. Просто, на данный момент мне та комфортней говорить. Вот. Мне нравится то, что стали ценить Украину и стали ценить наше. (Дарина, 28 років, Херсон)

Ну Украина стоит на месте, никуда не продвигается. По поводу

Николаева вижу сдвиги по дорогам, раньше Николаевская область славилась своими не дорогами. Но сейчас уже приятно заехать в город, с города выехать. Но хотелось бы больше, чтоб и за Николаев заходили эти дороги, чтоб делались. Чтобы остальное все развитие было, культура, спорт, чтоб больше внимание уделялось детям инвалидам особенно, пенсионерам, которые сейчас никому не нужны. Особенно в селах, детям некуда в садик, многие садики не работают, школы закрывают. Хотелось бы чтоб на это все обращали внимание. (Олег, 47 років, Миколаїв)

Я могу сказать, на мой взгляд, что коррупция сейчас очень развита. Мені кажущя, що якщо з 14 року якщо і були започатковані український такий, двіж, то зараз він трошки призупинився. Думаю, що причина – погане фінансування і все приостановлено. Хочущя, щоб все таки наша українська ідентичність, національність, щоб воно продвигалося, щоб українська мова і телебачення, і концерти, і вистави, щоб це все було піднято на високий уровень. .(Олена, 48 років, Миколаївська область)

я хочу сказать, что все зависит съгодні від органів місцевого самоврядування. Я от дивлюсь по Очакові. В нас, за короткий період, мінялись начальники відділу культури і з ними мінялись заходи, які проводились. Моя думка – все залежить від влади. Від того, хто що хоче продвинути на місцевому рівні. І звичайно від людини. Якщо людина прагне, відслідковує культурні події, то звичайно вона не буде пропускати фестивалі, концерти, виставки. Цим треба жити. Але самі заходи, вони залежать, все ж атки, від місцевих органів. (Світлана, 55 років, Миколаївська область)

Аналіз специфіки Південного регіону.

1. Серед жанрів, які найчастіше згадують респонденти переважає фантастика, історичні книги, детективи, книги про війну. Бібліотеками мешканці Півдня України користуються рідко, жаліються на те, що вони працюють не регулярно. Частина респондентів мають власні бібліотеки. Деякі респонденти переважно з міста, зазначають що у них є гарні бібліотеки із широким асортиментом літератури (Очаківська міська бібліотека). В південному регіоні читають переважно російською мовою, обґрунтовуючи це тим, що російська мова у них переважає і вони її знають з дитинства. Проте деякі респонденти зазначають, що мова читання не є принциповою. Можуть читати і на українській і на російській мові.

2. Респонденти Півдня полюбляють кінотеатри, проте переважно відвідує їх регулярно лише молодь та люди середнього віку. Певні проблеми з логістикою є у мешканців сіл, які люблять їздити у кінотеатри в найближчі міста. Ходять мешканці регіону переважно на розрекламовані прем'єри, пригоди, історичні фільми. Родини з дітьми ходять на дитячі фільми, прем'єри мультфільмів. Відвідують кінотеатри переважно з друзями, знайомими, родичами. Респонденти Півдня цікавляться новинками українського кінематографу, особливо пригодницькими і історичними стрічками, фільмами на патріотичну тематику (Вій, Захар Беркут, Крути).

Проте частині респондентів українські кінофільми не цікаві, через те що їм не комфортно дивитися кінофільми українською мовою.

3. Мешканці Півдня України проявляють інтерес до музеїв та театрів. Вони відзначають, що їх регіон багатий на краєзнавчі, художні, історичні музеї, різноманітні виставки особливо в період відпочинку (Одеса, Миколаїв, Херсон, Очаков та інші). Так, в Миколаєві популярним є музей пароплаводобудування, музей картин Верещагіна. Деякі респонденти відзначають, що їм подобаються російські музеї та галереї, де вони також побували, зокрема Третьяковка. Щодо театрів то респонденти регіону люблять відвідувати театри, досить часто ходять туди з дітьми, щоб підняти їхній культурний рівень і отримати позитивні враження. Багато хто з них згадує відомі регіональні театри: Одеський театр музичної комедії, Російський театр в Одесі, Херсонський обласний театр, які мають хороший репертуар. Вказується, що в Херсонському обласному театрі регулярно проводиться фестиваль Мельпомени

4. Мешканці регіону відзначають, що у них проводиться багато концертів місцевої самодіяльності як у містах так і в селах. Зокрема дуже позитивно вони оцінюють фестивалі які проходять в сільській місцевості. Так, наприклад, зазначається, що в селі Благодатне кожен рік проходить фестиваль «Козацьку роду нема переводу». Згадується, що на місцевому рівні проводяться концерти до визначних державних свят чи певних ювілеїв. Респонденти зазначають, що вони також люблять відвідувати концерти відомих виконавців та груп, як українських так і зарубіжних, які часто відвідують їх регіон. Дуже подобаються етнічні українські групи (Онука, Океан Ельзи інші). Заважає відвідувати концерти далекі відстані для мешканців з селищ, дорогі квитки, зайнятість.

5. Мешканці Південного регіону подорожують Україною, однак переважно більше по власному регіону. Деякі з них бували в інших регіонах країни, зокрема в Карпатах, у Львівській області. Також подорожують за кордон, найбільше в ближнє зарубіжжя, зокрема в Росію, в Туреччину, Австрію. Чоловіки частіше відвідують інші міста у відрядженнях.

6. Респонденти Півдня найбільше користуються Вайбером, Телеграм, Фейсбук, Інстаграм. Деякі переважно середнього віку взагалі не користуються соціальними мережами. Респонденти використовують соціальні мережі щоб дізнаватися новини із різних сфер суспільного життя, в тому числі і про відомі культурні події, зокрема про фестивалі тощо. Досить часто їх використовують щоб викладати фото, результати власної творчості чи події з особистого життя.

7. Щодо змін життя у період карантину то для більшості респондентів Півдня вони були відчутними. Зокрема зазначалося, що багато часу проводили вдома, більше уваги приділяли дітям, родині. Також більше дистанційно навчалися, займалися самовдосконаленням, підвищували професійні компетентності.

8. Аналізуючи динаміку культурного життя України, респонденти Півдня

розділилися в думках. Так одні зазначали, що після подій 2013-14 років значно більше стало українського кіно, українських книг тощо, стали більше цінувати саме українське, що позитивно впливає на формування української нації. Проте інші респонденти висловили думку, що такі тенденції є негативними, адже така, на їх думку, надмірна українізація лише розколює країну. Деякі респонденти також відзначили, що в умовах децентралізації більшість повноважень по культурній галузі були перекладені на територіальні громади, а фінансування досить часто не вистачає і це призводить до стагнації культурної сфери на місцевому рівні.

3.2. Західний регіон

ЧИТАННЯ КНИЖОК

Асоціації на слово КНИГА

Асоціації на слово КНИЖКА

Частота читання

Точно більше 10, більше 20. Буває таке, що в місяць я три книжки читаю, а буває одну – залежить по-перше на якій мові читати. Якщо це іноземна мова, місяць – це одна книжка. Книжка може мати 200 сторінок, може мати 800. Те, що більше 20 – так, але я не можу точно сказати. На час карантину – перший початок весною, - я читала значно більше ніж зазвичай, бо не було часу на проїзди, переїзди – ти вдома. Тобто було позитивно (Ірина, 36 років, Тернопіль);

Штук десять за цей рік прочитав книжок.(Володимир, 32 роки, Тернопільська область);

А, за рік – цього року думаю десь п'ять.(Світлана, 56 років, Івано-Франківська область);

Я в тиждень прочитую одну, дві книжки. Можна порахувати, в мене в місяць йде від п'яти до десяти книжок.(Вікторія, 52 роки Львів)

Де беруть книги?

Книги переважно купляють, або ж скачують. Дуже мало респондентів, на жаль, беруть книги в бібліотеках. Переважно через те, що в бібліотеках дуже малий асортимент і немає сучасної літератури. Ще побутує думка, що бібліотеки для школярів. Також мешканці сіл переконані, що асортимент в їх бібліотеках ніколи не оновлюється і там не може бути нічого нового і цікавого. Через те мешканці області якщо там і бувають, то переважно з дітьми.

Я ходжу на читацький клуб місцевий – відбувається раз в місяць, і кожного місяця ми читаємо книги автора.(Оксана, 34 роки, Тернопільська область)

Читаю книжки, обмінююся з подружкою – купую і обмінююся, деякі – вона, деякі – я.(Світлана, 56 років, Івано-Франківська область)

Я беру книги з Інтернету – аудіо-книжки і в форматі мп3. Минулий рік я читав книжки з Інтернету по стоїрнках (Ігор, 60 років, Івано-Франківськ)

Да, також купую. Або знайомі рекомендують, я в них беру в оренду.(Святослав, 24 роки, Львівська область)

Купуємо, обмінюємось. Ну і зараз зручніше, як казав перед тим хлопчина, що зручніше, в телефоні собі маєш, десь в відрядження їдиш, чи там по роботі кудись. (Вікторія, 52 роки Львів)

Знаєте, зараз бібліотеки, так як я в школі працюю, ми зовсім не отримуємо художньої літератури. Тільки приходять нам, лише підручники. Я беру книги в бібліотеці, в якій я раніше працювала, на площі Ринок, так. Там є гарна бібліотека і вони досить забезпечені художньою літературою.(Зоряна, 49 років, Львів)

Якою мовою переважно читають ?

В західному регіоні читають переважно українською, обґрунтовуючи це звичкою, зручністю, підтримкою рідної мови і культури. Проте мешканці регіону і визнають що україномовної літератури ще дуже мало, хоча і стало з'являтися більше перекладів. Отже в порядку виключення, або якщо російська – мова оригіналу де-хто читає і російською.

Стараюся, якщо є можливість, брати книжку мовою оригіналу. Ну, тобто якщо українською мовою стоїть сама книжка автора польського, звичайно я візьму польську. Російські принципово не купляю, російською не люблю читати, краще будь-якою іншою – це й з користю (Ірина 36 років, Тернопіль)

Надаю перевагу українським текстам, з українським перекладом. На щастя українських якісних перекладів що день – то більше. Наприклад, переклали Старшу Едну з давньоісландської – дуже хороший був переклад. Зрозуміло, що я давньоісландської не знаю, тому читати в оригіналі не можу (Роман, 56 років, Тернопіль)

Я читаю українською мовою цілеспрямовано, шукаю таку літературу. Якщо мені попадається російськомовний варіант, я його відкладаю на задній план. Хіба якщо вже є вільний час, то я його можу взяти, почитати. (Наталія, 35 років, Тернопільська область)

Читаю українською мовою. (Ольга, 34 роки, Івано-Франківська область)

Я намагаюсь читати на рідній мові (Ігор, 60 років, Івано-Франківськ)

Так. Краще в українському варіанті. В російському мені не заходить. (Святослав, 24 роки, Львівська область)

Я ніколи навіть на це уваги не звертала. Я виросла в такій сім'ї, що в нас спілкувалися батько по російській, мама по українській, і я так. Для мене нема різниці, я ці мови добре знаю і розумію. Ну якщо книжки нема на українській мові, то що я буду шукати, чи робити якийсь переклад? Ні звичайно. Мені легко читати і на тій і на тій мові. (Вікторія, 52 роки, Львів)

В якому форматі книгам надають перевагу ?

Переважно читають в паперовому варіанті, бо він більш атмосферний, зручний, звичний. Книга паперова впливає і на інші почуття – має запах, колір, фактуру.

І обираю більше паперову книжку. Ні разу навіть не читала електронну – мене напружає електронна, напружає те, що треба заряджати – я краще візьму паперову книгу і буду ліхтариком підсвічувати з телефону на потязі, ніж читати електронну книгу. (Оксана, 34 роки, Тернопільська область)

Особисто я розумію, що електронні варіанти книг – це значно краще, тому що немає вирубки лісів і це зручніше, тому що не забивається місце, якщо на макулатуру здавати або комусь віддавати. Але все ж я люблю паперовий варіант, тому що – тактильні відчуття, запахи, всі вже сказали – я більше люблю паперовий. (Максим, 20 років, Тернопільська область)

область)

Все-таки паперові краще, але часу є може півгодини, бо в мене двоє дітей, тому часу вистачає тільки на аудіо. Відкрила телефон, щось прочитала і все (Інна, 31 рік, Івано-Франківськ).

Ні, мені найбільше паперові, бо в них найбільша атмосфера, і більше ти занурюєшся в цю книгу. (Володимир, 36 років, Івано-Франківська область)

Проте інтерес до аудокниг і електронних теж зростає

Ну я старорежимний в тому плані, що читаю, в основному, на паперових носіях, але буває, що і аудіо книги прослуховую (Ігор, 56 років, Львів)

Я беру книги з Інтернету – аудіо-книжки і в форматі mp3. Минулий рік я читав книжки з Інтернету по стоїрнка (Ігор, 60 років, Івано-Франківськ)

Аудіо-книжками користуюся іноді, коли є якась робота, яка вимагає роботи руками, але є одна проблема все-рівно – якість відтворення того тексту. Я ще не слухав ідеальної аудіокниги, поки що в моїй колекції нема таких (Роман, 56 років, Тернопіль)

Єдина книжка, яку нещодавно читав – це Справа Василя Стуса. Купили паперову і саме читали. Беру книги в основному з Інтернету Кілька років назад аудіо книги в основному читав – слухав. Переслухав фактично всього О.Генрі – хороший письменник. В основному – українською мовою. (Володимир, 32 роки, Тернопільська область)

Чи користуються бібліотеками ?

Бібліотеками мешканці Заходу України користуються вкрай рідко, більшість навіть не знають де вона знаходиться. Проте є і ті хто звертався до неї часто, особливо під час карантину. Серед основних частих відвідувачів мешканці селищ пенсійного віку.

Я навіть не знаю, де у нас в місті бібліотека, але знаю, що вона працює (Роман, 23 роки, Тернопіль)

Так, доводилося бути в бібліотеці, за час карантину – часто. А так – робота, я рідко бував у бібліотеці. (Володимир, 36 років, Івано-Франківська область)

Бібліотеку наразі не відвідую, але завдяки інтернету зараз можна прочитати любую книгу – закачати (Оксана, 52 роки, Івано-Франківськ)

Книги переважно або купляю, або обмінююся з друзями – в бібліотеку не хожу (Женя, 30 років, Івано-Франківськ)

Не, не хожу. Як коли, якщо я нечаяно там в центрі десь в книгарні, я можу зайти вибрати собі там. Якщо я знаю, що конкретно я хочу, то можу замовити в інтернеті і тому тут варіюється. (Ольга, 23 роки, Львів)

Тепер бібліотека є в нас, але нема часу. (Галина, 41 рік, Львівська область).

Хто впливає на вибір книг ?

Найчастіше книги обираються по рекомендації друзів, знайомих, рідше на

спеціальних форумах. Цікавить думка людей яких поважають, ціеують як експертів.

Звідки беру інформацію про нові книги – насамперед це рекомендації моїх однодумців, моїх друзів, мого близького кола спілкування і людей, які зі мною працюють, тому що люди, які зі мною працюють, рекомендують інтересні книжки, які допомагають мені в подальшому, в майбутньому розвиватися. (Віталій, 20 років, Тернопільська область)

На форумах можна знайти. Є такі читацькі форуми, де люди діляться враженнями. Просто по рейтингу обираю якусь популярну книгу. Зазвичай, якщо книга сподобалась багатьом людям, то її справді варто почитати. (Марина, 18 років, Львівська область)

Це рекомендації друзів, так. От мені наприклад дочка каже – «О, там така класна книжка, може б почитали», вона мені закачує, я іду ,якщо нема, купляю. От купляла за минулий місяць три книжки купила. (Вікторія, 52 роки, Львів).

Яку літературу полюбляють ?

Багато читають різної літератури, але лідерами інтересу є історичні книги, психологія, детективи тощо.

Це економічна література і біографія (Ірина, 36 років, Тернопіль)

Психологія, щось таке: саморозвиток, мотиваційне (Віталій, 21 рік, Тернопіль)

Єдина книжка, яку нещодавно читав – це Справа Василя Стуса. Улюблений письменник в мене – Айзек Азімов, і О.Генрі. Кілька років назад аудіо книги в основному читав – слухав. (Володимир, 32 роки, Тернопільська область)

В той рік я прочитала більше 20 книг – сучасність, духовність там, розвиток. В основному жанр – історія, сучасність. (Ольга, 34 роки, Івано-Франківська область)

Подобаються більше історичні книги. Колись мені дуже подобався Спартак – я його вирішив прочитати через багато років знову і досі цікаво було. Володимира Винниченка – Сонячну машину. Це фантастика, але досить цікава. (Юрій, 47 років, Івано-Франківськ)

Люблю дуже фантастику. Люблю читати також історичні романи. Нещодавно прочитала книжку “Життя собаки”, яка мене дуже вразила. (Оксана, 52 роки, Івано-Франківськ)

Я люблю різні жанри: історичний, детективи, науково популярні, художні. Переважно більші історичні зараз читаю. Читаю художні книги, це наших сучасних письменниць, Світлани Талан і Надії Гуменюк. Я цілу серію їх книг маю і читаю. Я читаю дуже багато. За рік десь сто книжок, може й більше. Я собі не уявляю як без читання можна жити. (Лідія, 63 роки, Львівська область)

Я переважно люблю пригодницький жанр. Читаю Агату Крісті, мені дуже подобається, мій улюблений письменник. Також мені до душі, там

книги люблю читати, там Бруно Ферреро, різні такі історії для душі. Так як я працюю в бібліотеці, зараз відмічаю що попит трошки знизився, такий, діти стали менше читати. Дивлюся по дітях, вони навіть, такий є вік, що от п'яті – шості класи, сьомі, вони читають найбільше, і вже читають одинадцяті класи, коли готуються до ЗНО діти в школах. Знизився зараз рівень читання дітей, нажаль. Тому, що більше заповнили нас комп'ютерні технології. (Зоряна, 49 років Львів)

КІНО І КІНОТЕАТРИ

Асоціації на слово КІНО

Чи часто і коли найчастіше відвідують кінотеатр ?

Ті хто ходять часто (молодь) відвідують його регулярно незалежно від сезону. Родини з дітьми ходять переважно по вихідним.

До карантину ходили відносно часто, особливо в осінньо- зимовий період. Раз в тиждень, два рази в місяць – сто процентів, особливо там більше виходить якихось прем'єрних фільмів цікавих в цей період.. (Андрій, 29 років Івано-Франківськ).

А якщо в кінотеатр, то в кінотеатр ходимо тільки на мультики з дітьми, коли є вільний час, переважно у вихідні. (Інна, 31 рік, Івано-Франківськ).

На які фільми ходять ?

Ходять переважно на розрекламовані прем'єри, фільми жанрові, за власними смаками, а також фільми трилогії.

Ті, хто бажають мені смерті” з Анджоліною Джолі мені дуже сподобався (Яна, 19 років, Тернопіль)

В основному стараємось шукати фільми, в яких був закладений якийсь нормальний сенс, тобто блокбастери не сильно заходять взагалі. Більше трилери, щось на зразок детективів. Я люблю фантастику, дружина не любить фантастику, тому мусить терпіти коли ми дивимось фантастику. (Володимир, 32 роки, Тернопільська область)

Якщо жанри брати – більше якісь історичні фільми, пригодницькі. Щось таке. (Юрій, 47 років Івано-Франківськ)

Можу піти на якийсь фільм комедійного жанру, або на історичний, документальний. (Зорян, 43 роки, Львівська область)

Один фільм тільки був в 21 році – Мортал Комбат. І фільми для мене, ну. Напевно розвага на задньому плані, в першу чергу я йду в кіно тоді, коли чітко розумію, хочу подивитись, або це актор, або це якась серія фільмів, ну наприклад там перша, друга, третя частина... як наприклад з Чужим. І, або це, щось пов'язано з моїм дитинством. Це знову ж таки, фільми по іграм якимось. Той самий от Мортал Комбат, або щось нове виходить і от тоді це там, або по мультикам як трансформер, він правда давно був, але тим не менш. (Сергій, 34 роки Львів).

Чим подобається чи не подобається в кінотеатрі ?

Люди діляться на тих хто любить і не любить кінотеатр.

Позитив: великий екран, унікальна атмосфера, спільні співпереживання всіх глядачів, можливість піти в кіно дружньою компанією, родиною.

По відчуттях, по емоціях краще сходити в кінотеатр – там живий звук, враження, атмосфера, всі разом сміються, чи охають. Дома вже не те, я віддаю перевагу відвіданню кінотеатру, хоча звісно він дорожчий, один похід обходиться в 500 гривень, але це чудово, це – емоції. І потім з друзями обговорюєш: от, я була там, я це бачила, враження лишаяються від мультфільму. (Оксана, 34 роки, Тернопільська область).

Через те, що там зовсім інша атмосфера. Тобто, посидіти, поїсти попкорн, подивитися фільм і оці спец ефекти, ці звуки, вони набагато кращі чим дома. (Василь, 34 роки, Львів)

Чому кіно? Тому що це прем'єрні фільми, хорошиий звук, екран, якість. Взагалі на якийсь класний прем'єрний фільм, якщо це екшен – то там якість зображення інша, ніж те, що є на місці. (Андрій, 29 років, Івано-Франківськ)

Негативи: зайві звуки і запахи, не комфортність сусідства з кимось, іноді вартість квитка.

Чесно сказати, я не люблю кінотеатри, і я не ходжу тільки тому, що я не люблю, і все. Якщо є можливість – я йду в театр (Ірина, 36 років, Тернопіль)

Люди казали, чому ходять в кіно – мабуть ми тому і не ходимо в кіно,

тому що охи і сміх інших людей відволікають від перегляду фільмів, і тому краще вдома в компанії сім'ї, або я з дружиною дивлюся – одне з хобі, можна сказати..(Володимир, 32 роки, Тернопільська область)
Кінотеатр – це цінова політика зачепила. Вона, перша частина дня – дешевший, можна було би піти, а друга дорожча. Колись ми з онуками відвідували прем'єр, і деякі мультики ми дивимося вже вдома, і вони спокійніше себе поводять, ніж у театрі. (Оксана 52 Івано-Франківськ).

Ходять самі чи з компанією ?

Ходять переважно з компанією, з друзями, родичами, родиною, парами. Отже відвідування кінотеатру це частіше колективний захід.
Так, але з нами можуть ще йти, наприклад син – і його друг, і його мама – тоді фактично з друзями. Скажемо так, більше з сім'єю, але рідше з друзями.(Оксана, 34 роки, Тернопільська область)
Ну, я люблю взагалі кіно – тобто це гарне проведення часу. Особливо коли ти десь з дівчиною – це класно. (Андрій, 29 років Івано-Франківськ)
Була з одногрупницею.(Марина, 18 років, Львівська область)
З друзями, з хлопцем.(Ольга, 23 роки Львів).

Що заважає ходити частіше ?

Найчастіше перешкоджає далека відстань (для області) і зайнятість.
Ну, перешкоди, які заважають ходити в кіно – нема просто бажання ходити в кіно і все. (Володимир, 32 роки, Тернопільська область)
Просто те, що треба їхати – це і дорога, а, відповідно, час туди, час додому.(Ольга, 34 роки, Івано-Франківська область)
Коли є компанія і інколи виходять нові фільми, би з радістю сходить, але, нажаль, це треба їхати в інше місто, а це трохи складно з організацією. (Михайло 18 років, Львівська область)
Відсутність часу, чесно кажучи..(Віра 63 роки Львів.)

Чи були в кінотеатрах на сучасних українських фільмах?

Люди добре обізнані з новинками українського кінематографу, особливо з пригодницькими і історичними стрічками.
Хочу нагадати про «Пекельну хоругву», про «Казку старого мельника», про «Бога та енергію всесвіту», про «Сторожову заставу». Це всі ті фільми, які формують молодше покоління, і особливо Казка старого мельника і Пекельна хоругва дуже зроблені на такому – більше-менш пристойному рівні. Зауважень є багато, але це вже по духу українського кіно – яскраве, динамічне.(Роман, 56 років, Тернопіль)
Я бачив Синевир, Жахливе кіно, Скажене весілля. Ну таке просто, поїв і не почув(Роман, 23 роки, Тернопіль)
Історичні фільми вони крутили, оце був період, як почалося АТО – тоже якісь фільми українського виробництва про АТО, я не можу

згадати його назву, певно цей Нескорений, що про нього говорили, мені тожє дуже сподобався – суто про АТО, як воно відбувалося, я назву не згадаю..(Наталія, 35 років, Тернопільська область)

Можу згадати фільм – взимку ми ходили на Пекельну хоругву. Це такий, український, тільки дитячий фільм, нам сподобалось, досить такий гарний.(Андрій, 29 років Івано-Франківськ)

У нас в місті кінотеатру нема, я була у Львові і якраз на прем'єрі українського фільму, це був «Захар Беркут».(Марина, 18 років, Львівська область).

МУЗЕЇ

Асоціації на слово МУЗЕЙ

Де і коли бували у місцевих музеях і що там вразило і навіщо музеї потрібні?

Мешканці Західної України більш менш гарно обізнані з місцевими музеями і демонструють зацікавленість їми. Багато згадок про те що бували в музеях порівняно недавно, водять туди онуків, вважають інтерес до музеїв запорукою знання власної історії, ознакою розвиненої особистості.

В Тернополі до речі є музей-бібліотека. Називається Літературне Тернопілля – це і бібліотека, і музей одночасно. Дуже цікава експозиція, всім рекомендую туди зайти, бо там дуже цікаві факти з'ясовуються, про які я не знав досі (Роман, 56 років, Тернопіль).

В нашому місті Тернопіль є дійсно гарні музеї. З того, що я пам'ятаю, краєзнавчий музей у нас є – я його колись відвідувала, це було ще до карантину – ознайомилася з цими експозиціями, все дуже гарно, дуже добре в свій час, я також по роботі водила дітей, бо я як педагог працювала, тобто ми також відвідували. Наскільки я знаю, в нас в

центральної частині міста є музей, як він правильно називається, чи політичних в'язнів – такий тож невеличкий музей маловідомий, я думаю, що туди малих дітей не водять, тобто це для старших людей, там дуже багато акцій проводять – дуже гарно так працюють. Це що я можу сказати, ну мені здається, що музейна справа в нас в Тернополі працює дійсно, все гарно, ну я б 12 балів поставила, претензій до них немає...(Наталія, 35 років, Тернопільська область)

Я була в Більшівцях, в пустелі. Там його реставрували дуже гарно, все відновили, дуже сподобалося. Ще була в Буришині – музей, там старовинні речі різні. Дуже цікаво було подивитися криївки, музеї націоналістів, одяг – все повністю пройшло реставрацію, відновлено. Дуже цікаво було подивитися.(Ольга 34 роки, Івано-Франківська область)

У нас є що подивитися – у Львові і Києві. У Франківську на жаль був гарний музей, але десь він існує. Його розібрали, частинка є – але хотілось би більше(Ігор, 60 років, Івано-Франківськ)

. Таких якихось виставок художніх – я підтримаю пані Оксану теж – в Бастіоні там часто виставляються якісь молоді художники, там можна і придбати ті картини насправді. В декількох музеях ще був, і все. До речі, на ВІА Карпатті коли був на Верховині, там був музей Романа Куприка – в нього був дуже великий вибір музичних інструментів гуцульських. В музеї до карантину була. Дуже мені сподобалось у Львові – музей зброї, дуже цікаво, пізнавально.(Галина, 41 рік, Львівська область)

Люблю музеї. Відвідував до пандемії багаторазово, історичні, етнографічні, краєзнавчі музеї. Люблю художні виставки. В мене серед знайомих є декілька художників ілюстраторів. Коли вони відкривають виставки своїх робіт, я з задоволенням ходжу, мені подобається. Музеї, їх атмосфера, причому навіть архаїчність подобається. Не то щоб якусь новизну. Для мене музеї – це архаїчна річ і вона мені до вподоби. (Ігор, 56 років, Львів)

Був такий період, що ми з онуками ходили практично кожного вихідного дня. Ми собі обирали якийсь музей і туди ходили. В нас Львів, це є місто музей. І у Львові жити і не ходити в музей, я думаю, що це люди, які є набагато втрачені, тому що це є наша історія, і як ми не знаємо своєї історії, то про що ми можемо говорити, що ми можемо порівнювати з закордоном. Взяти наприклад місто Львів і я візьму місто Тернопіль. в місті Тернополі мало музеїв, але якщо говорити про саму область, то там є де поїздити і на що подивитися. Взяти нашу Львівську область в нас є дуже багато таких великих музеїв, на певному рівні. Взяти той самий Золочівський замок той Олеський замок, в Олеському замку також постійно змінюються декорації. Розкопки які проводились в Золочівському замку, Підгорецький замок. Можна перераховувати дуже багато. Це просто треба хотіти знати

своє минуле. Я вважаю так. (Віра, 63 роки, Львів).

Я дуже люблю музеї. У нашому містечку є 2 музеї, це Бойківський і музей цікавий відкрився Вінтаж, присвячений воїнам АТО. Я там часто буваю з своїми дітками, воджу на екскурсії. На виставках картинних, в нас такого практично не відбувається, я не була. (Лідія, 63 роки Львівська область).

Наприклад, ми були в картинній галереї, багато діти дізнались цікавого з історії України. Я вважаю, що розвивається мислення в дитини. Поглиблює свої знання з літератури і з історії. (Зоряна, 49 років Львів)

Ходив з родиною, в школі – подорожі там були під наглядом вчителів. Я любив поїхати на рині екскурсії – зараз трошки часу немає нажаль. Але це потрібно, щоб хоч Україну знати, не кажучи вже про закордон.. (Володимир, 36 років, Івано-Франківська область)

Які музеї подобаються ?

Інтерес є до абсолютно різних музеїв. Молодь демонструє інтерес до історії, жінки похилого віку більше цікавляться також художніми виставками і народними ремеслами.

Ну, тут поруч відвідав багато музеїв, це мені реально цікаво. В період карантину не зовсім, а от якраз перед карантинном, пам'ятаю, що поїхав в Київ і був у Софійському соборі. Це було просто неймовірно. Потім поїхав в меморіал жертвам голодомору. (Назар, 26 років, Львівська область).

Чесно я люблю всі музеї, але в такий останній період відкриття для мене – це музей Науки і техніки (Ірина, 36 років, Тернопіль)

Скульптуру, картини, графіку. В Україні – Київський музей західного мистецтва, шведські, російські, українські – там дуже є гарні картини. (Роман, 56 років, Тернопіль)

Я не люблю картини, тому, все що з цим пов'язано, я без поняття. А от музеї історичні я обожнюю. Це може бути світова війна, перша, друга, це може бути середньовіччя, чим далі історія, тим більше викликає зацікавленості. Тому, що ти розумієш як воно все працювало і як люди ходили там. Це тебе надихає почитати якусь інформацію стосовно тих часів. Якщо брати музеї в інших містах, я в основному. Був в тих, що знаходяться в замках, подорожував по замках. І напевно ще Прип'ять у нас є. це не те щоб музей, проте я там був десь роки два назад. Поїхав ціле направлено, давно хотів. Для мене такі закинуті місця навіть більше викликають бажання там побувати ніж музеї. (Сергій, 34 роки, Львів).

Чого не вистачає нашим музеям ?

Не вистачає українським музеям осучаснення, модернізації, динамики, зміни експозицій.

Мені цікаво в музеї, але я насправді дивлюся дуже багато відео різних про подорожі – там бувають ведучі таких музеїв з-за кордону, що в нас таких далеко немає – суперінтерактивні, такі сучасні. В нас це все ще напевно років 50 тому створили (Андрій, 29 років, Івано-Франківськ)

Наш краєзнавчий музей був, коли мені було років десь 15 – тобто дуже давно. Там, я зрозумів, нічого не з'являється, і йти туди без сенсу (Андрій, 29 років, Івано-Франківськ).

Тобто музеї, але якісь інтерактивні, в нас таких мало – у нас тільки буквально в Чернівцях, кажуть, зробили, а так це музеї можуть бути картинні галереї, якщо вони відомі картини – ось такого у нас немає. (Андрій, 29 років Івано-Франківськ).

На виставках картинних, в нас такого практично не відбувається, я не була. (Лідія, 63 роки Львівська область).

ТЕАТРИ

Асоціації на слово ТЕАТР

Що таке для Вас театр ?

Всі опитані діляться на три групи по відношенню до театрів – любителі – театралі, ті хто іноді при нагоді відвідує і байдужі.

Позитив театру : атмосфера свята, жива гра акторів

Атмосфера театрів дуже класна – це живі актори перед тобою, ти частково співучасник цього всього. В кінотеатрі такого немає. Кінотеатр – це екран, а тут – це важко передати, треба відчувати. Але атмосфера супер – заради цього варто йти (Ірина, 36 років, Тернопіль)

Я люблю театр. В основному люблю драму, мені подобається. Ну, різнопланові я так само, всеядний в тому плані. До пандемії ходив дуже часто. А так, то я люблю театр і ходжу з задоволенням. (Ігор, 56 років,

Львів)

Негатив: іноді погана гра акторів

Це напевно єдина тема, про яку я нічого не скажу. Серйозно. Мені там нудно, я хочу спати. Я два рази ходив і оце другий раз був через силу і нічого не можу з цим зробити. Або я не туди попадав, або це не моє просто. Я не можу там витримати 2 – 3 години. Тому я не знаю що сказати, хто там як і як воно розвивається (Сергій, 34 роки, Львів)

Мені здається, що актори трошки переграють і мені не подобається, здається це більш естетичне (Віталій, 21 рік, Тернопіль)

Місцеві театри

Місцеві театри переважно отримують позитивні відгуки.

В нашому місті є театр – муздрамтеатр. Була може років два тому. Брак часу, але дуже мені подобається, реально відпочиваєш і насолоджуєшся грою. Набираєшся багато позитивних вражень. (Галина, 41 рік, Львівська область)

У нас є театр, обласний театр, дуже гарний. Розвивається. Зрозуміло, що під час карантину він не працював. Маю дружні стосунки з директором, коли є якісь нові вистави, то він запрошує і ми з дружиною відвідуємо ці вистави. Отримуєш естетичне задоволення, відпочиваєш. Коли це професійна обстановка то дістаєш насолоду. Онлайн театр не відвідував ніколи. (Зорян 43 роки, Львівська область)

Мені дуже подобається наш драм-театр, я була може рік до карантину, ми як раз ходили на «Гуцулку Ксеню», це дуже захоплює, і теж ходила на «Коли наші діди парубкували» – тут теж дуже цікава, така, комедія. І весело дуже було, коли виставу ставили, ті актори – мені просто хотілося обняти і розцілувати, не хотілося йти додому. Дві години, що ми сиділи, дуже мені сподобались. Я ще піду так само може цього року, але ніяк ось не можемо зібратись на щось цікаве. (Степанія, 37 років, Тернопільська область)

Два роки тому переглядала “Заробітчанку”, це була добра гра акторів. Дальше дивилася виставу від наших акторів – не пам’ятаю, як називається. (Ольга, 34 роки, Івано-Франківська область)

З ким ходите до театру ?

Справжні театралы люблять ходити в театр самостійно. Ті ж хто ходить час від час, при нагоді відвідують театр невеличкими компаніями чи ідуть з родиною.

Іноді я люблю ходити сама в театр, або з друзями-театралами. Але якщо я іду з друзями не-театралами, починається: ти знаєш, а ще довго? А що даліше? А коли додому? А ми підемо, чи на таксі? Мені важливий сам процес, що відбувається на сцені, і мене дратує з кимось ходити в театр – не з театралами. (Женя, 30 років, Івано-Франківськ).

Люблю його завдяки тому, що наша профспілка на роботі дбає про працівників і дуже часто, приблизно два рази на квартал я беру в

профспілковій організації, по можливості, квитки на себе і на жінку. (Ігор, 56 років Львів).

КОНЦЕРТИ

Асоціації на слово КОНЦЕРТ

Чи є концерти на місцевому рівні? Які вони?

Концертів на місцевому рівні проводиться багато, людям вони подобаються, сприймаються позитивно.

Не так часто, як хотілося б напевно. Останній раз був у місті Золочів, їздив на гурт Без обмежень, вони давали там концерт – мені дуже сподобалось, до того – чесно, не пам'ятаю, напевно тут у нас в місті було на день міста (Руслан, 33 роки, Тернопіль)

Я особисто також люблю концерти, в нашому місті вони часто відбуваються. Почнемо з того, що навіть міська рада на день міста 28 серпня – вони багато організують безкоштовних концертів, і я стараюсь їх відвідувати. Багато концертів у нас відбувається в палаці культури, виконавці приїжджають, і я по можливості стараюся йти, але тільки на україномовних співаків – українських співаків. Нещодавно в нас в Тернополі 30 червня виступала – ой, вже забула. Українська співачка львівська, як згадаю скажу, я дуже люблю її пісні. (Наталія, 35 років, Тернопільська область)

У нас тут дуже часто проходять – приїжджають артисти як України, так і наші бурштинські. Останній був присвячений конституції. Є концерти, в яких приймаю участь я, або мої вихованці. Дуже часто приймали участь у таких заходах шкільних – нам цього

вистачає..(Ольга, 34 роки, Івано-Франківська область)

Завдяки нашій місцевій владі дуже часто відбуваються різні концерти, але на жаль, я туди не йду, тому що зараз зайнята іншими справами, мені більше подобається піти гриби збирати на природу. Але бачу по Інтернету, що відбувались фестивалі дійсно.(Оксана, 34 роки, Івано-Франківська область)

Я люблю ходити на концерти, але на концерти потрапляю переважно коли – до дня міста, або деякі в нас святкові концерти. В нас нещодавно до дня Конституції виступав гурт цей, що брав участь, я забула який, на Євробаченні – у нас виступав в Івано-Франківську. До карантину теж ходила на такі концерти – в нас День незалежності проводять концерти, приїзять різні гурти. На день міста в нас у травні різні концерти – отакі я люблю безкоштовні, які у центрі міста.(Ульяна, 36 років, Івано-Франківськ)

В нашому містечку проводиться дуже багато концертів, це на день міста «Бойківські хрестини». Наш край дуже співочий. Я дуже люблю концерти. Концерт – це є душа народу. (Лідія, 63 роки, Львівська область).

Концерти відомих українських виконавців.

Люди відвідують концерти і відомих українських виконавців.

На концертах до якоїсь дати згадати конкретно не можу, концертів великих не люблю, згадую Океан Ельзи в Харкові в 17 році – враження дуже неприємне, тому що це назвати концертом важко – стадіон, несерйозно(Роман, 56 років, Тернопіль)

Ну наші ці, Вінник, оці.. хто там ще може виступати в нас...Федишин може виступати. Тобто наші, українські співаки. Оця, як її, блондинка ця, Полякова короче. (Василь, 34 роки, Львів)

Концерт це добре, це відпочинок, це насолода. Я не сприймаю якийсь рок, дуже сучасні форми виступів виконавців. Хочеться щось більш українське. Якщо є якийсь гарний концерт, то завжди купуємо квиточки і йдемо....(Зорян, 43 роки, Львівська область)

Основною перешкодою відвідування концертів відомих українських виконавців є вартість квитка.

Чи дорогі квитки на концерт відомих виконавців ?

Переважно люди скаржаться на дорогвищу квитка і згадують що раніше такі концерти бували і безкоштовними.

Там вхідні квитки на три дні можуть коштувати від 600 до 1000 гривень Тернополянам.(Оксана, 34 роки, Тернопільська область)

Була в філармонії – це була класична інструментальна музика. Також виступи Оксани Кричко. І була на Ірині Федишиній 25 червня. Я була зайцем – тому я була, а якщо прийшли би сплатити, то я би не була. Квитки мінімальні – 500 гривень.(Женя, 30 років, Івано-Франківськ)

Ну, якщо це фестиваль – фестиваль триває три дні або більше – це десь півтори тисячі гривень, дві-три тисячі гривень, це дорого для багатьох (Андрій, 29 років, Івано-Франківськ)

А безкоштовні то такі звичайні, наші Львівські гурти. Пам'ятаю, коли був Кузьма Скрябін, то були цікавіші гурти і безкоштовні концерти були і досить цікаво, можна було піти послухати. А зараз такі, звичайні гурти, не відомі і щоб вони безкоштовні були, то я не скажу. Дитячі колективи виступають. Ну зараз, останнім часом дуже мало цих концертів. Дуже мало. (Васил, 34 роки, Львів).

ЕКСКУРСІЙНІ ТУРИ УКРАЇНОЮ І ЗАКОРДОМ.

Де були і що там вразило ?

Мешканці Західного регіону багато подорожують Україною, однак переважно більше по власному регіону. Найбільше подорожують жінки. Чоловіки частіше відвідують інші міста у відрядженнях і не долучаються до екскурсій.

Я відвідував міста, но не для того, щоб їх якимось культурно вивчити (Віталій, 21 рік, Тернопіль)

Україною подорожувала :Одеса, Хмельницький, Кам'янець Подільський, Київ (Лідія, 63 роки, Львівська область).

Ми їздили в Кам'янець Подільський на 4 дні і заїжджали по дорозі в Хотин, в Манявський монастир. Тобто в нас були такі, наче 4 дні, день в одному місці, день в другому. Це не було складно, не було важко. Тому, що ми ночували в приватних готелях і був організований дуже приємний тур. (Вікторія, 52 роки, Тернопіль)

Я хотіла додати, що я також подорожую по Тернопільській області, забула згадати нашу Зарваницю – комплекс дуже відомий від греко-католицької церкви. Цього року я відвідувала, була екскурсія від нашої парафії, яку я тут відвідую в місті Тернопіль, тобто ми їздили дивитися все, що там змінилося, це була більше екскурсія з молитовної точки зору, але ми відвідували, хотіла сказати, доповнити. У нас навіть ще в області відбувається Всеукраїнська Проща саме в цьому селі Зарваниця – є люди, які у нас відвідують щороку. (Наталія, 35 років, Тернопільська область)

Я був в Криму на горі Джемердже, в Кам'янці-Подільському на каньйоні дуже красивому, високому. За кордоном був. Більшість за кордоном хотів би відвідати культурні пам'ятки – замки, садиби. (Ігор, 31 рік, Івано-Франківська область)

Місцеві мешканці часто бували і за кордоном.

Десь роки три тому я відвідувала Іспанію. То я їздила до сестри, але одночасно я подивилася на Мадрид, дуже мені сподобалося – там є на що подивитись. (Ірина, 49 років, Зборів)

За рік до карантину – так, вот за кордоном в Албанії. Своім

автомобілем об'їздили практично пів-Албанії, відвідали дуже багато цікавих місць. І розвалених старо-грецьких міст, дуже збереглися якісь замки, і так далі – досить цікаво. Був, дивився що цікавого подивитися, і, скажем, самі робили собі екскурсії. (Юрій 47 років Івано-Франківськ)
За кордон часто їджу в Польщу, бо там моя донька живе. Дуже багато подорожувала Польщею, Краків, Варшава, Люблін. В Хорватії була, але Україна наша найкраща. (Лідія, 63 роки, Львівська область.)

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ

Якими мережами користуєтесь ?

Мешканці Західної України багато і часто користуються мережами і месенджерами.

Фейсбук – це стандартно. LinkedIn – це більше для роботи. Месенджер для спілкування. Ну, вайбер... Для роботи це більше зараз телеграм (Росицький Роман, 56 років, Тернопіль)

Ну я себе вважаю не дуже активною в соціальних мережах, фейсбуком не користуюся – хіба що месенджером Вайбер, і то я його тільки використовую в особистих цілях для переписки, для спілкування з друзями. (Наталія, 35 років, Тернопільська область)

Так, Фейсбуком, месенджерами (Євгенія, 67 років, Івано-Франківськ)
Фейсбук, інстаграм заходжу. (Галина, 41 рік, Львівська область).

Скільки часу перебувають в мережах ?

Традиційно більше часу користуванням мережами приділяє молодь. Багато хто з них усвідомлюють що велика частота звертання до мереж формує залежність.

Я користуюся у великій кількості соціальними мережами, в інтернеті проводжу дуже багато часу. Добре це чи погано – не знаю. Скоріше істина десь посередині. (Максим, 20 років, Тернопільська область)

Звичайно це дуже велика залежність, заходиш поглянути на 5 хвилин, а проходить година. (Ольга, 34 роки, Івано-Франківська область)

В Інстаграмі я сиджу багато, години три в день + ще Фейсбук, і інші месенджери теж (Андрій, 29 років, Івано-Франківськ)

Користуюсь, багато часу витрачаю в мережах (Зоряна, 49 років, Львів).

Що переважно роблять в соцмережах ?

Частіше опитані спілкуються в мережах, а також люблять переглядати фото своїх друзів, читати про події в їх житті. Послугуються мережами і для пошуку корисної інформації, читають новини.

Щодо використання соціальних мереж чи месенджерів – ні. Я волію зателефонувати тій людині і розказати це. Хіба що можу фотографію якусь скинути за допомогою месенджера. (Руслан, 33

роки, Тернопіль)

Я рада за своїх друзів, якщо вони виставляють – я лайкаю, але сама фотографії не виставляю. (Ольга, 34 роки, Івано-Франківська область)

Для спілкування з друзями – це Фейсбук, для виставок також. А для дозвілля – це Ютуб, фільми, аудіокнижки (Ігор, 60 років, Івано-Франківськ).

Я теж переважно дві-три години на день – переглянути новини, подивитися рецепти цікаві, цікаву якусь інформацію (Ульяна, 36 років, Івано-Франківськ).

Я користуюсь соціальними мережами дуже активно. Фотографій виставляю мало, але люблю подивитись як інші виставляють. Особливо, якщо вони десь були в цікавих місцях. Як всі, лайкають мене, я лайкаю. Для мене це нормально. (Ігор, 56 років, Львів).

КАРАНТИН

Що змінилось під час карантину ?

Більшість свідчать про те що карантин дуже змінив сферу дозвілля, всі стали більше сидіти вдома, стали менше подорожувати.

Дуже змінилося. Було заплановано багато поїздок – вони просто усі були скасовані, півтора року часу – все відмінено. Ті культурні події, які були заплановані, з рештою якісь концерти – все було скасоване. Елементарне задоволення – кава з друзями, вона також була скасована, каву п'єш тільки вдома. Ви мене розумієте? Як говорити про зміни, якщо кави немає (Грина, 36 років, Тернопіль)

Стала більше залежність від телевізора і від домашньої обстановки, хотілося б більше ходити по вулиці, так як це було раніше. (Ольга 34 роки, Івано-Франківська область)

Змінилося те, що стали більше сидіти вдома, і більш в тісній компанії виходити на природу (Юрій, 47 років, Івано-Франківськ).

Карантин зробив нас всіх дуже обмеженими і закритими, щодо культурних відвідин. Тому, під час карантину, основний свій час я проводила дома, з дітьми. Займались уроками. Вечорами ми переглядали фільми. Особливо гуляти ми не гуляли, тому, що старались перебувати на території подвір'я, тому, що все таки страх брав своє. (Надія, 36 років, Львівська область).

Карантин вплинув більше негативно на мене. Я стала більше такою, пасивною. До того я займалась волейболом і ми їздили на змагання. Під час карантину це все зникло, навіть тренування. Взагалі на студентське життя це погано вплинуло. В нас було заплановано багато подорожей, подій, а в результаті ми просто сиділи вдома. Взагалі вчитися онлайн – це випробування (Марина, 18 років, Львівська область).

Змінив карантин і повсякдення вчителів, збільшивши їх загальну навантаженість, що зменшило у них обсяг вільного часу.

Знаєте, в зв'язку з карантинном в мене на дозвілля стало дуже мало часу. Чому? Проблема в підготовці до уроків проведення онлайн. Дуже багато часу в нас забирала вона. Мало часу залишалось навіть на читання. Але я знаходила цей час. Взагалі карантин негативно впливає на різне дозвілля, я тут плюсів мало бачу. (Лідія, 63 роки, Львівська область).

Проте є і ті хто вдячний карантину за можливість побути на одинці, зайнятись творчістю, саморозвитком і подорожувати працюючи.

Мені карантин сподобався, бо я більше часу почала проводити наодинці, навіть замічаю те, на що ніколи не звертала уваги. Я вже казала, що я захопилася картинами, попри мене ще й внучка захопилася теж ліпниною. Ми також граємо різні ігри, є така цікава гра Хто я? – розвиток іде. І мені цікаво, і їм цікаво. (Оксана, 52 роки, Івано-Франківськ).

Зараз, з карантинном все перейшло на дистанційну роботу, тому я подорожую і працюю зазвичай десь за кордоном. (Ольга, 23 роки, Львів).

Але, я вважаю, що також є і плюси. Наприклад я стала краще розбиратися в тих соціальних мережах навіть, бо потрібно було знайти як себе розважити. Я почала розумітися над тим, як монтувати відео, бо нам потрібно було знімати відео уроки для дітей. Я почала читати книги більше. Більш негативно вплинув карантин на людей, але я думаю головне, що вони почали цінувати своє здоров'я. (Марина, 18 років, Львівська область).

Що почали робити більше, а що менше ?

Більшість зізнається що вони почали більше читати, проводити час з родиною і біля телевізорів.

Але, я вважаю, що також є і плюси. Наприклад я стала краще розбиратися в тих соціальних мережах навіть, бо потрібно було знайти як себе розважити. Я почала розумітися над тим, як монтувати відео, бо нам потрібно було знімати відео уроки для дітей. Я почала читати книги більше. Більш негативно вплинув карантин на людей, але я думаю головне, що вони почали цінувати своє здоров'я. (Марина, 18 років, Львівська область).

З'явилося більше вільного часу – з сім'єю проводжу його. Трошечки більше почав читати, і менше поїздок. Я раніше їздив у Закарпаття частіше – зараз менше, тому що карантин (Руслан, 33 роки, Тернопіль)

Ну я став більше читати. Я прочитав книжку, три роки не читав до цього, крім роботи з'явилося більше часу для читання. Не хотілось мені перед телевізором сидіти чи в Інтернеті. Хотілося б напевно більше подорожей – я раніше часто був в горах, і більше не вистачає гірського повітря. (Володимир, 36 років, Івано-Франківська область)

Стосовно карантину можна сказати, що ми почали більше грати в настільні ігри – можна організовувати вдома, з друзями теж деколи граємо.

*Читав трошки більше, і фільми, і серіали. (Андрій, 29 років Івано-Франківськ)
Карантин вплинув більше негативно на мене. Я стала більше такою, пасивною. До того я займалась волейболом і ми їздили на змагання. Під час карантину це все зникло, навіть тренування. Взагалі на студентське життя це погано вплинуло. В нас було заплановано багато подорожей, подій, а в результаті ми просто сиділи вдома. Взагалі вчитися онлайн – це випробування.. (Марина, 18 років, Львівська область)*

ОЦІНКА ЗМІН У КУЛЬТУРНІЙ СФЕРІ В УКРАЇНІ

Зазвичай більшість учасників дискусії стверджують що вони бачать позитивні зміни. Особливо відчутно такі зміни помітні в сфері підтримки сфери кінематографу і народної культури державою, а також змінами в свідомості людей у ставленні до країни і один до одного. Важливим маркером позитивних змін є і бурхливий розвиток мереж кінотеатрів і збільшення прокату фільмів українського виробництва.

Я вважаю, що в крашу, звичайно ж. Наводжу приклади – це в тому, що – бачив у новинах, - що недавно в Італії проводився показ, і були плаття з елементами української вишивки. Тобто що культура розвивається, вона комусь десь потрібна. Навіть банально в тому, що обов'язкова українська мова в закладах харчування – я вважаю, що мова – це один з інструментів розповсюдження культури, і я тільки за (Роман, 23 роки, Тернопіль).

За останні три роки в Україні почала розвиватися культура загалом, тому що дуже багато почало з'являтися різноманітних кінотеатрів зі спец-ефектами. Нещодавно узнав, що в Тернополі останні три роки діє кінотеатр Сфера, який демонстрував зоряне небо, або якісь фільми цікаві у спеціальному форматі. Проте за період карантину Тернопіль дуже яскраве підтвердження, що трошки почали культурні сфери деградувати – те, про що я говорив на початку, Сінема сіті – був дуже хороший кінотеатр, багато різних прем'єр. Показувались хороші фільми справді, і з-за того, що почався карантин, фінансувати ці заклади стало вже неможливо – довелось його закрити, і на зміну прийшов кінотеатр Злата, і ходити в нього не особливо хочеться, тому що там щомісяця максимум чотири фільми в прем'єрі, і всі вони не сказати, що є хедлайнерами. (Максим, 20 років, Тернопільська область)

Я вважаю, що культура в Україні, незважаючи ні на що, за ці три роки все таки розвивається. Могла би краще звичайно розвиватися, як би держава більш допомагала і більш була зацікавлена – мається на увазі влада. Зацікавлена саме в розвитку української культури в нашій державі. Але позитивна динаміка все ж є за рахунок того, що українці якось здобули цю ідентичність.. (Володимир, 32 роки, Тернопільська область).

Я думаю, що є позитивна динаміка навіть у часи пандемії. От зараз карантин пом'якшився, але зовсім він не знявся. Я була в музеї на початку червня у Львові – дуже все так дотримується, дбають про це. Культура

підвищилася – елементарно для закладу це навіть зайві витрати: і вологі серветки, і сухі серветки, і дезінфектор. Мені здається, що це все відноситься до культури, тому що усі розуміють, що вдома скучно. Концерти, масові заходи – усе трошки обмежене певними заходами безпеки, і навіть цей масковий режим – це теж якесь підвищення культури, етикету, ставлення один до одного. Я думаю, що трошки повільно, але все ж таки ми йдемо вперед (Женя, 30 років, Івано-Франківськ)

Проте є і ту хто відмічає негативні тенденції. Зокрема на думку деяких учасників дискусії сплеск українського кінематографу наразі знову змінився стагнацією, повільно змінюється і свідомість населення, рівень загальної культури. Занедбаною лишається соціальна сфера, а малі бюджети на культуру і недостатня увага до неї з боку держави на думку деяких учасників дискусії, обумовлюється тим що гроши ідуть на підтримку армії і волонтерства.

Негативний, зараз по пунктах: перший – після сплеску кіно, який спостерігався в 17-18 році зараз пішов спад, причому крутий. Друге – книговидання, з'явилася шалена кількість перекладів, і українських авторів зараз не видають, в таких кількостях, як це було роки три тому. Додайте до цього повну відсутність державної підтримки книговидання. Позитивні тенденції не можуть бути (Роман, 56 років, Тернопіль)

Я вважаю, що може й почала розвиватись культурно, але водночас соціальний рівень людей достатньо на низькому рівні, і не кожен може собі дозволити навіть відпочинку такого. Навіть молодь більше зараз залежить від телевізорів, від Інтернету. Наприклад, виставки молодь зараз почала менше відвідувати. Бачу, що трохи щось пробивається....(Володимир, 36 років, Івано-Франківська область).

В принципі сфера кіно розвивається зараз. Зараз в чому проблема, що велике фінансування йде на армію і менше фінансування на цю саму культуру. Зменшились концерти, в порівнянні до війни, їх було набагато більше. Зараз їх майже немає і не організують. Львів, це само собою а взяти містечка, наприклад Стрий, от, там також дуже часто були концерти, але зараз, як казали, чому у вас немає день міста? Тому, що у нас мери допомагають армії, відправляють щось, ну типу такого. Концертів, виступів, їх стало менше.(Василь, 34 роки, Львів).

Знаєте, я хочу сказати в більш глобальному масштабі. Зрозуміло, що мистецтво, культура це все є складові якоїсь такої національної ідеї. Тому, сказати, що є якась така позитивна динаміка, як ви задали питання, ну, важко відповісти. Тому, що я вважаю, що напевне, якби не було оцих подій на східних теренах, було б інше сприйняття українського на південних теренах, центральних. Якби було більше оця наша культура, мистецтво, традиції, більше би підтримувались державою, це зрозуміло дало би більший ефект. Тому, що ми розуміємо, що відсутність такого національно – патріотичного виховання і є наслідки, які ми пожинемо по сьогоднішній день. Так само відсутність ось цього виховання воно і на наших теренах дає якісь негативи.

То працюють дівчатка на меморіалі загиблим воїнам АТО, то ще інше подібне. Тобто, це все має бути глибше, більш стратегічне чим воно є. тому позитивної динаміки я не бачу. (Зорян, 43 роки, Львівська область).

Аналіз специфіки Західного регіону.

Порівнюючи культурні практики населення Західного регіону можна відміти ряд тенденцій і особливостей, які обумовлюється характером географічної, соціально-економічної і промислової специфіки регіону. Означимо їх коротко, порівнюючи з іншими регіонами України.

1. Населення регіону порівняно багато читає. Правда популярність бібліотек в них попри це не є визначною і мало чим відрізняється від інших регіонів. Бібліотеками як і усюди по Україні, найбільше користуються люди літнього віку і школярі. Оцінюючи бібліотеки часто згадують про застарілий фонд, хоча є протилежні свідчення. Отже книги тут також переважно беруть у знайомих, або купляють і скачують. Авторитетними щодо вибору книги є не тільки друзі і знайомі, але і інформація з інтернету, сайтів і форумів. Читати намагаються переважно українською, зрідка зізнаються що читають і російською і максимально намагаються дистанціюватись від російського контенту, вишукуючи виключно україномовні видання. Якщо ж читають російською то ховають це під фразою – «читаю мовою оригіналу», демонструючи не толерантність до мови агресора і його культури.

2. В регіоні багато театрів і мешканці їх відвідують, знають про їх діяльність і проте швидше схильні їх нахвалювати, не згадуючи про недоліки. Мешканці сіл, як і усюди по Україні мають проблему з транспортом і їм важко дістатися додому після театру що створює перешкоди для відвідування. В театри переважно ходять з родинами і друзями, проте є і група театралів які воліють ходити індивідуально. В Західній Україні як і багато де в інших регіонах досі існує практика викупання квитків профспілками і розповсюдження серед робітників. Така форма добровільного примусу є досвідом позитивного заохочення завдячуючи якій практика відвідування театрів стала звичкою. Найбільше подобається в театрі незвична святкова атмосфера. Похід в театр – це завжди незвична не буденна подія, яка створює піднесений настрій.

3. На Західній Україні в цілому більше ніж по іншим регіонам України високо оцінюють сучасний українській кінематограф і охоче відвідують прем'єри українського кіно. Саме на нього частіше і ходять люди різного віку тоді як на блокбастери по всій Україні ходить переважно молодь, а на мультфільми родини з дітьми. В кінотеатр ходять переважно з друзями. Похід у кіно сприймається як повсякденне дозвілля для молоді і відпочинок вихідного дня для родин. Приємною є для більшості і демократична вартість квитка. Кіно – переважно сезонне дозвілля для молоді, воно є для них є надзвичайно актуальним саме з осінньо- зимовий період.

4. Концерти також є частим явищем для Західного регіону, хоча деякі учасники дискусії і говорили про те що концертів наразі стало значно менше, порівняно з довоєнним періодом. Сумують мешканці Західного регіону і за

безкоштовними концертами відомих виконавців. Велика вартість квитка – вагома перешкода відвідування концертів. А от міські місцеві, переважно безкоштовні концерти опитані відвідують охоче. За їх свідченням міська влада проводить їх часто силами місцевих гуртків самодіяльності. Ці свята приурочені до великих державних свят і подій, часто під час таких концертів триває збір коштів на допомогу АТО на Сході України.

5. Не всі учасники дискусії гарно обізнані щодо місцевих музеїв, молодь яка там була нещодавно, ще в шкільні роки, переважно вважає їх застарілими. Відвідують музеї і виставки переважно люди старшого віку. Вони і відзначають зміну експозицій, зазначають позитивні зміни. Як і всюди по Україні в музеї часто ходять з дітьми чи онуками. В цьому сенсі обізнаність щодо музеїв часто зводиться до прийняття константи що музеї просто потрібні для розвитку, для культури людини, часто звучать слова щодо високої місії музеїв у збереження національної пам'яті, історії. Це лунає як вуст учасників як молодого віку, так і старшого покоління. Є учасники які були в музеях Західної Європи і мають можливість порівняти. Вони також зазначають що місцеві музеї хоч гарні але потребують певного осучаснення.

6. В силу географічної близькості до Західної Європи мешканці цього регіону багато там бувають, хто на заробітках, а хто з екскурсіями, тому їм ще що розповісти про закордонні подорожі. А от Україною вони подорожують значно менше і переважно по власному регіону чи столиці. Майже ніхто з них не зміг похвалитися що був з екскурсійним туром на Півночі чи Сході України, хоча багато хто і відвідував Одесу і інші курортні міста.

7. Вони всі користуюся соціальними мережами, переважно з метою ознайомлення з життям інших, новинами і в пошуку цікавої і корисної інформації.

8. Карантин суттєво вплинув на їх дозвіллеві практики, вони стали більше проводити часу вдома, сам на сам, зі своїми родинами, стали більше займатися творчістю, саморозвитком, самоосвітою тощо, стали більше читати і дивитися телевізор, з'явився у них час і інтерес до настільних ігор.

9. Оцінки динаміки культурної сфери в Україні вирізняються від всіх інших регіонів посиленою увагою до розвитку національного компоненту культури, акцентуванням на маркерах національної ідентичності і спільної колективної історії. Зокрема про це свідчить часта згадка прапора, вишиванки і сала серед предметів які б учасники дискусії взяли з собою до Антарктиди. Учасникам властиве демонстративне підкреслення власної національної ідентичності, важливою є позиціонування себе свідомим громадянином – патріотом своєї країни. Саме в цьому ключі серед учасників Західного регіону найчастіше звучить апеляція до подій на Сході України, згадка про війну і агресора. Лунають часті згадки і про учасників АТО, благодійні акції на підтримку пораненим, слова шани волонтерському руху. Учасники дискусії не приховують часто своє критичне ставлення як до нинішньої влади, так і влади як такої, разом з тим і відмічаючи що якісь позитивні зрушення є і тривають і ще не всі очікування зруйновані. Мешканці Західного регіону здебільшого

переймаються долею країни і морально готові внести свій посильний внесок у розбудову країни. Відмічають вони і позитивну динаміку розвитку сфери культури. Особливо відчутно такі зміни помітні в сфері підтримки сфери кінематографу і народної культури державою, а також змінами в свідомості людей у ставленні до країни і один до одного. Важливим маркером позитивних змін є і бурхливий розвиток мереж кінотеатрів і збільшення прокату фільмів українського виробництва. Саме мешканці Західного регіону згадують сучасні українські фільми і часто про них говорять, для них розвиток українського кіномистецтва є важливою ознакою розвитку країни і протистояння агресору.

3.3 Східний регіон

ЧИТАННЯ КНИЖОК

Асоціації на слово КНИГА

Асоціації на слово БІБЛІОТЕКА

Слід констатувати, що спостерігається певна поляризація серед респондентів Сходу, так одні багато читають, до 15-20 книг на рік, інші навпаки зазначають, що взагалі не читають, навіть не пам'ятають, коли останній раз читали.

Соромно зізнатись, але я, не те що за минулий рік, я не пам'ятаю коли останній раз читала. (Наталка, 55 років, Харків)

За прошлый год я прочитала много книг, книг 15 – 20, как минимум.

В большей степени на сегодняшний день – я не могу сказать, сколько книг точно, потому что очень много. (Наталя, 48 років, Харківська область)

Книг в этом году прочитала мало. Одну, наверное. Раньше читала больше, потому что сейчас интернет. (Марина, 50 років, Краматорськ)

За последний год, наверное, тоже не прочитала книг ни одной целой. (Анна, 25 років, Ясногорськ)

Я к чтению отношусь равнодушно. Предпочитаю свій досуг проводить по другому, поэтому не читаю особо. (Катерина, 21 рік, Маріупольський район)

За месяц выходит книга, две. В зависимости от загрузки. (Анатолій, 51 рік, Маріупольський район)

Да. Я перечитал все книги наши в библиотеке, я всеядный, я читал все, и художественную литературу, классику, потом меня понесло на фантастику. (Василий, 51 рік, Северодонецьк).

Де беруть книги ?

Книги переважно скачують з Інтернету зокрема через програму Pinterest або купують. В бібліотеках беруть досить рідко. Деякі респонденти купують підписки чи отримують книги в подарунок..

... Але якщо читаю, в мене ... купуючи в Інтернеті (Оксана, 47 років, Харківська область)

Информация о новых книгах, в основном, есть такая программа как Pinterest, и там предлагается ряд литературы, которая будет интересна в том или ином плане. И я беру из того списка то, что мне интересно. (Настя, 51 рік, Краматорськ)

Это либо приложения – я покупаю подписку, либо бесплатные подписки. Мне дарят. В библиотеку сейчас редко хожу, раньше много ходила и все книги оттуда черпала (Александра, 22 роки, Краматорський район)

В магазине. (Данило, 18 років, Маріупольський район)

Я читаю, в основном, в интернете. Скачиваю книги, читаю. (Максим, 44 роки, Маріупольський район)

Если мне понравится какая то интересная история, то в интернете читать не интересно, иду покупаю. Там листики, закладки ставить, это процесс, это приносит удовольствие. (Василий, 51 рік, Северодонецьк)

Якою мовою переважно читають ?

Більшість респондентів зазначає, що мова читання не є принциповою.

Можуть читати і на українській і на російській мові, дехто навіть на англійській. Дехто зазначає, що якщо це російська література, то зручніше читати російською мовою. Проте питання мови тут також іноді викликає певне напруження.

Російська, українська – то байдуже. (Наталя, 37 років, Харків)

Немає різниці. Якщо російська література – то тільки російською мовою, бо нинішній переклад не передає духу того часу, в який саме була написана ця книга. І духу того, як письменник намагався відобразити її, передати ті почуття, ті настрої – воно не відображає в перекладі так, як може передати мовою оригіналу. (Олександр, 26 років, Харківська область)

На каком языке читаю мне абсолютно все-равно. (Лилия, Краматорськ)

Язык русский, английский (Михайло, 65 років, Краматорськ)

Нет. Читаю на разных языках. Законодательство все на украинском. Без разницы. Даже иногда, вот письма пишем, то его на украинском уже проще составит, выразити думку. Но дома разговариваем на русском, в регионе так, где-то 70% разговаривает на русском. (Вячеслав, 46 років, Маріупольський район)

Да, русский и старославянский. На украинском тоже читаю, но можно сказать нет. (Марина, 49 років, Маріупольський район)

Вообще мне нравятся украинские пьесы, именно на украинском языке можно еще почитать исторические, но это я уже в интернете читаю. (Анастасія, 23 роки, Северодонецьк).

В якому форматі книгам надають перевагу ?

Переважно респонденти Сходу читають в електронному варіанті. Деякі респонденти слухають аудіокниги, оскільки їх зручно слухати під час прогулянок, поїздок. Незначна кількість читачів використовує паперовий варіант, обгрунтовуючи це тим тому що таку книгу просто приємно потримати в руках.

Дело в том, что последнее время очень плохо с глазами. Потому я не читаю, я слушаю аудио книги. (Оксана, 50 років, Харків)

В большей степени это электронные книги в интернете, и второй момент – это аудиокниги, которые я могу позволить себе слушать в ускоренном варианте, хотя бы 1.75, потому что к сожалению время в сутках ограничено, а хочется получить очень много информации. Живые книги есть, пользуюсь редко, есть возможно настольные – они больше касаются. Нет, наверное в последнее время настольных книг уже нету. Отказалась почему – потому что каждый раз читаешь что-то новое, и понимаешь, что информация не стоит на месте, и что сегодня кажется хорошо, завтра может наоборот оказаться не совсем хорошо. (Наталя, 48 років, Харківська область)

Больше я люблю аудиокниги, когда я куда-то иду. Лучше, когда слушаю. (Марина, 50 років, Краматорськ)

Предпочтение – бумажный вариант покупать в магазинах (Денис, 19

років, Пчелкіно)

Під час карантину я читала аудіокниги, в основному гуляла. Мене не було в стране во время карантина. Там где я была, были такие леса и парки, что было удовольствие. Читать вообще стараюсь аудиокниги, они всегда под рукой. (Валентина, 59 років, Маріупольський район)

Предпочитаю читать именно книги, держать в руках книгу. Главное тактильные ощущения. Потому, что от гаджетов ты не получаешь того удовольствия, которое ты можешь получить от книги. Книги предпочитаю покупать. (Сергій, 44 роки, Северодонецьк).

Чи користуються бібліотеками ?

Бібліотеками респонденти Сходу України користуються мало, переважно люди старшого віку, деякі опитані бувають в них досить рідко, тому що використовують переважно електронний формат. Частина респондентів купує книги .

В Краматорской библиотеке я была полтора года назад, после этого в разъездах, и мне удобнее было читать в электронном формате. (Александра, 22 роки, Краматорський район)

Да, у нас есть библиотека, там довольно неплохие книги, очень хорошие есть. Поэтому, библиотеками я довольный. Я записан и в одном и во втором поселке. Большинство из Пикуля, то что у меня не было, что не успел купить, а у них было в библиотеке, я у них еще брал. А тех, которых не было, в электронном виде читал. А так записан в обеих библиотеках, периодически беру. (Анатолій, 51 рік, Маріупольський район)

Покупаю. В библиотеки не хожу. (Василь, 51 рік, Северодонецьк).

Яку літературу любляють ?

Серед жанрів переважає фантастика, історичні книги, детективи, релігійні. Деякі респонденти любляють класику, книги про війну. Деякі опитані читають переважно тільки професійну, спеціалізовану технічну літературу. Чимало також прихильників езотеричної літератури.

В основном читаю книги на религиозную тематику. Останнє що прочитав це «Управление благочестивого мужа» і «Милости нового утра», це роздуми на кожен день, стосовно слова Божого, Біблії. Також Біблію читаю кожен день. (Олексій, 32 роки, Харків)

Читаю в основному фантастичну літературу або історичні. Особливо історичні про Запорозьку Січ, і тому подібне. (Дмитро, 25 років, м.Борове)

За последний год я стала больше читать по той причине, что мне нужно было писать диплом и литература была, в основном, по специальности. В основном, на украинский последний год читала, но лучше читать на русском. Любимые писатели – это, скорее, классики типа Кафки, Ремарка, что-то в таком плане. (Настя, 51 рік, Краматорськ).

Мне нравятся детективы, фантастика, приключения. Код Да Винчи, Инферно. Сейчас я читаю, в процессе, дается конечно тяжело – Мертвый

язык. Там тоже детектив, расследование про пропавшего мальчика, ещё не дочитал. Много читаю технической литературы, с профессией связано (Дмитро, 35 років, Краматорський район)

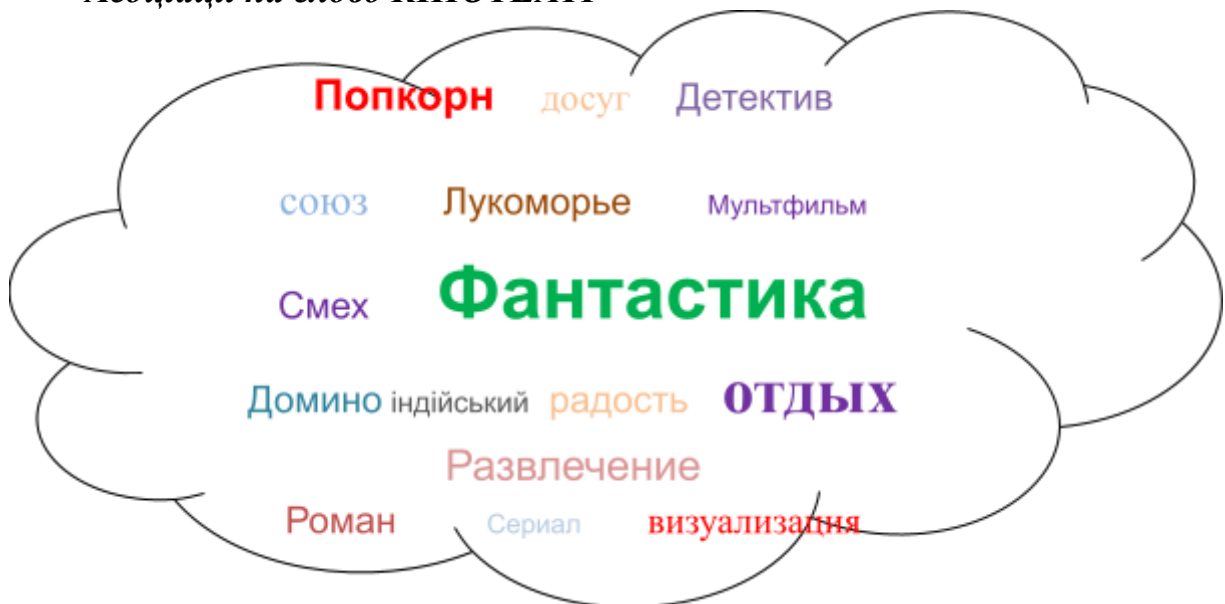
Две большие прочитала. Сейчас читаю “Война и Мир” в формате аудио. Потом, Луизу Хей очень люблю, Чехман “5 языков любви”, всем рекомендую. (Валентина, 59 років, Маріупольський район)

За последнее время прочитал «Эрик Мария Ремарк», «Чорный обелиск», «На западном фронте без перемен», «Три товарища», Пикуля Валентина всего перечитал. Но, к сожалению, в Украине часть книг мы купили до подписки еще успели купить. Вторую часть подписки Пикуля не публиковали. У нас же, в Украине, умершие писатели для безопасности Украины имеют угрозу. (Анатолій, 51 рік, Маріупольський район)

Люблю эзотерические книги. (Сергій, 44 роки, Маріуполь)

КІНО І КІНОТЕАТРИ

Асоціації на слово КІНОТЕАТР

Чи часто відвідують кінотеатр ?

Більшість респондентів Сходу відвідують кінотеатри, ходять досить часто, не рідше одного разу на місяць. Проте деякі респонденти, переважно старшого віку, вже давно не були в кінотеатрах. Регулярно ходять до кінотеатру компаніями чи родинами. Полюбляють як і в інших регіонах відвідувати прем'єри.

Так, ходжу звичайно в кінотеатри. (Олександра, 32 роки, Харків)

В кінотеатри – часто, регулярно, в першу очередь с детьми, потому что двое детей – старшей дочке 20, а сыну 15. (Наталя, 48 років, Харківська область)

В період до карантину ходив майже кожен місяць по два рази, а під час карантину на жаль. Останній раз був у кінотеатрі рік назад (Дмитро, 25

років, м.Борове)

Хожу в кінотеатри 1 раз в місяць точно. В цьому році була раз 10, напевно. (Оксана, 43 роки, Краматорськ)

Нечасто хожу в кінотеатри. На свідання хожу в кінотеатри, с подругами. Даже если приїжджаю в другий город, и у меня время как-то надо убить, я иду в кінотеатр. (Анна, 25 років, Ясногорськ)

До карантину я ходил в кінотеатр может раз в місяць. (Валентина, 22 роки, Маріупольський район)

До пандемии, у нас с дочерью была традиция, ходит каждый місяць в кінотеатр на полнометражные мультфильмы. Потом, во время пандемии кінотеатры закрылись и сейчас ждем когда пойдут какие то премьерные показы. (Тетьяна, 56 років, Северодонецьк)

На які фільми ходять ?

Ходять переважно на фантастичні, пригодницькі фільми, оскільки їх добре переглядати на великому екрані. Родини ходять на дитячі фільми, мультфільми. Деякі люблять фільми засновані на реальних подіях.

Останній фільм на якому була, це було взимку, цього року «Аферистики». (Наталя, 37 років, Харків)

Желательно комедия, потому что сейчас сегодняшняя жизнь не очень веселая. (Сергій, 67 років, Харківська область)

Ну останній раз я ж казав – Зоряні війни. Це фентезі чи фантастика, ну більше фантастичне. (Олександр, 26 років, Харківська область)

Фильмы, которые в 3D сейчас – это просто писк. Дома этого не посмотришь. Фильмы, которые мне очень понравились – я до сих пор под впечатлением, это Мир Юрского периода, как эти птеродактили влетали прям на тебя – дома этого не увидишь, а вот в кінотеатре это просто хорошо. С детьми мультики – да, это тоже очень хорошо, для них это в новинку, потому что часто они не ходят сейчас в кінотеатры, а вот так вот если выбратся – тоже праздник. (Анна, 25 років, Ясногорськ)

Со вселенной Гарри Поттера «Твари и где они обитают», точное название уже не помню. (Валентин, 59 років, Маріупольський район)

Фильмы люблю больше основанные на реальных событиях. (Валентина, 59 років, Маріупольський район)

В кінотеатры, где то раз в місяць мы ходим с дочкой. Смотреть полнометражные мультфильмы. (Василь, 51 рік, Северодонецьк).

Чим подобається чи не подобається в кінотеатрі ?

Відвідувачам кінотеатрів подобається великий екран, хороший звук, спецефекти, можливість отримати максимальні емоції. Для інших є важливою домашня атмосфера, можливість подивитися фільм на вибір і в невеликій дружній компанії

Потім мені здалось, що фільми в кінотеатрі переважно з одним сюжетом, одне на одне схожі. (Олексій, 32 роки, Харків)

В прошлом году я прозрела. Ощущения фильма, который ты смотришь с большого экрана со спецэффектами ни с чем не сравнимо. Не важно, на какой фильм ты идешь, в кинотеатре ты получаешь максимально много эмоций и отдыха. (Марина, 50 років, Краматорськ)

Вообще кинотеатры я люблю, потому что звук объемный для моих ушей намного приятнее, чем слушать с телефона или с ноутбука. (Настя, 51 рік, Краматорськ)

Разочаровываешься и перебираешься больше как-то на старое кино, где привыкаешь в принципе, что можно посмотреть в любое время когда тебе удобно, и никто не будет сидеть, чавкать рядом с тобой или пинать тебя в спину, что-нибудь ещё такое. Неоднозначно отношусь к кинотеатрам. Вроде бы нравится, потому что и 3D есть, и хороший звук – да, это замечательно. С другой стороны хочется посмотреть так, чтобы не было постороннего шума, в уединении, в компании друзей небольшой (Александра, 22 роки, Краматорський район).

. Дехто не любить дивитися україномовні фільми, особливо якщо це жахи.

А после того, как стали показывать на украинском языке, то не сильно и тянет. Объясню сейчас почему. Я прекрасно владею украинским языком. Понимаю его. Просто идти в кинотеатр на американский ужастик или боевик, с переводом на украинский язык... украинский язык, он очень мягкий, и смотреть ужастик на украинском, для меня это превращается в комедию. Поэтому, не было такого. (Анатолій, 51 рік, Маріупольський район).

Ходять самі чи з компанією ?

В кінотеатри ходять переважно колективно з друзями, знайомими, родичами.

Хожу с друзьями. (Анатолій, 18 років, Краматорськ)

С семьей, сам не хожу. (Сергій, 40 років, Ясногорск)

До пандемии я чаще посещала кинотеатры, в основном с друзьями, ещё я могу пойти с семьей. (Александра, 22 роки, Краматорський район)

Обычно это с друзьями, либо с девушкой. (Валентин, 22 років, Маріупольський район)

С семьей. С супругом. (Маргарита, 30 років, Маріуполь)

Що заважає ходити частіше ?

Найчастіше походам в кінотеатри перешкоджають фінансові проблеми, пандемія, зайнятість, навчання.

Скажу відверто, в останній рік, внаслідок пандемії, внаслідок фінансових проблем – майже не відвідував кінотеатри. (Антон, 25 років, Харків)

Ходили семьей, на мультим. Ходим редко, времени не хватает. Но хотелось бы больше, чаще. (Альона, 35 років, Северодонецьк)

Чи були на українських фільмах?

Респонденти Сходу теж цікавляться українськими фільмами, особливо згадують історичні стрічки та фільмами на патріотичну тематику (Черкаси, Захар Беркут, Забуті). Частина респондентів здебільшого полюбують комедії (Скажене весілля). Проте саме на Сході найчастіше респонденти вважають, що якісного українського кіно досі не існує і сучасні українські фільми ще не відповідають стандартам світового кінематографу. .

З українських фільмів дивився на великому екрані «Тарас Бульба» і «Захар Беркут» - якість відмінна. (Микола, 43 роки, Харків)

Дуже люблю фільми, особливо українські. «Черкаси» - мій улюблений фільм. Я його переглядаю і завжди плачу під кінець фільму, коли головного героя підстрілюють на кораблі. Це не суть, тобто, це досить гарний фільм і не тільки. (Олександра, 32 роки, Харків)

Украинское кино очень сильно стало улучшаться, стало намного красивее, лучше снимается, без тряски рук и без прочего. «Тени забытых предков» конечно классно, но последний классный украинский фильм, который я смотрела, называется «Забуті». Он невероятный. Я надеюсь, что Украина будет продвигать именно такой стиль и такой план съемки. (Настя, 51 рік, Краматорськ)

Скажене весілля, по моему (Дмитро, 35 років, Краматорськ)

Некоторые фильмы 95 квартал выпускал, я на всех была. И даже был местный фильм – режиссёр краматорский снимал, мы тоже ходили на премьеру. (Анна, 25 років, Ясногорськ)

«Шалене весілля» да, и еще «Я, Ты, Він, Вона» не плохой фильм. (Маргарита, 30 років, Маріуполь)

Украинских фильмов я даже не знаю, чтобы хотелось пойти. Если вы назовёте хоть один наш фильм, такой чтобы громкий, может быть я бы его и посмотрел. У нас нет на Украине киноиндустрии. Назовете мне хоть один? (Анатолій, 51 рік, Маріупольський район).

МУЗЕЇ

Асоціації на слово МУЗЕЙ

Де і коли були і що там вразило ?

Опитані мешканці Сходу України проявляють інтерес до музеїв, вони бувають як в місцевих краєзнавчих музеях так і в музеях інших регіонів (Кам'янець-Подільський, Рівне, Київ). Респонденти відмічають, що особливо цікаво бувати в музеях, коли там відкриваються нові експозиції чи відбуваються якісь події наприклад день селфі інше.

Я можу два слова сказати. Був у свій час, може рік тому, у харківському історичному музеї – це унікальна пам'ятка архітектури, там багато усіляких експонатів. Захоплює експонати усіх історичних епох. (Антон, 25 років, Харків)

Я їздила в Кам'янець-Подільськ, в замок. А в музей ще в школі ходила, даже не пам'ятаю, що там як. В Кам'янець-Подільськ коли їздила, то мені дуже сподобався там замок, і в замку був якийсь костюл. Побудова в нього така була - всередину зайшли, атмосфера наче опинилися в ті времена, якісь тамплієри, щось таке. Атмосфера там така ошуцається. (Оксана, 47 років, Харківська область)

В музеї я був на своїй малій батьківщині, в місті Рівному. Доволі не про самі музеї, а про історію будівлі, в якій зараз розміщується краєзнавчий музей. Дуже така складна – ну не складна, але цікава історія, тому що ще в 19 столітті в тій будівлі розміщувалася російська чоловіча гімназія, де викладала така відома особистість – відомий український історик Микола Костомаров. В 20 столітті це чим цікаво, тому що на території цієї будівлі розміщувався рейх-комісар України Ерїх Коґ. Фактично та той час Рівне на період Великої Вітчизняної Війни - Рівне було центром рейх-комісаріату України. Ну а уже з кінця 20ого і до сьогоднішніх днів там розміщується краєзнавчий музей. Музей поділений на декілька експозицій, він складається з двох поверхів. Розміщені вони – ці експозиції, дуже вдало, тому що розміщується історія від первісних часів, які були представлені на нашій території знахідками відомого археолога Богдана Прищепи. Також стараннями його дружини була написана книга – Краєзнавство Волині, Олени Петрівни Прищепи. Від первісних часів, і прослідковується аж до сьогоднішнього часу. Це саме коли я був, і що саме про музей моєї малої батьківщини(Олександр, 26 років, Харківська область)

Наш музей достаточно интересный, потому что там выставляли разные восковые фигуры. Это было классно, там часто привозили разных известных людей. На втором этаже выставочный зал и там практически было так, что 26-го была фотовыставка, 27-го была картинная выставка, а 28-го скульптуры выставляли. Практически каждый день какие-то выставки были. В Полтаве очень много музеев. Но они, в основном, исторические, там больше галереи. Еще Краматорск очень интересен тем, что музеи выставляются на природе. У нас есть библиотека и какое-то время там была зона, на которой выставлялись картины Марии

Примаченко. Музеи сейчас пытаются максимально привлечь к себе внимание и это классно. (Настя, 51 рік, Краматорськ)

Была в музее может раза два. Первый раз просто мимо мы проходили и там была какая-то выставка на втором этаже – мы попали в музей. А вот второй раз мы пошли, когда музей Краматорска объявил, что у них день селфи – это очень прекрасная, мне кажется, задумка музея. Мы коллективом – так как фотографы, пошли в музей, все оделись в старинные наряды, каждый выбрал себе возле какой локации он будет фотографироваться, и мы все там провели целый день мейясь там платьями, бусиками, шляпками старыми.э У меня даже дома сейчас – мне подруги потом подарили на день рождения, на холсте мою фотографию в стиле 60-тых. Задумка самого музея – привлечь молодежь, была классной, сделать День селфи. Это было замечательно, и вот последнее, на День вышиванки городской голова со всем там исполкомом пошли в музей фоткаться в вышиванках – мне кажется это тоже было очень здорово. То есть, это зависит ещё от музея, как он привлечет людей – ведь не всех интересует что там и как там, все думают что это скучно. А это надо смотря как подать (Анна, 25 років, Ясногорськ).

Последний раз были в музее осенью прошлого года. Были в краевенческом музее Мариуполя. Семейей выезжали. Большие поехали, потому, что ребенку нужно было показать это направление. Ребенок оттуда вышел с восхитительными, неповторимыми впечатлениями. Много чему удивлялся. Много фото сделали. Выезжать получается осенью или зимой, когда больше в семье времени свободного остается. В другие сезоны не получается.(Олександр, 33 роки, Маріуполь)

Как уже Анатолий сказал, у нас в Толаковке очень хороший музей. Потом, в Мариуполе, так же бывал. В Киеве тоже, в музее. Потом в Крыму. В Саратове побывал один раз в музее, давно, еще до конфликта это было. Там музей военной техники, очень запомнился сверхзвуковой самалет, такая, очень интересная машина. В Палестине тоже был, в святых местах. Там тоже очень много всего интересного. (Вячеслав, 46 років, Маріупольський район)

Краевенческий был музей. Но здесь, по своему опыту, последний раз ходил в него в школе, а вообще там маленькая площадь. Мне нравятся музеи в больших городах. Последний раз мы в Полтаве были, в музее Великой отечественной войны. А когда маленький город, музеи обычно там маленикие. (Сергій, 44 роки, Северодонецьк).

Найбільший недолік сучасних музеїв пов'язаний з тим що на думку деяких респондентів музеї не модернізуються, не вдосконалюються.

Я последний раз в музее была еще когда в школе училась. Раньше может там что то и было нормальное, а сейчас мне кажется этим никто не занимается. Если бы было что то интересное, если бы это как то рекламировалось то да. А сейчас мне кажется в музеи ходят либо школьники на каникулах, либо бабушки. Но это мое мнение. (Христина, 25 років, Маріупольський район).

Знаєте, я чесно говоря музеи не люблю. Не хожу, правда. Мне больше нравятся какие то культурно массовые мероприятия как на день города, на площади проводят. Музеи для меня скучно. (Василь, 51 рік, Северодонецьк).

Які музеї подобаються ?

Респонденти Сходу цікавляться переважно історичними музьями, інтерактивними музеями. Було також зазначено, що в умовах карантинних обмежень досить цікаво також відвідувати і віртуальні музеї.

Я позитивно ставлюсь до музеїв. Бо це, по перше – давнина, історія. Там збираються найвизначніші пам'ятки, які свідчать про історію, побут, життя. Що стосується музеїв України, то їх дуже багато. В кожному місті зазвичай є краєзнавчий музей, який розповідає про історію краю. Є якісь музеї, які характерні для тієї чи іншої місцевості. Наприклад в Житомирі є музей космонавтики, в Києві музей під відкритим небом Пирогова, який характеризує пам'ятки всієї української держави. Насправді не дуже люблю їх відвідувати, бо музеї сучасної України, вони відстали від життя. Вони не інтерактивні, не цікаві, не утримують увагу відвідувачів. Якщо порівнювати їх з музеями які є у світі – наші музеї дуже сильно програють. в цьому напрямку напевно необхідно працювати, щоб люди хотіли їх відвідувати. Бачу, із стрічки фейсбуку, що вже починають це робити. Наприклад, у Києві є з'являються інтерактивні музеї, де можна щось пощупати, зробити, відчутти як відбувається той чи інший процес. Колись була в музеї води у Києві – цікаво. Побільше б таких музеїв. Минулого року не відвідувала музеї і поки що не планую. (Наталя, 37 років, Харків)

На свій превеликий жаль і сором останній раз в музеї я був років п'ять чи шість назад, коли ще навчався. Це був Київський музей Другої світової війни, що знаходиться під Батьківщиною-мати. Почнемо з того, що Київ сам по собі – один великий музей. А про сам музей можу сказати – я не знаю правда, як зараз там. Але коли я був – я дуже советую всім туди поїхати, бо дуже цікавий музей, є багато на що подивитися. Ті самі танки, техніка, яка стоїть біля самого музею, з якою можна фотографуватися, там стоїть багато інформації про неї (Дмитро, 25 років, м.Борове)

Выставка старинной мебели, посуды, интерьер. (Анатолій, 18 років, Краматорськ)

Мне нравится то, что есть возможность виртуально попутешествовать по музеям других стран. Я недавно посещала Лувр с помощью Интернета, и мне очень нравится то, что – ну конечно впечатления другие, когда вживую это видишь, понятное дело. Меня больше впечатляют зарубежные музеи. У нас – я знаю, есть академический в Краматорске – там, где Укрпочта. У меня там был племянник – пришел, поделился со мной, показал фотографии, сказал о выставке, ну и я там побывала эмоционально с ним. Но лично я пока не посещала музей. (Александра, 22 роки, Краматорський район)

Я стараюсь, если где то бываю, стараюсь музеи посетить. Это всегда

культура и память этой местности. К сожалению, как карантин зашел они все закрыты. Туда не попасть. А так, если где то есть исторические места, то я стараюсь посещать. В Германии знаю есть такая деревня, где показано. Как люди жили еще очень давно. Когда все или в одном месте, вместе с животными. Как они грели друг друга, как они там спали в нишах, сидя. Вообще, каждая культура, каждая страна – это очень интересно. (Валентина, 59 років, Маріупольський район).

ГАЛЕРЕЇ

Респонденти вказують що люблять бувати на цікавих місцевих виставках, зокрема згадали фотовиставку Рябініна в Краматорську, картинні галереї Черненка. Деякі респонденти згадали художню виставку “Схід та Захід - єднаємося”. Дехто зазначав, що він відвідав виставку робіт Куїнджі.

Шесть лет назад был в художественном музее. Была галерея-выставка, посвященная Чернобыльской трагедии. Вот и всё за последние, так сказать, пять-шесть лет. (Сергій, 67 років, Харківська область)

У нас в музее есть выставочный зал и там постоянно какие-то фотовыставки. Рябинин выставляется, наш Краматорский фотограф. И картины Черненко выставляет свои, очень классные. Это очень интересно, потому что, в основном, картины показываются именно Украины. Рябинин ездит по Украине, делает какие-то специфические кадры. В Краматорске тоже он их делает, очень круто. Он показывает нашу страну, наш край, наш Донбасс, наш Краматорск с какой-то другой стороны. Не со стороны машиностроения, а со стороны красоты природы, и он делает это очень красиво. Черненко рисует картины в таком своем приятном домашнем стиле и это очень красиво. Ты всегда хочешь вернуться и посмотреть на ее картины. Последняя ее выставка была где-то в начале апреля, давно. (Настя, 51 рік, Краматорськ).

Я бы наверное в первую очередь обратила свое внимание на художественные галереи, открытые выставки художников, ярмарки. Общаться с людьми в этой местности и от них узнавать, где они черпают вдохновение для своих работ. Особенно меня восхитила выставка – была в Краматорске в Апреле. “Схід та Захід - єднаємося”. Там было очень много работ молодых художников, я была впечатлена, потому что я не думала, что у нас так много талантливых художников. (Александра, 22 роки, Краматорський район)

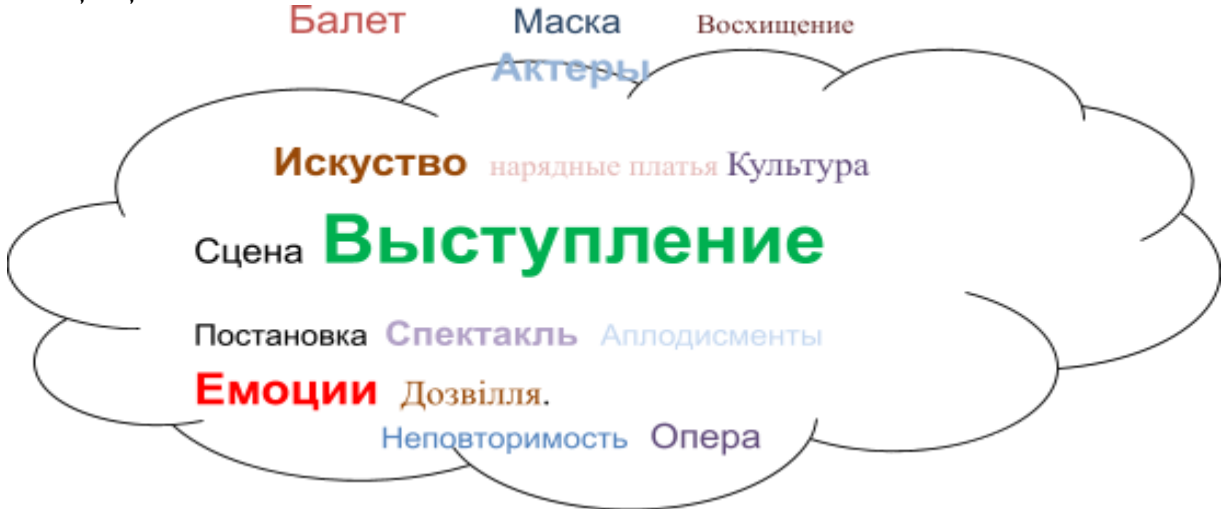
Ну, как я говорил, в Куїнджи бывали. Ну, а так... у нас очень много живет в поселке таких, самобытных людей, которые бисером вышивают и крестиком. Моя классная руководительница бывшая, она делает очень хорошие картины из натуральной кожи. У нее выставка была в Мариуполе, в ДК при комбинате имени Ильича. С Вячеслав 46 років 56 роківом кстати мы там были. Вот такого плана. (Анатолій, 51 рік, Маріупольський район)

Там галерея искусств. Там очень часто обновляются выставки, проходят встречи с интересными людьми. Проходят концерты. Я туда очень часто хожу. А еще, в 40 километрах от Северодонецка, в Новоайдаре,

есть замечательный музей украинского костюма. (Тетьяна, 56 років, Северодонецьк).

ТЕАТР

Асоціації на слово ТЕАТР

Респонденти Сходу зазначають що після подій 2013-14 років відвідувати театр стало складніше, оскільки деякі театри переїхали. Дехто з мешканців сільської місцевості вказує, що ніколи не бував в театрі, хоча б і хотів сходити туди з дітьми. Особливою увагою і шанною користуються Харківські театри.

Скажу, что опыта посещения театров в моей жизни вообще не было. Это связано с тем, что родился и проживал от Мариуполя в 40 километрах, родители не прививали такое направление, такое развитие. Сам не ходил уже после того как переехал на эту территорию. Семья, стройка. Хотелось бы такой опыт привить соим детям. Все таки, думаю, дети подростут, нужно будет спланировать время и обязательно выбратсья. (Олександр, 33 роки, Маріуполь)

Я хотів би трошки додати, що до пандемії також відвідував наш Харківський театр опери та балету. Приходив на оперу «Чіо чіо сам» Пучіні, це опера, яка написана за мотивами роману «Дама з камеліями». Такий, дуже не стандартний сюжет, постановка нашого харківського режисера Армена Калаяна, який завжди відрізнявся не стандартним баченням постановок театральних, підбором акторського складу, реквізиту. Наш харківський театр я вважаю, який називають ще Схід опера, це його сучасна назва, він проводить дуже багато сильних вистав. Ми можемо бачити у дуже багатьох театральних висновках. Тому, моя особиста думка, що наш харківський театр можливо показує оперні вистави не гірше ніж світові Європейські театри. Тобто, він може з ними конкурувати і це дуже тішить, що наша Україна багата такими талантами. (Антон, 25 років, Харків)

Ну вот сегодняшний день я скажу честно, что вот последние полтора

года очень сильно поменяли жизнь, потому что если до этого хотелось, хотя бы раз в месяц, раз в два месяца ещё ходили куда-то, и в кинотеатр почаще, то в последнее время. Денежный вопрос – он все равно прижимает, как бы там не было. Если, скажем, там потратить на те же самые концерты – ну с театром подешевле, понятное дело. Ну всёравно предполагает все-таки денежные затраты в том числе. Опять же, начинаешь искать альтернативу, потому что интернет – для меня на сегодняшний день, потому что я была далека от него. Многие моменты заменил. Хотя понимаешь, что театр – это большее искусство даже, чем в кино – потому что в кино 125 дублей может быть, а в театре – это одно, и человек выкладывается намного больше, и всегда такое вдохновение наступает после того, как ты видишь живых людей – это живое представление. Поэтому да, с детьми ходили достаточно часто. Раньше очень часто ходили, но последние полтора года вот просто жизнь разделилась на До и После. И какая она будет завтра, я даже сказать не могу на сегодняшний день (Наталя, 48 років, Харківська область)

Мы ходили в театр для того, чтобы набираться опыта. Обычно приезжали балеты разные в Полтаву, и «Жизель», и «Лебединое озеро». Это все еще разбавлялось театральными обыкновенными постановками: актеры, музыка, все в таком плане. Это очень круто, когда ты можешь себе позволить просто прийти. Причем, билеты не дорогие как в Краматорске, так и в Полтаве. Ты можешь достать 50-100 грн из кармана просто для того, чтобы 2-3 часа посидеть и насладиться тем, что культура то продолжается. Не только машины по городу ездят, не только ты в интернете можешь смотреть что-то и учить, а ты еще можешь отвлекаться от этого внешнего мира, то есть ты можешь находиться в какой-то сказке. Это очень круто. А когда ты в этом еще и участвуешь, то это круто. (Настя, 51 рік, Краматорськ)

Я могу сказать. Была в театре. По-моему, это было до пандемии, на нескольких: Черный квадрат, с Русланой Писанкой какой-то приезжал – не знаю как называется. Хожу, потому что некоторые друзья могут предоставить билет. Но если бы у меня был выбор между театром и, например, концертом какой-то друппы – я бы пошла на концерт, потому что даже был такой случай, что мне подарили билеты на спектакль – Лебединое озеро. И мы пришли с друзьями, и минут через 20 мы просто с хохотом оттуда ушли, чтобы нас не выгнали. Потому что мы не можем воспринимать то, что происходит на сцене – может не такое поколение, может не такое развитие, но мы не понимали, что этот мальчик в лосинах прыгает, без слов, без ничего. И мы развернулись, ушли в кино (Анна, 25 років, Ясногорськ)

Вот например, смотрела я «Фридо» . Это очень такой персонаж известный, с многогранной жизнью, а его показали... если бы перед спектаклем не рассказали кто это, то было бы не понятно. Мне не понравилось как представили. Атмосфера театра тоже уже не та, но мне

очень нравится там атмосфера, воздух. Жаль что у нас нет балета, я была за границей на балете, очень мне понравилось. Если бы у нас был балет, было бы отлично. В театре декорации совсем другие стали, какие то палеты с магазинов, раньше другое было. Я вот смотрела «Белая птица» это рок опера была, там впечатления у меня были лучше всего. А так, голые девичьи которые бегают по сцене, не мое. Но все равно хожу, потому что люблю. (Валентина, 59 років, Маріупольський район).

Ну, у нас с 17 года, в связи с известными событиями Луганский областной драмтеатр переехал в Северодонецк. К сожалению я туда так и не выбралась. Местные постановки очень часто в ДК химика бывают. Когда то давно ходила. Сейчас, к сожалению, меньше посещаю. (Тетьяна, 56 років, Северодонецьк)

КОНЦЕРТИ

Асоціації на слово КОНЦЕРТ

Чи є концерти на місцевому рівні? Які вони?

Респонденти Сходу зазначають, що концертів місцевої самодіяльності на регіональному рівні проводиться досить багато як правило до визначних регіональних і державних свят. Останніми роками на Схід почали приїжджати також багато відомих українських колективів та співаків, зокрема Онука, Океан Ельзи, О.Тогвалд, Джамала, Могилевська, Винник та інші, які досить часто виступають безкоштовно і їх можна послухати прямо біля свого будинку. Проте деякі респонденти зазначили, що вони бояться відвідувати такі концерти оскільки остерігаються терактів та диверсій.

Так, ви знаєте, мені доводилося, знову ж таки, до пандемії, відвідувати концерти. Ми з дружиною ходили на концерт до нашої юридичної академії. Це наша харківська юридична академія, там є приміщення для концертів. Туди приїждить дуже багато артистів. Ми з дружиною були на концерті Олександра Пономарьова, який приїжджав з туром до нас. Дуже сподобалось.

Дуже професійний артист, професійна людина. Він закінчив також нашу Канівську консерваторію, мені це дуже близько і дуже сподобалось. Також проводив концерти наш харківський артист – Віталій Лавко, який дуже добре співає. Цікавий, впевнений у собі чоловік. Також наші харківські співаки Надія Кондрі, Олег Литенко... багато таких артистів, які не дуже видатні у межах нашої країни, але на місцевому рівні їх багато знають...(Антон, 25 років, Харків).

Подобаються концерти народної творчості. Саме або народний спів, або різноманітні українські народні танці. Раніше доволі частенько коли приїжджали народні ансамблі, можна було подивитися або в парках, на естрадах, або в міському будинку культури – дуже цікаво. (Олександр, 26 років, Харківська область).

Да, и к нам часто еще приезжают бесплатно всякие крутые группы по типу «O.Torvald», «Океан Эльзы», Джамала и прочие. Они приезжают иногда даже бесплатно для жителей Краматорска. Платно приезжают тоже и цена подешевле конечно, чем в Киеве, Харькове, но, тем не менее, не так сильно хочется отдавать такие деньги, чтобы сидеть в душном зале. Проще дождаться, когда они приедут бесплатно (Настя, 51 рік, Краматорськ)

Очень много кого приезжает в Краматорск в последнее время. Наш город очень быстро развивается. Все мероприятия происходят с грандиозными концертами. Последним, уже как говорили, было выступление Тарабаровой на Дне Конституции, но в эти дни еще проходил кавер-концерт. Это выступление небольших местных групп. Это было очень интересно. У нас был на прошлых выходных день Водоканала в саду Бернацкого, куда приехала какая-то Харьковская джаз-группа. Они там дали такой драйв, что тысячи людей просто танцевали на набережной. Это было здорово. Алёша была у нас недавно. Но это было в ресторане-баре. Без обмежень, в скайп. К нам приезжал Сергей Жадан, он приезжал со стихами, а потом с рок-группой они тоже давали концерты и это было классно. (Оксана, 43 роки, Краматорськ).

Хочу сказать, что в Краматорске за последние годы – будем считать от 14 года, - очень много концертов прошло. Все они конечно не просто так проходили, а посещались каким-то праздником. Народные депутаты приглашали различных артистов. И “Без обмежень”, и Олег Винник, и Могилевская – ну очень большое количество. Мне очень запомнился – был у нас такой, год, три года назад – День села. У нас в Краматорске несколько поселков – в каждом поселке выступала какая-то группа. Я объездила наверное все поселки, в один какой-то не попала. Это настолько классно, когда жители посёлков не могут выехать в город – потому что добираться тяжело, концерт заканчивается под ночь. Им дали возможность от просто выйти с хаты как говорится – и тут у тебя сцена, тут у тебя всё шо хочешь. Адреналин полнейший, и тебе не надо никуда ехать – ты просто сидишь возле своего дома, лускаешь семечки и слушаешь как какая-то крутая

рок-група поет. У нас Краматорск с этим развивается в полном ходу и я знаю, что сейчас планируется в августе приехать очень крутые артисты, и мы все ждём (Анна, 25 років, Ясногорськ)

Ну концерты, если говорить только про приезжих певцов, то всегда хочу, но всегда что то есть поважнее. Вот ,у нас в городе проводится фестиваль на пляже три дня, там была. Но это больше уличный формат, как уже сказали. То я такое не очень люблю, там скопление людей, много пняных... а вот в концерты, которые в ДК приезжают, то на такое бы сходила.(Катерина, 21 рік, Маріупольський район)

С начала военных действий точно нигде не был. Потому, что время не сильно спокойное и не сильно доверяю молодежи, которая проводит эти концерты. Ведь все они проходят на открытых площадках, там вход свободный. Такие мероприятия стараемся обходить стороной, потому что нет уверенности, что вернешся невредим. А тем более, выходить с семьей, это не безопасно. А раньше, в довоенное время выезжали с однокурсниками на день города. Тогда ситуация была поспокойней. Но это больше чтобы отдохнуть. Не послушать этих артистов, а немного развлечься, побыть в шумной компании. Немножко другие были взгляды и другая была заинтересованность в этих всех концертах. Вот так вот.

Да, конечно. У нас проводится ежегодно день поселка. Отмечается громко, красочно. Больше уже стали этому уделять внимание. Стараются завлечь молодежь, вернуть всех к изни. Такое направление у нас в поселке проводится.(Олександр, 33 роки, Маріуполь)

Был концерт на день города. Я не очень люблю оркестры, но тот что приезжал с Харькова Прайм оркестр, он просто зажег. Сделал этот день. Это было очень интересно, это был оркестр с современной музыкой. Я была в восторге. Да многие зрители, именно от этого оркестра были в восторге. (Анастасія, 23 роки, Северодонецьк).

Чи дорогі квитки на концерт відомих виконавців ?

Ціни на квитки відрізняються в залежності від рівня співака чи групи

Ну, на рахунок білетів міська влада старалась організувати все так, що по-перше білети не вартували аж захмарну кількість. Щоб не була захмарна вартість, щоб дійсно з утра, коли люди різних категорій і з різними фінансовими можливостями приобцились к культурі. (Олександр, 26 років, Харківська область)

Потом проблема покупки билетов, очень дорого. Раньше это было от 200 грн, сейчас только от 600 и это очень дорого.(Настя, 51 рік, Краматорськ)

Объясняю: цена билета на Писанку, и цена билета на Без обмежень примерно одинаковая – 350 гривен. То есть, естественно я выберу Без обмежень, где я получу больше удовольствия (Анна, 25 років, Ясногорськ).

ЕКСКУРСІЙНІ ТУРИ УКРАЇНОЮ ЧИ ЗА КОРДОНОМ.

Де були і що там вразило ?

Мешканці Сходу люблять подорожувати Україною і бувають в різних регіонах. Деякі з них - заядли мандрівники. Багато хто побував на Західній Україні. На відпочинок досить часто їздять в Крим. Також подорожують за кордон, найбільше в ближнє зарубіжжя, зокрема в Росію, в Туреччину, Єгипет. Деякі респонденти були також в європейських країнах, зокрема в Німеччині, Чехії, Венгрії. Дехто згадував навіть про Індію. Позитивно слід відзначити, що деякі респонденти акцентували увагу на тому, що в Україні дуже багато цікавих місць і історичних пам'яток.

Я взагалі дуже люблю десь бувати, щось відвідувати. По Україні була практично у кожному місті, розпочинаючи від заходу до сходу, від півдня до півночі. В кожному місті є що подивитися. Якщо ми наприклад беремо Запоріжжя – там обов'язково Хортиця, музей українського козацтва. Якщо ми беремо західні Українські землі – там дуже багато пам'яток архітектури, замки. Якщо ми беремо Львів – багато цікавих церковних споруд, соборів. Київ звісно дуже цікавий своїми архітектурними пам'ятками. Якщо брати південь, то там так само, наприклад таж Пятницькова церква. Також можна дивитись на наші морські узбережжя. Наприклад, того року я відкрила для себе Кінзбурську косу, залишилася в захваті. Це дійсно цікаве місце, де раджу всім побувати: дике, чудова флора та фауна, морські мешканці, дельфіни щоранку припливають на узбережжя і супроводжують з сьомої до десятої всіх, хто там плаває. Тобто, в Україні є дуже багато гарних місць, вони дійсно цікаві, є що дивитися. Якщо порівнювати, ось я бачу з закордоном ви питаєте, то і за кордоном дуже багато де була і по Європі, і по Азії, і просто традиційна Туреччина і Єгипет. За красотою Україна не поступається. Що стосується сервісу, то треба трохи підтягувати.. (Наталя, 37 років, Харків)

На самом деле по Украине за минувший рік очень много интересных мест по Харьковской области. Есть у нас пустыня – наврядли, я допустим тоже не знала – это Кицевская пустыня. Мы очень часто пытаемся уехать за рубеж. Я не против зарубежья, и в этом плане я очень люблю свою родину, потому что вот если Вы ещё не были – найдите в интернете - Кицевская пустыня. И я больше чем уверена, если бы это было за рубежом, там бы уже было всё красиво поставлено, и всё это было бы на потоке. А это у нас есть. У нас есть необыкновенное место – поющие террасы. Это уникальное место, где звук идет вообще по другому. Я не могу сказать, что это слишком большое пространство, но это опять же таки исторический музейный комплекс. В чем там прелесть – любой звук звучит совсем по-другому. Очень понравился опять же, с другой стороны, Краснокуцкий дендропарк – но немножко удручающая была картинка на фоне того, что были в Софийском парке – это Черкасская область. Территория там большая, там более дорогостоящий и более красивый. Но мне показалось, что в Харьковской области этому всему мало уделяется финансирования. Поэтому само место тоже очень-очень красивое. Потом опять же таки

может кому-то будет интересно. Мы были в Соленодаре – это то, что приемлемо по не так далеко и не так дорого. Сама история, как эта соль добывалась, как это всё происходило – тоже всё очень понравилось в этом плане. Дальше Ася говорила про музей в Опишине – это там, где как раз скульптуры под открытым небом. Оказывается у нас тоже есть очень много талантливой молодёжи, и мне очень понравилось это место. Много разных изделий из глины показывают, насколько у нас креативная молодёжь – это сложно описать. Да, безусловно – Хортица, у нас в Харькове та же самая Шаровка, музей. Да, тоже в грустном состоянии, но мы там получили удовольствие конечно от природы самой. Что ещё вот из последнего последнее. За рубежом я не могу сказать, что я была во многих местах. Больше всего нравится, наверное, быть в тех местах, где я ещё не была. Всего-лишь это была Венгрия, Египет, Турция, больше всего мне понравилось в Индии. Это была паломническая экскурсия. Интересно поехать везде – на что хватает возможностей, денег. Зарубеж – красиво, но у нас тоже много хороших мест. Мне очень жаль, что мы не ценим того, что у нас есть, и в Украине этому уделяется мало финансирования. И всё это приходит в занепад. Когда мы впервые попали в Египет, и мы с самолёта увидели красный песок, где вообще ничего нету кроме этих несчастных пауков – но люди создали оазис. Было обидно за свою страну, в которой моря есть, зима-весна-лето-осень, но это всё у нас как-то ушло. Если что-то и есть по Харькову – те самые горнолыжные курортные моменты, то они очень дорогие. Для среднестатистического человека это будет очень дорого (Наталя, 48 років, Харківська область)

Каждый год бываю в Закарпатье. Езжу в Мукачево, Синегор и так далее. Был на экскурсии во Львове. Просто так приехал в гости, и мы поехали на экскурсию. Очень мне понравился Львов. Везде где бываю за границей, всегда экскурсии не обхожу стороной. С удовольствием езжу на экскурсии. На Западной Украине я бываю каждый год, но с пандемией уже два года я не был, потому что только вот собрался ехать в Марте в этом году, так объявили красную зону в Закарпатье, пришлось отложить поездку, хотя было все забронировано, но поездка отменилась. А так каждый раз я, когда приезжаю в Закарпатье, у меня там очень много друзей, я беру машину и езжу куда мне захочется с целью познания. Экскурсии бывают организованные, ну и бывают самостоятельные экскурсии. Мне захотелось, допустим, съездить в Ужгород, я поехал в Ужгород съездил. Не ждал, пока там будет групповая экскурсия, я сел на машину и поехал в Ужгород. Да, Закарпатье мне очень нравится, великолепная территория и область. (Михайло, 56 років, Краматорськ)

Потом посещали Феодосию, Керчь, в дельфинарий ездили – очень интересно было, и вот это 11-12 год, а потом в 13 году в Трускавце я была с подругой – целый месяц мы там отдыхали и смотрели весь город. Он небольшой, компактный, но очень красивый, мне очень понравился. А уже после этого в 15 году я ездила в Киев, я там немножко окультурилась, вот и

все. (Галина, 77 років, Пчолкіно)

Да особо не путешественница, но мне очень понравился Кривой рог. Так получилось, что в 14 году у нас тут было не очень хорошо, поэтому мы сели в машину и поехали. Дети были в Бердянске – заехали к ним, потом надо было устраивать жизнь – поехали в Кривой Рог. Сначала в Днепропетровск, потом в Кривой Рог. Город тоже промышленный, как и у нас, он очень похож на наш, но он больше, красивее – очень хотелось там осесть, поселиться, ну вот это наше: наши стены, наши квартиры, тарелочки-кастрюлечки – это все както очень тяжело переместить далеко, поэтому вернулись назад. (Анна, 25 років, Ясногорськ)

У меня сестра живет в Германии, поэтому мои все путешествия туда. Она у меня очень активная, я когда приезжаю, мы везде ходим, ездим. Вот в Нюрберге там Рейхстарг есть, который первый, музей, там выставлена очень история войны, Гитлера, стараемся найти что то такое, чтобы посмотреть. Парки там еще очень хорошие. Еще проездом была во Львове, было много свободного времени. Я сдала вещи и очень долго гуляла, и в церкви заходила и по историческим местам. Туров, таковых чтобы целенаправлено поехать не было. А так вот, если где то бываю то смотрю все. (Валентина, 59 років, Маріупольський район)

За последние 5 лет довелось побывать на набережной в городе Бердянск, довольно интересное место. Так же, была возможность, мы поехали в Краснодарский край России, там побывали в Олимпийской деревне, где проводились Олимпийские игры. В Сочи побывали. Где была подготовка к зимней олимпиаде. На трассе Формулы 1 побывали. Не на самой гонке, а просто посмотреть. Это такие места, максимально близко к Украине. В Европе еще не были. (Олександр, 33 роки, Маріуполь)

Последние 5 лет дальше Киева никуда не выбирались. До этого очень много объездили, и Россию, и Белорусию, и Украину. Были в Западной Украине: Ивано Франковск, Львов. Очень там понравился старый город. Одесса очень красивая, Дерибасовская и так далее. Николаев, Херсон, в Крым очень часто. И в Киеве я два раза в месяц был стабильно. А с 14го на 15й год поехал в командировку и на пол года остался там жить. В начале 15го года приехал обратно сюда. (Вячеслав, 46 років, Маріупольський район)

Я была в Закарпатье. Мне очень понравился Ужгород, Мукачево, Берегово. Там очень красивая природа, очень красивые замки, очень много истории которая погружает в давнину. Это вот то, куда я ездила буквально накануне пандемии. Очень хочется вернуться к поездкам. (Тетьяна, 56 років, Северодонецьк)

До войны был в Донецке. Красивый город. Есть театры, есть филармонии, парки. Был во Львове. Действительно прекрасный город, рекомендую его всем. Действительно исторический город, история ощущается в каждом камне который проходишь. Действительно уникальный город. Я бы еще раз туда поехал. (Сергій, 44 роки, Северодонецьк).

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ

Якими мережами користуєтесь ?

Респонденти найбільше користуються Інстаграм, Вайбер, Телеграм, Фейсбук, WhatsАppом. Деякі опитані взагалі не користуються соціальними мережами.

Я користуюсь усіма соціальними мережами. Це і фейсбук, і інстаграм, і тік-ток, і інколи продовжую заходити в однокласники. (Наталя, 37 років, Харків)

Ну с точки зрения социальных сетей – это в первую очередь фейсбук, самая оптимальная для меня. Когда-то был контакт, однокласники – да, я там подписана, но не использую. И опять же таки – инстаграм, это классная вещь очень, но в силу того, что мне иногда хочется подумать о чём-то, а не просто посмотреть чужие фотографии – инстаграмом редко. Хотя соц. сети практически все есть. (Наталя, 48 років, Харківська область)

90% моего пребывания в интернете я даю укр.нету. Там я смотрю все новости, там я смотрю, какие есть направления развития науки что в Украине, что в мире. Всё, что происходит – в укр.нете в новостной линии очень много интересного. И финансов, и культурного – пользуюсь в основном укр.нетом. (Сергій, 67 років, Харківська область)

Facebook, Viber, Instagram, но не очень хорошо я его понимаю. Зарегистрировалась, потому что все в нем. (Марина, 50 років, Краматорськ)

Ну я whatsАppом пользуюсь и вайбером. (Галина, 77 років, Краматорській район).

Не поверите – я ни в каких соц.сетях не состою. Меня нигде нету. Ото только в интернет залажу, какие то вопросы посмотреть. А в соц.сетях меня нет. (Сергій, 42 роки, Маріупольський район)

Фейсбук. Я подписана на культурные мероприятия Мариуполя. На электронну почту мне тоже приходит много оповещений, где какие конференции проходят и по работе. И есть еще у меня по работе программа, где тоже приходят уведомления о каких то событиях..(Марина, 49 років, Маріупольський район)

Пользуюсь только вайбером. Это только для передачи какой то информации, видеозвьяз. У меня родители проживают на не подконтрольной стороне. Для этих целей использую. Инстаграм и все остальные не использую, потому, что нету надобности. Во вторых не считаю это, скажем так, чем то, что может развивать. (Олександр, 33 роки, Маріуполь).

Скільки часу там перебувають ?

Молодь проводить в соціальних мережах досить багато часу до 12 годин на добу

Скайп, вотсап і вайбер займає в мене 12 годин часу на добу. Переважно

для роботи і для інформаційних довідок. (Микола, 43 роки, Харків)

В інтернеті дуже часто гуглю якісь питання, які мене цікавлять. Проводжу в Інтернеті напевно десь около 80% свого вільного часу. (Микита, 25 років, м.Лісне)

Ну если прям в день, то – ну, час-полтора (Анна, 25 років, Ясногорськ)

Я очень много времени провожу в социальных сетях. Сейчас наверно трудно без них представить свою жизнь. (Катерина, 21 рік, Маріупольський район).

Що роблять в мережах ?

Соціальні мережі використовують переважно для роботи, для отримання інформаційних довідок, для спілкування з друзями, пошуку і перегляду фільмів. Шукають також інформацію щодо тих чи інших культурних подій. Досить часто їх використовують щоб викладати фото, події з особистого життя.

Що стосується соц мереж, то можу там гортати просто стрічку новин, дізнаватися щось цікаве, що відбувається в місті та в країні. Підписана на усілякі групи за інтересами, наприклад лікарі, спорт, освіта... все, що мене цікавить, на то поіпідписувалась. Відповідно, якщо мені нема чого робити, то я можу просиджувати там дуже багато часу просто читаючи інформацію. А якщо зайшов у тік-ток, то взагалі я не знаю де час дівається. Начебто там немає ніякого пізнавального контенту, я сама це розумію, але якось воно затягує. Останнім часом намагаюсь у фейсбуці розвивати свою сторінку і на це також йде дуже багато часу (Наталя, 37 років, Харків)

Примерно 70% моего пребывания в интернете это в основном в поиске – искать какую-то новую информацию, фильмы. Ну а остальные 30% - соц. сети, инстаграм, телеграм для общения с друзьями. Вайбер больше для общения с более старшими родственниками. Ну а так то ютуб да, тоже чтобы посмотреть какой-то фильм, сериал, или ещё какая-то информация.. (Дмитро, 25 років, м.Борове)

Я достаточно часто пользуюсь Instagram, Telegram, каналами, вот этим всем, Pinterest для того, чтобы узнавать про кино, книги и все остальное. Это достаточно развивающаяся часть нашей жизни и слава Богу хоть что-то. Мессенджерами пользуюсь всеми, Instagram да. Да, я делюсь тем, что я нахожу, тем что я вижу, своим мнением, потому что кто, если не мы? Если я сейчас не посоветую ту программу, которую дают мои девчонки, которые танцуют, если не я сейчас посоветую фильмы, которые увидела, то кто тогда посоветует? Я люблю этим делиться, и я этим занимаюсь. (Настя, 51 рік, Краматорськ)

А если говорить в общем Интернет – то Ютуб, люблю смотреть в идею о путешествиях, очень много смотрю. Психология, возможно обсуждение книг, клубы по интересу тоже есть. Это не клубы, по другому называется, но не суть. По скайпу могу ещё связываться с друзьями, которые тоже в

других странах, и родственниками, которые далеко сейчас

(Александра, 22 роки, Краматорський район)

В основном это инстаграм. Для фотографий. Для личного общения. Реже использую телеграм, там родительские и рабочие группы. А если хочется что нибудь посмотреть, то это наверное тик-ток. (Катерина, 21 рік, Маріупольський район).

. КАРАНТИН

Що змінилось під час карантину ?

Деякі респонденти зазначили, що зміни були відчутними, вони більше часу почали проводити вдома, більше уваги приділяти дітям, родині. Інші вказували на те, що нічого особливо не змінилось, просто стало більше заборон. Дехто стверджував, що вони зменшили свою фізичну активність, дехто навпаки – зізнавалися, що вони стали більше гуляти на свіжому повітрі.

Карантин безперечно змінив стиль життя. Змінився ритм життя, тому що, крім основної роботи, де я був викладачем, я працював у розважальному закладі, ресторані, і був певний прибуток, а під час пандемії і жорсткого локдауну, це все не працювало. Але, не дивлячись на все, я намагаюсь жити не за принципом, що «все купується і головне у житті тільки гроші», а все ж таки, намагаюсь знаходити якісь позитивні моменти. Все ж таки в мене є музична школа, я викладаю спів, до мене приходять діти, різна вікова категорія, і це радує. А так, взагалі я б не сказав що погано вплинуло, тому, що я з сім'єю, з своїми рідними людьми і це допомагає. (Антон, 25 років, Харків)

Совершенно ничего не изменилось. Только маска добавилась на лицо. (Олег, 50 років, Маріупольський район)

Переключились больше, вместо того, чтобы где то собираться в закрытых помещениях, больше стали гулять в парках. Прогулки на свежем воздухе. (Олександр, 33 роки, Маріуполь)

На карантине у меня ничего не изменилось. Работа перешла в плоскость удаленной. Я даже больше времени начала тратить, потому что на работе ты все-равно кооперируешься, быстрее все делаешь. Дома расслабленный вариант, и я потратила много времени, пока привыкла ко всему этому. Так как работа переходила в интернет, я тратила больше времени на интернет. По городу, конечно же, культура развивается. Я часто бываю в Киеве и когда тепло, могу до 12, до 1 ночи гулять, мне нравится все это. Конечно развивается сфера культуры. Досуг – это просто для души. Когда у меня есть возможность провести свой досуг так, как мне нравится, я получаю просто массу удовольствия. Больше как для души. (Марина, 50 років, Краматорськ)

Ну вот знаете, до пандемии у меня был более активный образ жизни. С друзьями общалась, посещали друг друга, а сейчас все сводится только к телефону – ну созваниваемся, на трубке сидим часто и всё, но этого мне не хватает. Мне не хватает общения моего возраста, живого. Телефон есть

телефон. А живого не хватает. И надеемся, что Господь даст нам такую милость, что это кончится скоро, и мы опять будем общаться по человечески, потому что это очень тяжело. Телефон есть телефон, а живое общение – это жизнь, а нам его не хватает (Галина, 77 років, Пчолкіно)

Честно, карантин как то не особо повлиял на нашу жизнь. У нас ничего не поменялось. Единственное, что карантин приносит массу неудобств: эти маски, эти все запреты... было такое, что может хочется пойти на какое то мероприятие, а их не организовывали из за карантина. (Анастасія, 23 роки, Северодонецьк).

Що почали робити більше, а що менше ?

Респонденти зазначали, що вони стали більше читати, дивитися фільми, займатися домашніми справами, користуватися Інтернетом. Вдарив карантин і по фінансовому стану.

Звичайно зменшились трохи фінанси. Стоїть все, не працює, менше деталей випустити стали. І звичайно ще лінь, лінь підняти голову з подушки в суботу, щоб кудись пройтись, по парку чи по скверу. І звичайно фінанси, трохи менше стала витратити на себе, хотілось би більше, грошей і так завжди мало. (Олександра, 32 роки, Харків)

На интернет больше стало времени. Больше потребление пошло. (Анатолій, 18 років, Краматорськ)

Больше наверное в интернете сижу. И книги читаю, и стараюсь полезным делом заняться – подтянуть английский, но при этом понятное дело, что и мессенджеры, и ютуб, и тик-ток – все это тоже присутствует в досуге (Александра, 22 роки, Краматорський район)

В сфере досуга мне не хватает времени на спортзал. Что я стала делать меньше – это встречаться с друзьями, ходить в караоке и в кино. А что я стала делать больше – наверное спать (Анна, 25 років, Ясногорськ)

Да. Больше были дома, больше читали, больше фильмы разные. Как то старались свой досуг проводить. (Світлана, 49 років, Маріуполь)

Стали сидеть больше дома, естественно читаем больше. Особенно зимой. (Валентинна, 63 роки, Северодонецьк)

Больше времени сейчас трачу на интернет. Меньше все развлекательные программы, опять же, из за карантина. Масочный режим подумолил. Поэтому больше сижу в интернете в Фейсбуке. (Василь, 51 рік, Северодонецьк).

ОЦІНКА ЗМІН КУЛЬТУРНОЇ СФЕРИ В УКРАЇНІ

Респонденти Сходу в цілому позитивно сприймають зміни, що відбуваються в вітчизняній культурній галузі. Вони зазначають, що підтримується український кінематограф, популяризується історико-культурна спадщина, підтримується концертна діяльність. Зокрема відбувається багато місцевих культурних заходів, багато українських співаків та груп приїжджають на Схід з концертами. Активно розбудовуються міста,

покращується їхня інфраструктура. Проте дехто вказував також на те, що галузь культури досі ще не фінансується належним чином.

Були також і протилежні думки, зокрема про те, що подібна політика держави сприймається як надмірна українізація і вона не однозначно позитивною. Респонденти апелювали до того, що в бідній, воюючій країні потрібно найперше розвивати економіку, а вже потім культуру. Лунали думки і про те що демонстративна націоналізація – вишиванка – це добре, але примушувати її одягати не потрібно.

Ну, мені здається так, зміни відбуваються, скоріш за все вони позитивні. Мені подобається та українізація яка була розгорнута, в певній мірі як на радіо так і по телебаченню. Мені подобається, що вкладаються кошти в український кінематограф і він розвивається. Мені дуже соромно, що я його не дивлюся, але люди дивляться і дають позитивні відгуки. Сподіваюсь, що і я до них приєднаюсь. Мені дуже подобається тенденція до виховання патріотично налаштованої молоді. Нарешті до цього починають привертати увагу. В суспільства розуміння з'являється, що все ж таки ми українці і починаємо в цьому дусі виховувати дітей. Сподіваюсь ці зміни будуть продовжуватись і розвиватись ще більше. (Наталя, 37 років, Харків)

Значит, развитие культуры реально заметно. Да, хотелось бы больше. Особенно нашей исторической культуры, о нашем прошлом – сохранение этих памятников, реставрация. Но сегодня мы – бедная страна. Сегодня мы – самая бедная в Европе страна. Поэтому как бы мы ни хотели, сколько бы не говорили Халва – во рту не станет сладко, пока наша промышленность не начнёт работать. Пока не начнут все заводы работать на 100%, которые ещё остались, пока не начнут новые производства открывать зарубежные у нас, чтобы наша молодёжь не стремилась ехать за рубеж зарабатывать. Зарабатывать надо дома. Радостно отмечать только то, что из-за украинизации культуры в последнее время очень много красивых песен, хороших постановок, хороших действий именно на прекрасном украинском певучем языке. Всё. (Сергій, 67 років, Харківська область)

Во время пандемии все остановилось: и развитие, и учеба. Все это понесло большие потери, но стало больше развиваться в плане кинопросмотров, сериалы, книги, появилась классная тема как онлайн концерты, онлайн премьеры, выставки. Это все очень круто, потому что можно было наблюдать, как все возле телевизоров сидели и смотрели Ледовый концерт, театр. Поменялось во время карантина все и в очень плохую сторону. Но хорошо, что было хотя бы медиа. Насчет культуры, то в плане культуры люди совершенно не меняются. И если не хуже становится, то пусть они остаются хотя бы такими, какими они были раньше. В плане страны и инфраструктуры культура конечно улучшается и это очень классно наблюдать за этим. Быстро все меняется в хорошую сторону. Даже культура того, что эти мураны у меня просто в сердце в Краматорске и я не могу их забыть. Их очень быстро помогли нам голландцы нарисовать. Классно, что нам помогают другие страны

развиваться. Досуг для меня – это развитие в развлечениях. Ты должен развлекаться так, чтобы из этого взять что-то полезное для себя. Развлечение – это тот же поход в кино или на концерт, и ты развиваешься в музыке. Ты слушаешь новую музыку, ты ей восхищаешься, она тебе нравится или не нравится, и ты в этом плане развиваешься. То же самое и в кино. Строишь, тебе нравится картинка – ты о ней больше узнаешь, тебе нравится актер – ты о нем больше узнаешь. Я считаю, что развлечение ради развития. (Настя, 51 рік, Краматорськ)

Заметно начала развиваться мультипликация, украинская анимация – это радует. Даже они подпитываются за счет того, что они делают свій мерч сейчас популярный в супермаркетах – там и книги с 3D анимацией детям очень интересные, всякие наклейки – и все это идет в копилочку им на то, чтобы они выпускали следующие мультфильмы. И нравится непосредственно в Краматорске то, что здесь больше культурных мероприятий – ну, если сравнивать с моим городом, то однозначно больше. С каждым годом больше каких-то выставок, помимо концертов. В галереях – это очень хорошо для нашего народа, потому что во многих городах этого нет к сожалению. В Краматорск когда приезжаешь – понимаешь, что тут уже лучше с этой ситуацией обстоит. (Александра, 22 роки, Краматорський район)

Уже много всего сказано. Культура развивается, медленно, но то, что наши фильмы украинские стали уже смотрибельные, и хочется посмотреть фильм именно на украинском – как Вы поняли, мы – русскоязычное население, но тем не менее хочется посмотреть – приятный язык, приятные актеры. В это страна вкладывает. Развитие музеев, театров, все – наверное это уже просто отходит на второй план, потому что есть гаджеты, есть СМИ, в которые можно заглянуть, в сеть посмотреть это все – пойти, живое общение. Опять же, нам пандемия – это как-бы ещё и откинула назад, потому что нам запретили туда ходить, на концерты, театры, кино – и мы привыкли уже смотреть телевизор. Это конечно нас откинуло. В общем-то потихоньку развиваемся (Анна, 25 років, Ясногорськ)

Ну что провели? Декоммунизацию провели, пытаются избавиться от советских замашек. Пытаются украинску мову привить нам. (Сергій, 42 роки, Маріупольський район)

Вот сижу и думаю, что же мне сказать. украинский язык это не плохо, плохо, что его политизируют. Помню, у меня бабушка была с Полтавы, я помню какие там были песни, какие песни.... Плохо, что политику в это вмешивают, а жить не становится легче. Правильно сказал Сергей – жить от этого мы не стаем лучше. Кино и музыка, я тоже не считаю, что оно идет в лучшую сторону. Уходит культура от нас. А город меняется к лучшему. Вот, если приедут родственники, они всегда говорят «вау, как город изменился, какой красивый стал», этим я довольна. Плохо только что деревья вырубивают. (Валентина, 59 років, Маріупольський район)

Я вообще согласен с предыдущим оратором. У нас сейчас

получается, что много людей, которые считают, что нам запад ближе, а Россия агрессор. Может и агрессор. Мы, как люди с прифронтовой зоны, знаем, что снаряды летят и с нашей стороны и в нашу сторону. Так что опять же, как говорится, росиян я не брал в плен, не могу сказать кто против нас воюет. А вот эта декомунизация, российское это зло... помоему, слишком много у нас напускной национализации. Вишиванка это хорошо, но принудительно вишиванкой нельзя. Заставлять людей нельзя, особенно, есть люди которым сложно ее купить, за 500 грн, ато и выше. (Максим, 44 роки, Маріупольський район)

Ситуация такая, движется потихоньку. Открывают музеи, что то реставрируют. А вообще, когда появился конфликт, можно сказать, усилилось, к примеру взять Ленинопад. В нашем регионе было это массово, публично. Буквально отъезжаешь от зоны конфликта километров 200, стоит тот же Ленин, никто его не замечает. Как только приближаешься к зоне конфликта, это есть. То же самое с русским языком. Мне кажется вот эту ветвь вообще не нужно нагружать, нужно людям дать право выбора. Если в стране все хорошо, люди зарабатывают зарплаты, пенсии, то потом можно включаться, давайте отак, потому что мы великая страна. Ну, а на данном этапе на этом спекулируют. В нашем регионе, думаю все участники согласятся со мной, это только вызывает гнев. Может определенные политики так на камеры говорят, но, среди людей это только негатив вызывает..(Вячеслав, 46 років, Маріупольський район)

Мне кажется ничего не делается и финансирования у нас нет. У нас в бюджете громаднейшая дыра и нет денег ни на что на самом деле. Насколько я знаю, по искусству урезали бюджет почти на 80%. При нынешнем руководстве нашей страны все идет крахом.(Василь, 51 рік, Северодонецьк)

Есть финансирование. Если тратить его на нужное дело, то и этого достаточно. Вот, есть на карте Украины, я не помню как называется, не большой посёлок, где власть сделала из маленького посёлка такой вот интересный городок, чем то похож на китайский. У меня там была знакомая, показывала фотографии. Честно, смотрели фото и не верили, что это в Украине такое возможно. (Анастасія, 23 роки, Северодонецьк)

Кино развивается и от части в связи с событиями. Которые происходят у нас, на востоке страны. Очень жаль, что именно это мотивировало снимать какие то новые фильмы. Я знаю, что фильмы выставлялись на какие то международные выставки кинематографические. И даже получали призы. И мне, как жителю Украины, очень жаль, что именно так узнают Украину. Хотелось бы, чтобы Украину узнавали по более позитивным делам. А по поводу развития вообще культуры, мне кажется, что сейчас больше стали уделять внимание всяким шоу, которые на мой взгляд, не совсем связаны с культурой.(Тетьяна, 65 років, Северодонецьк).

Аналіз специфіки Східного регіону.

1. Щодо культури читання то серед респондентів Сходу спостерігається певна поляризація, так одні багато читають, до 15-20 книг на рік, інші навпаки зазначають, що взагалі не читають, навіть не пам'ятають, коли останній раз читали. Більшість респондентів стверджують, що мова читання не є принциповою. Проте більшість зазначає, що читають виключно російською, бо так зручніше і звикли. Мовне питання подекуди викликає напруження. Серед жанрів, як і усюди, переважає фантастика, історичні книги, детективи. Деякі респонденти люблять класику, книги про війну. Переважно респонденти Сходу читають в електронному варіанті. Деякі респонденти слухають аудіокниги, оскільки їх зручно слухати під час прогулянок, поїздок. Незначна кількість читачів використовує паперовий варіант, тому що приємно потримати в руках. Книги переважно скачують з Інтернету зокрема через програму Pinterest або купують. Серед респондентів Сходу України бібліотеками користуються переважно люди старшого віку, деякі опитані бувають в них досить рідко, тому що використовують переважно електронний формат. Частина респондентів купує книги

2. Кінотеатри користуються популярністю серед респондентів східного регіону, деякі ходять досить часто декілька разів на місяць. Досить часто ходять компаніями чи родинами. Ходять переважно на фантастичні, пригодницькі фільми, оскільки їх добре переглядати на великому екрані. Родини ходять на дитячі фільми, мультфільми. Деякі люблять фільми засновані на реальних подіях. Як і в інших регіонах люблять прем'єри. Проте деякі респонденти, переважно старшого віку, вже давно не були в кінотеатрах, що пов'язано як з карантинними обмеженнями так із зайнятістю, фінансовими проблемами. Респонденти Сходу цікавляться українськими фільмами, особливо історичними стрічками та фільмами на патріотичну тематику (Черкаси, Захар Беркут, Забуті). Частина респондентів як і в інших регіонах найбільше схвалюють українські комедії (Скажене весілля). Проте є люди які вважають, що сьогодні досі немає якісних українських кінофільмів. У частини опитаних дисконфорт викликає україномовний переклад фільмів.

3. Мешканці Сходу України проявляють інтерес до музеїв, вони бувають як в місцевих краєзнавчих музеях так і в музеях інших регіонів (Кам'янець-Подільський, Рівне, Київ). Респонденти відмічають, що особливо цікаво бувати в музеях, коли там відкриваються нові експозиції чи відбуваються якісь події. Разом з тим серед недоліків українських музеїв найперше згадувалась їх не сучасність, не цікавість.

4. Респонденти Сходу зазначили, що вони люблять відвідують театри, переважно щоб долучатися до культурного життя і відчувати свою приналежність до високої культури, хоча після подій 2013-14 років це робити стало складніше, оскільки деякі театри переїхали. Дехто з мешканців сільської місцевості стверджує, що ніколи не бував в театрі, хоча б і хотів сходити туди з дітьми, проте через незручне транспортне сполучення це нереально. Мешканці регіону відзначили, що вони люблять бувати на цікавих місцевих виставках, зокрема згадали фотовиставку Рябініна в

Краматорську, картинні галереї Черненка. Деякі респонденти згадали художню виставку “Схід та Захід - єднаємося”.

5.Щодо концертної діяльності то респонденти Сходу зазначають, що останніми роками в їх регіон почало приїжджати багато відомих українських колективів та співаків, зокрема Онука, Океан Ельзи, О.Torvald, Джамала, Могилевська, Винник та інші, які досить часто виступають безкоштовно. Проте деякі респонденти досі мають перестороги щодо відвідування великих культурно-масових заходів, побоюючись терактів та диверсій.

6. Мешканці Сходу люблять подорожувати Україною і бувають в різних регіонах. Також подорожують за кордон, найбільше в ближнє зарубіжжя,..

7. Респонденти Сходу найбільше користуються Інстаграм, Вайбер, Телеграм, Фейсбук, WhatsApp. Молодь проводить в соціальних мережах досить багато часу до 12 годин на добу. Соціальні мережі використовують переважно для роботи, для отримання інформаційних довідок, для спілкування з друзями, пошуку і перегляду фільмів. Шукають також інформацію щодо тих чи інших культурних подій.

8. Щодо змін які відбулися в період карантину, то думки опитаних мешканців регіону розділилися. Деякі респонденти зазначили, що зміни були відчутними, вони більше часу почали проводити вдома, більше уваги приділяти дітям, родині. Інші вказували, що нічого особливо не змінилося, просто стало більше заборон.

9. Респонденти Сходу переважно позитивно оцінюють тенденції розвитку вітчизняної культури. Вони зазначають, що останнім часом розгортається українізація як на радіо так і по телебаченню, вкладаються кошти в український кінематограф, зокрема деякі вітчизняні фільми отримали призи на міжнародних кінофестивалях. Останнім часом також посилюється національно-патріотичне виховання. Активно розвивається українська анімація. Дехто з респондентів акцентував увагу на тому, що активно підтримують музеї, зберігається історико-культурна спадщина, відбувається багато місцевих культурних заходів, багато українських співаків та груп приїжджають на Схід з концертами. Активно розбудовуються міста, покращується інфраструктура, малюються мурали зокрема в Краматорську. Проте лунали і думки про те, що нам не потрібна надмірна українізація, адже вона не всіма сприймається однозначно і потрібно більше розвивати економіку, а вже потім культуру.

3.4. Північний регіон

ЧИТАННЯ КНИЖОК

Асоціації на слово КНИГА

Легкість Букви Дерево

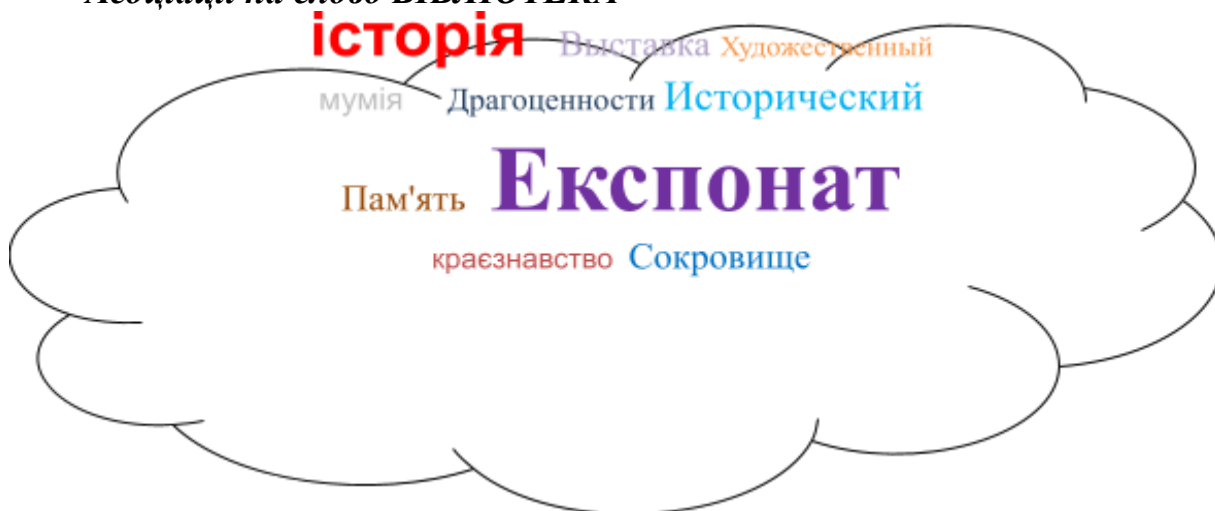
приклучення **Знання** Детектив

Кінг Стівен Исторический роман

Тишина Сюжет **Розум** Легкість

Писатель Бумажная моя библиотека

Асоціації на слово БІБЛІОТЕКА

Як багато книг прочитали ?

Респонденти Півночі читають скоріше рідко ніж часто, зокрема деякі з них зазначають, що читають не більше декількох книг на рік, а дехто взагалі читав книги, коли ще навчався в школі. Проте деякі зазначають, що читають 17-20 книг за рік.

Книги я читаю дуже рідко. Останній раз читав у школі, це були різні жанри. (Борис, 25 років, Чернігів)

А книга із-за того, що вона потребує читати, наприклад, тиждень, а може й два тижня чи місяць читає одну книгу – немає часу, і пам'ять підводить, тому в мене така ситуація з книгами в останнє время. Раніше, коли був учнем, студентом – читав дуже багато. Будучи студентом за 5 років прочитав може 1000 книг (Андрій, 32 роки, Чернігівська область)

Ну если книгу то одну. (Сергій, 26 років, Суми)

Уууу... я конечно к стыду своему... ну... мабуть, за рік три книги. (Ольга, 34 роки, Сумська область)

Сімнадцять. (Володимир, 45 років, Сумська область)

Ну, я за останній рік прочитав досить багато книг там, більше двадцяти. (Нікіта, 18 років, Сумська область).

Де беруть книги ?

Книги переважно скачують з Інтернету зокрема користуючись ресурсом «Флібуста» або ходять в місцеві бібліотеки. Дехто бере у друзів, в міському клубі чи отримують з Харківського клубу дозвілля.

Книги заказую в інтернет магазині, або у друзів беру. (Олексій, 52 роки, Чернігів)

Зазвичай проблема стоїть в тому, щоб захотіти щось почитати, а де взяти книгу, це вже не проблема. Одну з книг я взагалі на вулиці знайшов. А так користуюсь ресурсом «Флібуста». Купував книги десь рік тому, а так електронно читаю. (Віктор, 51 рік, Чернігів)

Я усі книги беру в бібліотеці, ходжу, по абонементу беру в бібліотеках книги. (Андрій, 32 роки, Чернігівська область)

Звичайно книги ми беремо в міському клубі - ми давно підписані, то які нас цікавлять. (Лариса, 53 роки, Чернігівська область)

Так, ходила в нашу районну бібліотеку. Коли вчилася, ходила бібліотеку університету – це було не в нашому місті. (Оксана, 36 років, Чернігівська область)

С інтернета по більшості. (Сергій, 26 років, Суми)

З бібліотекою нормальні відносини. Шкільна бібліотека, там дуже часто приходять якась література потрібна для школи, ось. Там є і ну, все, що потрібно і по історії, це ось в такому плані, якщо щось для душі, то це електронні книги, як я вже розказувала, тільки не аудіо-книги, ось жіночці, яка переді мною виступала, дуже порекомендує, просто береться звичайний редактор, в звичайному смартфоні і там є така кнопка, що просто включити перечитку, воно у вуха вставив ці навушники і воно тобі буде читать все, що хочеш і це не аудіо-книга, де є актори, де є якісь свої емоції, ти сам уже собі фантазуєш, бо воно дуже рівним голосом. Це не як театр, а просто як передача інформації у вуха, ось. Безкоштовні ну там дуже бідний ресурс, скажем так, в безкоштовних цих бібліотеках, там воно все таке старе, що його перечитать ще треба було в школі, ось. Книги не купую через інтернет, маю, мені присилають з Харківського клубу дозвілля..(Інна, 18 років, Сумська область).

Якою мовою переважно читають ?

В більшості респонденти зазначають, що мова читання не є принциповою, хоча на російській мові зручніше. Зазначають, що читають багато і україномовних видань

Переважно російськомовні видання, хоч я й україномовна. Доречі, україномовних зараз багато є видань. Але читати можу і рідною мовою. (Любов, 50 років, Чернігів)

Последняя была Война и Мир, я прослухав. Українською мовою. А ще мені дали Новий Завіт. (Олександр 38 років, Чернігівська область)

В принципе не принципиально. На русском удобней. Ну, на русском

удобней конечно (Олена, 40 років, Суми)

Не принципово. В принципі, якщо гарний переклад по українськи, то воно дуже шикарно, бо є такі переклади, що відкриєш книгу і закриєш, і покладеш, кудись на полку..(Інна, 18 років, Сумська область).

В якому форматі книгам надають перевагу ?

Респонденти Півночі надають перевагу паперовим виданням. Деякі респонденти слухають аудіокниги, оскільки їх можна слухати під час поїздки, зокрема за кермом.

Більше люблю паперові книги, електронні якось не те. (Карина, 28 років, Чернігів)

Паперовий. Тільки паперовий. (Лариса ,53 роки, Чернігівська область)

Останній час зовсім не читаю, бо за кермом. Я слухаю аудіокниги.(Олександр 38 років, Чернігівська область)

Нет, не ощущаю. Мне больше нравится печатный вариант. (Борис, 40 років, Суми)

Ну я, скажімо так, надаю перевагу, скажемо так, читанню книг по телефону, коли там програма, вона зачитує просто книжки. (Інна, 18 років, Сумська область).

Чи користуються бібліотеками ?

Респонденти Півночі України бібліотеками користуються мало, здебільшого тільки школярі для навчання. Деякі опитані зазначають, що сьогодні більш зручними і популярними є електронні книги, тому бібліотеки не потрібні. Деякі респонденти користуються батьківськими бібліотеками.

Але, останнім часом, коли з'явився інтернет ,то паперових книжок я не читаю, ліньки до бібліотеки ходити. Але, я знаю там є дуже цікаві з'явилися речі в бібліотеці. (Євгенія, 44 роки, Чернігів)

Библиотека у нас в городе есть. Но, точно так же, как и большинство отвечали, я считаю в последние годы, с появлением электронных книг, не актуально уже в библиотеку идти и не требуется. Быстрее и проще найти в интернете нужную книгу. (Володимир, 49 років, Суми)

З бібліотекою нормальні відносини. Шкільна бібліотека, там дуже часто приходять якась література потрібна для школи, ось. Там є і ну, все, що потрібно і по історії, це ось в такому плані. (Інна 18 років Сумська область)

Ні, я не користуюся, в нашому селі немає бібліотеки, а книжки я беру, у нас родітельські ще... батьківські ще є книжки багато і цю зарубіжну, що я щас читаю тоже родітельська ще. (Ніна, 52 роки Сумська область).

Хто впливає на вибір книг ?

На вибір книг впливають соціальні мережі, друзі. Деякі респонденти дізнаються про новинки на книжних фестивалях, конкурсах, зокрема Коронації слова.

Мне сейчас в последнее время очень нравится Коронация слова, которая проходит каждый год. Те авторы, которые это самое, там выставляются, это очень интересно. (Ніна, 66 років, селище Красне)

Інформацію беру зазвичай від друзів, які радять мені нові книги.

(Нікіта, 18 років, Сумська область)

Ось... інформація... декілька в мене є на Фейсбуці груп, які дають огляд книжок. Ну, не завжди є настрої читати щось серйозне, скажу чесно, якимось хочеться і таке легеньке, детективчик якийсь, ну в останній час більше фентезі..(Інна, 18 років, Сумська область).

Яку літературу люблять ?

Серед жанрів переважають історичні книги, зокрема про історію України, гетьманів, ОУН-УПА, пригодницькі книги переважно українських авторів. Деякі респонденти люблять класику, фантастику, книги про війну. Є також прихильники релігійної літератури.

Читаю не художню літературу, більше шукаю історія УПА. Історія України, всесвітня історія, отакому перевагу надаю. І в інтернеті це звісно простіше знайти. Але от класика, гарна книжка паперова це так. Але останнім часом в інтернеті все читаю, там багато чого можна знайти. (Євгенія, 44 роки, Чернігів)

Перечитувала багато нових українських авторів. Але знаєте, в мене проблема, я не дуже гарно запам'ятовую авторів. От ви кажете – що вразило? Є такий новий американський автор, фантаст, написав «Американские Боги», може бачили, навіть серіал знятий, а автора не пам'ятаю, ну там насправді концепція дуже цікава. (Любов, 50 років, Чернігів)

Ярсолав Гашик – Пригоди бравого солдата Швейка. Вона мені так сподобалася, що я став військовослужбовцем, наприклад. Люблю про гетьманів різних читати, будь-які книги, які касаються казаків, історії України, дуже люблю. Запорожська Січ там. Саме ізвестне – це “Вогнем і мечем”. Дуже сподобалось, потім передивлювався фільм – дуже сподобався, зі Ступкою в головній ролі. Фантастику люблю читати різну. Гербер Туель, про нього теж дуже багато фільмів знято. Люблю різні детективи. “Оно” наприклад, в такому жанрі. Коли дивився фільм – це одне, а коли читаєш – ти переживаєш. .(Андрій, 32 роки, Чернігівська область)

Ну, я больше люблю исторические романы. Тоисть я люблю классику. Дюма там... такие вот книги. А из новых таких, иногда читаю изотерику, религиозные там книжки. (Оксана, 59 років, Суми)

Ну в основном я читаю эту... релігійну літературу (Марія Кирилівна 62 роки Сумська область).

КІНО і КІНОТЕАТРИ

Асоціації на слово КІНОТЕАТР

Чи часто відвідують кінотеатр ?

Більшість респондентів Півночі люблять ходити в кіно.

*Взагалі в кінотеатр я ходжу доволі часто, приблизно раз у два місяці.
(Оксана, 36 років, Чернігівська область)*

Вообще раз в месяц бываем. (Борис, 40 років, Суми)

З прошлого бе... березня, ні, бо ну якось..., а раніше так, десь два, три, чотири рази ми могли сходити в кіно.. (Інна 18 років Сумська область).

На які фільми ходять ?

Респонденти ходять переважно на драми, комедії, пригодницькі фільми, бойовики.

Останнє я була на «Мулан» і другу частину. (Карина, 28 років, Чернігів)

Фільмів дивлюся в принципі багато, мій улюблений жанр – це драми, комедії, історичні драми. Якщо бойовики з детективним смислом, то теж люблю дивитись. (Оксана, 36 років, Чернігівська область)

*Последний раз я была в кино, это в Киеве было и я смотрела “Джокер”.
(Ніна, 66 років, селище Красне)*

Последний фильм «Круэлла» это была. (Борис, 40 років, Суми)

Щось ходили, наприклад, на «Погані дороги» і от прям після цього фільма там, нада було подумать, довго подумать (Ольга, 34 роки, Сумська область).

Чим подобається чи не подобається в кінотеатрі ?

Частина респондентів Півночі надає перевагу перегляду фільмів вдома, оскільки це затишно, комфортно, немає ризику заразитися. Деякі люблять ходити в кінотеатри оскільки там хороша українська озвучка.

Все одно не порівняти з тим, що ти дивишся дома. Дома дуже важко знайти українську озвучку, дуже важко. В основному на російську перекладають. (Карина, 28 років, Чернігів)

Я не люблю когда рядом со мной разговаривают. Я не люблю когда рядом

со мной делятся о фильме. Вот. Я вообще люблю сама смотреть (Ніна, 66 років, селище Красне)

Я люблю больше дома. Комфортнее. Не сидеть там на стульчике, не гнуться, скажем так (Оксана, 59 років, Суми)

Кіно... нє, кіно, в принципі, можна подивитись он, будь ласка, відкриваєш собі смарт-телевізор і дивишся, що хочеш.

Останні новинки, будь ласка, ось, і нема поряд людей, які можуть бути інфекц... інфекційними, от, тобто... (Інна, 18 років, Сумська область).

Ходять самі чи з компанією ?

Респонденти Півночі досить часто ходять в кіно компаніями чи родинами.

В кінотеатр ходив мабуть тому, що була компанія(Віктор, 51 рік, Чернігів)

Нє, з друзями. Самому що ходить. З дівчиною ходив пару раз, а так з друзями. Пару-тройку чоловіків да і погнали.(Олександр, 38 років, Чернігівська область)

С семьей мы в основном ходим. (Борис, 40 років, Суми).

Що заважає ходити частіше ?

Заважає ходити насамперед відсутність часу і епідеміологічна ситуація

Після того в мене немає часу відвідувати кінотеатр.(Андрій, 32 роки, Чернігівська область)

Ну сейчас да, время и скажем так, та обстановка в целом которая сейчас.(Олена, 40 років, Суми)

Пандемія в тому числі, просто ну якось на роботі, з учнями часто ходимо в кіно, ну я не вважаю це по своєму, скажем так ..(Інна, 18 років, Сумська область).

Чи були на українських фільмах?

Респонденти Півночі люблять дивитися українські фільми. Особливо їм подобаються комедії («Сказане весілля», «Останній москаль»). Дехто полюбляє українські драми («Поводир», «Чорний ворон»). Деякі респонденти користуються україномовними каналами на Ютубі.

Дуже подобаються зараз останні українські комедії, на кшталт «Сказане весілля», «Останній москаль». Легенькі, веселі, українські – дуже подобаються.(Олексій, 52 роки, Чернігів)

З останнього що дивилася, запам'ятала – це Сказане весілля. Драми, я не пам'ятаю, там по-моєму Поводир. Цей фільм у нас був про лодку Черкаси. Гуцулка Ксенія в нас не йшла в кінотеатрі по-моєму. Чорний ворон дивилася.(Оксана, 36 років, Чернігівська область)

Среди украинских фильмов, ну такие лёгкие комедии как «Сказане весілля», “Свінгери”, которые развлекательного характера. (Володимир, 49 років, Суми)

Я да, ми полюбили українське кіно. Останнім часом в них дійсно такі якісні фільми пішли, останнім часом якісні пішли, класні, от, але не всі! Є, але не всі, відгуки шукаю, ну є такі класні канали на Ютубі, там багато роблять оглядів фільмів наших, іноземних, серіалів, фільмів, от. Якщо я знаю, вже довіряю, що в принципі мої смаки там, що ми там «Загін кіноманів», «Deer journal» дивимся і якщо мої смаки співпадають з їхніми, то я в принципі, якщо там розкритикують, то я скоріш за все і не піду. (Ольга, 34 роки, Сумська область).

МУЗЕЇ

Асоціації на слово МУЗЕЙ

Де і коли були в музеї і що там вразило ?

Мешканці Півночі бувають переважно в місцевих історичних, краєзнавчих музеях (Чернігівський обласний історичний, Полтавський музей Котляревського інші). Активно відвідують місцеві собори, церкви, зокрема Антонієві печери. .

Так, звичайно можу. Був я в Чернігові в обласному історичному кілька раз. З родиною були, потім ще раз з молодшим сином ходив. Дуже подобається. Рекомендував би гостям міста відвідати цей музей. Ще дуже хороший музей в Полтаві є ,в мене там родина проживає, на канікули туди їздимо, дуже цікавий музей. (Олексій, 52 роки, Чернігів)

А так, в течении последнего года, будучи в Полтаве, я посетил музей Ивана Котляревского. Опять же, по той причине, что когда приезжаешь куда то, в новое место, то конечно же там есть свои музеи, которые хочется посмотреть. А вот в своем городе об этом уже просто не думаешь, кажется, что все уже видел и зачем куда то идти. Тем не менее и у нас есть еще куда сходить и я надеюсь, в будущем, еще посетить. Ну и муниципальная галерея это тоже, добавлю свой плюс. Проходя мимо, каждый раз захожу и каждый раз вижу что то новое, новые выставки какого то художника, или, вот последний раз когда я был ,меня поразили

пластилиновые скульптуры. Было очень великолепно. Тоисть, есть у нас в городе куда сходить и что увидеть. (Володимир, 49 років, Суми)

В Чернігові були і в Полтаві були у музеях. В музеях були, також відвідували собори, церкви, були в Антоніївських печерах у... ну, буваємо ми, як є можливість. (Лідія, 52 роки, Сумська область).

Які музеї подобаються ?

Респонденти Півночі цікавляться переважно краєзнавчими музеями, тематичними, зокрема про О. Довженка. Дехто з респондентів відмітив, що відвідував російські музеї.

Я навчався в Сосниці Чернігівської області, і там є два музеї. Перше, це краєзнавчий музей імені Виноградського, а другий – імені Довженка. У нас в Сосниці був великий кінематограф Довженка. Він зняв дуже багато стрічок, був також письменником. В Сосниці є музей імені Олександр 38 років Петровича Довженка. Також є краєзнавчий музей, який про Сосницю, про Сосницьку землю – багато чого розповідається, імені Виноградського. Я був у цих музеях, кожен рік я ходив туди – і в один, і в другий музей. Поки я там навчався, за три роки відвідав шість раз цей музей. Мені дуже сподобалось, і думаю, що в цьому році теж поїду, і відвідаю ці музеї – щоб нагадати собі, сфотографуватися – мені дуже подобаються дані музеї, да..(Андрій, 32 роки, Чернігівська область)

Ну, мне нравится Третьяковка, там было много чего интересного. (Борис 40 років, Суми)

Взагалі музеї, вони не обов'язково повинні, мабуть, бути в якихось приміщеннях, це я так думаю. Мені дуже подобається їздити, да... як воно... Музей «Пристань Одисея», да? Там цікавий такий музей, ну це мені особисто подобається. ..(Інна, 18 років, Сумська область).

ТЕАТРИ

Асоціації на слово ТЕАТР

Респонденти Півночі зазначали, що вони відвідують театри декілька разів на рік, але в зв'язку з карантинними вимогами кількість відвідувань значно скоротилося. Проте респонденти вказують, що деякі театри викладають вистави онлайн і можна їх дивитися, купуючи абонемент.

Була в драматичному театрі імені Тараса Шевченка. Там дуже гарні постанови, така атмосфера гарна. Була в театрі ляльок імені Довженка, водила туди сестер, теж дуже сподобалось. Непередаємі емоції..(Карина, 28 років, Чернігів)

В театрі я був всього пару раз. Студентом ще коли учився, ми всією групою ходили в театр – дивилися вистави на українську тематику: Кайдашева сім'я, Вечори на хуторі біля Диканьки – Гоголя, такі що ми учили по шкільній програмі – от ми на них і ходили, дивилися нашу шкільну програму. Тому я був в театрі тільки на таких виставах. Дуже сподобалось, дуже цікаво, але це зараз мені цікаво – тоді, коли учився в школі, був студентом – це було просто так: пішов, подивився, але зараз коли згадую ті моменти – да, було дуже цікаво, ще раз пішов і не один раз сходяв би, подивився..(Андрій, 32 роки, Чернігівська область)

Да, в нашем городе есть два театра и регулярно ходим на театральные постановки с женой. В принципе, в этом году были наверное раза три. Но, это в связи тем, что тоже карантинные ограничения были. Театры выкладывают, есть возможность смотреть видео постановки в ютубе на время карантина. Смотрим там тоже. Ну, а так обычно, когда не было карантина, значительно чаще посещали театры. В принципе у нас интересные премьеры, у наших постановщиков есть. Я считаю, что наши театры сейчас на подъеме и очень активно развиваются, находят современные театральные решения. Это все сравнимо, на таком хорошем всеукраинском уровне и даже на международных фестивалях они показывают свои спектакли на выезде и занимают там хорошие, призовые места. Ну, в качестве одного из последних спектаклей, которые очень такое большое впечатление оставил это «Берюнт». (Володимир, 49 років, Суми)

Ну, за цей рік, коли був карантин, то багато театрів викладавали свої вистави онлайн, будь ласка, там на сайтах, на групах є купа різних спектаклів. Переглянули весь репертуар і до цього, у нас продають такі, привозили нам такі абонементи, що на один квиточок можна вдвох сходити, ось. Переглянули ми практично все, завтра йдемо на «Чудернацькі пригоди бурсака»...(Інна, 18 років, Сумська область).

ГАЛЕРЕЇ

Респонденти зазначають, що вони люблять бувати на місцевих художніх виставках, зокрема в Чернігові, Сумах. Дехто згадав художню виставку молодих талантів біля Антонієвих печер.

У нас гора Антонієві печери. І там завжди є художники, які малюють пейзаж, картини, дуже красиві картини. І там завжди жива така

виставка. Я за літо раз 10 там бував – ходжу, дивлюся на ці картини, як їх малюють. Дуже подобається дивитися на їхню творчість, на творчість молодих художників. Там в основному молоді художники, підлітки які малюють. Вони дуже талановиті, і мені подобається те, що вони роблять. Це в основному все, що зв'язано з картинами, що я бачив у своєму житті..(Андрій,32 роки, Чернігівська область)

Есть у нас еще галерея, художественная, муниципальная, она бесплатная. Тоисть, в принципе, в этой муниципальной галереи проводят выставки, которые периодически меняются. Вот так. (Олена,40 років, Суми)

Ну, в цьому год... році, не був в музеї, в минулому був. А в цьому був тільки в галереї.Так, художня Сумська галерея.(Нікіта, 18 років, Сумська область)

КОНЦЕРТИ

Асоціації на слово КОНЦЕРТ

Чи є концерти на місцевому рівні ? Які вони ?

Респонденти Півночі зазначають, що в них часто відбуваються концерти місцевої самодіяльності. Вказується, що місцеві концерти проводиться переважно до певних свят. Зазначається, що раніше до карантину також приїжджали відомі виконавці. Згадувався і місцевий соціальний проект – Зелена сцена, де молодь могла продемонструвати свій талант.

Я б хотіла додати, що мені дуже подобається, що в нас в Чернігові є такий соціальний проект – Зелена сцена. Там кожні вихідні щось проводять. Виступають місцеві музиканти. Дійсно гарно. Є куди молоді вийти, показати свій талант. А так, ті виконавці що приїжджають то не цікаво.(Євгенія,44 роки, Чернігів)

Я на місцевих наших концертах в основному. Дуже рідко коли вдається десь. Немає часу, а місцеві концерти в нас дуже часто. Кожне свято яке є –

у нас влаштовують концерти. (Людмила, 47 років, Чернігівська область)

В принципе, к нам в город, ну, если не говорит о карантине, то раньше, довольно регулярно приезжали исполнители разнообразные. Очень много концертов проходит, но, конечно мы выбираем больше по интересам и не на все естественно концерты, которые проходят, мы ходим. (Володимир, 49 років, Суми)

Справа в тому, що мій рід діяльності, він сам такий, що я роблю концерти, ось дитячі, тому мені вистачає. А взагалі, мені дуже подобаються вибори, коли в нас вибори, ось, то концертів купа, без... безплатні, будь ласка, приїжджайте до Сум, на площу, на стадіон, тоді, звичайно, є такий анилаг концертний. В нас збираються, ми сідаємо в автобус і «чешемо» на концерти... (Інна 18 років Сумська область)

У нашому селищі тільки місцева самодіяльність, сьогодні буде свято Івана Купала, напевно, піду, а так раніше... (Іванова Тетяна 44 роки Сумська область).

ЕКСКУРСІЙНІ ТУРИ УКРАЇНОЮ ЧИ ЗА КОРДОНОМ

Де були і що там вразило ?

Мешканці Півночі люблять подорожувати Центральною і Західною Україною. Зокрема часто згадували про подорожі в Івано-Франківську область, Вінницю, Київ. Щодо зарубіжжя то згадували про подорожі на відпочинок в Туреччину, Єгипет. Деякі були також в європейських країнах, зокрема Франції, Польщі, Чехії. Слід зазначити, що чоловіки бувають в інших країнах переважно по роботі і у відрядженні.

В Україні мені найбільше сподобалось, я їздив в Івано-Франківську область, місто Яремче. Там дуже гарні краєвиди. Ми піднялись на Говерлу – дуже гарно. Потім піднялися на полонину Маковицю (це більше 2000 метрів висота). Також нам там сподобалось ходити в ліс, ми брали екскурсорода. Потім я бував у Львові, він мені чимось нагадує Париж. Потім я був у Вінниці, там шикарний фонтан, дякуючи Порошенко і Гройсману які це все зробили. Навіть по всьому світу такий фонтан тяжко знайти. Потім я був неподалік Маріупонки є кінний комплекс «Брейч», теж дуже гарно – річка, природа, архітектура. За кордоном я був у Польщі та в Чехії був. Але, там за роботою я тільки ходив по вулиці і бачив, що дуже гарно там. Вузькі вулички, саме планування будинків, цікава архітектура, церкви. (Борис, 25 років, Чернігів)

Ну я був, як раз вона була на реконструкції – на перший ярус випускали тільки. Я очікував щось більш вражаюче. А воно таке – як сказати. Коли побачив, то зрозумів, що всі багато нахваляють. Знаю, що дуже гарно там, красиво, Єлисейські поля оці всі, красиво. Просто я тоді був що оцей карантин, пускали тільки на перший ярус. І всі музеї – в Луврі був, Лувр закритий був. Оце згорівша церква там. Нотрдам де Парі оцей, да. Там реставрація була, все закрито. А так в основному що – дивився достопримечательності, як люди живуть, як – якщо є можливість, то

музеї. Можна зайти, но, не знаю. Час, час – не успіваєш. Хочеш і там побувати, і побачити все, а так в основному я ж кажу, що. Церкви – вони просто відкриті в даний момент, в карантинний час. На яку-то там заходь, дивись, фотографуй – ну, красиво, можна йти. (Олександр, 38 років, Чернігівська область)

У нас есть довольно таки активные друзья, вот, и практически так, по стечению обстоятельств, мы довольно таки часто можем сесть в машину и куда то они отвезут. Последний раз, вот пару месяцев, были в Киеве. Ну там, то ж такое, ездили то в ботанический сад, то вот это вот, тюльпаны ихние... То в Чернигов поехали, знаете, заказываешь экскурсию по городу. Тоисть, еще они так любят индивидуальные. Тоисть берут гида и для нас только экскурсия более углубленная. Вот такое я могу рассказать по поводу экскурсий. В основном центральная Украина, близлежащая, экскурсия одного дня. (Борис, 40 років, Суми)

Так, ми за минулий рік були у Чернігові в музеї, у Полтаві і у Єгипті, в Каїрі і на пірамідах. Я тоже вважаю, що люди повинні ну... повинні, мають знати історію, мають, якщо є можливість також відвідати історичні місця. Нам дуже сподобалось, ми були сім'єю. (Лідія, 52 роки, Сумська область)

Гростянец – шикарное место для отдыха и там и концерты, и круглый двор, и музей шоколада, там вообще шикарное место, всем рекомендую туда съездить! ..(Інна, 18 років, Сумська область).

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ

Які мережі є ?

Респонденти найбільше користуються Інстаграм, Вайбер, Телеграм, Фейсбук, Месенджер, Ватсапп.

Та як у всіх: вайбер, телеграм, інстаграм, фейсбук. Інстаграм і фейсбук для новин, розваг і спілкування, більше перегляд новин. Для роботи і спілкування використовую більше вайбер і телеграм, зручно. (Любов, 50 років, Чернігів)

Всі ті самі. Месенджер, вайбер, ватсапп. Фейсбук. (Лариса, 53 роки, Чернігівська область)

Ну, я как бы, наверное активный пользователь. Я есть везде, и в Instagrame и в одноклассниках и в Facebook, но свои истории я не часто, практически не выкладываю. (Оксана, 59 років, Суми)

Так, я присутній в багатьох месенджерах, так і соціальні сторінки в мене є і в Фейсбуці, і в Інстаграмі, але пости я не роблю, а тільки друзям пересилаю якусь інформацію або фотографії.

(Нікіта 18 років Сумська область).

Скільки часу знаходяться в мережі ?

години 4 – 5 в день (Карина, 28 років, Чернігів)

Що роблять в мережах?

Соціальні мережі використовують переважно для отримання новин, зокрема і в сфері культури, для розваг і спілкування. Дехто з респондентів зізнається, що вони навіть залежні від соціальних мереж. Деякі респонденти зазначають, що більше часу потрібно приділяти власній творчості, а не соціальним мережам. Досить часто соціальні мережі використовують щоб викладати фото, події з особистого життя.

З соц мережами, скажімо так, фейсбук я мабуть залежна. Колись в мене не можна було відібрати книжку, а тепер в мене не можна відібрати телефон з інтернетом, тому, що там скільки цікавого, що це жах. Там треба почитати, там треба подивитись, отаке. Я дуже багато часу там проводжу. В мене дуже багато там різних груп. В основному це історія України, цікавлюсь що в нас на фронті зараз. Телефон в мене забрати неможливо, це вже залежність. Дуже багато часу там проводжу. Спілкуюсь з друзями. Спілкуватись можна там гарно, навіть відгуляти день народження по месенджеру, по відео, пробували і не раз. Нормально. Взагалі інтернет – гарна штука. Якщо правильно користуватись. Так що вайбер, телеграм – завжди..(Євгенія, 44 роки, Чернігів)

Ну как, я фото ділюсь з друзями. Поделиться где я был в основном. Там, где красивая природа – вот это я фотографирую. Горы, речки там. Везде ж бываешь. Вылажуешь, монтируешь ролики – хочу всё освоить, чтобы красоту такую. Потому что не всегда попадаешь второй раз в то же самое место. Раз увидел – сфотографировал. На память, как говорится.(Олександр, 38 років, Чернігівська область)

Это мне кажется требует слишком много затрат времени на это. Требуется большой эмоциональной вовлеченности в это. Я считаю, что в принципе, если люди хотят общаться и в такой форме, то ничего плохого в этом нет. Но у меня такое, я предпочел бы например просто почитать книгу в это время или сделать что то другое. В целом, мне кажется, что для развития каких то культурных достижений Украины, важно не столько (это тоже наверно важно обсуждать и уже существующее) но наверное важно создавать новые, какие то образцы. Писать новые книги, писать новые картины, создавать новые фильмы, делать какие то другие культурные произведения. Тоисть, для людей, я все таки бы пожелал людям которые чувствуют в себе какие то творческие позывы, меньше тратить время на разговоры, а больше тратить время на творчество. Лучше сделать что то практически чем просто поговорить об этом. Поэтому считаю, что социальные сети это все таки вторичное.(Володимир, 49 років, Суми)

Ну, я, звичайно, користуюсь соціальними мережами, но ділюся, зазвичай, з друзями, на «всеобщее обозрение» не люблю виставлять, навіть, еслі мені щось сподобалось, а друзям часто пересилаю і вони мені пересилають, ділюся...(Тетяна, 44 роки).

КАРАНТИН

Що змінилось під час карантину ?

Деякі респонденти зазначили, що карантин вплинув на їхнє життя, часу вільного стало більше, але робота стала напруженішою. Опитані більше часу почали приділяти дітям, родині. Інші вказували, що нічого особливо не змінилося.

Карантин почався з того що всі мили вікна і я мила, але він такий був довгий, що вікнами не обійшлося. Читала, більше. З'явилось з одного боку більше вільного часу, але, з іншого боку, не сказала б, що це був повністю продуктивний і позитивний вільний час. Тому, що замкнений простір і неможливість робити те, що хочеться, час від часу давалось взнаки. Робота школи не припинялась на час карантину, як ви знаєте, тому в принципі це була робота віддалена. Робота напруженіша і складніша, ніж коли це звичайна очна система. Тому, сподіваюсь, таких карантинних випробувань, більше на нашу долю не випаде. (Любов, 50 років, Чернігів)

З карантинном звичайно змінилося, з'явилось те, що ми почали більше проводити часу із сім'єю разом. Раніше якось було так: коли була можливість піти, куди хочеш – то я міг піти з друзями кудись, сім'я без мене кудись. А так ми почали ходити вже всі разом. І в цьому плані це плюс був. Мінус був в тому, що були багато місць, куди не можна було ходити. Різні культурно-масові заходи. Різні заведення, куди раніше можна було сходити – з карантинном їх закрили. Тимчасово, але закрили. І тому децю помінялось. Але в цілому введення карантину нам пішло тільки на користь – родина стала дружніше, і ми почали більше часу проводити разом... (Андрій, 32 роки, Чернігівська область)

Да да да. Ну, как бы, карантин конечно в чем-то ограничивает мой отдых, да. Но, тем не менее, сказать, чтобы особо – нет. Потому как я больше люблю проводить его дома. Допустим, там или занимаюсь своим любимым делом (у меня есть хобби, я вышиваю), я там могу посмотреть фильм или провести свой отдых просто со своей семьей, как бы пообщаться. Тоисть, для меня это не особо, я не особо любитель там ходить в кафе, ттам в рестораны – нет. Я лучше проведу это время как бы дома. Вот. А то, что касается как бы в общем людей, ну я не знаю, для каждого (Оксана, 59 років, Суми).

Що почали робити більше що менше ?

Респонденти зазначали, що вони стали більше займатися роботою по дому, зокрема дехто робив ремонт. Щодо дозвілля, то стали більше читати, дивитися фільми. Дехто вдосконалював професійні навички, зокрема навчився робити відео, монтаж, інше

В місті мені було дуже скучно, тому я поїхав відразу до батьків, в село. Там я відразу почав багато роботи робити по дому – ремонт. Почав ходити на риболовлю, почав бігати на вулиці дуже великий кілометраж. Отакі

заняття. Спочатку це все проходило дуже адаптація повільно, але потім я звик і дуже швидко минали дні. (Борис, 25 років, Чернігів)

Якщо до карантину ми більше десь їздили, більше подорожували, бо більше закладів які ми могли відвідати – тим більше ми планували якісь поїздки, відвідани. А у зв'язку з карантинном, тобто в першу чергу була обережність стосовно захворювання, деякі заклади були або закриті, або відкривалися в деякий час, були обмежені по кількості людей. (Оксана, 36 років, Чернігівська область)

В плане передвижений вот, свободы передвижений и поездок, да, как бы негативно повлиял. А как-то глобально, по-другому, скорее нет. Тоисть поездок меньше, каких-то таких активностей, которые там связаны с переездами. (Яніна, 49 років, Суми)

тому більше фільмів стала робити, навчилась робити відео, монтаж, багато чого знала такого, що я не знала, наприклад, про ті самі музеї, про ті самі театри, про різні такі речі, з якими, якими хотілось поділитись з своїми учнями, які сиділи теж на карантині там мучилися, щоб тільки... не тільки уроки вони вчили і для себе теж цікаво. Ну, якісь серіали може передивилася, такі легенькі, щоб на мізки не давили, вот. На счет книг, теж підписка, ну тобто, трішки собі увага була приділена, бо час.. (Інна, 18 років, Сумська область).

ОЦІНКА ЗМІН КУЛЬТУРНОЇ СФЕРИ В УКРАЇНІ

Респонденти Півночі досить позитивно характеризують зміни, що відбуваються в вітчизняній культурній галузі. Так опитувані підтримують впровадження українських квот на радіо і телебаченні. Також відмічали, що активно розвивається український кінематограф, стало багато українських фільмів. Вказували респонденти і на активне використання новітніх інформаційних технологій різних соціальних мереж і медіа, за допомогою яких люди більше почали дізнаватися про українську культуру. Проте були також думки окремих респондентів, що ніяких суттєвих змін в українській культурі за останні роки не відбулося.

Мені за останні роки дуже дуже зайшов закон про мову. Також квоти на телебаченні, також видання книжок журналів з квотами на видачу українською. Дивлюсь також, зараз трохи активно залучають молодих виконавців, такі гурти цікаві повилазили. Не тільки Вінник і ВВ співають а стали хлопці і дівчата молоді і дуже цікаві з'являються. Мені здається років 5 – 7 як пішов такий гарний поштовх. Дуже радує, що нормально стали перекладати фільми, особливо такі, навіть скажімо дурноваті, де наш гумор накладають. Український фольклор дуже класний. З'явилися професіонали, які перекладають українською, які друкують українською. Хоча, я й не читаю паперову, а беру в інтернеті. Я думаю що да, останні 5 – 7 років дуже багато змінилось. (Євгенія, 44 роки, Чернігів)

Як вплинули карантинні обмеження на розвиток країни, знаєте, почну з того, що люди сидять дома і почали більше читати. А це впливає позитивно

на розвиток нації в цілому. Культура розвивається, на мою думку тоді, коли з'являються якісь цікаві особистості. Працюючи в школі я бачу позитивну динаміку в тому, що багато є дітей, які вміють креативно, не стандартно мислити. Я от сподіваюсь, що нехай ще пройде трохи часу і ми побачимо, який вони дадуть продукт, оці діти. Я на це дуже сподіваюсь. Ну, і культура в цілому від цього дуже виграє. Концерти, доречі про концерти. Перебуваючи в карантині бачила багато таких концертних заходів, які проводяться віддалено. Коли і по телебаченню і по соц мережах можна було спостерігати, що митці наші українські, зуміли пристосуватись до цих умов. Тому, я вбачаю, що культура, такої багатой нації як наша, вона знаходиться в фазі розвитку, можливо навіть стрімкого. (Любов, 50 років, Чернігів)

Дуже таке велике запитання. Звичайно відповідати на весь спектр цього запитання не можна, тому що кожен бачить тільки спектр цього питання в своєму житті. В моєму житті культура в Україні не змінилась. Взагалі, як була культура в Україні на тому рівні – вона так і залишилась. В принципі нічого – ні карантин, ні різні останні події не повпливали на культуру в Україні. Вона як була, так і залишилась. Це моє мненіє, моя точка зору. А так не знаю. Взагалі, якщо дивитися новини, я як пересічний українець не відчув це на своєму житті – все, що можемо сказати. ... (Андрій, 32 роки, Чернігівська область)

Я думаю, що культура в Україні змінюється, вона розвивається. В першу чергу за останні роки в Україні стало багато українських фільмів. Стало дуже багато розвиватися наших письменників, і вони почали говорити. Це сталося не тільки, що просто вона стала розвиватись – вона почала за рахунок різних соціальних мереж і медіа, тому що за допомогою цих інструментів люди більше почали дізнаватися можливості української культури. Наприклад відчувається розвиток культури в кожному місті, тому що наприклад подорожуючи, дуже багато закладів використовують елементи нашої культури в інтер'єрах, в оздобленні, в пропозиціях розваг. На сьогоднішній день будується не те, що культура зберігається – вона розвивається, і вона будується вже в тому напрямку. (Оксана, 36 років, Чернігівська область)

Мне кажется, если мы рассматриваем культуру Украины как часть вообще мировой культуры, то повлиял, мне кажется, достаточно сильно. Мне кажется, развитие культуры сейчас идет не на развитие как говорят, а именно на развлечения. Я думаю, ни для кого не секрет, что за прошедший год самые интересные интернет ресурсы это стал TikTok, это стал Instagram и так далее. Ну тоисть, если идет просто коротенькое видео, чисто развлекательного характера. Как мне кажется, не уверена, что мы как то будем в прогрессе. Мне кажется, в каких то моментах, мы очень сильно начинаем деградировать даже. (Олена, 40 років, Суми)

Ну, в последнее время развитие культуры, я так думаю, то оно в позитивном ключе, потому что, что у нас стало больше писателей, которые пишут на украинском, на те актуальные темы, которые раньше не

затрагивались. Стали выходить фильмы, стали вот это самое...(Ніна, 66 років, селище Красне)

Я думаю розвивалося, хоть... хоть був і карантин, ну люди працювали в мобільних тих сітях, і вони щось знаходили для себе, щось розвивали, щось творили. Я думаю так, хоть і закриті були, ну вони розвивалися. (Ніна Парамєєва 52 роки Сумська область)

Аналіз специфіки Північного регіону.

1. Щодо культури читання то респонденти Півночі читають скоріше рідко ніж часто, зокрема деякі з них зазначають, що читають не більше декількох книг на рік, а дехто взагалі читав книги, коли ще навчався в школі. Проте деякі опитані зазначили, що вони читають 17-20 книг за рік. Серед жанрів переважають історичні книги, зокрема про історію України, гетьманів, ОУН-УПА, пригодницькі книги переважно українських авторів. Популярною є також класика, фантастика, книги про війну. В більшості респонденти відповідають, що мова читання не є принциповою, хоча на російській мові їм зручніше. Респонденти Півночі надають перевагу паперовим виданням. Деякі мешканці регіону слухають аудіокниги, оскільки їх можна слухати під час поїздки, зокрема за кермом. Частина респондентів скачує книги з Інтернету зокрема, користуючись ресурсом Флібуста або ходять в місцеві бібліотеки. Хоча в цілому респонденти Півночі України бібліотеками користуються мало, здебільшого тільки школярі для навчання. Деякі опитані зазначають, що сьогодні більш зручними і популярними є електронні книги, тому бібліотеки не потрібні..

2. Респонденти Півночі люблять ходити в кіно. Переважно відвідують кінотеатри декілька разів на місяць. Проте деякі респонденти вже давно не були в кінотеатрах. Респонденти ходять переважно на драми, комедії, пригодницькі фільми, бойовики. Значна частина респондентів Півночі надають перевагу перегляду фільмів вдома, оскільки це затишно, комфортно, немає ризику заразитися. Опитані мешканці регіону також люблять дивитися українські фільми. Особливо їм подобаються комедії («Скажене весілля», «Останній москаль»). Дехто полюбляє українські драми («Поводир», «Чорний ворон»). Деякі респонденти користуються україномовними каналами на Ютубі.

3. Мешканці Півночі бувають переважно в місцевих історичних, краєзнавчих музеях (Чернігівський обласний історичний, Полтавський музей Котляревського, краєзнавчий музей імені Виноградського, Музей О. Довженка в Сосниці інші). Щодо театрів, то респонденти Півночі зазначали, що вони відвідують театри декілька разів на рік, і отримують неперевершені враження. Схвальні відгуки отримали театр в Чернігові і особливо в Сумах. Проте респонденти вказують, що деякі як вітчизняні так і зарубіжні театри викладають вистави в Інтернеті і їх можна дивитися онлайн, купуючи абонемент. Опитані мешканці регіону вказують, що вони люблять бувати на місцевих художніх виставках, зокрема в Чернігові, Сумах. Дехто згадав

художню виставку молодих талантів біля Антонієвих печер.

4. Респонденти Півночі зазначають, що в них часто відбуваються концерти місцевої самодіяльності. Вказується, що місцеві концерти проводиться переважно до певних свят, зокрема свята Івана Купала, дня міста, селища тощо.. Згадується соціальний проект – Зелена сцена в Чернігові, де молодь мала можливість демонструвати свої таланти.

5. Опитані мешканці Півночі люблять подорожувати переважно Центральною і Західною Україною. Зокрема згадували про подорожі в Івано-Франківську область, Вінницю, Київ. Щодо зарубіжжя то згадували про подорожі на відпочинок в Туреччину, Єгипет. Деякі були також в європейських країнах.

6. Респонденти Півночі найбільше користуються Інстаграм, Вайбер, Телеграм, Фейсбук, Месенджер, Ватсап. Досить часто проводять в них біля 5-6 годин на день. Соціальні мережі використовують переважно для отримання новин, зокрема і в сфері культури, для розваг і спілкування. Досить часто соціальні мережі використовують щоб викладати фото, події з особистого життя.

7. Більшість респондентів Півночі зазначили, що карантин вплинув на їхнє життя, часу вільного стало більше, але робота стала напруженішою. Було зазначено, що опитані більше часу почали приділяти дітям, родині. Багато хто приводив в порядок свої помешкання, робили ремонт. Інші вказували, що нічого особливо не змінилося. Щодо дозвілля, то стали більше читати, дивитися фільми. Дехто вдосконалював професійні навички, зокрема навчився робити відео, монтаж, інше.

8. Щодо змін у культурному житті країни то респонденти Півночі переважно позитивно їх оцінюють. Зокрема було зазначено, що активно розвивається український кінематограф, стало багато українських фільмів. Вказується також на високу якість українських перекладів зарубіжних фільмів. Зазначається також, що побільшало українських письменників. Позитивно оцінюється також активне використання новітніх інформаційних технологій - різних соціальних мереж і медіа за допомогою яких люди більше почали дізнаватися можливості української культури. Деякі респонденти вказали на те, що культура української нації сьогодні знаходиться в фазі стрімкого розвитку. Проте були також думки окремих респондентів, що ніяких суттєвих змін в українській культурі за останні роки не відбулося.

3.5. Порівняльний аналіз різних регіонів України.

1.Тільки близько половини опитаних респондентів регіонів України зазначили, що вони читають книги, значна частина їх не читає, пояснюючи це надмірною зайнятістю, браком часу, фінансовими проблемами. Частина респондентів користуються бібліотеками проте популярність бібліотек не є визначальною і мало чим відрізняється в усіх регіонах. Бібліотеками найбільше користуються люди літнього віку і школярі. Оцінюючи бібліотеки часто згадують про застарілий фонд, хоча є і поодинокі протилежні

свідчення, які є скоріше виключеннями. Отже книги переважно беруть у знайомих, або купляють і скачують з Інтернету. Авторитетними щодо вибору книги є не тільки друзі і знайомі, але і інформація з Інтернету, сайтів і форумів.

Щодо мови читання то в західних зрідка зізнаються що читають і російською і максимально демонстративно намагаються дистанціюватись від російського контенту, вишукуючи виключно україномовні видання. У південному і північному регіонах домінує латентна невимушена двомовність. В східному регіоні мовне питання часто викликає напруження, респонденти не приховують дискомфорту від перегляду україномовних фільмів через несарийняття мови. Більшість зазначає що читають переважно російською мовою, обґрунтовуючи це тим, що російська мова у них в регіоні переважає, є мовою особистого спілкування і вони її знають з дитинства. Проте деякі респонденти зазначають, що мова читання не є принциповою. Можуть читати і на українській і на російській мові.

2. Мешканці всіх регіонів люблять ходити в кінотеатри, хоча це переважно люди молодшого та середнього віку. Люди старшого віку надають перевагу переглядам фільмів вдома. Похід у кіно сприймається як повсякденне дозвілля для молоді і відпочинок вихідного дня для родин. Приємною є для більшості і демократична вартість квитка. Найбільш високо оцінюють сучасний українській кінематограф мешканці Заходу і Півночі і охоче відвідують прем'єри українського кіно. Респонденти Півдня також цікавляться новинками українського кінематографу, особливо пригодницькими і історичними стрічками, фільмами на патріотичну тематику (Вій, Захар Беркут, Крути). Проте частині мешканців Півдня і Сходу українські кінофільми не цікаві, вони взагалі не люблять дивитися кінофільми українською мовою, вважаючи це порушення їхніх прав як російськомовного населення. Частина респондентів Сходу також цікавляться українськими історичними стрічками (Черкаси, Захар Беркут, Забуті) проте частка респондентів цього регіону вважають, що сучасне українське кіно ще не достатньо якісне і не відповідає світовим кінематографічним стандартам. .

3. В усіх регіонах України респонденти демонструють зацікавленість музеями і театрами, хоча відвідують їх не регулярно, а по можливості, переважно зрідка. Найбільше із музеїв відвідують місцеві регіональні краєзнавчі музеї. Саме їх найчастіше і вважають несучасними і потребуючими модернізації. Про нагальну потребу осучаснення місцевих музеїв заявляє переважно молодь, яка зовсім нещодавно мала можливість їх відвідувати в рамках шкільної програми. Часто відвідують місцеві музеї і бабусі з онуками і батьки з дітьми, які вважають відвідування музеїв – реальним інструментом залучення до культурної спадщини. В музеях в інших містах України респонденти частіше бувають за нагодою і самостійно і значно рідше з екскурсійними турами і екскурсоводами.

4. Мешканці сіл усюди по Україні мають проблему з транспортом і їм важко дістатися додому після театральних вистав і концертів, що створює

перешкоди для відвідування. В театри переважно ходять з родинами і друзями, проте є і велика група театралів яким до вподоби відвідувати вистави на одинці. Система розповсюдження театральних квитків і заохочення до відвідування вистав через профспілки установ і організацій ефективно функціонує на Півночі і Заході країни. Особливо відзначити в результативності такої стратегії варто Сумський театр, який заохотив до співпраці місцеві заклади освіти. Популярними в своїх містах є театри в Харкові і Львові. В цілому основними любителями театрів є люди старше 40 років. Мешканці регіонів мають інформацію про місцеві театри схильні схвально відзиватися про них, хоча самотійно і ходять туди зрідка.

5. Мешканці всіх регіонів країни відзначають, що вони люблять відвідувати концерти і інші культурно-масові заходи. Більшість стверджує, що у їх поселеннях, в містах і селах, протягом року, проводиться чимало концертів місцевої самодіяльності, організованих місцевою владою. Особливо активно місцева масово-культурна діяльність розвивається на Сході країни. У літній період найбільше концертів і фестивалів відбувається у Південному і Західному регіонах .

6. Мешканці різних регіонів люблять подорожувати як Україною так і за кордон, проте дещо відрізняються за головними напрямками своїх подорожей. Так, мешканці Півдня і Сходу подорожують переважно в найближче зарубіжжя, Росію, іноді країни Західної Європи і Західну Україну. Мешканці Півночі люблять подорожувати переважно Центральною і Західною Україною. Мешканці Заходу України багато бувають в країнах Західної Європи, хто на заробітках, а хто з екскурсіями. А от Україною вони подорожують значно менше і переважно мандрують по власному регіону чи відвідують столицю. Мало хто з них зміг похвалитися що був з екскурсійним туром на Півночі чи Сході України, хоча багато хто і відвідував Одесу і інші курортні міста на відпочинку.

7. Респонденти всіх регіонів активно користуються соціальними мережами і месенджерами – Інстаграм, Вайбер, Телеграм, Фейсбук, Ватсап. Соціальні мережі використовують для отримання новин, зокрема і в сфері культурних подій, але переважно для розваг і найперше – для спілкування..

7. Карантин суттєво вплинув на дозвіллі практики мешканців всіх регіонів, вони стали більше проводити часу вдома, сам на сам, зі своїми родинами, стали більше займатися творчістю, саморозвитком, самоосвітою тощо, стали більше читати і дивитися телевізор, з'явився у них час і інтерес до настільних ігор. Проте деяка частина опитаних відзначила, що суттєвих змін у дозвіллі в період карантину у них не сталося.

8. Щодо оцінки динаміки культурної сфери в Україні то в більшості регіонів відзначаються позитивні тенденції, зокрема вказується, що стало більше українського кіно, українських книг, українських фестивалів тощо, українська культура активно розвивається і нарешті підтримується державою. Особливо всі відмітили бурхливий розвиток українського кіноматографу. Найбільше позитивну динаміку відзначають мешканці Заходу, які проявляють

посилену увагу до розвитку національного компоненту культури, роблять акцент на маркерах національної ідентичності і спільної колективної історії. Респондентам Заходу властиве демонстративне підкреслення власної національної ідентичності, важливим є для них і позиціонування себе свідомим громадянином – патріотом своєї країни. Респонденти Півночі також в цілому позитивно оцінюють культурні зміни в Україні, підкреслюючи зокрема сенс і значення активне соціальних мереж для розвитку і поширення надбань української культури. Серед мешканців Сходу і Півдня спостерігається певна поляризація думок. Частина з них також відмічає позитивні зміни в українській культурі і їх активно підтримує. Проте є частина тих хто не тільки не бачить позитивних зрушень в українській культурі, а навіть вважає ці зміни за негативні тенденції, які поляризують українське суспільство.

3.6.Рекомендації місцевим органам влади та територіальним громадам

У галузі бібліотечної справи:

- розширення асортименту бібліотечних послуг європейського рівня, модернізація бібліотечного простору, трансформація бібліотек-філіалів у міні-хаби, бібліо-коворкінги;
- забезпечення бібліотек новими періодичними виданнями та книжковою продукцією;
- пошук нових постачальників книжкової продукції;
- забезпечення утримання централізованої бібліотечної системи;
- утримання приміщень бібліотек у належному стані, реконструкція, поточні ремонти приміщень бібліотек.
- упровадження інтегрованої системи автоматизації бібліотечних процесів через придбання програмного забезпечення;
- збільшення кількості комп'ютеризованих робочих місць для користувачів;
- створення єдиної пошукової бази до фондів інформаційних ресурсів, формування єдиного інформаційного простору публічних бібліотек міста;
- забезпечення віртуального довідково-бібліотечного обслуговування населення;
- створення та розвиток електронної бібліотеки;
- створення електронних каталогів та забезпечення вільного доступу до нього через веб-сайт централізованої бібліотечної системи;

- модернізація існуючої комп'ютерної системи централізованої бібліотечної системи; забезпечення ремонту й технічне обслуговування комп'ютерної й оргтехніки;
- зміцнення матеріально-технічної бази, підвищення рівня комфорту для користувачів та створення позитивного іміджу бібліотек;
- сприяння проведення фестивалів з популяризації книги, інтелектуальних ігор, виїзних масових заходів;
- сприяння проведення зустрічей з видатними українськими письменниками, поетами;

В галузі підтримки культурних індустрій

- проведення обласних заходів з відзначення державних, пам'ятних та ювілейних дат, професійних свят,
- модернізація місцевих закладів культури відповідно до сучасних вимог та потреб місцевого населення;
- популяризація мистецтва у містах та селах різних регіонів шляхом запровадження широкого спектру гуртків, секцій, аматорських колективів тощо;
- підвищення якості існуючих послуг (зміцнення матеріальної бази);
- збільшення кількісного та якісного показників проведення культурно-мистецьких заходів, у тому числі гастрольних;
- збільшення учасників клубних формувань;
- збагачення прогресивними методиками організації клубної роботи;
- розширення сфери надання платних послуг;
- реалізація соціальних проектів, проведення благодійних концертних програм;
- проведення культурно-мистецьких акцій в рамках відзначення загальнодержавних, професійних міських, обласних свят з метою формування системи духовних цінностей, розвитку культурних традицій;
- створення належних умов для функціонування системи початкової мистецької освіти, яка забезпечує розвиток, виховання і навчання дитини, створює оптимальні умови для розвитку та творчої реалізації дітей та молоді,
- забезпечення вільного доступу до мистецької освіти;
- удосконалення змісту, організаційних форм, методів мистецької освіти.

У галузі підтримки зон культурного дозвілля та відпочинку

- створення сприятливих умов для культурно-дозвілльового відпочинку мешканців українських регіонів;
- розширення мікрорайонних просторів для культурно-дозвілльового відпочинку;
- створення сприятливих умов для масового відпочинку, змістовного повноцінного дозвілля та розваг мешканців українських регіонів;
- надання різноманітних форм культурного відпочинку найменш захищеним верствам населення (дітям, людям з інвалідністю, пенсіонерам);

–реалізація програм соціально-культурного обслуговування населення, які здійснюються спільно з підприємствами, установами, громадськими організаціями, приватними особами

У галузі підтримки та популяризації історико-культурної спадщини

–модернізація місцевих краєзнавчих музеїв

- Забезпечення належної матеріально-технічної бази музеїв;

- Оновлення експозицій місцевих музеїв, поповнення їх новими експонатами;

- Залучення місцевих музеїв до активізації туризму в регіонах, прокладанні нових туристичних маршрутів;

–розширення знань серед населення про історію та культуру українських регіонів;

–розвиток та популяризація матеріальної культури міст та сіл українських регіонів (виставки робіт місцевих народних майстрів, виготовлення ними сувенірної продукції, вихід їхньої продукції на європейський ринок, облаштування виставкових зон, тощо).

На всеукраїнському рівні потрібно сприяти розвитку та популяризації української національної культури як культури поліетнічної спільноти, що включає також розвиток культур національних меншин, є важливим завданням Української держави на сучасному етапі.

Для вирішення цього завдання потрібно забезпечити:

- Збереження та популяризацію культурно-історичної спадщини українського народу, як культури українського етносу так і культур національних меншин;

- Модернізацію культурних практик;

- Забезпечення рівного доступу до національного і світового культурного надбання;

- Розвиток творчого потенціалу українського суспільства;

- Сприяння підтримки культурного різноманіття в сучасних суспільствах.

Розв'язання цих проблем повинно розглядатися у взаємозв'язку з вирішенням ряду суспільно значимих внутрішньо- і зовнішньополітичних завдань, насамперед:

- формування української політичної нації на основі спільних політичних, моральних та духовних цінностей громадян України;

- створення єдиного українського гуманітарного простору як системи взаємоузгоджених та взаємодоповнюючих знаково-символічних комплексів, в яких синтезовані етос, світобачення, ціннісні орієнтири українського народу та інших етнічних спільнот України;

- формування іміджу України на міжнародній арені як країни з давніми самобутніми культурними традиціями, які поєднують впливи як західних, так і східних культур.

Культура є провідним чинником зміцнення загальнонаціональної ідентичності. Якщо національна культура не продукує спільні для нації

цінності, символи смисли, то нація поступово асимілюється чи фрагментується на розрізнені, а то й ворожі суспільні групи. Для подолання даного розшарування потрібно формувати єдиний цілісний гуманітарний простір, що стане запорукою ціннісно-світоглядної єдності українського народу і створить належні передумови для формування української політичної нації.

Основними умовами формування цілісності гуманітарного простору є:

- розвиток спільних символічних систем (мови, релігії, системи цінностей, історико-культурної спадщини);
- розвиток національних культурних індустрій;
- розвиток вітчизняної системи освіти;
- розвиток національних ЗМІ, що популяризуватимуть національний культурний продукт та історико-культурну спадщину і забезпечуватимуть єдність комунікативного простору.

Відтак для забезпечення цілісності гуманітарного простору потрібна реальна інтеграція галузевих, регіональних, локальних публічних сфер в єдину систему на основі досягнення структурної повноти національної культури.

Пропозиції та рекомендації

З метою реалізації стратегічних пріоритетів державної політики в культурній сфері, досягнення національної єдності та консолідації української політичної нації шляхом подолання як об'єктивних, так і штучних суперечностей соціокультурного, конфесійного, етнічного, мовного, міжрегіонального та регіонального характеру на основі безумовного додержання конституційних гарантій прав і свобод людини і громадянина, потрібно вирішити ряд першочергових завдань.

Задля цього слід поширювати серед різних соціальних, вікових, освітніх, культурних верств Українського народу ідею спільності історичної долі, переваг тісної співпраці і взаємодопомоги, безпосередньої залежності успішності кожного громадянина України від рівня єдності українського суспільства, що сприятиме формуванню національної ідеї в її широкому, світоглядному розумінні.

Для подолання загроз у сфері культури та активізації розвитку культурних індустрій на загальнодержавному рівні потрібно здійснити ряд заходів, зокрема:

- розробити Стратегію розвитку вітчизняних культурних індустрій;
- забезпечити проведення єдиної державної політики щодо вирішення питань, пов'язаних з організацією діяльності кіноіндустрії та видавничого сектора;
- вдосконалити чинне законодавства в галузі культури, чітко визначивши шляхи оптимізації фінансового забезпечення галузі з використанням недержавних джерел фінансування;
- створити механізми звільнення від оподаткування коштів, інвестованих з інших сфер діяльності у розвиток культурних індустрій. Вирішення

питання оподаткування меценатських і спонсорських коштів, спрямованих на розвиток даної галузі;

- розробити Національним банком України механізми пільгового кредитування державними і комерційними банками підприємств кіноіндустрії та видавничої галузі;
- -забезпечити створення широкої загальнонаціональної мережі кінотеатрів та книгорозповсюдження, зорієнтованої на реалізацію вітчизняної продукції, зокрема досягнути забезпеченості населення закладами кіновідеопоказу:
 - міське населення – до 2 кінозалів в розрахунку на 100 тис. жителів
 - сільське населення – до 4 кіно(відео)установок в розрахунку на 10 тис. жителів.

Крім того, у галузі кіноіндустрії забезпечити продовження реформування матеріально-технічної бази кінематографії, зокрема:

- сприяти створенню в Національному центрі Олександра Довженка сучасної технічної бази для субтитрування, обробки і тиражування фільмів, переведення їх на цифрові носії і навпаки, студії з озвучення і дублювання фільмів в системі Долбі;
- сприяти створенню на базі кінотеатрів в районних центрах і невеликих містах (з населенням від 10 до 50 тис. жителів) мережі кінотеатрів для показу кінофільмів на цифрових носіях шляхом реконструкції кінотеатрів та впровадження мультимедійної технології.

у галузі книговидавництва:

- - визначити книговидавничу галузь України національним стратегічним пріоритетом;
- - забезпечити здійснення єдиної державної політики щодо вирішення питань, пов'язаних з організацією діяльності видавничого сектору;
- - розробити механізми покращання взаємодії та координації діяльності органів державної влади, місцевого самоврядування з видавцями щодо розвитку вітчизняної книги;
- - забезпечити створення широкої загальнонаціональної мережі книгорозповсюдження, зорієнтованої на реалізацію продукції вітчизняних видавців;
- - створити єдину національну довідково-інформаційну систему книжкового простору України, забезпечити її бюджетне фінансування;
- - створити механізми звільнення від оподаткування інвестицій, а також меценатських і спонсорських коштів, спрямованих на розвиток вітчизняного книговидавництва;

- - розробити механізми пільгового кредитування державними та комерційними банками підприємств видавничої галузі;
- - розробити та затвердити державну програму модернізації видавничо-поліграфічного комплексу України з метою підвищення конкурентоспроможності книговидавничої галузі;
- - розширювати міжнародне співробітництва у сфері книговидання та книгорозповсюдження, здійснювати популяризацію української книги за кордоном, створити фонд підтримки перекладів українських авторів іноземними мовами;
- - створити загальнодержавний фонд підтримки видання української літератури мовами народів світу, розробити механізми і процедури залучення до його фінансового наповнення спонсорів та меценатів, включаючи представників української діаспори;
- - розробити програму популяризації вітчизняної книги, зокрема через встановлення соціальних тарифів на рекламу книжок вітчизняного виробництва та нормативів обов'язкового надання електронними та друкованими ЗМІ часу і площ для реклами вітчизняної книги

Потрібно чітко розуміти що бібліотеки це запорука освіченості і культури населення, що в свою чергу підвищує інтелектуальний потенціал нації а отже сприяє і підвищенню економіки. Тому підтримка бібліотек і інших культурних закладів повинні стати стратегічним завданням держави. На рівні територіальних громад потрібно проводити активну просвітницьку роботу, спрямовану на підвищення рівня інтересу місцевого населення до читання книг, до залучення до інших культурних практик. Потрібно забезпечити реалізацію Стратегії розвитку бібліотечної справи до 2025 року, оскільки останніми роками ця програма належним чином не підтримується.

Проаналізувавши стратегію реформування українських бібліотек до 2025 р., треба зазначити, що ключові напрями розвитку залишаються незмінними протягом багатьох років. Бібліотечна система України, зберігаючи свій потенціал сучасного інформаційного, освітнього, науково-дослідного й культурно-просвітницького об'єднання, сьогодні вкрай потребує державної підтримки ефективного проведення своєї діяльності в інтересах вітчизняної культури, науки, освіти. Актуальною проблемою залишається організація дієвої інфраструктури задля забезпечення всіх основних напрямів роботи й захисту унікальних ресурсів бібліотек. Пильної уваги потребує питання діяльності бібліотек у контексті децентралізації. Зокрема, «найбільш гострими питаннями, які потребують першочергового вирішення, називають процедуру передачі бібліотек громадам, систему фінансування закладів, джерела наповнення бібліотечних фондів, методичне забезпечення працівників. Оскільки відповідні законодавчі акти, які мають це

врегулювати, на сьогодні відсутні, стоїть питання про якнайшвидше їх прийняття⁶⁷.

Для підвищення ефективності вирішення проблем збереження і популяризації об'єктів історико-культурної спадщини в країні необхідно виконати низку завдань:

- розробити збалансовану довготривалу Державну програму розвитку пам'яткоохоронної сфери;
- забезпечити вдосконалення відповідної нормативно-правової бази, зокрема створити чіткі законодавчі гарантії щодо забезпечення прозорих умов здійснення передачі в оренду, концесію чи приватизацію об'єктів історико-культурної спадщини з метою залучення стратегічних інвесторів;
- створити умови для формування корпоративної та приватної культури благодійництва та меценатства шляхом вдосконалення відповідного законодавства;
- створити ефективну систему контролю відповідних державних структур за належним рівнем збереження інвесторами історичних пам'яток з встановленням більш жорсткої адміністративної і навіть кримінальної відповідальності в разі пошкодження, руйнування історичних пам'яток чи використання їх не за призначенням;
- посилити контроль за дотримання вимог Охоронних договорів на пам'ятки історико-культурної спадщини та розробити проекти нормативно-правових актів, що регламентують проведення експертизи цінності пам'яток;
- активізувати рівень популяризації історико-культурної спадщини через ЗМІ і особливо телебачення;
- розробити низку заходів щодо активізації співпраці органів влади з громадськими організаціями та іншими неурядовими об'єднаннями з метою збереження історико-культурних пам'яток та забезпечення широкої популяризації серед населення вітчизняної історико-культурної спадщини.

Для подолання загроз у сфері формування історичної пам'яті потрібно реалізувати ряд заходів, зокрема:

- спрямувати зусилля на подолання дуалізму історичної пам'яті шляхом:
 - формування відкритого суспільного діалогу, спрямованого на проведення публічної дискусії навколо „болючих” тем національної історії, з долученням професійних істориків, експертів у інших галузях знання, журналістів, політиків, представників неурядових громадських організацій тощо, що створюватиме міцну основу для суспільного порозуміння та „примирення” з минулим.

⁶⁷ Халавка Л. Бібліотеки в умовах децентралізації: виклики та перспективи [Електронний ресурс] / Л. Халавка. – Режим доступу: <http://civicinaction.com/221-biblioteki-v-umovakh-detsentralizatsiji-vikliki-ta-perspektivi>. – Назва з екрана.

- доопрацювання та прийняття на рівні Міністерства освіти та науки України нової концепції викладання історії України в школі, спрямованої на гуманізацію і антропологізацію («олюднення») минулого, досягнення громадянської злагоди, з подальшим внесення відповідних змін у навчальні плани;
- формування та актуалізація національних „місць пам'яті” – значущих історичних подій, постатей, артефактів, за допомогою яких спільноти встановлюють ціннісно-смісловий зв'язок зі своїм минулим, тощо.

У сфері формування історичної пам'яті потрібно також забезпечити:

- --інтенсифікацію наукових досліджень ролі історичної пам'яті у системі національної безпеки, ризиків зовнішнього впливу на колективні уявлення про минуле.
- розробку державної програми популяризації життя та діяльності визначних українських діячів через видання відповідних книг та альбомів, виробництво їх електронних версій (CD-DVD), відкриття виставок, створення теле- та радіопередач;
- підтримку створення вітчизняних документальних та художніх фільмів про визначних діячів України;
- розробку планів заходів щодо поглибленого включення у виховний процес і позашкільну роботу вивчення біографій видатних українських діячів, унаочнити цей процес наочними засобами;
- розробку комплексних тематичних туристичних маршрути по місцях пов'язаних з життям видатних діячів України, підготувати і видати буклети про таких осіб для безкоштовного розповсюдження у мережі туристичного обслуговування відповідних місцевостей;

Пропозиції органам місцевого самоврядування для підтримки та розвитку культурно-дозвіллевих практик

Однією із задач органів місцевого самоврядування є затвердження різноманітних програм соціально-економічного та культурного розвитку територій, які знаходяться в їх віданні. Саме створення таких програм та їх виконання щонайбільше показують, як місцева влада піклується про людей та розвиток територій. Тому грамотне прийняття програм соціально-економічного та культурного розвитку є актуальним і важливим питанням сьогодення⁶⁸.

На державному рівні структура та принципи розроблення програм культурного розвитку, цільових програм в Україні регулюються чинним законодавством, але жоден із нормативно-правових актів напругу не визначає

⁶⁸ Олена Балуєва. Програми соціально-економічного та культурного розвитку територій. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://i.factor.ua/ukr/journals/bb/2017/february/issue-5/article-24981.html>

чіткої структури та методології розробки саме місцевих програм. Тому органам місцевого самоврядування з метою встановлення єдиного порядку розроблення та підвищення ефективності реалізації місцевих програм, раціонального та ефективного використання коштів, спрямованих на їх виконання, доцільно розробити та затвердити місцеві нормативно-правові акти (Положення про порядок розробки, затвердження та виконання міських цільових (комплексних) програм, програми економічного і соціального розвитку), враховуючи норми Закону № 1621, Порядку № 106, Методичних рекомендацій № 367, постанови № 621 тощо.

Практика розробки та затвердження таких Положень досить широко застосовується органами місцевого самоврядування, але, нажаль, ще не стала загальноприйнятою. До того ж розробники місцевих цільових програм і програм соціально-економічного та культурного розвитку часто, не маючи спеціальної підготовки у цій специфічній діяльності, не дотримуються методології, визначеної чинним законодавством. Нажаль, ці фактори негативно впливають на якість програм, знижують їх ефективність.

Крім того, часто нехтується одна з головних умов ефективності і успішності реалізації програм - участь громади у їх розробці. Громадськість до процесу розробки, прийняття місцевих програм та контролю за їх виконанням належним чином не долучається. Обговорення проектів програм та результатів їх виконання майже не проходять, а якщо і відбуваються, то чисто формально.

Недосконалість принципів розробки, функціонування та виконання місцевих програм соціально-економічного та культурного розвитку, спрямованих на вирішення найбільш актуальних та гострих проблем регіонального розвитку, створює прецеденти розробки неефективної політики, неефективного, а часом і нецільового використання бюджетних коштів.

Слід зазначити, що програма соціально-економічного розвитку та культурного розвитку – лише один із компонентів місцевого планування. Вона безпосередньо пов'язана зі стратегією розвитку громади і з місцевим бюджетом. Ідеальною є ситуація, коли в громаді розроблена та затверджена якісна, узгоджена громадою стратегія розвитку, на підставі якої формуються програми соціально-економічного розвитку, що містять конкретні заходи, спрямовані на реалізацію цілей стратегії з подальшим відображенням цих заходів у місцевому бюджеті.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Александер Дж. Смыслы социальной жизни: культурсоциология. М.: Праксис, 2013. 640 с.
2. Аналітична доповідь до щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України "Про внутрішнє та зовнішнє становище України" К.: НІСД, 2020. 58 с.
3. Бауман З. Глобализация: последствия для человека и общества. М. : Весь мир, 2004. 340 с.
4. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество. М. : Академия, 1999. 783 с.
5. Бергер П., Лукман Т. Социальное конструирование реальности. Трактат по социологии знания. М., 1995. 323 с.
6. Бойко О.П. Культура дозвілля у суспільстві ризику: монографія. Суми : ДВНЗ "УАБС НБУ", 2011. 285 с.
7. Бурдые П. Культурное поле / П. Бурдые // Контексты современности. Казань, изд-во КГУ, 1995. С. 45 – 126.
8. Бурдые П. Различение: социальная критика суждения // Экономическая социология. 2005а. Т. 6 (3). С. 25–48.
9. Бурдые П. Социальное пространство: поля и практики. М.: Ин-т эксперим. социологии; Спб.: Алетейя, 2005. 576 с.
10. Відкриття Європейської цифрової бібліотеки [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://www.europeana.eu/portal/>
11. Гидденс Э. Устройство общества: Очерк теории структуризации. М.: Академический проект, 2003. 528 с.
12. Головаха Є., Горбачик А. Тенденції соціальних змін в Україні та Європі: за результатами «Європейського соціального дослідження» 2005–2007–2009–2011. Київ: Ін-т соціології НАН України, 2012. 119 с.
13. Гузар Л. Яке значення має культура для нашого життя? Електронний ресурс. Режим доступу: <https://www.pravda.com.ua/columns/2015/03/23/7062428/>
14. «Дослідження культурної інфраструктури в умовах децентралізації громад-партнерів DOBRE». [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://uacrisis.org/wp-content/uploads/2019/06/Analitichnij-zvit-KIVUD.pdf>
15. Кастельс М. Власть коммуникации. М.: Изд. дом ВШЭ, 2016. 564 с.
16. Культурно-дозвіллева діяльність та її сутність. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://osvita.ua/vnz/reports/culture/11224/>
17. Мельников А. Экзистенциальная социология: проблема идентификации парадигмальной специфики. К, 2018. 491 с.
18. Мінливості культури: соціологічні проєкції / за ред Н. Костенко. Київ: Ін-т соціології НАН України, 2015. 440 с.

19. Мониторинг интеграции, 2020: от параллельных обществ к интеграции на языковой основе
<https://rus.err.ee/1608207574/monitoring-integracii-2020-ot-parallelnyh-obwestv-k-integracii-na-jazykovojsosnove>.
20. Настояща К.В. Комуникативні практики соціальних мереж як маркери глобальних культурних трендів. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://eportfolio.kubg.edu.ua/data/conference/3466/document.pdf>
21. Настояща К.В. Практики споживання в фокусі глобальних трансформацій: споживання емоцій замість споживання речей. Електронний ресурс. Режим доступу: <file:///C:/Users/%D0%9A%D0%B0%D1%82%D1%8F/Desktop/900-1615-1-SM.pdf>
22. Настояща К.В. Сучасні практики життєконструювання: вектори трансформацій у фокусі глобалізаційних трендів Електронний ресурс. Режим доступу: <file:///C:/Users/%D0%9A%D0%B0%D1%82%D1%8F/Desktop/151-105-PV.pdf>
23. Нора П. Проблематика мест памяти Франция -память. / П. Нора, М. Озуф, Ж. де Пюимеж, М. Винок. СПб.: зд-во С. Петерб. ун-та. 1999. 464 с.
24. Огієнко І. Українська культура. К., 1918. 321 с.
25. Павлуша, І. А. Створення та розвиток електронних бібліотек в Україні : бібліотекознавчий аспект (кінець ХХ – початок ХХІ ст.): автореф. дис. канд. іст. Наук : 07.00.01 / І. А. Павлуша; НАН України, Нац. б-ка України імені В. І. Вернадського. К. : НБУВ, 2002. 20 с.
26. Пироженко В. О. Гуманітарна складова національної безпеки: предмет дослідження та коло основних проблем. Стратегічна панорама. №2. 2005. С.27-35.
27. Пітерзе Я. Глобалізація та гібридизація // Глобальні модерності / за ред. М. Фезерстоуна, С. Леша, Р. Робертсона ; [пер. з англ. Т. Цимбала]. К.: Ніка-Центр, 2008. С. 73–105.
28. Ритцер Дж. Современные социологические теории. 5-е издание СПб.: Питер, 2002. 688 с.
29. Робертс К. Lovemarks: бренды будущего. М., 2005. 452 с
30. Рокич М. Природа человеческих ценностей. Свободная пресса, 1973, №5. С. 20-28.
31. Ручка А. Цінності і типи ціннісної ідентифікації в сучасному соціумі. Українське суспільство: моніторинг соціальних змін. Т. 1, вип. 1 (15). К. : ІС НАНУ, 2013. С. 285–297.
32. Сенченко, М. І. Книгодрукування і масмедіа Канади: аналіт. огляд. / М. І. Сенченко. К. : Книжкова палата України, 2006. 36 с.
33. Серто М. де. Изобретение повседневности. СПб.: Изд-во Европейского университета в Санкт-Петербурге, 2013. 330 с.

34. Система статистики культури ЮНЕСКО – 2009 (ССК). Русскоязычная версия. Монреаль: Институт статистики ЮНЕСКО, 2010. 97 с.
35. Скокова Л. Г. Современные исследования культурных практик в контексте социальной и культурной стратификации. КиберЛенинка. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/sovremennye-issledovaniya-kulturnyh-praktik-v-kontekste-sotsialnoy-i-kulturnoy-stratifikatsii> (дата звернення: 05.06.2020)
36. Скокова Л. Культурні практики в сучасному суспільстві: теоретичні підходи та емпіричні виміри. Київ: Ін-т соціології НАН України, 2018. 334 с.
37. Служба статистики України. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
38. Смилова морфологія соціуму / за ред. Н. Костенко. Київ: Ін-т соціології НАН України, 2012. 422 с.
39. Соціокультурні ідентичності та практики / за ред. А. Ручки. Київ: Ін-т соціології НАН України, 2002. 315 с.
40. Соціологія музею: презентація на тлі простору і часу / за заг. ред. д.і.н., Карпова В.В. – К.: Видавець Олег Філюк, 2016. – 216 с..
41. Среда и культура в условиях общественных трансформаций: Сб. ст. / Г.Бордюгов и др.. РАН, ИН-т этнологии и антропологии. М., 1995. 264 с.
42. Субкультурна варіативність українського соціуму / за ред. Н. Костенко, А. Ручки. Київ: Ін-т соціології НАН України, 2010. 288 с.
43. Судаков В. І. Судаков В.І. Ціннісна детермінація формування та розвитку новітніх субкультур. Проблеми розвитку соціологічної теорії: концептуалізація ціннісних змін в сучасному суспільстві, : матеріали міжнар.ї наук.-практ. конф. К 2013. С. 27-33
44. Тематика модулів для підвищення кваліфікації працівників закладів клубного типу / уклад.: В.Б. Матушенко, О.М. Чечель, І.О. Шевченко, К.: НАКККіМ, 2017. 19 с.
45. Тоффлер Э. Третья волна / Э Тоффлер. М.: АСТ, 2010. 784 с.
46. Українська політична нація: проблеми становлення [Текст]: зб. наук. ст. / [за ред. М. М. Розумного (заг. ред.), М. Т. Степика, В. М. Яблонського]; Нац. ін-т стратег. дослідж. Київ : НІСД, 2012. 380 с.
47. Українське суспільство: моніторинг соціальних змін. Вип. 7 (21) / гол. ред-ри д. екон. н. В. М. Ворона, д. соц. н. М. О. Шульга. Київ: Ін-т соціології НАН України, 2020. 546 с.
48. Участь у культурі: люди, спільноти, стани / за ред. Н. Костенко, А. Ручки. Київ: Ін-т соціології НАН України, 2018. 320 с.
49. Халавка Л. Бібліотеки в умовах децентралізації: виклики та перспективи [Електронний ресурс] / Л. Халавка. Режим доступу: <http://civicinaction.com/221-biblioteki-v-umovakh-detsentralizatsiji-vikliki-ta-perspektivi>. Назва з екрана.

50. Цимбалюк Н.М. Дозвілля в Україні. Теоретичні та емпіричні аспекти: Монографія. К.: ДАКККіМ, 2003. 224 с.
51. Цимбалюк Н.М. Культурно-дозвіллеві інтереси сільського населення України // Культура на зламі тисячоліть: Міжнародна конференція. К.: КДУКіМ, 1998. С. 135-139.
52. Цінності та ціннісні зміни в сучасному суспільстві: тренди і перспективи / за ред Н. Костенко. Київ: Ін-т соціології НАН України, 2020. 358 с.
53. Чупрій Л.В. Політика національної безпеки Української держави в гуманітарній сфері: Монографія. К.: ФОП Кожухо-вський І. І., 2015. 508 с.
54. Чупрій Л.В. Стан та проблеми музейної справи в Україні. Електронний ресурс. Режим доступу: https://tourlib.net/statti_ukr/chuprij.htm
55. Що саме і скільки читають українці – опубліковано результати масштабного дослідження. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://blog.yakaboo.ua/skilky-chytayut/>
56. Beck U. Reflexive modernization. Cambridge: Polity Press, 1994. P. 108.
57. Cultural Statistics. Eurostat Pocketbooks. European Commission. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2007. 185 p.
58. ESSnet-Culture Final Report. European Statistical System Network on Culture. Luxembourg: Eurostat, 2012. 556 p.
59. Framework 2009 For Cultural Statistics. Handbook No 2. Measuring cultural participation. Montreal: UNESCO Institute for Statistics, 2012. 126 p.
60. National Endowment for the Arts Releases Latest Survey of Public Participation in the Arts Електронний документ. URL: <https://www.arts.gov/about/news/2020/national-endowment-arts-releases-latest-survey-public-participation-arts>
61. Peterson R. A., Kern R. M. Changing highbrow taste: From snob to omnivore // American Sociological Review. 1996. Vol. 61(5). P. 900–907.
62. Peterson R.A. Changing highbrow taste: From snob to omnivore. American Sociological Review. 1996. № 61(5). pp. 900-907
63. Postman Neil. Amusing Ourselves to Death: Public Discourse in the Age of Show Business. New York: Penguin, 1985. 213 p
64. Schatzki T. R. A primer on practices: Theory and research // Practice-Based Education: Perspectives and Strategies / Eds. J. Higgs et al. Rotterdam: Sense Publishers, 2012. P. 13–26.
65. UNESCO Institute for Statistics. Education Database. URL: <http://www.uis.unesco.org> (last accessed:)
66. United Nations Development Programme. Human Development Report 1994 – New Dimensions of Human Security. New York: Oxford University Press, 1994 // <http://www.undp.org/hdro/1994/94.htm>.

67. Urry J. *Tourist Gaze: Leisure and Travel in Contemporary Societies*. London: Sage, 1990. 152 p.
68. Zakaria F. *The Rise of Illiberal Democracy* // *Foreign Affairs*. - November/December 1997. - Vol. 76. - №. 6. - P. 22-43.